Din tîlcuirile
Sfîntului Ioan Gură de Aur şi
ale altor Părinţi la

FAPTELE
SFINŢILOR APOSTOLI

adunate pe scurt de preafericitul
TEOFILACT,
Arhiepiscopul Bulgariei

Transliterate din chirilică, îndreptate şi
împodobite cu felurite însemnări din Sfinţii Părinţ
Florin Stuparu

Tipărită cu binecuvîntarea
Prea Sfinţitului Părinte Galaction,
Episcopul Alexandriei şi Teleormanului

editura Σοφία

Editura Cartea Ortodoxă
Bucureşti

COLECŢIA TÎLCUIRI LA SFÎNTA SCRIPTURĂ

Corector: Irina Floarea

Coperta: Mona Velciov

Ediţia de faţă s-a alcătuit după aceea de la Bucureşti, din 1832, a tălmăcirii cuviosului Grigorie Dascălul

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

THEOPHYLACT, ARHIEPISCOP DE OHRIDA, st.
Tâlcuire la Faptele Apostolilor / sfântul Teofilact al Bulgariei; ed. îngrij. Florin Stuparu. - Bucureşti: Editura Sophia; Alexandria: Cartea Ortodoxă, 2007
ISBN 978-973-1710-67-9; ISBN 978-973-8207-48-7

I. Stuparu, Florin (ed. şt.)

226.3.07

[ÎNAINTE CUVÎNTARE][1]

Multora, cartea aceasta [*Faptele Apostolilor*] nu le e cunoscută nicicum, nici ea, nici cel ce a scris-o şi a alcătuit-o. Pentru aceea, de nevoie am hotărît să mă apuc de tîlcuirea aceasta, ca şi pe cei ce nu ştiu să-i învăţ, şi nici să nu las o atît de mare comoară să se tăinuiască şi să fie ascunsă. Căci ea nu ne foloseşte pe noi mai puţin decît înseşi *Evangheliile*, fiind plină de atîta filosofie[2] şi de atîtea drepte dogme, şi mai ales de lucrurile săvîrşite de Duhul. Deci să nu o trecem pe ea cu vederea, ci să o cercăm cu toată luarea-aminte şi cu de-amănuntul. Căci e cu putinţă a vedea că aici, în *Faptele Apostolilor*, spunerile şi proorociile mai-nainte grăite de Hristos în *Evanghelii* au ieşit în lucru, şi că adevărul străluceşte într-însele. Şi este cu putinţă a vedea aici multa schimbare spre bine a ucenicilor, făcută întru dînşii de la Duhul, şi a afla încă şi dogme care, în lipsa acestei cărţi, nu ar fi fost cunoscute nimănui atît de arătat, ci începutul mîntuirii noastre ar fi fost ascuns şi unele lucruri care privesc şi că-

---

[1] Ediţia de faţă s-a făcut după aceea de la Bucureşti, din 1832, a tălmăcirii cuviosului Grigorie Dascălul. Ca de obicei atunci cînd e vorba de tălmăcirile noastre vechi, am avut de îndreptat textul în ceea ce priveşte sintaxa şi punctuaţia. În schimb, am păstrat întru totul vocabularul, care este acela al adevăratei limbi româneşti, neatinse de înnoirile latinizante şi franţuzite ale veacului al 19-lea. Am completat tacit multele lipsuri din fraze, adăugirile fiind puse între paranteze drepte. Pentru a desluşi înţelesurile teologice şi istorice, m-am folosit de numeroase însemnări de subsol – numite „(n. n.)" – adunate în cea mai mare parte din tîlcuirile la evanghelii, la epistolele Sfîntului Apostol Pavel şi la psalmi.

[2] Cînd zice: „filosofie" („dragoste de înţelepciune"), tîlcuitorul cel sfînt înţelege dragostea de adevărata înţelepciune, care e cuprinsă numai şi numai în scrierile insuflate de către Duhul Sfînt aleşilor lui Hristos, Acela ce e Însăşi „Înţelepciunea lui Dumnezeu-Tatăl" (*1 Corinteni* 1:24). Căci trebuie să fim cu mare luare-aminte cînd auzim sau citim vorba aceasta: „filosofie", una dintre cele mai înşelătoare, folosită întîia oară (se zice) de către Pitagora, marele vrăjitor Elin („fiul lui Apollon", precum el singur voia să se creadă) şi răspîndită apoi de către urmaşii acestuia, pînă a căpătat o mare cinstire între cei necredincioşi ori slabi în credinţă şi cugetare. Pentru această „filosofie" lipsită de înţelepciune, insuflată de duhul amăgirii şi al minciunii, Apostolul ne-a poruncit aşa: „Vedeţi ca nu cumva să vă fure mintea cineva cu filosofia şi deşarta amăgire din predania omenească, după înţelesurile cele slabe ale lumii, iar nu după Hristos!" (*Coloseni* capitolul 2:8). (n. n.)

tre viață, și către dogme (anume către socotelile cele drepte despre credință) ar fi fost nearătate și necunoscute. Iar cea mai mare parte din cele aflate aici sînt faptele lui Pavel, ale celui ce s-a ostenit mai mult decît toți. Și pricina este că fericitul Luca, cel care a alcătuit cartea aceasta, era ucenicul lui, a cărui faptă bună este cu putință a o vedea cu adevărat din multe locuri și din altă parte, dar mai ales dintru aceea că era nedespărțit de dascălul său și îi urma lui totdeauna. Căci, cînd Dimas și Ermoghen l-au lăsat pe Pavel – unul ducîndu-se în Galatia, iar altul în Dalmația – ascultă ce zice Apostolul despre acesta: „Căci Dima m-a părăsit, iubind veacul de acum; doar Luca este cu mine" (*1 Timotei* 4:10). Pavel vorbește despre el [Luca] și cînd le scrie Corintenilor: „Am trimis împreună cu el și pe fratele [Luca] a cărui laudă în evanghelie[1] este în toate Bisericile[2]" (*2 Corinteni* 8:18)". Sau, atunci cînd zice că i s-a arătat lui Kifa, apoi celor doisprezece: „[...] după evangelia acestuia, pe care ați luat-o" (*1 Corinteni* 15:5). Și – dacă cineva ar zice: Atunci pentru ce nu le-a scris pe toate, dacă a fost cu dînsul pînă la sfîrșit? – vom răspunde că și atît cît a scris le este de ajuns celor ce voiesc să ia aminte. [Apoi, să ne gîndim că Apostolii și ucenicii] stăteau de-a pururea întru cele de silă [și de nevoie], încît sîrguința lor nu era întru a scrie cuvinte, multe [lucruri] fiind predate de ei și prin predanie nescrisă.

Drept aceea – [de vreme ce în *Fapte* e arătată împlinirea proorociilor lui Hristos] – nu va greși cineva dacă va pune lucrarea (cartea) de față în seama Acestuia, adică a lui Hristos. Deci toate cele aflate în cartea aceasta sînt vrednice de minune, iar mai vîrtos pogorămîntul Apostolilor, care zăbovesc întru cuvîntul iconomiei [întrupării lui Hristos], pentru care îi sfătuia pe ei și Duhul. Și de aceea, vorbind atîta despre Hristos, puține au zis despre dumnezeirea Lui, iar cele mai multe le-au vorbit despre înomenire [întrupare], despre patimă, despre înviere și despre suirea Lui la cer, fiindcă lucrul pe care îl căutau ei deocamdată acesta era: să se creadă că Hristos a înviat și că S-a suit în cer. Deci, așa cum Însuși Hristos Se sîrguia să arate mai mult decît orice că a venit de la Tatăl, tot astfel și aceștia Se sîrguiesc să arate că El a înviat, că S-a înălțat, că S-a dus la Tatăl și că de la Acela a venit. Căci, dacă nu s-ar fi crezut aceasta mai

[1] Aici și în multe alte locuri, nu e vorba de vreo carte a *Evangheliei*, ci de buna-vestire a mîntuirii oamenilor prin Iisus Hristos. (n. n.)

[2] Adică în toate adunările Creștinilor, căci Biserica nu este decît una, aceea a dreptcredincioșilor. (n. n.)

întîi, făcîndu-se apoi adăugirea despre înviere şi despre înălţare, Iudeilor li s-ar fi părut că toată dogma este de necrezut. De aceea, [Apostolii] îi suie către cele mai înalte încet şi cîte puţin. Astfel, în Atena, Pavel Îl numeşte pe Hristos chiar simplu om, nezicînd nimic mai mult. Şi aşa se cuvenea. Căci, dacă pe Însuşi Hristos s-au ispitit de multe ori să-L ucidă cu pietre şi-L numeau „hulitor" pentru că zicea că este deopotrivă cu Tatăl, cu mult mai vîrtos nu ar fi primit cuvîntul acesta de la pescari, şi mai ales după cruce. Şi ce trebuie să vorbim despre Iudei, cînd înşişi ucenicii se tulburau şi se smiteau de multe ori auzind dogmele mai înalte? De aceea şi zicea: „Încă multe am a vă spune, dar acum nu puteţi să le purtaţi" (*Ioan* 16:12). Şi, dacă nu puteau aceia – care fuseseră atîta vreme împreună cu Dînsul, şi se împărtăşiseră de atîtea taine şi văzuseră atîtea minuni! – cum ar fi putut să primească deodată cuvintele dogmelor înalte cei ce abia se smulseseră şi se depărtaseră de la capişti[1], de la idoli, de la jertfe, de la pisici, de la crocodili[2] (căci unele ca acestea erau cinstirile şi închinăciunile Elinilor[3]) şi de la celelalte rele? Iar Iudeii – cei ce în fiecare zi se învăţau şi se sfătuiau de către *Lege* aceasta: „Ascultă, Israile, Domnul Dumnezeul Tău unul este!", şi care Îl văzuseră pe Hristos murind, şi mai ales pironit pe cruce, şi care Îl îngropaseră, dar nu-L văzuseră înviat – [Iudeii deci] nu ar fi fugit ei oare şi nu s-ar fi risipit mai mult decît toţi auzind că Acesta este Dumnezeu şi deopotrivă cu Tatăl? De aceea, [Apostolii] îi suie încet şi cîte puţin [către dogme]. Şi multă iconomie a pogorîrii fac şi, dobîndind darul Duhului mai mult, săvîrşesc cu numele Lui Hristos lucruri mai mari decît cele făcute de El, ca să încredinţeze amîndouă părţile [şi pe Iudei, şi pe Elini], care jos zăceau. Aşadar cartea aceasta este mai ales dovadă a învierii: căci, crezîndu-se învierea, după rînduială era să sporească şi celelalte. Prin urmare, pricina şi tot scopul cărţii, pe cît ar zice cineva cuprinzîndu-l cu grosime, este mai ales acesta. Să auzim de aici şi înseşi cuvîntările.

---

[1] Templele idoleşti (n. n.).

[2] Jivine „sacre" la Egipteni. Pisica (neagră) a rămas de altfel pînă astăzi unul din animalele apropiate de vrăjitori, alături de bufniţă şi cucuvea, toate închipuind „înţelepciunea", căci văd în întuneric. Apoi, animalul tîrîtor (şarpe sau şopîrlă), care îl închipuie pe vicleanul diavol. Iar crocodilul ce e altceva decît o şopîrlă de mărimea unui adevărat balaur? (n. n.)

[3] Prin „Elini", se înţeleg toţi păgînii din împărăţia romană, moştenitoare a aceleia elenistice întemeiate de Alexandru Machidon, care cuprindea aproape întreaga lume. (n. n.)

CAPITOLUL I

(1) Cuvîntul cel dintîi l-am făcut – o, Teofile! – despre toate

[Luca] Îi aduce aminte lui Teofil de *Evanghelia* sa, ca să arate adeverirea [celor scrise aici]. Pentru că, începînd lucrarea aceea, zice: „Fiindcă mulți s-au încercat să alcătuiască o istorisire despre faptele deplin adeverite între noi, așa cum ni le-au lăsat cei ce le-au văzut de la început și au fost slujitori ai Cuvîntului, părutu-mi-s-a și mie, preaputernice Teofile, după ce am urmărit toate cu de-amănuntul de la început, să ți le scriu pe rînd, ca să te încredințezi despre temeinicia învățăturii pe care ai primit-o" (*Luca* 1:1-4).Deci pomenește de cele scrise cu de-amănuntul în cartea aceea pentru ca [Teofil] să ia aminte mai mult la cele ce se scriu aici, precum și pe aceea a ținut-o în minte. Astfel, [Luca] nu a mai avut trebuință aici de altă întărire și încredințare. Căci cel ce s-a făcut vrednic de credință scriind ceea ce știa doar din auzite, cu mult mai vîrtos e cu dreptate să fie crezut cînd alcătuiește și scrie faptele pe care nu le-a auzit de la alții, ci le-a văzut el însuși. Și nu zice: „*Evanghelia* pe care am bine-vestit-o mai întîi", ci: „cuvîntul cel dintîi", pentru că era lipsit de mîndrie și smerit cu cugetul, socotind că numirea *Evangheliei* este mai mare decît sine, cu toate că Apostolul Pavel chiar de la aceasta îl împodobește [cu lauda], zicînd: „[...] a cărui laudă în *Evanghelie* este în toate bisericile" (*2 Corinteni* 8:18).

Iar cu zicerea „despre toate" pare că se împotrivește Evanghelistului Ioan, fiindcă acela zice că nu i-a fost cu putință să le scrie pe toate[1], iar Luca zice că a făcut cuvîntul [evanghelia sa] despre toate [cele săvîrșite de Hristos], de la început și pînă la înălțare. Deci ce zicem? Că acesta zice „despre toate" însemnînd că nu a lăsat nimic dintru cele de care era nevoie și silea trebuința pentru a se înțelege că propovăduirea este dumnezeiască și adevărată. Căci și Luca, și ceilalți Evangheliști le-au scris

[1] Căci zice așa Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan: „Acesta este ucenicul care mărturisește despre acestea și care a scris acestea, și știm că mărturia lui e adevărată. Dar sînt și alte multe lucruri pe care le-a făcut Iisus și care, dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul, cred că lumea aceasta n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris" (*Ioan* 21:25). (n. n.)

întru cuvîntul [*Evanghelia*] lor (pe scurt şi ca întru o însemnare cu de-amănuntul) pe cele din care se poate cunoaşte că propovăduirea este dumnezeiască şi adevărată. Însuşi Ioan Cuvîntătorul de Dumnezeu [Teologul] zice că le-a cuprins pe toate acestea, nelăsînd deoparte nimic nici din cele prin care se crede şi se cunoaşte iconomia cea după trup a Cuvîntului, nici din cele prin care străluceşte şi se arată mărimea dumnezeirii Lui. Şi el zice că lumea nu ar încăpea cărţile ce ar cuprinde cu de-amănuntul toate cele zise şi făcute de Stăpînul, dacă s-ar fi scris acelea una cîte una, şi mai ales dacă cineva ar fi voit să caute şi să dea în scris şi pricinile [raţiunile] celor făcute şi zise [de El]. Căci pricinile [raţiunile] celor pe care le săvîrşea şi le grăia [El] nici nu puteau fi prinse şi cunoscute de gîndurile omeneşti, nici spuse în cuvinte şi nici cuprinse în scris, decît că ele încredinţau firea omenească [adică pe oameni] că El lucra şi grăia ca Dumnezeu. Şi mi se pare că Evanghelistul a adăugat acest cuvînt [că lumea nu ar încăpea cărţile scrise despre cele săvîrşite şi zise de Hristos] încă şi pentru a opri trecerea peste măsură a cuvîntului, nezicînd deci cu dinadinsul că lumea nu le-ar încăpea pe acelea. Se mai poate însă a zice şi aceasta, anume că Ioan, fiindcă zăboveşte mai mult decît ceilalţi [Evanghelişti] întru vederea [lui Dumnezeu-Cuvîntul, *theoria*], cunoaşte după cum se cuvine toate lucrările şi făpturile Lui, nu numai pe cele arătate prin întrupare, ci şi pe acelea zidite din veac [dintru început], trupeşti şi netrupeşti [Îngerii]. Astfel încît, dacă s-ar fi apucat să scrie deosebi, pe rînd, scopurile aducerii acestora întru a fi, şi al deosebirii lor şi toate celelalte despre ele, nici că ar fi fost cu putinţă ca lumea să încapă cărţile scrise, chiar dacă s-ar fi şi făcut acest lucru. Iar dacă, prin „lume", cineva înţelege aici nu simplu „lumea", ci pe oamenii ce zac întru cele rele – care le cugetă pe ale lumii şi pe ale trupului (căci în multe locuri ale *Scripturii* aşa s-a şi luat şi s-a înţeles) – atunci după cuviinţă zice Ioan că aceia nu vor putea să încapă toate lucrurile săvîrşite în chip minunat de Hristos, dacă va voi cineva să le scrie. Căci mulţimea şi mărimea [lucrărilor lui Hristos] i-ar trage pe aceia mai vîrtos întru necredinţă decît întru credinţă! Aceasta şi e pricina pentru care Evangheliştii trec de multe ori sub tăcere cîte un întreg norod de tămăduiţi şi lasă de-o parte multe din cele lucrate în chip minunat, însemnînd numai atît: că „mulţi s-au izbăvit de multe feluri de patimi şi de boli, şi multe minuni s-au făcut" şi cele ca acestea. Iar tîlcuirea şi descoperirea lor nu o fac, fiindcă de obicei povestirea lor cu de-amănuntul le pricinuieşte celor groşi [învîrtoşaţi cu sufle-

tul] şi mai-nainte prinşi şi stăpîniţi de înşelăciune mai mult necredinţă şi pregetare a ascultării decît credinţă şi sîrguinţă spre ascultare.

Şi se cuvine a şti că acest Teofil era unul din cei bine-credincioşi care de la [Luca] învăţase blagocestia[1]. Şi să nu te minunezi că [Luca] a pus atîta grijă pentru acest bărbat, încît a scris pentru el două cărţi întregi. Pentru că [Evanghelistul] era păzitor al cuvîntului stăpînesc ce zice: „Astfel, nu este vrere înaintea Tatălui vostru Cel din ceruri ca să piară vreunul dintr-aceştia mici" (*Matei* 18:14)[2]. Dar pentru ce, scriind unuia singur, adică lui Teofil, nu a făcut o singură carte, ci a despărţit pricinile în două? Pentru luminarea şi descoperirea ascultătorului şi pentru a-l odihni. Apoi, pricinile fiind despărţite, se cuvenea să despartă în două şi cărţile.

cele ce a început Iisus a face şi a învăţa,

Aici, zice despre minuni şi învăţături. Dar nu numai aceasta, ci că [Iisus] învăţa şi cu fapta. Căci El nu doar că poruncea altora să lucreze, El nelucrînd, ci prin cele lucrate de El îi sfătuia pe oameni să-I urmeze, mutîndu-se şi schimbîndu-se spre grijirea de fapta bună.

(2) pînă în ziua în care S-a înălţat la cer, poruncindu-le prin Duhul Sfînt apostolilor pe care i-a ales,

„[...] poruncindu-le prin Duhul [...]"/ Adică zicînd către dînşii graiuri duhovniceşti, nimic omenesc. Sau, arată aceasta: că le-a poruncit *întru* Duhul, după cum Însuşi Stăpînul zicea, grăind mai smerit şi mai cu iconomie: „Iar dacă Eu *întru* Duhul lui Dumnezeu scot dracii [...]" (*Matei* 12:28) – adică: „*prin* Duhul porunceam" – neînsemnînd că Fiul ar fi avut trebuinţă de Duhul, ci că acolo unde Fiul lucrează ceva, acolo lucrează şi Duhul, ca Acela ce este de o fiinţă şi de faţă împreună cu Fiul. Şi ce le-a

---

[1] Buna-credinţă (n. n.).

[2] Aceasta e încheierea pildei Mîntuitorului în care zice: „Căci Fiul Omului a venit să caute şi să mîntuiască pe cel pierdut. Ce vi se pare? Dacă un om ar avea o sută de oi şi una din ele s-ar rătăci, nu le va lăsa oare în munţi pe cele nouăzeci şi nouă şi, ducîndu-se, n-o va căuta pe cea rătăcită? Şi, dacă s-ar întîmpla s-o găsească, adevăr grăiesc vouă că se bucură de ea mai mult decît de cele nouăzeci şi nouă care nu s-au rătăcit" (*Matei* 18:11-13). (n. n.)

poruncit Apostolilor? „Mergînd, învăţaţi toate neamurile, botezîndu-i pe dînşii în numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, învăţîndu-i să păzească tot ce v-am poruncit vouă!" (*Matei* 28:19, 20). Şi zice: „poruncind, S-a înălţat [pe nor]"; n-a zis: „S-a suit", căci încă vorbeşte ca despre un om doar. Şi de aici ne învăţăm că Hristos îi învăţa pe ucenici şi după înviere. Iar despre vremea aceasta [dintre înviere şi înălţare] nici unul dintre Evanghelişti nu a vorbit cu de-adinsul. Ci Ioan zăboveşte întru dînsa mai mult decît toţi ceilalţi, însă nimeni nu le-a vestit în chip arătat pe toate, căci către altele se sîrguiau.

(3) cărora li S-a şi înfăţişat pe Sine viu după patima Sa, prin multe semne, în patruzeci de zile

După ce mai înainte a vorbit despre înălţare, acum vorbeşte şi despre înviere. Căci, pentru a nu socoti tu că a fost înălţat de către alţii, auzind că „S-a înălţat", a adăugat: „carora li S-a şi înfăţişat pe Sine viu". Căci, dacă El a săvîrşit de Sineşi fapta mai mare [învierea], cu mult mai vîrtos pe aceea mai mică [înălţarea].

Şi zice: „în patruzeci de zile", nu: „[vreme de] patruzeci de zile", căci după înviere nu a mai fost necurmat împreună cu dînşii, ca mai înainte, ci venea, suind şi înălţînd minţile lor, şi se ducea iarăşi. Astfel, nu-i mai lăsa a fi faţă de El la fel ca înainte, prin aceasta făcîndu-i, cu multă înţelepciune şi adeverire, a crede si învierea, dar totodată a-L şi socoti de acum încolo mai mare decît un om, cu toate că acestea două erau împotrivnice. Căci, pentru a fi crezută învierea, se cădea să facă multe lucruri omeneşti: astfel, în răstimpul de patruzeci de zile de la înviere pînă la suirea la ceruri, a mîncat şi a băut împreună cu dînsii, arătîndu-le că El este Cel ce S-a răstignit, şi S-a îngropat şi a înviat din morţi. Iar pentru cealaltă, dimpotrivă. Şi amîndouă s-au făcut în vremea cuvenită.

Dar pentru care pricină nu S-a arătat [Hristos cel înviat] tuturor, ci numai Apostolilor? Pentru că celor mulţi, celor ce nu ştiau taina cea negrăită şi ascunsă, li s-ar fi părut nălucire. Căci – dacă întru început nici înşişi ucenicii nu credeau şi se tulburau, avînd trebuinţă să-L pipăie cu mîna şi să mănînce împreună cu El – ce urmau să pătimească cei mulţi? De aceea, face obştească dovada neîndoielnică a învierii din semnele pentru care Apostolii au primit darul de a le săvîrşi. Iar din vederea semnelor [săvîrşite de ei] învierea urma să se facă arătată nu numai celor de atunci, ci şi tuturor celor de după aceea.

arătîndu-li-Se și vorbind cele despre împărăția lui Dumnezeu. (4) Și, împreună petrecînd, le-a poruncit să nu se despartă de Ierusalim, ci să aștepte făgăduința Tatălui, „pe care – zice – ați auzit-o de la Mine.

„Împărăția Tatălui” este aceea întru care Însuși Domnul le-a făgăduit ucenicilor să bea paharul cel nou împreună cu dînșii, „băutură nouă” numind-o pe aceea băută după învierea Sa după altă rînduială decît cea dinainte.[1] Totodată, acum au mîncat împreună și „mîncare nouă”. Căci atunci – de vreme ce întru toate Se asemăna cu noi, afară de păcat – mînca și bea la fel ca și noi, de voie dînd trupului să caute trebuința hranei. Pentru aceea a și primit patima foamei, de voia Lui. Dar după înviere nu mai mînca și nu mai bea pentru trebuința trupului, ci numai pentru a-i încredința pe toți că trupul Său are fire adevărată. Căci de voie a și pătimit, și totodată a înviat cu dumnezeiască cuviință. Deci pe această mîncare și băutură nouă le-a numit „noi”, pe acelea de care S-a împărtășit împreună cu ucenicii după înviere, așadar nu după obișnuința de mai înainte. Pentru aceasta zice că a petrecut împreună cu dînșii în patruzeci de zile, adică împărtășindu-Se de sare și de masă. Iar cum, nu este al nostru lucru să spunem. Căci aceasta s-a făcut într-un oarecare chip prea-slăvit, nu ca și cum firea ar mai fi avut trebuință de bucate de aici încolo, ci făcîndu-se pogorămînt spre dovedirea învierii și spre descoperirea tainelor despre împărăție.

„Și, împreună petrecînd, le-a poruncit să nu se despartă de Ierusalim [...]”/ Dar pentru ce le poruncea să facă aceasta? Căci mai întîi, pentru că se temeau și tremurau, îi scosese pe dînșii în Galileea, ca să audă cele zise cu slobozenie, ei fiind atunci gata să se lase de rînduiala lor. Apoi, după ce L-au auzit și au petrecut cu El patruzeci de zile, le-a poruncit să nu se despartă de Ierusalim. Pentru ce oare? Pentru că – așa cum nimeni nu-i lasă pe ostași a ieși pînă nu se într-armează. cînd voiesc să cadă asupra unei mulțimi, nici pe cai a sări peste semnul pornirii mai înainte de a-i lua pe călăreți – tot astfel nici Domnul nu-i lasă pe ucenici a ieși din tabără mai-nainte de pogorîrea Duhului, ca să nu se facă lesne supuși și prinși celor mulți. Și nu numai pentru aceasta, ci și fiindcă acolo [în Ierusalim] erau mulți care aveau să creadă. Și, a treia [pricină], ca să nu zică vreunii că i-au lăsat pe cei cunoscuți și s-au dus să se trufească la cei

[1] *Matei* 26:29 (n. n.).

străini. Pentru aceasta, Hristos arată semnele mai întîi chiar ucigaşilor Săi, chiar celor ce L-au răstignit şi L-au îngropat, întru însăşi cetatea aceea întru care s-a îndrăznit acel lucru fără de lege.

„[...] ci să aştepte făgăduinţa Tatălui, «pe care – zice – aţi auzit-o de la Mine» [...]"/ Dar cînd au auzit făgăduinţa? Cînd zicea: „De folos vă este ca să Mă duc. Căci, de nu Mă voi duce, Mîngîietorul nu va veni la voi; iar dacă Mă voi duce, Îl voi trimite la voi" (*Ioan* 16:7); şi iarăşi: „Îl voi ruga pe Tatăl, şi alt Mîngîietor vă va trimite" (*Ioan* 14:16). Dar pentru ce nu a venit Acela cînd era El de faţă, nici îndată după ce El S-a înălţat, ci abia după opt sau nouă zile de la aceasta, adică după ce s-a împlinit ziua a cincizecea? Şi încă ceva: Cum zicea: „Luaţi Duh Sfînt!" (*Ioan* 20:22) – de vreme ce Duhul nu venise încă? Deci putem zice că aceasta a zis-o gătindu-i pe dînşii a fi prea-îndemînatici şi puternici spre primirea Duhului, pe Care aveau să-L ia cînd S-a pogorît peste dînşii. Sau, a zis lucrul ce era să fie ca pe unul ce ar fi stat de faţă chiar atunci, precum şi cînd zice: „Iată, v-am dat putere să călcaţi peste şerpi, şi peste scorpii şi peste toată puterea vrăjmaşului, şi nimic nu vă va vătăma" (*Luca* 10:19). Încă şi într-alt fel mai putem zice. Căci darea Duhului este în multe feluri şi în multe chipuri: una este curăţitoare, iar alta săvîrşitoare; una este aceea care sfinţeşte, iar alta care îi face pe sfinţitori; una este dătătoare de vorbire în limbi străine, iar alta de proorocii; una, de faceri de minuni, iar alta de tîlcuiri şi altele nenumărate. Deci nimic nu-i opreşte pe ucenici să fi primit de mai multe ori darul Duhului. după împărtirea Lui cea în multe feluri şi în multe chipuri. Însă pogorîrea Duhului peste Apostoli cea desăvîrşită şi în stare să-i facă desăvîrşiţi şi pe alţii s-a făcut în vremea praznicului de cincizeci de zile, cînd – arătîndu-Se peste dînşii în chip de limbi de foc – i-a umplut de toată lucrarea Sa. Prin urmare, nu ar greşi cineva dacă ar zice că şi atunci [cînd Hristos a zis: „Luaţi Duh Sfînt!"] ei au luat oarecare putere şi dar duhovnicesc: nu ca să-i învie pe morţi, ci ca să ierte păcatele. De aceea a şi adăugat: „[...] cărora le veţi ierta păcatele, le vor fi iertate" (*Ioan* 20:23) şi celelalte, arătînd ce fel de lucrare le dă. Căci atunci i-a îmbrăcat cu această putere, iar după patruzeci de zile le-a dat lucrarea semnelor, pentru care şi zice mai jos: „Veţi lua putere [...]" şi celelalte (stihul 8).

Deci pentru aceasta S-a dus Hristos atunci şi a venit Acela. Şi nici atunci îndată. ca ucenicii să ajungă a pofti darul, şi aşa să-l ia. Iar dacă Duhul ar fi venit cînd Hristos era încă de faţă, şi El S-ar fi dus după

aceea, Duhul rămînînd, mîngîierea nu ar fi fost atît de mare. Şi Hristos Se înalţă, ucenicii fiind nedespărţiţi de Dînsul, dar nici aşa Duhul nu Se pogoară îndată, pentru ca, mîhnindu-se puţin şi venind întru poftă şi trebuinţă a făgăduinţei, să primească dulceaţa venirii Lui curată şi desăvîrşită. Şi, dealtfel, se cădea ca firea noastră să se arate în cer pentru a se face împăcările desăvîrşite, şi abia după aceea să vină Duhul.[1]

Şi socoteşte cît de mare nevoie a pus asupra ucenicilor ca să petreacă în Ierusalim pentru făgăduinţă. Căci, ca ei să nu fugă iarăşi după înălţare, cu aşteptarea aceasta îi ţine acolo pe toţi ca şi cu o legătură, făcîndu-i să se uimească prin nădejdile cele bune şi să nu ia aminte la nearătarea lor.

(5) Căci Ioan a botezat cu apă, iar voi veţi fi botezaţi cu Duhul Sfînt, nu mult după aceste zile."

După ce le-a zis să aştepte „făgăduinţa Tatălui pe care a-ţi auzit-o de la Mine", a adăugat că „Ioan a botezat cu apă" şi celelalte. Şi acum arată curat deosebirea dintre Dînsul şi Ioan, iar nu umbrit, ca mai înainte. Şi acum le arată ucenicilor că s-au făcut mai mari decît Ioan, fiindcă şi ei

---

[1] Tîlcuind stihul 20 al capitolului întîi de la *Coloseni*, care spune că Hristos le-a împăcat „atît pe cele de pe pămînt, cît si pe cele din cer", acelaşi Sfinţit Teofilact zice aşa: „Prin sîngele Său, Hristos le-a împăcat «pe cele de pe pămînt», fiindcă oamenii erau mai întîi învrăjbiţi cu ei înşişi, prin patimi şi prin păcat, iar apoi erau învrăjbiţi cu ceilalţi. Dar si cu Îngerii cereşti se vrăjmăşeau şi aveau război. Dar cum şi în ce chip le-a împrietenit Hristos «pe cele cereşti»? Pentru că cele cereşti erau dezbinate şi despărţite de cele pămînteşti, fiindcă Îngerii din ceruri aveau şi ei vrajbă către oameni, văzîndu-L pe Stăpînul lor Dumnezeu ocărît de oameni cu multele lor păcate şi mai ales pentru că făceau dumnezei din zidiri. De aceea şi erau trimişi [Îngerii] spre pedeapsa oamenilor, cum s-au trimis în vremea lui David şi au omorît de dimineaţă şi pînă la amiază şaptezeci de mii (*2 Împăraţi* 24:15), cum s-au trimis cei doi Îngeri asupra Sodomenilor (*Facerea* 19), cum s-a trimis Înger la Israiliteni şi le-a zis: «De vreme ce v-aţi închinat dumnezeilor neamurilor, nici eu nu-i voi pierde pe vrăjmaşii voştri, ci-i voi lăsa să vă bîntuiască» – precum este scris la *Judecători*, capitolul 2 – cînd, auzind Israilitenii cuvintele acestea ale Îngerului, au plîns cu glas mare şi au chemat numele locului aceluia «valea plîngerii». Deci Cuvîntul lui Dumnezeu, după ce l-a suit la ceruri pe om [firea omenească], pe vrăjmaşul şi potrivnicul lui Dumnezeu şi al Îngerilor, i-a făcut pe Îngeri să cînte de bucuria lor şi să urmeze pe pămînt fiecărui Creştin care se botează, păzindu-l pe el, căci zice: «Îngerii lor în toată vremea văd faţa Tatălui Meu în ceruri» (*Matei* 18:10). Pare-mi-se că pentru aceasta s-a şi răpit întru al treilea cer Pavel, ca să înveţe că firea omenească este acum în cer şi că acolo S-a suit Fiul lui Dumnezeu" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

vor boteza cu Duh Sfînt. Şi nu a zis: „vă voi boteza cu Duh Sfînt", ci: „veți fi botezați", pretutindeni lăsîndu-ne măsuri şi pilde de smerită-cugetare. Căci de aici, din mărturia lui Ioan, era arătat că El era Cel ce boteza: „Eu unul vă botez cu apă spre pocăință, dar Cel ce vine după mine este mai puternic decît mine; Lui nu sînt vrednic să-I leg încălțămintea; Acesta vă va boteza cu Duh Sfînt şi cu foc" (*Matei* 3:11).

Dar cum zice că: „veți fi botezați", de vreme ce în foişor nu era apă? Pentru că cel mai de nevoie şi mai cu de-adinsul este Duhul, prin Care lucrează şi apa. Tot aşa se zice şi despre El că „S-a uns", deşi nu cu untdelemn, ci primindu-L pe Duhul. Şi, de altfel, este cu putință a-i afla pe dînşii botezîndu-se şi cu apă, dar în vremi deosebite. Căci la noi se fac deodată amîndouă, iar atunci deosebit şi despărțit. Astfel, Apostolii s-au botezat de Ioan mai întîi cu apă, iar pe urmă şi cu Sfîntul Duh.

Dar pentru ce nu a arătat Stăpînul cînd va veni Duhul, ci zice numai: „nu mult după zilele acestea". Zice că nu după multe zile, ca aceia să nu cadă întru mîhnire, dar nu a zis hotărît cînd, ca pururea să privegheze aşteptînd. Deci ce te minunezi că nu le zice cînd va fi pacea sfîrşitului veacului [lumii]? – de vreme ce nu a voit să arate nici măcar sorocul şi făgăduința aceasta atîț le apropiată, pentru pricina pe care am zis-o.

Deci acest cuvînt, l .lică „botezați cu Duhul Sfînt", însemnează îndestularea şi bogăția împărtăşirii Sfîntului Duh, aşa cum se face şi la botezul cel simțit, căci acela care se botează în apă îşi udă tot trupul, iar cel ce doar ia apă nu se udă cu totul. Prin urmare, cele zise către Apostoli acum, după învierea din morți a lui Hristos, nu sînt împotrivnice dumnezeieştilor *Evanghelii*, în care se zice: „Luați Duh Sfînt!" (*Ioan* 20:22). Ci acolo se zice să au luat Duh Sfînt, iar aici că se vor boteza cu Duhul Sfînt, aceasta însemnînd vărsarea şi bogăția dăruirii pe care le-a dat-o lor Hristos după ce S-a suit la Tatăl. Căci – aşa cum s-au apropiat şi au cerut: „Adaugă-ne nouă credință!" (*Luca* 17:5), deşi aveau credință – tot astfel şi aici luau, pe lîngă împărtăşirea Duhului pe care o aveau deja, adăugare de mai multă şi mai întinsă împărtăşire a Duhului Sfînt, Care avea să Se pogoare asupra lor.

(6) Iar ei, adunîndu-se, L-au întrebat, zicînd: „Doamne, oare în anul acesta vei aşeza Tu la loc împărăția lui Israil?" (7) El a zis către ei: „Nu este al vostru a şti anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus întru stăpînirea Sa. (8) Ci veți lua puterea Duhului Sfînt ce va veni peste voi,

„Doamne, oare în anul acesta vei aşeza Tu la loc împărăţia lui Israil?"/ Cînd vor să-L întrebe [despre sfîrşit], se apropie cu toţii, ca să-L înduplece cu mulţimea. Fiindcă ştiau că ceea ce zisese mai-nainte, că „de ziua şi de ceasul acela nimeni nu ştie, nici Îngerii din ceruri, nici Fiul, ci numai Tatăl" (*Matei* 24:36)[1] nu era a unuia ce nu ştie, ci a unuia ce întîrzie şi amînă răspunsul. De aceea, iarăşi Îl întreabă. Căci, de vreme ce auziseră că vor lua Duhul, acum vor să se învețe ca unii vrednici de a şti. Pentru că doreau să se izbăvească de cele grele, nevoind să se arunce iarăşi întru cele mai de pe urmă primejdii. Şi nu L-au întrebat *cînd*, ci: „Oare în anul acesta vei aşeza împărăţia lui Israil?", adică: Acum? – aşa de mult doreau ziua aceea. Iar mie mi se pare că nici atunci nu înţelegeau încă arătat ce împărăție era aceea, căci încă nu îi învăţase Duhul.[2] Şi nu a zis: Cînd va fi? – ci: Oare o vei aşeza? – ca şi cum ar fi fost căzută, [de unde se vede că acum] ei credeau despre Dînsul lucruri mai mari. De aceea le şi vorbeşte El deschis, căci nu le mai zice că „nici Fiul nu ştie ziua aceea". Dar ce? „Nu este al vostru a şti anii sau vremile pe care Tatăl le-a pus în stăpînirea Sa." Căci El nu pune ştiinţa acelor lucruri în seama Tatălui pentru că nu ar fi ştiut sfîrşitul anilor, ci trece sub tăcere răspunsul pentru folosul ucenicilor, întrebarea lor fiind de prisos. Scopul Lui era să curme multa iscodire a ucenicilor pentru aceasta, fiindcă îi trimitea să propovăduiască împărăţia cerurilor, nu să însemneze suma anilor. Şi, măcar că îi învăţase cele cu mult mai mari, nu le spune vremea aceea, ca să fie priveghetori (după cum de multe ori am zis). Iar neştiind-o, nu pierdeau nimic, fiindcă le ştiau pe acelea cu mult mai mari, anume: că El este Fiul lui Dumnezeu, că este de o cinste cu Tatăl, că a înviat, că va fi înviere şi judecată, că a şezut de-a dreapta Tatălui. Căci spune-mi mie ce e mai mare: a şti că Hristos va împărăţi, sau a şti cînd va

[1] Locul acesta din *Evanghelie* are nevoie de tîlcuire, şi iată ce zice despre aceasta Teofilact: „Aici, Domnul îi învaţă pe ucenici să nu caute a afla cele care covîrşesc mintea omenească. [...] Dacă ar fi zis: Eu ştiu, dar nu vreau să vă spun! – ei s-ar fi mîhnit, socotindu-se neluaţi în seamă de El. Iar zicînd că nici Fiul nu ştie, ci numai Tatăl, îi opreşte de a mai întreba. [...] Dar că El ştie cu adevărat şi ceasul şi ziua este arătat din multe altele, căci spune: «Toate cîte are Tatăl, ale Mele sînt» (*Ioan* 16:15; 17:10). [...] Căci nu ne este de nici un folos să ştim cînd va fi sfîrşitul, ca să nu ne lenevim, căci această necunoaştere ne ţine în trezvie" (în tîlcuirea la *Matei*). (n. n.)

[2] Anume că împărăţia lui Dumnezeu nu este din lumea aceasta stricată de păcat, precum şi în ziua de azi aşteaptă Iudeii de la Mesiah al lor, adică de la Antihrist. (n. n.)

împărăţi El? Iar Pavel a fost învăţat lucruri pe care nu-i este cu putinţă omului să le grăiască. [La fel,] Moisi a fost învăţat despre începutul lumii – cînd a fost, mai-nainte de cîţi ani, şi numără anii – măcar că începutul este cu totul mai greu de cunoscut decît sfîrşitul. Şi, de altfel, aceia nici nu L-au întrebat sfîrşitul obştesc al tuturor, ci: „Oare în anul acesta vei aşeza împărăţia lui Israil?" Iar El nu le-a descoperit nici aceasta. Ci – aşa cum atunci [înainte de Patimă] le-a răspuns depărtîndu-i de a socoti că izbăvirea lor de cele grele este aproape, zicîndu-le că vor cădea întru multe primejdii – tot astfel şi aici, însă mai cu blîndeţe, [căci adaugă]: „ci veţi lua putere". Şi, ca să nu-L întrebe iarăşi, S-a înălţat îndată.

Apoi – ca să nu zică: Pentru ce înalţi şi mare faci lucrul? – Fiul zice: „anii şi vremile pe care Tatăl le-a pus întru a Sa stăpînire". Iar stăpînirea Tatălui este şi a Fiului în chip arătat. Căci, aşa cum Tatăl înviază morţi, tot astfel îi învie şi Fiul pe aceia care voieşte. Şi, dacă atunci cînd lucrează cele înfricoşate şi negrăite, o face cu aceeaşi stăpînire ca şi Tatăl, cu mult mai vîrtos ştie ceea ce ştie cu aceeaşi stăpînire. Şi mult mai mare lucru este a învia morţii cu stăpînirea cea de o potrivă şi aceeaşi cu Tatăl, decît a şti ziua [sfîrşitului].

Dar de ce nu a răspuns Hristos la ce întrebau ei, ci îi învaţă ceva pentru care nu întrebaseră, zicîndu-le că vor lua putere? Pentru că dascăl nu este acela care îi învaţă pe ucenici ceea ce voiesc ei, ci acelea care le sînt de folos. Iar cuvîntul acesta arată şi el într-un fel venirea şi – ca să zic aşa – curgerea asupra lor a Duhului.

Şi se cuvine [a aminti aici] despre eresul Frigienilor, aceia care socoteau că Mîngîietorul S-a trimis la vreo două sute de ani de la înălţarea lui Hristos, în muierile acelea – Priscila şi Maximila, socotite de ei proorociţe – şi întru Montan, care se înnebunea cu dînsele. Căci ei zic că atunci s-a împlinit făgăduinţa aceea, adică: „Vă voi trimite pe Mîngîietorul".

şi Îmi veţi fi martori în Ierusalim, şi în toată Iudeea, şi Samaria şi pînă la marginea pămîntului."

De vreme ce mai-nainte zisese: „În calea păgînilor să nu mergeţi şi în cetatea Samarinenilor să nu intraţi!" (*Matei* 10:5)[1] – fiindcă voise ca buna-ves-

[1] „Îi pune pe Samarineni împreună cu păgînii, fiindcă aceştia erau Babilonieni sălăşluiţi în Iudeea, care nu i-au primit pe Prooroci, ci numai cele cinci cărţi ale lui Moisi

tirea să se propovăduiască mai întîi Iudeilor, şi de aici încolo se cădea ca ea să se reverse în lume – se cuvenea aşadar să adauge acum: „şi în toată Iudeea, şi Samaria" şi apoi „pînă la marginea pămîntului". Iar acest cuvînt: „Îmi veţi fi martori", este şi îndemnare, şi nevăzută proorocie totodată, căci pînă la marginile pămîntului aveau să mărturisească ei propovăduirea.

(9) Şi acestea zicînd, pe cînd ei priveau, S-a înălţat şi nor L-a luat de la ochii lor. (10) Şi, căutînd ei la cer pe cînd mergea El,

„[...] pe cînd ei priveau [...]"/ Ucenicii nu L-au văzut pe Hristos cînd a înviat, dar L-au văzut cînd S-a înălţat. Dar vederea nu a putut să cuprindă lucrul întreg nici acolo şi nici aici. Căci ei au văzut urmarea învierii, însă începutul ei nu l-au văzut; tot aşa, au văzut începutul înălţării, dar nu i-au văzut sfîrşitul. De ce? Fiindcă acolo era de prisos să vadă începutul lucrului, de vreme ce Însuşi Cel înviat era de faţă şi grăia despre aceasta, iar mormîntul arăta că El nu se află într-însul. Iar aici era nevoie să fie învăţaţi sfîrşitul lucrului, de vreme ce ochii nu puteau să le arate dacă, înălţîndu-Se, a ajuns la însuşi cerul, sau doar pînă la un loc, şi apoi a stat. Pentru aceasta vin de faţă Îngerii, ca să-i înveţe cele pe care le era cu neputinţă să le înţeleagă prin vedere.
„[...] şi nor L-a luat [...]"/ Şi nor L-a luat pe Dînsul, acesta fiind semn stăpînesc, semn al puterii dumnezeieşti, căci nicăieri nu se arată în nor altă Putere. De aceea, şi David zice despre Tatăl: „Cel ce pui norii suirea Lui [...]" (*Psalmul 103*:3)[1] şi, în alt loc [se zice]: „Iată, Domnul vine pe nor uşor" (*Isaia* 19:1) şi în altele nenumărate.[2] De la norul Fecioara, la

---

(*Pentateuhul*)" (Sfinţitul Teofilact în tîlcuirea la *Matei*). (Deosebirea dintre Iudei şi păgînii Samarineni, care nici la biserica lui Solomon din Ierusalim nu erau primiţi, e arătată – printre altele – în pilda Samarineanului milostiv şi în întîmplarea cu femeia Samarineancă pe care o întîlneşte Mîntuitorul la puţul lui Iacov [*Ioan*, capitolul 4]. Pentru amănunte, vezi *Cărţile Împăraţilor*.) (n. n.)

[1] Stih pe care Teodorit îl tîlcuieşte aşa: „Dumnezeul tuturor S-a arătat în nor fiilor lui Israil, căci prin nor a făcut a Sa arătare în Cort, şi în nor a acoperit Biserica din Ierusalim cînd o tîrnosea Solomon. Şi Stăpînul Hristos, în munte, le-a arătat celor trei Apostoli nor luminat împrejurul Său, iar cînd S-a înălţat, un nor luminos L-a luat pe dedesubt de la ochii lor" (în tîlcuirea psalmilor). (n. n.)

[2] Aşa cum se arată limpede la schimbarea la faţă a Mîntuitorului: „Vorbind el încă, iată un nor luminos i-a umbrit pe ei, şi iată glas din nor zicînd: «Acesta este Fiul Meu Cel iubit, în Care am binevoit; pe Acesta ascultaţi-L» (*Matei* 17:5). (n. n.)

nor a venit, şi prin nor S-a suit unde era mai-nainte. Iar prin acest cuvînt: „unde era mai-nainte", să nu înţelegi că arată mutarea din loc, şi nici că S-a înălţat lepădînd trupul, aşa cum S-a deşertat de dumnezeirea Lui cînd S-a întrupat.[1] Ci acest cuvînt: „S-a suit unde era mai-nainte", înţelege-mi-l aşa: „S-a suit întru înălţimea şi marea cuviinţă a neîntrupării cu întruparea", ca să nu mai petreacă împreună cu oamenii la arătare încît să fie văzut de ochii lor.[2]

„Şi, căutînd ei la cer pe cînd mergea El [...]"/ Nici aceasta nu s-a făcut la întîmplare şi în zadar. Căci Domnul ştia că, dacă S-ar fi înălţat nevăzut de dînşii – aşa cum Se pogorîse, iar mai vîrtos precum făcuse pogorămînt – nu s-ar mai fi crezut că Duhul, Cel ce avea să Se arate, este Însuşi Acela pe Care făgăduise mai-nainte cu puţine zile că Îl va trimite. Iar despre Sine ar fi lăsat să se creadă că nu a venit din ceruri, că nu l-a chemat pe Pavel de sus şi că nu de acolo i-a trimis lui Petru masa cea nefăcută de mînă (după înălţarea trupească). Căci Domnul ştia că oamenii stricaţi la minte se vor împotrivi, zicînd că El nu este, şi că nu a venit din cer şi nici că S-a înălţat la cer, ci că S-a mutat într-un loc oarecare afară de lume, aşa cum zic şi cei din eresul lui Vitalie: pentru aceea S-a înălţat înaintea ochilor lor, privind ei la cer. Pentru aceasta S-a suit la cer în vreme ce ei căutau le El.

---

[1] Adică: întrupîndu-Se, Dumnezeu-Cuvîntul „S-a deşertat pe Sine, chip de rob luînd, întru asemănarea oamenilor făcîndu-Se" (*Filipeni* 2:7), „afară de păcat" (*Evrei* 4:15). Dar, cînd S-a înălţat, nu S-a despărţit (precum bîrfesc unii eretici) de acest trup omenesc, pe care îl făcuse nestricăcios şi nemuritor prin învierea din moarte. Despre această taină înfricoşată dogmatiseşte Pavel în mai multe rînduri, de pildă atunci cînd zice: „Pe aceasta a lucrat-o [Dumnezeu-Tatăl] întru Hristos, sculîndu-L pe El din morţi, şi L-a pus să şadă de-a dreapta Sa întru cele cereşti, mai presus de toată începătoria, şi stăpînirea, şi puterea, şi domnia" (*Efeseni* 1:20, 21). Stihuri pe care Teofilact le tîlcuieşte aşa: „Fiindcă, întru Hristos, Dumnezeu-Părintele a suit firea omenească de la treapta cea mai de jos la treapta şi locul cel prea-înalt. Pentru că Pavel vorbeşte aici despre firea omenească a lui Hristos, care s-a făcut nemuritoare, a înviat, s-a înălţat şi s-a prea-înălţat; căci firea dumnezeirii Sale nici nu a murit, nici nu a înviat, nici nu s-a înălţat, nici nu s-a prea-înălţat, ea aflîndu-se totdeauna mai presus de toată înălţimea" (în tîlcuirea la epistolele Sfîntului Apostol Pavel). Deci, întrupîndu-Se, Fiul „L-a lăsat pe Părintele Său ceresc – nu cu mutare din loc, ci cu pogorîrea în firea omenească", după cum zice tot Teofilact în tîlcuirea epistolelor lui Pavel. (n. n.)

[2] Adică, pe nor fiind, a pierit din ochii ucenicilor avînd trupul acela care putea să fie şi văzut, şi pipăit, dar şi nevăzut şi nepipăit, trupul dumnezeiesc-omenesc cu care de atunci stă pe tronul slavei pentru vecie, şi în care va veni la sfîrşitul acestei lumi, precum vor arăta cei doi Îngeri numaidecît. (n. n.)

ună cu Petru şi pe ostaşi, lucrul s-ar fi socotit că este fugă. Iar Irod mai mult s-ar fi scîrbit, socotind că s-a batjocorit, precum fusese amăgit de Magi moşul său.

„Şi era Irod mînios pe cei din Tir şi pe Sidonieni."/ Aceia îl făceau mai mult să crape şi să fie cu totul de rîs.

(21) Şi într-o zi rînduită, Irod, îmbrăcîndu-se în haina împărătească şi şezînd la divan, grăia către dînşii, (22) iar norodul striga: „Glas dumnezeiesc, iar nu omenesc [are]!" (23) Şi îndată l-a lovit Îngerul Domnului, pentru că nu a dat slavă lui Dumnezeu. Şi, făcîndu-se mîncat de viermi, a murit. (24) Iar cuvîntul lui Dumnezeu creştea şi se înmulţea.

„[...] îmbrăcîndu-se în haina împărătească [...]"/ Iosif [Flaviu] zice că Irod – îmbrăcînd o haină făcută toată din argint, încît era de o minunată ţesătură – a intrat în privelişte la începutul zilei, cînd, sclipind de izbirile celor dintîi raze ale soarelui, argintul lucea în chip minunat, strălucind oarecum înfricoşat şi îngrozitor celor ce căutau la dînsul. Şi că îndată linguşitorii şi ciocoii l-au numit „dumnezeu", zicîndu-i: Blînd şi milostiv să ne fii! Căci, deşi pînă acum ne-am temut de tine ca de un om, însă de aici înainte te mărturisim că eşti mai înalt decît firea omenească! Vezi cît de linguşitori şi ciocoi erau aceia! Vezi încă şi înţelegerea şi cugetul Apostolilor! Căci, pe cel care un neam întreg îl cinstea şi îl slujea atîta, aceştia îl scuipau.

„[...] iar norodul striga: „Glas dumnezeiesc, iar nu omenesc [are]! Şi îndată l-a lovit Îngerul Domnului, pentru că nu a dat slavă lui Dumnezeu. Şi, făcîndu-se mîncat de viermi, a murit."/ Nu mic lucru este a pomeni [Luca] de istoria aceasta, cum îndată a venit asupră-i şi l-a cuprins pe el [pe Irod] osînda. Dar poate că cineva ar zice: Apoi, dacă aceia au strigat, el ce este vinovat? Pentru că a primit glasul lor, socotindu-se vrednic de linguşeala şi ciocoiala aceea. Şi pentru aceasta linguşitorii se pedepsesc mai mult în zadar. Însă toţi erau vrednici de pedeapsă, dar, pentru că vremea judecăţii nu este [acum, în lumea aceasta], [Dumnezeu] îl munceşte doar pe cel vinovat mai mult, pe ceilalţi lăsîndu-i să se folosească de la [ce a pătimit] el. Şi – dacă acesta a pătimit astfel [de la Dumnezeu], doar auzind că are glas dumnezeiesc, iar nu omenesc, măcar că nu el o zicea – cu mult mai vîrtos ar fi pătimit Hristos dacă nu ar fi fost Dumne-

zeu, El, Care de-a pururea zicea: „Graiurile pe care vi le spun nu le vorbesc de la Mine" (*Ioan* 14:10)[1] şi că Îngerii Îi slujeau.

(25) Iar Varnava şi Saul, împlinindu-şi slujba, s-au întors de la Ierusalim în Antiohia, luându-l cu ei şi pe Ioan, cel numit „Marcu".

[1] Şi, în alt loc: „Eu n-am vorbit de la Mine, ci Tatăl care M-a trimis, Acesta Mi-a dat poruncă ce să spun şi ce să vorbesc" (*Ioan* 12:49). (n. n.)

iată doi bărbați au stat înaintea lor, îmbrăcați în haine albe, (11) care le-au zis: „Bărbați Galileeni, ce stați căutînd la cer? Acest Iisus care S-a înălțat de la voi la cer, astfel va și veni, în același chip cum L-ați văzut mergînd la cer."

„Acest Iisus care S-a înălțat de la voi la cer, așa va veni, în ce chip L-ați văzut mergînd la cer."/ Cu deslușire au închipuit acest cuvînt. Și n-a zis: „înălțîndu-Se", nici: „purtîndu-Se", ci: „mergînd". Căci, dacă mai-nainte de cruce Se purta peste ape, încă fiind îmbrăcat cu trup pătimitor și greu, apoi nimeni să nu se mire dacă, după ce a luat trup nestricăcios, străbătea văzduhul. Și zice: „va veni", nu: „Se va trimite". Și „astfel va și veni", adică cu trupul, lucru pe care ucenicii doreau să-l audă. Și le mai zic Îngerii că „va veni în același chip cum L-ați văzut mergînd la cer", adică la Judecată va veni așa cum S-a și înălțat, pe nor.[1] Și îi numește „bărbați" pe Ingerii ce se arătau întru acea vedere luminată, pentru că aceia luaseră chip de bărbați cu de-adinsul, ca să nu-i sperie. Și „doi bărbați au stat înaintea lor", căci „în gura a doi sau trei martori tot graiul va sta" (*Deuteronomul* 19:15) Și, zicîndu-le: „ce stați căutînd la cer?", Îngerii nu i-au lăsat pe ucenici să mai aștepte în locul acela, nădăjduind că Îl vor vedea iarăși pe [Cel înălțat], ci i-au întors de la vederea aceea către Ierusalim și către scopul lor, care era cuvîntul propovăduirii.

Și pretutindeni Îngerii Îi slujesc lui Hristos ca unui Stăpîn – și la naștere, și la înviere, și la înălțare, și mai-nainte de acestea, cînd voia să vină în lume în trup – arătîndu-se ei așa cum le era oamenilor cu putință să-i vadă. Iar aceea, „în haine albe", însemnează ori curăția Îngerilor, ori luminarea ce avea să se dea sfinților Apostoli.

---

[1] După cum zice Hristos Însuși: „Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului, și vor plînge toate neamurile pămîntului și-L vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă" (*Matei* 24:30). Așa este și la *Apocalipsa* Sfîntului Ioan Teologul: „Iată, El vine cu norii, și orice ochi Îl va vedea; și-L vor vedea și cei ce L-au împuns și se vor jeli din pricina Lui toate semințiile pămîntului. Amin!" (*Apocalipsa* 1:7). Și încă: „Am privit, și iată un nor alb, și Cel ce ședea pe nor era asemenea Fiului Omului, avînd pe cap cunună de aur și în mînă seceră ascuțită. [...] Și Cel ce ședea pe nor a aruncat pe pămînt secera lui și pămîntul a fost secerat" (*Apocalipsa* 14:14, 16). Tocmai proorocia acestei veniri întru putere, spre judecata noroadelor, avea să întreacă răbdarea arhiereului, precum citim: „Iisus i-a răspuns: «[...] Și vă spun încă: De acum Îl veți vedea pe Fiul Omului șezînd de-a dreapta puterii și venind pe norii cerului.» Atunci, arhiereul și-a sfîșiat hainele, zicînd: «A hulit! Ce ne mai trebuie martori? Iată, acum ați auzit hula Lui!»" (*Matei* 26:64, 65). (n. n.)

(12) Atunci, Apostolii s-au întors la Ierusalim de la muntele ce se cheamă „Eleon", care este aproape de Ierusalim cale de o sîmbătă.

„Atunci [...]"/ Cînd? După ce au auzit. Pentru că nu ar fi suferit să plece dacă nu le-ar fi făgăduit o altă venire [a Mîntuitorului]. Şi mie mi se pare că acestea s-au făcut chiar Sîmbăta, fiindcă nu întîmplător a pomenit depărtarea „de la muntele ce se numeşte «Eleon», care este aproape de Ierusalim cale de o sîmbătă". Căci [*Legea*] hotăra că lungimea călătoriei pe care erau slobozi Iudeii să o facă în ziua sîmbetei era o milă[1] de loc. Şi mai ales Sfîntul Cort şi Chivotul[2] la atîta depărtare puteau fi duse şi aşezate în afara cetăţii.[3] Iar Ioan, întru cuvîntul al douăzecelea al cuvîntării despre cele vechi, zice că [Eleonul] e departe de Ierusalim cale de sapte stadii[4]. [...]

(13) Şi, cînd au intrat, s-au suit în foişor, unde erau petrecînd de obicei: Petru, şi Ioan, şi Iacov, şi Andrei, Filip şi Toma, Vartolomeu şi Matei, Iacov al lui Alfeu, şi Simon Zelotul şi Iuda al lui Iacov. (14) Toţi aceştia erau aşteptînd cu un cuget, în rugăciune şi cerere, împreună cu muierile, cu Maria, mama lui Iisus şi cu fraţii Lui.

I-a pomenit pe ucenici fiindcă unul Îl vînduse pe Hristos, altul se lepădase de El, iar altul nu crezuse [învierea Lui], arătînd aici că, afară de vînzător, toţi erau întregi. Dar de ce zice „împreună cu mama lui Iisus", de vreme ce Ioan scrie că „din ceasul acela ucenicul a luat-o la sine" (*Ioan* 19:27)? Aceasta nu e nicidecum împotrivnică aceleia! Căci, dacă ucenicul se afla acolo, nici o oprire şi împiedicare nu era ca şi ea să fie împreună cu el. Dar de ce nu-l pomeneşte aici pe Iosif? Pentru că acela se săvîrşise. Căci, dacă „fraţii" lui Iisus crezuseră şi erau de faţă, cei care de

---

[1] 1478,5 metri (n. n.)

[2] Înainte de a se zidi biserica lui Solomon, Cortul Mărturiei a fost primul locaş al lui Dumnezeu, „după socoteala ce stăpînea de demult, care cugeta că Dumnezeul tuturor locuieşte în Cort, fiindcă de acolo le da preoţilor răspunsurile şi poruncile" (fericitul Teodorit, în tîlcuirea *Psalmilor*). Şi se numea „al mărturiei" fiindcă avea lespezile mărturiei, *Tablele Legii*, păstrate în Chivot (lada sau sicriul). (n. n.)

[3] Pentru a nu fi răpite de necredincioşii vecini ai Iudeilor, precum s-a şi întîmplat în timpul războiului cu Filistenii (vezi *Cartea întîi a Împăraţilor*, capitolul 2 şi 3). (n. n.)

[4] 1295 de metri, stadiul avînd 185 de metri (n. n.)

multe ori nu crezuseră mai-nainte, cu mult mai vîrtos, dacă încă ar mai fi fost în viață, ar fi crezut și nu s-ar fi lipsit de ceata aceasta cel ce niciodată și nicăieri nu arătase că se îndoiește.

(15) Și, în zilele acelea, sculîndu-se Petru în mijlocul ucenicilor (și era mulțime de nume împreună ca la o sută douăzeci), a zis: (16) „Bărbați frați, se cădea să se împlinească* Scriptura *aceasta pe care Duhul Sfînt, prin gura lui David, a spus-o dinainte despre Iuda, care s-a făcut povățuitor celor ce L-au prins pe Iisus. (17) Căci era numărat împreună cu noi și luase soarta acestei slujiri.

„Și, în zilele acelea [...]"/ Adică cele mai-nainte de praznicul a cincizeci de zile. „[...] sculîndu-se Petru [...]"/ Ca unul mai fierbinte, și ca unul căruia Hristos îi încredințase turma și ca o căpetenie. Și vezi-l pe dînsul cum toate le face cu socoteala obștii, nimic cu puterea stăpînitorului. Și el îi mîngîie pe dînșii de la proorocie. Și nu zice: „pe care a zis-o David", ci: „Duhul Sfînt prin gura lui David". Iar apoi zice [doar]: „despre Iuda, care s-a făcut povățuitor celor ce L-au prins pe Iisus". Vezi și aici înțelepciunea bărbatului: povestind, el nu ocărăște, nu zice: „despre pîngăritul și prea-pîngăritul", ci arată doar lucrul făcut. Și nu zice că Iudeii [Arhiereii] au cîștigat, ci că Iuda a cîștigat. După cum se cuvenea, căci e drept ca acela ce dă prețul, deși alții sînt cei ce cumpără [ceva], acela trebuie să se socotească stăpîn [al lucrului cumpărat], căci al lui este prețul.[1] Și ascultă:

(18) Deci acesta a cîștigat loc din plata nedreptății și, căzut fiind, a crăpat pe mijloc și i s-au vărsat măruntaiele. (19) Și s-a făcut cunoscută aceasta tuturor celor ce locuiesc în Ierusalim,

---

[1] Chiar dacă Iuda a înapoiat arginții, lucrul cumpărat cu ei era al lui, căci arhiereii nu au vrut banii. Pentru lămurire, să mai citim o dată întîmplarea: „Atunci, Iuda [...] a adus înapoi arhiereilor și bătrînilor cei treizeci de arginți [...]. Ei i-au zis: «Ce ne privește pe noi? Tu vei vedea!» Și el, aruncînd arginții în biserică, a plecat [...]. Iar arhiereii, luînd banii, [...] au cumpărat cu ei Țarina Olarului, pentru îngroparea străinilor. Pentru aceea s-a numit țarina aceea «Țarina Sîngelui», pînă în ziua de astăzi. Atunci s-a împlinit cuvîntul spus de Ieremia Proorocul, care zice: «Și au luat cei treizeci de arginți, prețul Celui prețuit, pe care l-au prețuit fiii lui Israil, și i-au dat pe Țarina Olarului, după cum mi-a spus mie Domnul»" (*Matei* 27:3-10). (n. n.)

Vorbeşte despre osînda pe care Iuda a primit-o în această viață, iar nu despre ceea ce va să fie. Căci sufletele celor mai neputincioşi nu privesc atît către cele ce or să fie, cît către acestea de față. Şi vezi că nu a vorbit împăcat, ci a ridicat şi a crescut cuvîntul întru pedeapsă. Căci Iuda nu a murit în spînzurătoare numaidecît ce s-a sugrumat. Şi aceasta o istoriseşte mai descoperit Papia, ucenicul Sfîntului Ioan Bogoslovul, întru a patra carte a tîlcuirilor, zicînd aşa: „Şi mare pildă a păgînătății a fost lumii acesteia Iuda! Căci atît s-a umflat cu trupul, încît nu mai putea să treacă nici pe unde trecea cu lesnire carul, încă nici măcar grosimea capului lui. Căci se povesteşte că pleoapele ochilor lui se umflaseră într-atît, încît el nu vedea lumina nicidecum, iar ochii lui nu puteau fi văzuți nici cu oglinda doctorului, atît de înfundați erau în cap; iar mădularul lui arăta mai grețos şi mai mare decît toată grozăvia. Şi se zice că puroaiele ce i se scurgeau de prin tot trupul şi viermii ieşeau dintr-însul numai prin părțile cele de nevoie, spre ocară. Şi spun că, după multe munci şi pedepse, s-a săvîrşit în țarina sa, pe care cei ce locuiau pe lîngă calea aceea au lăsat-o pustie şi nelocuită pînă acum. Şi nici pînă astăzi nu poate să treacă cineva pe locul acela dacă nu-şi va astupa nările cu mîna, atîta scurgere a slobozit prin trupul lui pe pămînt." Iar acest lucru le aducea Apostolilor mîngîiere. Şi, aşa cum s-au vărsat măruntaiele Iudei, tot astfel şi ale ereticului Arie.

***încît locul acesta s-a numit în limba lor «Hacheldamah», adică «Țarina Sîngelui». (20) Căci este scris în* Cartea Psalmilor*: «Facă-se curtea lui pustie şi să nu aibă cine să locuiască în ea! Şi episcopia lui s-o ia altul!»* (Psalmul 68*:29).*[1]**

[1] După înțeleptul Teodorit – care îl urmează şi el, ca şi Sfințitul Teofilact, pe Sfîntul Ioan Gură de Aur – aceasta s-a zis de Iudeii asupriți de către Babilonieni, dar se potriveşte şi Iudeilor şi lui Iuda vînzătorul. Să citim deci tîlcuirea: „(Aici,) cere dreapta hotărîre şi se roagă ca vrăjmaşii să fie supuşi sub acelea pe care le-au pricinuit altora. Aşadar – de vreme ce Haldeii pustiiseră Ierusalimul şi celelalte cetăți ale Iudeii, prădîndu-le şi robindu-le – se roagă ca şi țara lor să pătimească aceleaşi rele. Şi au dobîndit cererea lor, căci pustiu s-a făcut şi a rămas Babilonul, pînă în ziua de astăzi. Ni se cuvine a şti însă că acelea pe care au cerut Iudeii să le pătimească Babilonienii le-au pătimit şi ei înşişi, după ce s-au turbat asupra Făcătorului de bine şi Mîntuitorului. Căci Babilonienii le-au făcut lor hrana amară prin robia cea ostenitoare, dar nu le-au dat cu adevărat o hrană ca aceasta, iar Iudeii, nimic nedreptățindu-se, ci primind toate felurile de faceri de bine, I-au adus într-adevăr fiere şi oțet Însuşi Făcătorului de bine, ca dintr-o vie vătămătoare.

Iudeii au dat această numire locului nu pentru el însuşi, ci pentru Iuda. Căci el l-a adus întru această înţelegere, martori fiind chiar vrăjmaşii [lui Hristos], căci zicerea „s-a numit aşa în limba lor" aceasta voieşte să însemneze. Şi acest cuvînt: „facă-se curtea lui pustie", s-a zis pentru locul acesta şi pentru casa lui, iar acela: „episcopia lui să o ia altul", însemnează dregătoria preoţiei. „Facă-se curtea lui pustie!" Şi ce ar fi putut fi mai pustiu decît mormîntul, şi anume mormîntul în care s-a schimbat locul acela?

(21) Deci se cade ca unul din aceşti bărbaţi care se adunau cu noi în timpul cît a petrecut cu noi Domnul Iisus, (22) începînd de la botezul lui Ioan pînă în ziua în care S-a înălţat de la noi, să fie împreună cu noi martor al învierii Lui."

Face aceasta de obşte, împreună cu toţi, ca lucrul să nu se facă prigonitor şi aceia să cadă întru pricire[1]. Tot aşa zicea şi începînd grăirea către norod: „Bărbaţi fraţi, se cade a aduce dintre voi... ", lăsînd judecata în seama mulţimii şi totodată făcîndu-i cinstiţi pe cei aleşi, iar el izbăvindu-se de vrajba celorlalţi.

Şi zice că se cădea [să se aleagă un alt Apostol în locul lui Iuda], aducîndu-l martor pe Proroocul, care zisese: „Şi episcopia lui s-o ia altul." Şi dintre care se cădea? „Dintru aceşti bărbaţi care se adunau cu noi în timpul cît a petrecut cu noi Domnul Iisus." Şi n-a zis: „din cei blînzi care au fost împreună cu noi", căci ar fi părut că-i ocărăşte pe unii; ci a lăsat lucrul în seama vremii [petrecute alături de Învăţătorul lor].

„[...] să fie împreună cu noi martor al învierii Lui."/ Pentru a nu fi scăzută şi ciuntită ceata ucenicilor. Şi zice să fie martor „al învierii", nu

---

De aceea s-au supus sub aceleaşi pedepse şi «s-a făcut masa lor spre cursă, şi spre răsplătire şi spre sminteală», căci în locul bunei-norociri mai dinainte s-au osîndit iarăşi spre robie. Încă şi ochii lor s-au întunecat şi nu suferă a vedea lumina cea adevărată, şi spinarea lor este gîrbovită totdeauna de robie şi de sărăcie. Pentru cerbicea lor cea înaltă şi pentru grumazul lor cel vîrtos, curtea lor s-a făcut pustie şi nimeni dintre dînşii nu locuieşte întru lăcaşurile Ierusalimului. Aşadar, s-au supus sub blestemele lor înşile, şi acelea cu care i-au blestemat pe Babilonieni, fiind nedreptăţiţi, pe acelea le-au pătimit după ce au nedreptăţit şi s-au făcut nemulţumitori către Făcătorul de bine. Pentru aceasta şi dumnezeieştii Apostoli au folosit mărturiile de aici, ştiind îndoita înţelegere a proorociei" (în tîlcuirea psalmilor). (n. n.)

[1] Am păstrat zicerea „pricire" (şi „a se prici") pentru că aceasta nu poate fi înlocuită cu „ceartă" sau „sfadă", ea însemnînd „căutare de pricină", „dispută". (n. n.)

al altor lucruri.[1] Căci cel ce s-a arătat vrednic de credinţă în a mărturisi acestea – anume că Acela care a mîncat, şi a băut cu ei şi S-a răstignit a înviat după aceea – va mărturisi cu mult mai vîrtos şi pentru celelalte. Căci lucrul ce se căuta era credinţa în înviere, care se făcuse în taină, pe cînd celelalte erau arătate.

(23) Şi au pus înainte doi: pe Iosif – numit „Varsava", zis şi „Iustus" – şi pe Matia. (24) Şi, rugîndu-se, au zis: „Tu, Doamne, Care cunoşti inimile tuturor, arată pe care din aceştia doi l-ai ales (25) ca să ia locul acestei slujiri şi al apostoliei din care Iuda a căzut, ca să meargă în locul lui." (26) Şi le-au dat lor sorţi, şi a căzut soarta pe Matia, şi s-a numărat împreună cu cei unsprezece Apostoli.

„Şi au pus înainte doi [...]"/ Pentru ce nu mulţi? Ca să nu se facă mai mare mîhnirea, cuprinzîndu-se întru mai mulţi. Şi, în bună vreme rugîndu-se, Îl numesc pe Domnul „cunoscător de inimi". Şi nu zic: „alege", ci: „Arată pe care din aceştia doi l-ai ales!", ştiind că toate sînt hotărîte [de El] încă mai-nainte de gîndirea oamenilor. Şi pretutindeni numeşte această alegere „soartă", arătînd că tot lucrul sortit este al iubirii de oameni şi al alegerii lui Dumnezeu. Şi le aduce aminte de cei vechi: căci

[1] Şi Sfîntul Apostol Pavel, la *I Corinteni* 15:5, zice că Hristos S-a arătat înviat „celor doisprezece", de unde se naşte o nedumerire, pe care o bagă de seamă Sfinţitul Teofilact şi pe care tot el o lămureşte. Şi zice aşa:

„Apostolul Matia a fost ales şi a intrat în locul lui Iuda după înălţarea Domnului, şi nu îndată după înviere. Deci cum zice aici Pavel că Hristos S-a arătat «celor doisprezece»? La aceasta, zicem că se poate să Se fi arătat Domnul şi lui Matia după înălţare, aşa cum S-a arătat şi lui Pavel şi l-a chemat – precum spune mai jos chiar Pavel. De aceea, Pavel nu a arătat nici vremea în care S-a arătat Domnul celor doisprezece, ci a zis nehotărîtor. Unii zic însă că aici s-a făcut greşeală de scriere şi că, în loc de a se scrie «unsprezece», s-a scris «doisprezece». [Ceea ce se vede din *Fapte* că nu e adevărat, n. n.] Sau că Domnul, cunoscînd cu ochiul cel înainte-cunoscător că Matia are să se numere împreună cu cei unsprezece (pentru a se plini numărul de doisprezece), S-a arătat şi lui după înviere, ca să nu fie mai prejos decît ceilalţi Apostoli. O astfel de înţelegere însemnează şi Evanghelistul Ioan, zicînd: «Iar Toma, unul din cei doisprezece [...]» (capitolul 20:24). Căci mai adevărat este să zică cineva că Ioan l-a numărat aici împreună cu ceilalţi unsprezece pe Matia după înainte-cunoştinţă, decît că l-a numărat pe Iuda după ce-L vînduse pe Domnul şi se spînzurase" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

Dumnezeu alege şi acum cu sorţi, cum i-a ales atunci pe Leviţi. Dar care erau bărbaţii dintru care au ales? Poate cei mai fierbinţi şi mai blînzi dintru cei şaptezeci ce fuseseră cu cei doisprezece, sau din ceilalţi ce crezuseră, aşa cum erau Iosif şi Matia. Şi îl numeşte pe Iosif „Varsava" şi „Iustus" poate pentru că aşa îl chemau ceilalţi sau pentru schimbarea vieţii, dar poate că numirea era a voirii lui.

Dar pentru ce nu începe cuvîntul Iacov, care luase episcopia Ierusalimului, ci îi lasă lui Petru a grăi către norod? Pentru că erau blînzi, pentru că nu cugetau nimic omenesc, ci căutau folosul cel de obşte. Căci şi ceilalţi îi lăsau cuvîntul pentru aceeaşi pricină.

„[...] ca să meargă în locul lui."/ „Loc al lui" îl numeşte pe acela ce avea să fie ţinut de către Matia pentru vrednicia lui. Căci – aşa cum locul acela se făcuse străin de Iuda chiar mai-nainte ca el să cadă de acolo, după ce s-a îmbolnăvit de boala iubirii de argint şi a vînzării – tot astfel era al lui Matia încă mai-nainte ca acesta să-l ia, după ce se făcuse vrednic de un dar atît de mare.

Dar zicerea „[...] ca să meargă în locul lui" se mai înţelege şi într-alt fel. Căci fiecare îşi face loc – ori bun, ori rău – dintru cele săvîrşite de el, încît aici zice că Iuda a mers în locul cel rău pe care şi l-a pregătit singur prin vînzarea lui Iisus. Căci locurile nu sînt bune sau rele pentru noi din firea lor, ci noi ne facem loc dintru cele pe care le săvîrşim. Aşa şi-au făcut locul moaşele Evreilor, fiindcă s-au temut de Dumnezeu.[1] Tot astfel, cei necredincioşi aud: „Mergeţi întru lumina focului vostru şi întru văpaia pe care aţi aprins-o!" (*Isaia* 50:11). Numele acesta al „locului" multe înseamnează. Printre altele, arată o rînduială oarecare, că aşa zicem: „loc" de episcop sau de preot. Şi aceleaşi se pot vedea şi întru cele rele, căci fiecare îşi face locul său prin cele pe care le lucrează. Astfel, unul va ţine „loc" de dascăl mincinos, de apostol mincinos, de tiran sau de altceva dintre cei răi. Deci după cuviinţă s-a zis că Iuda merge „în locul lui", de vreme ce el a ales rînduiala vînzătorului, răpindu-se din propria voie de dorul iubirii de argint. Deci, pierzîndu-şi locul pe care în avea între Apostoli prin cele lucrate de el, şi-a tocmit şi şi-a aşezat luişi locul său.

---

[1] Căci zice: „De aceea, Dumnezeu a făcut bine moaşelor, iar poporul lui Israil se înmulţea şi se întărea mereu. Şi, fiindcă moaşele se temeau de Dumnezeu, El le-a întărit neamul" (*Ieşirea* 1:20, 21). (n. n.)

Dar de ce fac alegerea cu sorţi? Pentru că nu se socoteau încă vrednici de a se înştiinţa prin vreun semn. Şi nici Duhul nu era venit peste dînşii. Şi – dacă acolo unde nu a fost nici rugăciune, nici bărbaţi vrednici de credinţă – soarta a avut atîta putere la Iona, cînd sorţii s-au folosit din dreaptă socoteală, atunci cu mult mai vîrtos aici![1]

[1] Sorţii au arătat că pricina furtunii pe care o pătimeau toţi cei din corabie era vinovăţia lui Iona faţă de Dumnezeu (*Iona* 1:7-9). (n. n.)

CAPITOLUL II

(1) Şi, dacă s-a împlinit ziua praznicului Cincizecimii, erau toţi într-un cuget adunaţi la un loc. (2) Şi din cer, fără de veste, s-a făcut sunet ca de o suflare ce vine repede, şi a umplut toată casa unde erau şezînd. (3) Şi li s-au arătat, împărţite, limbi ca de foc şi au şezut pe fiecare dintre dînşii. (4) Şi toţi s-au umplut de Duhul Sfînt şi au început a grăi întru alte limbi, precum le da lor Duhul a grăi.

„Şi, dacă s-a împlinit ziua praznicului Cincizecimii [...]"/ Dar pentru ce atunci? Căci se cădea ca acestea să se facă atunci cînd era iarăşi praznic [la Iudei], pentru ca aceia care fuseseră de faţă la crucea lui Hristos [de Pasha], să le vadă şi pe acestea.[1]

Apoi, venirea Duhului Sfînt s-a făcut în ziua praznicului de cincizeci de zile fiindcă în acea zi s-a dat *Legea* Aşezămîntului cel vechi, prin lespezile de piatră. Deci se cădea ca în aceeaşi zi să se dea şi punerea de lege a Sfîntului Duh, care nu se scrie pe lespezi, ci întru inimi.[2] Căci –

---

[1] Cele două praznice erau legate (cum se va arăta), Iudeii venind iarăşi să se închine la biserica lui Solomon după cincizeci de zile de la Pasha. Deci Duhul S-a pogorît asupra acelora care fuseseră de faţă şi la Patimile Mîntuitorului.

Căci *Legea* poruncea Evreilor să meargă la Ierusalim de trei ori pe an, ca să serbeze Paştile, Cincizecimea şi Înfigerea Corturilor, zicînd: „În trei vremi în tot anul se va arăta toată partea bărbătească a ta înaintea Domnului Dumnezeului tău, în locul pe care îl va alege Domnul: la Sărbătoarea Azimelor (Pasha), la Sărbătoarea săptămînilor (adică a Cincizecimii) şi la Sărbătoarea Înfigerii Corturilor" (*Deuteronom* 16:16). (n. aut.)

[2] „Punerea de lege a Sfîntului Duh" este *evanghelia*, buna-vestire a lui Hristos, despre care Apostolul zice că e „scrisă nu cu cerneală, ci cu Duhul Dumnezeului celui viu, nu pe table de piatră, ci pe tablele de carne ale inimii" (2 *Corinteni* 3:3). Stih la care e de folos să dăm şi tîlcuirea (tot a Sfinţitului Teofilact): „De vreme ce a luat aici pricină de a cumpăni *Legea cea Veche* cu evanghelia, Apostolul zice aşa: Precum Moisi s-a făcut slujitor al *Legii celei Vechi*, tot aşa ne-am făcut şi noi slujitori ai propovăduirii evangheliei. Şi, precum acela a cioplit două lespezi de piatră, cele din urmă adică, aşa şi noi am cioplit inimile voastre şi le-am făcut potrivite spre primirea evangheliei. Şi *Legea* s-a scris de Moisi cu cerneală, iar evanghelia s-a scris întru voi cu Duh Sfînt. Deci, pe cît se osebeşte Duhul de cerneală şi inima omului cea însufleţită de neînsufleţita pia-

aşa cum Mîntuitorul, vrînd să săvîrşească Sfînta Patimă, nu a suferit să Se dea pe Sineşi ca jertfă decît în vremea întru care se săvîrşea jertfa Paştelui, ca să împreune adevărul cu închipuirea – tot astfel nu a suferit ca venirea Sfîntului Duh să se dea întru altă zi decît în aceea întru care se dăduse *Legea*, ca să se arate că Duhul Sfînt a legiuit şi atunci, şi legiuieşte şi acum. Iar norodul [lui Israil] a primit *Legea* în pustia Sinaiului la cincizeci de zile [după Paşti, adică după ieşire]. Fiindcă fiii lui Israil au ieşit din Egipt în ziua a patrusprezecea a lunii celei dintîi, care se numără după lumina lunii[1], zi în care au săvîrşit azimele şi taina Paştelui.[2] De la

tră, tot atîta se osebeşte şi *Noul Testament* al evangheliei de cel vechi al *Legii*. [...] Şi – de vreme ce sînt şi inimi de piatră, precum ale celor împietriţi şi orbiţi, adică ale Evreilor şi păgînilor – a numit «de carne» inimile credincioşilor Creştini, ca pe unele simţitoare, şi moi şi primitoare ale cuvîntului evangheliei, despre care a proorocit Iezechil, zicînd: «Şi voi lua inima cea de piatră din trupul vostru, şi vă voi da inimă de carne» (capitolul 36:26)." (n. n.)

[1] E vorba de prima lună plină de după echinocţiul de primăvară, adică 14 Nissan. (n. n.)

[2] După cum îi poruncise Dumnezeu lui Moisi şi lui Aaron: „Apoi a grăit Domnul cu Moisi şi Aaron în pămîntul Egiptului şi le-a zis: «Luna aceasta să vă fie începutul lunilor, să vă fie întîia între lunile anului. Vorbeşte deci la toată obştea fiilor lui Israil şi le spune: În ziua a zecea a lunii acesteia să-şi ia fiecare din capii de familie un miel; cîte un miel de familie să luaţi fiecare. [...] Şi să luaţi sau un miel, sau un ied, să-l ţineţi pînă în ziua a paisprezecea a lunii acesteia şi atunci toată adunarea obştii fiilor lui Israil să-l junghie către seară. Să ia din sîngele lui şi să ungă amîndoi uşorii şi pragul cel de sus al uşii casei unde au să-l mănînce. Şi să mănînce în noaptea aceea carnea lui friptă la foc; dar s-o mănînce cu azimă şi cu ierburi amare. [...] Ceea ce va rămîne pe a doua zi, să ardeţi în foc. Să-l mîncaţi însă aşa: să aveţi coapsele încinse, încălţămintea în picioare şi toiegele în mîinile voastre; şi să-l mîncaţi cu grabă, căci este Paştile Domnului. În noaptea aceea, voi trece peste pămîntul Egiptului şi voi lovi pe tot întîiul născut în pămîntul Egiptului, al oamenilor şi al dobitoacelor, şi voi face judecată asupra tuturor dumnezeilor în pămîntul Egiptului, căci Eu sînt Domnul. Iar la voi, sîngele va fi semn pe casele în care vă veţi afla: voi vedea sîngele, şi vă voi ocoli şi nu va fi între voi rană omorîtoare, cînd voi lovi pămîntul Egiptului. Ziua aceea să fie spre pomenire şi să prăznuiţi într-însa sărbătoarea Domnului, din neam în neam; ca aşezare veşnică s-o prăznuiţi. [...] Păziţi sărbătoarea azimilor, că în ziua aceea am scos taberele voastre din pămîntul Egiptului; păziţi ziua aceasta în neamul vostru ca aşezămînt veşnic. Începînd din seara zilei a paisprezecea a lunii întîi şi pînă în seara zilei a douăzeci şi una a aceleiaşi luni, să mîncaţi pîine nedospită [...]»" (*Ieşirea*, capitolul 12).

Iar această jertfă a mielului a fost dată de Dumnezeu pentru a o închipui pe aceea a lui Iisus, ca astfel Evreii să înţeleagă că El este Hristosul, „Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatul lumii" (*Ioan* 1:29). Despre această taină a Pashei vorbeşte Pavel cînd le

acestea paisprezece, numără şaptesprezece zile pînă la sfîrşitul lunii întîi, apoi treizeci de zile ale lunii a doua şi încă trei ale lunii a treia, cînd se fac cincizeci de zile de la praznicul Azimelor, al Paştelui, cînd s-a dat *Legea*. Pentru aceasta zice: „Iar în luna a treia de la ieşirea fiilor lui Israil din pămîntul Egiptului, chiar în ziua de lună plină, au ajuns în pustia Sinai [...], zis-a Domnul către Moisi: «Pogoară-te şi sfinţeşte norodul astăzi şi mîine!»" (*Ieşirea* 19:1, 10). Căci despre ziua cea dintîi a lunii [a treia de la ieşire] grăieşte aici şi zice că întru a treia zi de la aceasta avea să Se arate Domnul pe muntele Sinai.

Iar după ce au venit ei în pămîntul făgăduinţei[1], acesta le era lor semnul praznicului: aduceau lui Dumnezeu pîrga roadelor celor noi şi a mănunchiurilor de spice noi. Iar acest lucru, mănunchiul spicelor, a închipuit şi a tîlcuit mai dinainte mănunchiurile sufletelor acelora care din multe

---

scrie Evreilor aşa: „Prin credinţă a rînduit [Moisi] Pasha şi vărsarea sîngelui, ca să nu se atingă pierzătorul de cei întîi-născuţi ai lor" (*Evrei* 11:28). Stih care trebuie lămurit neapărat, pentru a înţelege legătura dintre Paştile Iudeilor şi Jertfa Mîntuitorului. Şi iată cum îl tîlcuieşte Sfinţitul Teofilact: „[...] «vărsarea» sîngelui aceluia, adică ungerea pragurilor de sus şi a uşorilor casei celei sfinţite a Evreilor, mai-nainte închipuia ungerea cu stăpînescul sînge al lui Hristos, prin care ungîndu-ne noi, Creştinii, scăpăm de cel ce pierde în noaptea vieţii acesteia pe întîii-născuţi ai celor neunşi. Deci Moisi, crezînd atunci că ungerea sîngelui îi va păzi pe cei întîi născuţi, a poruncit norodului să facă aceasta. Şi, măcar că acela a fost sînge de miel, totuşi a arătat o atît de mare putere fiindcă închipuia sîngele stăpînului Hristos." La care Cuviosul Nicodim Aghioritul aduce încă şi alte adăugiri, spre deplina noastră luminare: „Căci noi ungem trupul ca pe o casă [...]. «Pragul» de sus al «casei» noastre sînt în chip simţitor limba şi buzele, iar în chip gînditor este cuvîntarea [«raţiunea», n. n.] sufletului. Cei doi «uşori» sînt partea cea mînioasă şi cea poftitoare – după Teodorit şi [...] Grigorie al Nissei – sau lucrarea şi cuvîntul, adică deprinderea şi lucrarea mişcărilor şi a dogmelor minţii bine deschizîndu-se şi închizîndu-se din vederi. Fiindcă este oarecare măsură a înţelegerii, precum zice Teologul Grigorie (în *Cuvînt la Pasha*). Apoi, «uşa» sînt cele cinci simţuri ale noastre – după Sfîntul Chiril. Sau, prin «uşă» se înţelege Hristos – după acelaşi Chiril. Iar «casă» mai e şi Biserica. Deci cel ce voieşte a nu pătimi vreun rău de la pierzătorul să nu iasă afară de «uşa casei» sale, să nu se depărteze de la biserică, sau să nu iasă afară dintru sineşi. Căci, cînd ne aflăm în patimi, atunci ieşim pe «uşă», iar dacă ne vom întoarce întru sinene – întorcînd toată mintea şi cuvîntul în «casa» noastră, adică în inima noastră – atunci scăpăm de pierzătorul – după acelaşi dumnezeiesc Chiril" (în subînsemnarea tîlcuirii epistolei către Evrei)." (n. n.)

[1] Deci după cei patruzeci de ani petrecuţi în pustie, vreme în care nu semănaseră şi nu seceraseră, neputînd aşadar să-I aducă prinoasele lui Dumnezeu. (n. n.)

feluri de țări s-au luat și s-au adus lui Dumnezeu ca o pîrgă de spice [odată cu pogorîrea Sfîntului Duh]. Căci, de vreme ce în ziua a cincizecea [de la Paști] se adunau [în snopi] spicele despărțite ale roadelor și se aduceau la un loc, în ziua aceasta a vrut ca din toate neamurile cele multe de sub cer să se adune [credincioși] întru un mănunchi al bunei-credințe și să se aducă lui Dumnezeu prin cuvîntul Apostolilor. Căci, așa cum atunci se cădea a aduce secera asupra secerișului, fiind vremea de a aduna roadele, tot așa se cădea a aduce și secera cuvîntului [asupra „neamurilor"]. Și ca o seceră ascuțită zbura Duhul Sfînt asupra acelora. Despre aceasta zisese Hristos: „Secerișul este mult, iar lucrătorii puțini" (*Matei* 9:37); și iarăși: „Vedeți holdele că sînt albe, gata acum spre seceriș" (*Ioan* 4:35). Și El secerase mai întîi, luînd pîrgă și suind-o la cer.[1] Căci, pătimind Dumnezeu cu trupul patima cea de bună voie și înviind din morți, împreună cu Sineși ne-a înviat și pe noi, cei omorîți de păcat, și a stricat stăpînirea diavolului. Pentru aceasta, pînă la praznicul a cincizeci de zile, nici nu ne plecăm la pămînt cînd ne rugăm și de aceea cîntăm împotriva vrăjmașilor noștri [diavoli]: „Aceștia s-au împiedicat și au căzut, iar noi ne-am sculat și ne-am îndreptat." Iar după ce Duhul ni Se arată în limbi de foc, plecăm genunchii, nesuferind vederea Lui și arătînd că prin Duhul am învățat închinarea cea desăvîrșită a Troiței [Treimii, n. n.]. „Căci duh este Dumnezeu, și cei care se închină Lui se cade să se închine cu Duhul Adevărului" (*Ioan* 4:24)[2]

„Și din cer, fără de veste, s-a făcut sunet [...]"/ Dar pentru ce nu s-a făcut venirea Duhului fără semne simțite? Căci, dacă și așa ziceau că Apostolii sînt plini de must, ce nu ar fi zis dacă nu s-ar fi făcut acest lucru? Și sunetul nu s-a făcut oricum, ci din cer și fără de veste, ca mai mult să-i deștepte pe dînșii.

---

[1] În altă parte, Sfințitul Teofilact arată mai lămurit cum a adus Hristos ca prinos lui Dumnezeu-Tatăl „pîrga", adică ce era mai bun în firea omenească, prin jertfa și înălțarea Sa la cer: „Iar El nu numai că a murit, dar a și înviat pentru noi, ca să suie la cer «pîrga și începătura noastră», adică firea Sa omenească și, prin aceea, să ne suie și pe noi toți. Căci, altfel, ce trebuință era a Se sui Hristos la cer, dacă nu urma a ne sui și noi acolo?" (în tîlcuirea la 2 *Corinteni*). (n. n.)

[2] Stih înainte de care Mîntuitorul zisese: „Dar vine ceasul și acum este, cînd adevărații închinători se vor închina Tatălui în Duh și în adevăr, căci și Tatăl Își dorește astfel de închinători" (*Ioan* 4:23). (n. n.)

„[...] ca de o suflare ce vine repede [...]"/ Multă şi iute zice că a fost pornirea Duhului, şi pe toţi cei de acolo i-a făcut să se adune şi să se strîngă.

„[...] şi a umplut toată casa unde erau şezînd."/ A umplut toată casa pentru a se arăta că darul nu este din parte, doar pentru unii, ci pentru toată plinirea Bisericii. Căci casa era semn al lumii.

„Şi li s-au arătat, împărţite, limbi ca de foc [...]"/ Suflarea s-a făcut ca o colimvitră de apă, iar focul s-a făcut semn al îndestulării şi al iuţimii darului. Şi focul nu a umplut casa, căci i-ar fi înspăimîntat, ci – lucru încă mai minunat! – acesta s-a împărţit şi a şezut pe fiecare dintre dînşii. Şi bine zice: „împărţite", căci dintru o rădăcină erau limbile, ca să te înveţi că aceeaşi lucrare este trimisă de la Mîngîietorul. Apoi, bine zice şi: „ca de foc" şi „ca o suflare", pentru a nu înţelege cele ale Duhului ca pe unele simţite. Deci nu era nici vînt, nici foc materialnic, ci arătarea de sus a Sfîntului Duh. Şi socoteşte că atunci cînd trebuia să i Se facă cunoscut lui Ioan [Botezătorul], Duhul a venit peste capul lui Iisus în chip de porumbel; iar acum, cînd trebuia întors [la credinţă] un norod întreg, S-a arătat în chip de foc.

„[...] şi a şezut pe fiecare dintru dînşii"/ Adică: „a rămas", „S-a odihnit", pentru că acest cuvînt: „a şedea", este însemnător de întemeiere şi de rămînere. Dar pe care din ei a şezut Duhul, numai peste cei doisprezece, sau şi peste cei o sută douăzeci? Cu adevărat, peste toţi. Căci Petru nu l-ar fi adus aici degeaba pe Proorocul, care zice: „Şi, în zilele de pe urmă, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul" (*Ioil* 3:1). Dar nu a luat cum e acolo, ci zice că „toţi s-au umplut de Duhul Sfînt". Deci zice că „toţi", nu numai Apostolii.

Şi vezi că Duhul vine atunci cînd ei stăruiesc „în rugăciune şi cerere" (capitolul 1, stih 13), cînd au dragoste. Dar pentru ce S-a arătat [Duhul] în chip de foc? Ca să arate că este de aceeaşi fiinţă cu Cel ce S-a arătat în rug [pe muntele Sinai] în chip de foc[1]. Şi a şezut peste capul fiecăruia, şi

---

[1] „Muntele Sinai fumega tot, pentru că S-a pogorît asupra lui Dumnezeu în foc, şi se suia fum ca un turn de cuptor" (*Ieşirea* 19:18). „Fiindcă Dumnezeul nostru este foc mistuitor" (*Evrei* 12:29), cum este scris şi în *A doua Lege*: „Domnul Dumnezeul tău foc mistuitor este!" (*A doua Lege* 4:24). Iar Cel care S-a arătat în rug a fost Dumnezeu-Cuvîntul, cum se va lămuri şi în altă parte.

Despre focul acesta dumnezeiesc zice şi Teologul Grigorie: „Ştiu foc curăţitor, acela pe care Hristos a venit să-l arunce pe pămînt, «Foc» numindu-Se şi El Însuşi, într-un

de la cap s-a umplut tot omul. Căci peste capul lor se vedea foc, dar nu arzîndu-i, ci sfinţindu-i şi strălucindu-i.

Dar pentru ce au primit limbile de foc pe cap, iar nu pe gură? Duhul nu S-a dat pe gură, adică întru organul cel firesc al vorbirii, ca să nu se creadă că dintru ale lor guri grăiesc aceia în alte limbi. Ci, aşa cum apele se slobod din cer peste vîrfurile munţilor şi de la înălţimile munţilor se coboară în văi, în acelaşi chip şi darul Duhului, apucînd-o de pe creştet, ca de pe un munte, s-a slobozit de aici peste creieri, apoi în gură şi în inimă, umplînd tot omul de la cap. Dar, iarăşi, pentru ce pe cap? Pentru că Apostolii se hirotoneau dascăli ai lumii, iar hirotonia nu se face oricum, decît numai pe cap. Deci a fi limbile pe capete lor arată chipul hirotoniei. Căci pe cap se pune hirotonia, aşa cum se ţine lucrul acesta şi pînă în ziua de azi. Şi, de vreme ce venirea Sfîntului Duh este nevăzută, pe capul celui ce se hirotoneşte arhiereu se pune *Evanghelia*; şi, după ce s-a pus, pe capul lui nu trebuie a vedea nimic altceva decît limba de foc a propovăduirii Celui ce zicea: „Foc am venit să arunc pe pămînt!” (*Luca*

înţeles mai înalt. Acest foc e topitor al materiei şi al relei deprinderi, pe care El îl şi voieşte aprins cît mai în grabă, din graba facerii de bine” (*Cuvînt la Sfîntul Botez*).

Într-un glas cu Sfîntul Grigorie este şi marele Vasilie, care iată cum ne îndeamnă:

„Fiule, să nu te uiţi la nimic altceva decît către Cel ce a zis: «Foc am venit să arunc pe pămînt! Şi cît aş vrea să se fi aprins!» (*Luca* 12:49). Căci el este acea înfocare a Duhului care aprinde inima. Focul cel nematerialnic şi dumnezeiesc luminează sufletele şi le cearcă din lăuntru ca pe aurul cel curat din topitoare, şi topeşte răutatea ca pe nişte trestii şi spini. «Căci Dumnezeul nostru foc mistuitor este», pedepsindu-i în focul văpăii pe cei ce nu Îl ştiu pe El şi pe cei ce nu ascultă de evanghelia Lui. Focul acesta a lucrat întru Apostoli cînd grăia cu limbi de foc. Focul acesta l-a strălucit împrejur cu slavă pe Pavel, şi i-a luminat mintea, înnegrindu-i simţul vederii, căci vederea trupească nu încape puterea acelei lumini. Focul acesta i s-a arătat lui Moisi în rug. Focul acesta l-a răpit pe Ilie, în chip de car. Arătînd lucrarea acestui foc, fericitul David zicea: «Cearcă-mă pe mine, Doamne, şi ispiteşte-mă, aprinde rărunchii mei şi inima mea!» Focul acesta înfierbînta inima lui Cleopa şi a celui ce era împreună cu el, cînd le grăia lor Mîntuitorul pe cale, după înviere. Pentru aceasta, Îngerii şi duhurile cele slujitoare, foc învăpăiat sînt. Focul acesta, arzînd bîrna ce este în ochi, face mintea curată, ca, dobîndind străvederea, neîncetat să vadă minunile lui Dumnezeu, după cel ce zice: «Descoperă ochii mei, şi voi cunoaşte minunile din legea Ta!» Deci acest foc este îngrozitor diavolilor, arzător răutăţii, este putere a învierii, lucrător al nemuririi, luminare a sufletelor sfinţilor, întărire a puterilor cuvîntătoare. Acest foc ne rugăm să ajungă şi la noi, ca, umblînd totdeauna întru lumină, să nu ne împiedicăm nicidecum” (în cuvintele postniceşti). (n. n.)

12:49).[1] Şi n-a zis: „S-a întărit", sau: „a venit" sau „a ajuns", ci: „a şezut". Deci nu a stat pe deasupra capului, ci a şezut pe capul lor, ca să arate că tot omul ce primeşte slujba [apostolească] este scaun al lui Dumnezeu.

„[...] şi au început a grăi întru alte limbi."/ Darul lui Dumnezeu a iconomisit a fi lucrător dintru început cuvîntul Apostolilor. Dar pentru ce au luat Apostolii darul limbilor mai-nainte de alte daruri? Pentru că pretutindeni aveau să străbată, de vreme ce se cuvenea ca pîrga „neamurilor" să primească rînduială chiar de la începutul propovăduirii lor. Şi ce trebuinţă ar fi fost de propovăduitori, dacă nu erau ascultători [care să-i înţeleagă]? Deci, precum în vremea facerii turnului [Babel] limba cea una a oamenilor s-a despărţit în multe limbi, aşa acum multele limbi erau întru un om. Şi, răsunînd întru dînsul Duhul cel Sfînt, el vorbea şi cu limba Parţilor, şi cu a Romanilor, şi cu a Indienilor, şi cu alte multe limbi. Şi darul se numea „al limbilor", căci puteau să grăiască în multe limbi deodată, aşa cum le da lor Duhul. Căci nu de la sine grăiau proorocind, ci de la Sfîntul Duh pricepeau şi grăiau mărturiile despre Hristos rostite prin Sfinţii Prooroci.

> ***(5) Şi erau în Ierusalim locuitori Iudei, bărbaţi cucernici, din tot neamul de sub cer. (6) Şi, făcîndu-se glasul acesta, s-a adunat mulţimea şi s-a tulburat, căci fiecare îi auzea pe ei grăind cu limba sa.***

„Şi erau în Ierusalim locuitori Iudei, bărbaţi cucernici, din tot neamul de sub cer."/ Insuşi acest lucru era un semn al evlaviei şi al cucerniciei lor, anume că, din multe neamuri fiind, veniseră să locuiască în Ierusalim [unde era biserica *Legii* celei vechi], lăsîndu-şi patriile, casele şi rudeniile. Căci acest cuvînt „din tot neamul" e pus în loc de: „din multe neamuri". Căci *Scriptura*, prin acest „tot", înţelege „mulţi", vorbind cu covîrşire [întrecere a măsurii, n. n.]. Aşa s-a zis şi aceea: „Vărsa-voi din Duhul Meu peste tot trupul" (*Ioil* 3:1), şi: „Toţi pe ale lor le caută, nu pe ale lui Iisus Hristos" (*Filipeni* 2:21) şi: „Nu este cel ce face bunătate, nu este pînă la unul" (*Psalmul 13*:4), însemnîndu-i pe cei mulţi de la numele cel cuprinzător, adică de la „toţi".

---

[1] Stihul întreg e aşa: „Foc am venit să arunc pe pămînt, şi cît aş vrea să fie acum aprins!" Iar apoi urmează: „Vi se pare că am venit să dau pace pe pămînt? Vă spun că nu, ci dezbinare!" (*Luca* 12:49, 51). (n. n.)

„Şi, făcîndu-se glasul acesta, s-a adunat mulţimea şi s-a tulburat, căci fiecare îi auzea pe ei grăind cu limba sa."/ Au alergat de afară, de vreme ce lucrul acela se făcuse în casă. Şi „mulţimea s-a tulburat" după cum se cuvenea, căci socoteau că li se vor da supărări şi greutăţi pentru îndrăzneala făcută asupra lui Hristos. Şi conştiinţa le clătina sufletele, în mîini avînd încă junghierea, şi toate îi înfricoşau. Iar pe Apostoli acest lucru îi întărea, căci şi de la ascultători se învăţau darul minunii. Căci ce era a grăi în limba Parţilor [– de pildă –] poate că ei nu ştiau, ci învăţau de la aceia.[1]

(7) Şi se înspăimîntau şi se minunau toţi, zicînd unii către alţii: „Iată, nu sînt aceştia care grăiesc toţi Galileeni? (8) Şi cum îi

---

[1] Darul acesta a fost de neapărată trebuinţă la începutul propovăduirii, cum zice şi Teodorit: „Darul limbilor s-a dat propovăduitorilor evangheliei din pricina felurimii limbilor neamurilor către care propovăduiau. Pentru ca, vorbind de pildă în limba evreiască, să-i întoarcă la credinţă pe Evrei; ori, vorbind în limba persană, să-i întoarcă pe Persani; ori, vorbind în limba Romanilor şi Egiptenilor, să-i întoarcă pe Romani şi pe Egipteni." De aceea îl şi primeau cu mare îmbelşugare cei ce se botezau. Odată însă ce propovăduirea s-a lăţit în lume, nu a mai fost nevoie de darul acesta, ci de acela al tălmăcirii înţelesurilor graiurilor şi al învăţăturii. Despre aceasta le spunea încă Sfîntul Apostol Pavel şi Corintenilor (*I Corinteni* 12:10), că Duhul a dat unuia „neamuri (feluri) de limbi, şi altuia tălmăcirea limbilor", zicere pe care Sfinţitul Teofilact o tîlcuieşte aşa: „Mult era, mare şi întins la mulţi Corinteni darul limbilor, pentru care se şi făleau ei mai mult decît pentru toate celelalte daruri. Fiindcă acest dar s-a dat mai întîi Apostolilor de către Sfîntul Duh în chip de limbi de foc, şi de aceea se socotea mai mare decît toate. Dar nu este aşa adevărul, căci darul învăţăturii şi cel al tălmăcirii limbilor este mai mare decît acela al grăirii în limbi. De aceea l-a şi pus Apostolul pe cel din urmă ca fiind mai sus. Fiindcă, pe atunci, unul primea darul de a grăi în felurite limbi, dar nu şi pe acela de a le tălmăci. Adică ştia limbile pe care le grăia, înţelegea ce zic, dar nu putea să le tălmăcească altora. Iar altul primea amîndouă aceste daruri – şi de a grăi în osebite limbi, şi de a le tălmăci – sau i se da numai a le tălmăci. Şi potrivit a numit «neamuri» osebitele limbi, care sînt împărţite după naţiile şi neamurile lumii."

Astfel încît grăirea în limbi, cel dintîi dar, a şi încetat cel dintîi, ultima dată cînd s-a mai dat (şi numai pentru puţin timp) fiind atunci cînd Sfîntul Efrem Sirul a vrut neapărat să vorbească cu marele Vasilie, şi nu putea, căci nu cunoştea elina, iar sfîntul Vasilie nu ştia siriacă. Ce pot zice la acestea acei ieşiţi din minte numiţi „penticostali", care se bucură că pot vorbi deodată în limbi străine? Chiar dacă o fac (şi o fac de multe ori!), darul nu este de la Duhul cel Sfînt, ci de la tatăl minciunii, care, hrănindu-le mîndria fără noimă, îi amăgeşte şi îi duce la nebunie (despre aceştia vom mai vorbi în nota de la stihul 5, capitolul 26). (n. n.)

auzim noi fiecare în limba noastră, în care ne-am născut? (9) Parţi, şi Mezi, şi Elamiţi şi cei ce locuiesc în Mesopotamia, în Iudeea şi în Capadokia, în Pont şi în Asia, (10) în Frigia şi în Pamfilia, în Egipt şi în părţile Libiei cea de lîngă Cirene, şi nemernici Romani, şi Iudei şi venetici, (11) Cretani şi Arabi, îi auzim pe ei vorbind în limbile noastre măririle lui Dumnezeu!" (12) Şi s-au spăimîntat toţi şi se mirau unul către altul, zicînd: „Ce va să fie aceasta?"

Şi s-au minunat, căci îi ştiau că sînt Galileeni, [iar acum] fiecare îi auzea întru a sa limbă. Şi mai ales Apostolii (căci către aceia mai vîrtos priveau) grăiau cu acele nenumărate limbi. Şi a pomenit de neamuri vrăjmaşe lor, din care erau mulţi în robie acolo: Criteni, Arabi şi altele, acesta fiind semn că pe toţi îi vor stăpîni şi îi vor birui. Deci dinspre toate părţile se arată mărturia: de la cetăţeni, de la străini, de la „neamuri".

(13) Iar alţii, batjocorindu-i, ziceau că sînt plini de must.

Împreună cu fapta bună, este înjugată pretutindeni şi răutatea. Unii se minunau, iar alţii batjocoreau. Cu adevărat cucernici erau primii, căci pentru aceasta locuiau acolo: ca să le fie cu putinţă a se arăta în biserică de trei ori pe an, după *Lege*. Însă vezi nebunia celorlalţi! Ei zic că Apostolii „sînt plini de must", deşi nu era vremea pentru aceasta, fiind praznicul a cincizeci de zile şi ceasul al treilea.[1] Dar pentru nimic nu pregetă răutatea. Iar lucrul cel mai greu era că, în vreme ce aceia se minunau şi mărturiseau [minunea] – dintre care unii erau Iudei, alţii Romani, alţii erau nemernici [„fără ţară" n. n.] (unii poate chiar din cei ce Îl răstigniseră pe Hristos), în scurt, din toate neamurile, care propovăduiau că [Apostolii] grăiesc în limbile lor – în aceeaşi vreme aşadar s-au aflat unii care să batjocorească.

Dar oare cei ce batjocoreau au înţeles că Apostolii grăiesc în limbi sau nu? Poate că cineva ar fi în nedumerirea aceasta. Căci [ar zice acela], dacă nu au înţeles, atunci cum grăiau Apostolii în toate limbile, [dar nu şi într-a lor]? Iar dacă au înţeles, cum au îndrăznit să-i defaime cu beţia, de faţă avînd mustrările, adică pe înşişi cei ce auzeu şi înţelegau că [Apos-

---

[1] Nouă dimineaţa, după ora noastră. (n. n.)

tolii] grăiesc cu alte limbi şi că nu sînt beţi? Dar eu zic că [nedumerirea aceasta nu poate a fi.] Căci, dacă nu ar fi înţeles, nici nu ar fi defăimat minunea [zicînd că Apostolii grăiesc] din beţie. Căci de ce s-ar fi ispitit cineva să defaime un lucru care nu-l mîhneşte cu nimic? De aceea şi zice Luca: „batjocorind", adică luînd în rîs, clevetind şi defăimînd. Deci batjocoreau ca unii ce înţelegeau, dar nu se împăcau cu cele zise, căci aceia spuneau „măririle lui Dumnezeu". Însă cum aduceau întru beţie cele ce se ziceau, de vreme ce înţelegeau? Din multa lor nebunie, din covîrşitoarea lor cruzime. Căci obiceiul celor mulţi este ca, atunci cînd nu se împacă cu cele zise, să-l socotească îndrăcit, sau nebun sau să-l defaime cu beţia pe acela care vorbeşte, spunînd că nu înţeleg cele zise de el, măcar că acela găieşte cu întemeiere şi drept, iar cei care-l batjocoresc şi-l defaimă aud şi înţeleg. Iar aceia îndrăzneau să-i defaime pe Apostoli cu beţia pentru că îi auzeau vorbind în limba lor şi socoteau că alţii, fiind de alte limbi, nu înţeleg minunea. Căci şi cînd Stăpînul scotea dracii, ei înţelegeau şi vedeau facerile de minuni dar, în loc să-L laude precum s-ar fi cuvenit, ei Îl cleveteau zicînd că face acelea cu Velzevul. Şi toate bolile şi patimile pe care le vedeau tămăduindu-se, toate facerile de minuni, le făceau materie de zavistie[1], de clevetire şi de ucidere. Tot aşa şi acum, neputînd să tăgăduiască lucrul cel prea-slăvit şi mai presus de fire al grăirii în limbi, au îndrăznit a trage minunea întru beţie.

Şi vezi răutate! – fiindcă era lucru de necrezut să se îmbete întru un ceas ca acela, şi mai ales nişte oameni care în primejdii şi în frici petreceau. Căci îndîrjirea şi asprimea numai una caută: să zică orice le-ar veni, nu ceva care să se ţină de o socoteală. Pentru aceasta şi ceea ce li se pare că au zis-o acoperit este plină de multă nebunie şi turbare. Şi vezi că răutatea se vădeşte şi din vreme şi din ceas. Căci de unde e must la praznicul a cincizeci de zile? – „must" numindu-se vinul cel nou. Apoi, beţia nu dă multe feluri de limbi, ci şi pe aceea ce este o pierde. Însă vezi ce face Dumnezeu! Dacă nu s-ar fi izvodit batjocorirea, Iudeii s-ar fi lepădat să intre şi să audă. Pentru aceea a îngăduit Dumnezeu batjocorirea, ca să-i adune pe mulţi.

(14) Şi, stînd Petru împreună cu cei unsprezece, a ridicat glasul şi le-a grăit: „Bărbaţi Iudei, şi toţi care locuiţi în Ierusalim, aceasta

[1] „Zavistia" e invidia însoţită de mînie şi ură. (n. n.)

să vă fie cunoscută şi ascultaţi cuvintele mele! (15) Aceştia nu sînt beţi, cum socotiţi voi, căci este al treilea ceas din zi.

Acolo ai văzut purtarea de grijă, vezi şi aici bărbăţia! Căci, dacă i-ar fi avut pe toţi ascultătorii plecaţi spre a se minuna, oare nu ar fi fost şi aşa lucru minunat ca între atîţia să scoată glas un om necărturar şi simplu? Dar cînd mai are în faţă şi batjocoritori şi ucigaşi, nu este el oare mai presus de om? Şi vezi că îndată mustră şi vădeşte clevetirea, din glas arătînd că nu sînt beţi şi că nu şi-au ieşit din minte, precum vrăjitorii şi cei ce se înnebunesc.

Dar de ce zice: „împreună cu cei unsprezece"? Arată că socoteala şi cuvîntul erau de obşte, iar Petru era gura tuturor, şi cei unsprezece stăteau de faţă, mărturisind cele grăite. Iar aceea, că „şi-a ridicat glasul său", însemnează că a grăit cu multă îndrăznire, ca îndată de la început să cunoască ei darul Duhului. Astfel, acela care nu suferise întrebarea unei copile simple vorbea acum cu atîta îndrăzneală în mijlocul noroadelor ucigaşe. Căci, mai-nainte de a primi limbile, întrebat fiind de o slujnică, Petru s-a înfricoşat şi a zis: „Nu-L ştiu pe omul acesta!" (*Matei* 26:72-74). Acolo, o slujnică numai, şi temere multă; aici, mulţime nenumărată, şi glas şi cuvînt cu bună îndrăzneală. Şi n-a zis: „cum batjocoriţi voi că aceştia sînt beţi", ci: „cum socotiţi voi", grăind mai cu blîndeţe, fiindcă nu voia să-i arate că ziceau aceasta într-adins, din răutate. Deocamdată aruncă asupra lor neştiinţa, nu vina de răutate, făcîndu-le cale de întoarcere. Iar aceasta: „căci este al treilea ceas din zi" zice: Nu se poate să se îmbete în ceasul al treilea! Dar nu a stat întru aceasta, căci nici aceia nu socoteau aşa despre dînşii, ci ziceau aşa luîndu-i în rîs şi batjocorindu-i. Dar pentru ce s-au făcut acestea întru „al treilea ceas din zi"? Strălucirea limbilor de foc se arată atunci cînd este ziua luminoasă şi toţi sînt în tîrg.

(16) Ci aceasta este ce s-a spus prin proorocul Ioil: (17) «Iar în zilele din urmă – zice Domnul – voi turna din Duhul Meu peste tot trupul şi fiii voştri şi fiicele voastre vor prooroci, şi tinerii voştri vor vedea vedenii şi bătrînii voştri vise vor visa. (18) Încă şi peste robii Mei şi peste roabele Mele voi turna în acele zile din Duhul Meu, şi vor prooroci.

Pînă acum, nu s-a auzit nicăieri numele lui Hristos, nici făgăduinţa Lui, ci făgăduinţa Tatălui. Şi vezi pricepere şi înţelepciune! Nu a zis îndată cele

despre Hristos, că El ni le-a făgăduit pe acestea după ce S-a răstignit. Căci, dacă ar fi zis aşa, le-ar fi răsturnat pe toate, măcar că erau puternice să arate dumnezeirea Lui, însă numai dacă erau crezute, iar ceea ce se căuta atunci era tocmai să fie crezute. Iar dacă nu s-ar fi crezut acestea, Apostolii i-ar fi făcut poate să-i şi ucidă cu pietre. Căci alt lucru nu dezleagă nedumeririle decît numai mărturia proorocească. Deci, cînd se iveşte vreuna din întrebările cele nedumerite, să nu fugi şi să scapi către socoteli, căci gîndurile socotelilor se şi surpă, se şi întăresc, dar cuvîntul lui Dumnezeu cine îl dezleagă?[1] Gîndul se dezleagă, *Scriptura* nu se dezleagă!

Şi n-a zis: „voi turna Duhul Meu", ci: „din Duhul Meu", căci nu Duhul Se toarnă, ci darul Duhului. Şi zice: „peste tot trupul", acela care a crezut adică, aceasta însemnînd: „peste «neamuri»". Dar deocamdată nu le descoperă lor aceasta. Iar acel cuvînt, „peste tot trupul", le dă şi lor bune nădejdi, dar nu lasă ca folosul să fie numai al lor, cu aceasta curmînd în taină şi zavistia [dintre Iudei şi cei din „neamuri"].

Şi vezi cum descoperirea Sfîntului Duh este de multe feluri, adică: avînd darul Duhului, unul prooroceşte. Altul, neputînd să slujească unui lucru ca acesta, ia darul vedeniilor, precum aceea a lui Petru dintru al şaselea ceas sau aşa cum l-a văzut Corneliu pe Înger, întru al nouălea ceas. Iar ce este în inimă nu se zice „vedenie", ci „vedere". Într-un fel are cineva vederea, precum cel căruia i s-a zis: „Mergi!", nu cu căutătura privind vederea, şi alt fel cînd cineva se învaţă prin nălucire în somn.

(19) Şi minuni voi da sus în cer, şi jos pe pămînt semne: sînge, foc şi fumegare de fum. (20) Soarele se va întoarce întru întuneric şi luna în sînge, înainte de a veni ziua Domnului cea mare şi luminată. (21) Şi tot cel ce va chema numele Domnului se va mîntui» (*Ioil *3:1-5).

Acestea arată dinainte curat şi Judecata ce va să fie[2], şi ce va fi cu Ierusalimul, şi robia ce avea să urmeze, şi cele ce aveau să se facă pentru cru-

[1] Căci, „cu adevărat, ce om poate să cunoască sfatul lui Dumnezeu sau cine poate să pătrundă voinţa lui Dumnezeu? Gîndurile muritorilor sînt şovăielnice şi cugetările noastre sînt cu greşeală" (*Înţelepciunea lui Solomon* 8:13, 14). (n. n.)

[2] Precum spune Mîntuitorul Însuşi despre a doua Sa venire: „Iar îndată după strîmtorarea acelor zile, soarele se va întuneca şi luna nu-şi va mai da lumina ei, iar stelele vor cădea din cer şi puterile cerurilor se vor zgudui" (*Matei* 24:29). (n. n.)

cea lui Hristos, şi ce avea să li se întîmple Iudeilor pentru Dînsul prin războiul Romanilor. Fiindcă sîngele Iudeilor s-a vărsat prea-mult prin toată Iudeea, şi fum s-a făcut, cetăţile şi satele arzîndu-se. Prin acestea, Iudeii au plătit osîndă pentru ocărîrea lui Hristos, pe care nici chiar soarele nu o suferise, ci îşi închisese al său ochi, adică puterea cea luminătoare.[1] Şi luna şi-a schimbat atunci chipul său cel argintiu întru roşeală, precum se întîmplă celor ce pătimesc. Şi, într-alt fel, zicînd să luna „s-a întors în sînge", arată covîrşirea junghierii. Şi se povesteşte că multe semne ca acestea s-au făcut pe cer şi în vremea robirii Ierusalimului, precum mărturiseşte Iosif Flaviu[2]. Iar scriitorul de cîntări[3] înţelege graiul acesta într-alt fel, zicînd că „sîngele" e întruparea, „focul" dumnezeirea iar „fumegarea de fum" e Duhul Sfînt, Care a venit peste Fecioara şi a umplut lumea de bună mireasmă. Iar „zi a Domnului" zice că e aceea a învierii [Lui].

Şi Dumnezeu zice: „Vărsa-voi din Duhul Meu [...] mai-nainte de a veni ziua Domnului." Şi zi-i Iudeului: Dacă aici este numai o faţă [„persoană", n. n.] şi un singur nume dumnezeiesc, iar El grăieşte pentru cineva, atunci de ce nu a zis: „mai nainte de a veni ziua Mea"?

Şi zice: Să nu nădăjduiţi şi să îndrăzniţi văzînd că acum puteţi păcătui fără pedeapsă, căci acestea sînt începături ale unei zile mari şi cumplite! Apoi, după ce le-a clătinat şi le-a înfricoşat inimile cu acestea, le dă să răsufle şi să aibă nădejdi bune. Căci zice: „Şi tot cel ce va chema numele Domnului se va mîntui", fie el rob, ori slobod, ori preot, ori Elin ori Iudeu. Căci întru omul cel nou [Creştinul[4], cel născut a doua oară din apă şi

---

[1] Cum citim în *Evanghelie*: „Iar de la ceasul al şaselea, s-a făcut întuneric peste tot pămîntul, pînă la ceasul al nouălea" (*Matei* 27:45). Aici e nevoie de tîlcuire, şi să vedem ce zice despre aceasta Sfinţitul Teofilact: „Întunericul care s-a făcut nu era după rînduiala firii, căci niciodată nu se face întunecare a soarelui (adică ceea ce se numeşte «eclipsă») la paisprezece zile ale lunii, ci cînd este lună nouă, atunci se fac întunecările fireşti ale soarelui (eclipsele). Iar în vremea răstignirii, cu adevărat de paisprezece zile era lumina lunii, căci atunci se săvîrşeau Paştile Iudeilor (*Ieşire* 12:6-18). De aceea, patima soarelui a fost mai presus de fire şi întunericul a fost în toată lumea [...], ca să se arată că întreaga zidire plînge pentru patima Ziditorului şi că Lumina S-a îndepărtat de la Iudei. Să vadă deci Iudeii, care cereau «semn din cer» (*Matei* 16:1-4), cum se întunecă acum soarele!" (în tîlcuirea la *Matei*). (n. n.)

[2] În *Istoria războiului Iudeilor împotriva Romanilor*. (n. n.)

[3] Imnograful care a alcătuit slujba Naşterii Domnului, un anume Anatolie. (n. n.)

[4] Scriu cu majusculă cuvîntul „Creştin" ca să arăt că el numeşte un neam osebit, alcătuit din cei botezaţi din toate celelalte neamuri. Acesta e *norodul cel nou al lui Dum-*

din Duh, n. n.] nu mai este parte bărbătească şi muierească, „tăiere împrejur şi netăiere împrejur, varvar, scit, rob, slobod, ci toate şi întru toţi – Hristos" (*Coloseni* 3:11).[1] Dar nu tot cel ce va chema oricum numele Domnului – căci zice: „Nu tot cel ce Îmi zice Mie: Doamne Doamne! – va intra întru împărăţia cerurilor" (*Matei* 7:21) – ci acela care îl cheamă cu aşezarea dragostei şi a vieţii prea-bune, acela se va mîntui. Dar deocamdată Petru face cuvîntul uşor, ca să aducă în lăuntru credinţa că întru chemare este mîntuirea. Iar „numele Domnului" s-a zis pentru Hristos, după cum arată Pavel, însă acesta [Petru] nu a cutezat deocamdată să îl descopere acelora.

(22) Bărbaţi Israiliteni, ascultaţi cuvintele acestea: Pe Iisus Nazarineanul – bărbat arătat la noi de la Dumnezeu prin puteri, prin minuni şi prin semne, pe care le-a făcut prin El Dumnezeu în mijlocul vostru, precum şi voi ştiţi – (23) pe Acesta, după sfatul cel rînduit şi după ştiinţa cea dinainte a lui Dumnezeu, voi L-aţi luat şi, răstignindu-L prin mîinile celor fără de lege, L-aţi omorît; (24) pe Care Dumnezeu L-a înviat, dezlegînd durerile morţii,

Şi iarăşi începe cu înainte-cuvîntare, ca să nu-i tulbure, fiindcă vrea să le aducă aminte de Iisus. Căci mai sus nu s-au tulburat auzind de Proorocul. Şi vezi că nu zice nimic din cele înalte, ci de la cele foarte smerite începe, numindu-L „Nazarineanul", de la cetate, care părea una foarte neînsemnată. Căci, atunci cînd Hristos e numit „Putere a lui Dumnezeu" şi „Înţelepciune a lui Dumnezeu", înţelegem că aceasta se zice despre dumnezeirea Lui; şi tot aşa, cînd e numit „bărbat" sau se zice că „a murit pentru păcatele noastre", înţelegem că e vorba de trupul Lui. Căci vezi-L şi pe Dînsul zicînd uneori: „Mă căutaţi să Mă ucideţi pe Mine, omul care v-am grăit adevărul" (*Ioan* 8:40), iar alteori: „Eu şi Tatăl una sîntem"

---

nezeu, noul Israil, de vreme ce Iudeii au pierdut această vrednicie, atunci cînd s-au lepădat de Hristos-Dumnezeu. (n. n.)

[1] Stih pe marginea căruia tot Sfinţitul Teofilact zice aşa: „Iată, aici scrie şi altă laudă a omului nou după Hristos, anume că nu caută la dînsul vreo osebire, nici de neam, nici de dregătorie, nici de strămoşi, ci însuşirile şi chipul acestui om nou sînt doar Hristos, şi credinţa şi vieţuirea după Hristos. Căci, tuturor acelora care sînt închipuiţi [«îmbrăcaţi», n. n.] cu viaţa cea îmbunătăţită, Hristos le este toate: şi neam, şi dregătorie, şi cin şi toate celelalte" (în tîlcuirea la *Coloseni*). (n. n.)

(*Ioan* 10:30). [Iar din aceea că Petru vorbeşte mai întîi de omenirea lui Hristos] se înnebunesc ereticii ce se trag de la Artema, cărora le-au urmat şi cei ce se trag de la Samosatul, care Îl socotesc pe Iisus doar om gol.[1]

„[...] prin puteri, prin minuni şi prin semne [...]"/ Către această înțelegere se întinde şi priveşte şi cea zisă întru epistola către Romani: „Celui hotărît Fiu al lui Dumnezeu întru putere" (*Romani* 1:4), adică: „Cel care prin lucruri şi prin puterea minunilor S-a dovedit că este cu adevărat Fiu al Tatălui". Căci întru nimic nu se deosebeşte a zice că Fiul lui Dumnezeu S-a „hotărît întru putere" de a zice că „S-a arătat prin puteri, prin minuni şi prin semne pe care le-a făcut prin El Dumnezeu în mijlocul vostru." Dumnezeu a făcut acestea prin Fiul cu adevărat, căci printr-Însul şi vecii i-a făcut, cu dumnezeiască cuviință. Iar prin acel cuvînt: „în mijlocul vostru", îi cheamă pe ei înşişi ca martori ai celor ce se zic. Şi zice: „în mijlocul vostru", adică nu întru ascuns, nici în unghere.

Apoi, venind cu cuvîntul la fărădelegea îndrăznită de dînşii, se ispiteşte să-i izbăvească de dînsa. Căci zice că au săvîrşit-o „după sfatul cel rînduit şi după ştiința cea dinainte a lui Dumnezeu", arătînd că nu cu puterea lor, ci cu voința Aceluia şi aşa cum era rînduit de demult. Apoi, ca să nu li se pară nici că sînt nevinovați, căci nu erau mai puțin ucigaşi de oameni, deşi uciderea fusese rînduită, adaugă: „prin mîinile celor fără de lege", adică prin Iuda vînzătorul şi prin ostaşii ce L-au răstignit. Şi, dacă cei ce L-au răstignit sînt fără de lege, e arătat că şi cei ce au cerut să fie ucis. Însă acum zice aceasta acoperit, ca să nu îi arunce întru deznădăjduire.

„[...] pe care Dumnezeu L-a înviat [...]"/ De mirare lucru ce cuvînt a îndrăznit să zică în mijlocul ucigaşilor: că Hristos a înviat! Şi zice că „Dumnezeu L-a înviat" pentru neputința ascultătorilor. Căci întru Cine lucrează Tatăl? Cu adevărat, Întru a Sa Putere, iar Puterea Tatălui este Hristos. Drept aceea, Hristos S-a înviat pe Sine, fiind cu putință a zice şi că a fost înviat de Tatăl.

„[...] dezlegînd durerile morții [...]"/ Arată că şi moartea se chinuia ținîndu-L pe Dînsul, că şi cele cumplite pătimeau, *Scriptura* cea veche numind „dureri şi chinuiri ale morții" primejdiile şi relele întîmplări. Căci cel ce se chinuieşte de cineva nu-l poate ține şi nu lucrează asupra aceluia, ci pătimeşte şi se sîrguieşte să-l lepede. Şi bine a numit învierea „dez-

---

[1] Artemas şi Pavel Samosatul, eretici arieni, adică din aceia care nu primeau dumnezeirea lui Hristos. (n. n.)

legare" a durerilor şi a chinurilor morţii, asemănînd-o pe aceasta cu un pîntece care se chinuieşte să nască. Adică: Hristos a rupt şi a izbucnit din pîntecele morţii cel îngreuiat care se chinuia să nască, Mîntuitorul ieşind din legăturile morţii şi arătîndu-Se din fundul iadului ca dintr-o naştere străină a învierii. Pentru aceasta S-a şi numit El „întîi-născut din morţi".

***Fiindcă nu era cu putinţă ca El să fie ţinut de dînsa. (25) Căci David zice pentru El: «Totdeauna am văzut pe Domnul înaintea Mea, căci El este de-a dreapta Mea, ca să nu Mă clatin. (26) Pentru aceasta s-a bucurat inima Mea şi s-a veselit limba Mea; încă şi trupul Meu se va odihni întru nădejde. (27) Căci nu vei lăsa sufletul Meu în iad, nici nu-L vei da pe Cel Sfînt al Tău să vadă stricăciune. (28) Făcutu-Mi-ai cunoscute căile vieţii; cu faţa Ta Mă vei umple de bucurie»* (Psalm 15*:8-11*).**

„[...] fiindcă nu era cu putinţă ca El să fie ţinut de dînsa."[...]/ Luptătorii se ung cu ulei, şi împotrivnicii nu-i mai pot prinde. Descîntătorii se ung şi ei, şi se fac neatinşi şi neapropiaţi de dinţii şarpelui. Iar Hristos Cel uns în taină cu Duhul Său, după ce S-a încleştat cu moartea, a supus-o pe pierzătoare[1], căci împotrivnica s-a frînt şi s-a surpat. Iar aces cuvînt, „fiindcă nu era cu putinţă", se cuvine a-l înţelege aşa: Fiindcă E era Dumnezeu născut din Dumnezeu, deci neprimitor de nici o schimbar sau prefacere, a înviat în aşa chip încît de acum înainte nu va mai muri.

Apoi, îl aduce pe David, care surpă tot gîndul omenesc, căci aşa est proorocia: „David zice pentru El", nu pentru sineşi. „Văzut-am pe Domnul înaintea Mea pururea [...]"/ Îl numeşte pe Tatăl „Domn al Său" căc pentru Tatăl a luat El chip de rob. „[...] El este de-a dreapta Mea [...]" Înseamnă că a se zice acum că Tatăl stă „de-a dreapta" Fiului, iar alte ori că Fiul „de-a dreapta" Tatălui, este acelaşi lucru. „[...] încă şi trup Meu se va odihni întru nădejde."/ De vreme ce Iisus, primind moart după firea omenească, şi-a lăsat [în mormînt] trupul pe care îl luase dup iconomie, ca să-l învie iarăşi pe dînsul din moarte, după cuviinţă zice c trupul acesta al Său s-a sălăşluit [acolo] „spre nădejde", adică în aştept rea învierii.

---

[1] Pe cea care îi pierde şi îi risipeşte pe oameni, care lucrează prin puterea pierzător lui celui mare, Satana. (n. n.)

Iar unii înțeleg că acest cuvînt: „nu vei lăsa sufletul Meu în iad, nici nu-L vei da pe Cel Sfînt al Tău să vadă stricăciune", s-ar fi zis din partea lui David, deşi nu pot să arate şi să dovedească ceea ce socotesc.[1] Totuşi ei se află bine-credincioşi, zicînd că trupul învie ca trup nestricăcios şi duhovnicesc, fiindcă trupul ce se scoală din morți după înviere este duhovnicesc şi nestricăcios. Iar „căile vieții" sînt acelea pe care le-au bătătorit sufletele drepților [celor vechi] cînd au urcat împreună cu Mîntuitorul din locurile şi părțile cele de jos [ale iadului]. Iar din acel cuvînt: „cu fața Ta mă vei umple de bucurie", „față a Domnului" se cuvine a înțelege dumnezeiasca arătare cea cu prea-dumnezeiască cuviință cu care ne va cerceta pe noi mai desăvîrşit.

(29) Bărbați frați, cuvine-se a vorbi cu îndrăznire către voi despre Patriarhul David: că a murit şi s-a îngropat, iar mormîntul lui este între noi pînă în ziua de astăzi. (30) Deci – Prooroc fiind el şi ştiind că Dumnezeu i S-a jurat cu jurămînt că din rodul coapsei lui Îl va ridica pe Hristos după trup, ca să şadă pe scaunul lui – (31) mai înainte văzînd, a vorbit despre învierea lui Hristos, zicînd că nu se va lăsa în iad sufletul Lui şi nici trupul Lui nu va vedea stricăciune.

După ce a împlinit mărturia din David, le zice „bărbați frați". Cînd vrea să zică ceva mare, Petru se foloseşte de acest început, deşteptîndu-i pe ei şi trăgîndu-i la sine. Şi, pentru a nu-i vătăma cu nimic, vorbeşte cu

[1] Iată cît de luminat tîlcuieşte aceste stihuri Teodorit: „Deci Stăpînul Hristos zice, şi aici, omeneşte: Întărindu-Mă totdeauna de dumnezeiasca fire, Mă apropii de mîntuitoarea Patimă şi Mă veselesc cu nădejdea Învierii. Căci nici sufletul Meu nu se va lăsa în iad, nici trupul Meu nu va pătimi stricăciunea după fire, ci degrab voi dobîndi învierea şi Mă voi întoarce la viață, arătînd această cale tuturor oamenilor. Apropiindu-Se la Patimă, zicea: «Întristat este sufletul Meu pînă la moarte.» Iar aici, pomenind învierea, a folosit după cuviință aceste cuvinte, învățîndu-ne că, în locul mîhnirii aceleia, va fi întru necurmată veselie şi dulceață, fără de patimă şi neschimbător, făcîndu-Se nemuritor şi după firea omenească. Căci ca Dumnezeu aşa era de-a pururea şi, îndată ce S-a plăsmuit în pîntece, I-ar fi fost lesne a dărui nepătimirea, neschimbarea şi nemurirea şi firii Lui omeneşti. A slobozit însă firea pe care a luat-o asupră-Şi a călători prin patimi, pentru ca, pierzînd silnicia păcatului, să curme într-acest chip tirania diavolului, şi să piardă stăpînirea morții şi să dea tuturor oamenilor pricină de a învia a doua oară. Deci ca un om ia nestricăciunea şi nemurirea" (în tîlcuirea psalmilor). (n. n.)

multă-smerită cugetare. Căci, dacă ar fi zis doar că acestea s-au proorocit pentru Hristos de către David, ar fi părut aspru şi mai mult i-ar fi pornit către mînie, decît să-i facă supuşi şi plecaţi. Apoi, prin multa cinste arătată către fericitul David, întăreşte că proorocia s-a zis [într-adevăr] pentru Hristos. Şi aşa s-a iconomisit[1] tot acest cuvînt al lui. Căci nici după ce zice că David „a şi murit şi s-a îngropat" – la care adăugă: „şi mormîntul lui este între noi", care e întocmai cu a zice: „şi nu a înviat" – nici aşa nu vine la Hristos, ci îl laudă iarăşi pe David, şi prin laudele către acela sporeşte înainte scopul. [Adică el vrea ca], pentru cinstea dată aceluia şi neamului lui, să-i facă pe ascultători a primi cuvîntul despre înviere, arătîndu-le că, dacă nu vor crede aceasta, atunci proorocia se vatămă şi cinstea lor se strică.

„[...] Cu jurămînt S-a jurat Dumnezeu lui [...]"/ N-a zis: „i-a făgăduit", ci: „S-a jurat", arătînd netrecerea făgăduinţei. „ că [...] Îl va ridica pe Hristos după trup [...]"/ După trup – zice – căci după dumnezeire şade împreună cu Tatăl cu de-a pururea vecuire. Şi Apostolul le aduce pe toate către Tatăl, ca aceia să primească cele zise. „[...] ca să şadă pe scaunul lui [...]"/ În multe locuri ale *Dumnezeieştii Scripturi*, în loc de „împărăţie", se numeşte scaunul, ca şi aici sau ca întru psalmul acesta: „[...] scaunul Tău, Dumnezeule, în veacul veacului" (*Psalmul* 44:6). Dar cum a şezut Hristos pe scaunul lui David? Pentru că împărăţeşte acum şi peste Iudei, şi cu mult mai vîrtos peste aceia care L-au răstignit.

(32) Dumnezeu L-a înviat pe acest Iisus, Căruia noi toţi Îi sîntem martori. (33) Deci, înălţîndu-Se cu dreapta lui Dumnezeu şi luînd de la Tatăl făgăduinţa Duhului Sfînt, L-a turnat pe Acesta, pe Care Îl vedeţi şi Îl auziţi voi acum. (34) Căci nu David s-a suit la ceruri, dar el însuşi a zis: «Zis-a Domnul Domnului meu: Şezi de-a dreapta Mea (35) pînă ce voi pune pe vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale!» **(Psalmul 109:1).** ***(36) Deci cu încredinţare să ştie toată casa lui Israil că Dumnezeu L-a făcut Domn şi Hristos pe acest Iisus pe Care voi L-aţi răstignit."***

---

[1] De către Sfîntul Duh, Care îi dădea lui ce să grăiască, aceasta neînsemnînd că Apostolul nu avea judecată şi voinţă proprie, căci darul Duhului nu împiedică cu nimic libertatea firii omeneşti. Aceasta e şi deosebirea proorociei dumnezeieşti de aceea făcută cu puterea duhurilor necurare. (n. n.)

Iarăşi aleargă la Tatăl, măcar că ar fi fost de ajuns cea mai dinainte. Dar [Petru] ştie cît folos le pricinuieşte ascultătorilor prin acestea spre primirea celor la care îi silea. Iar acel cuvînt, „înălţîndu-Se cu dreapta lui Dumnezeu", înseamnează şi că S-a înălţat, şi că este în cer, dar nici aceasta nu o zice acum în chip arătat. Şi vezi cum la începutul cuvîntului nu zicea că Hristos L-a trimis pe Duhul, ci Tatăl, aducîndu-l spre mărturie şi pe Proorocul Ioil. Iar după ce a pomenit de semnele Lui şi de cele făcute pentru El şi după ce a îndrăznit să vorbească şi despre înviere, aici zice cum că El L-a turnat pe Duhul, încît pentru Dînsul a zis Proorocul: „Şi, în zilele de pe urmă, voi turna din Duhul Meu peste tot trupul" (*Ioil* 3:1).

Iar „făgăduinţa" este ori aceea făcută Apostolilor[1], ori cea făgăduită Lui de Tatăl mai-nainte de patimi.[2] Căci, de vreme ce vrea să zică ceva mare şi înalt, anume că Hristos L-a turnat pe Duhul, acoperă aceasta zicînd că Tatăl I-a făgăduit Lui acest lucru. Fiindcă în deşert şi în zadar va vorbi cineva dacă ceea ce zice nu va ajunge să se săvîrşească spre folos. Şi prin acestea arată cum crucea nu L-a micşorat cu nimic pe Dînsul, ci, dimpotrivă, L-a făcut şi mai strălucit, fiindcă atunci a făgăduit – după glasul lui Ioan: „El pe voi vă va boteza cu Duh Sfînt şi cu foc" (*Matei* 3:11) – iar acum, după cruce, a împlinit făgăduinţa.[3]

„[...] dar el însuşi a zis: «Zis-a Domnul Domnului meu [...]"/ Aici nu mai vorbeşte cu sfială, avînd îndrăzneală din cele zise mai-nainte. Dar ce spune? „Zis-a Domnul Domnului Meu", [socotind că], dacă David Îl numeşte pe Dînsul „Domn", cu mult mai vîrtos nici ei nu vor judeca aceasta cu necuviinţă.[4]

---

[1] „Şi Eu Îl voi ruga pe Tatăl, şi alt Mîngîietor vă va da vouă ca să fie cu voi în veac, Duhul Adevărului" (*Ioan* 14:16, 17). (n. n.)

[2] Precum e şi în *Evanghelie*: „Iată Fiul Meu pe Care L-am ales, iubitul Meu întru Care a binevoit sufletul Meu; pune-voi Duhul Meu peste El şi judecată neamurilor va vesti" (*Matei* 12:18). (n. n.)

[3] Despre aceasta zice şi Mîntuitorul în pilda apei vii: „Iisus a stat între ei şi a strigat, zicînd: «Dacă înseteată cineva, să vină la Mine şi să bea! Cel ce crede în Mine – precum a zis *Scriptura* – rîuri de apă vie vor curge din pîntecele lui.» Iar aceasta a zis-o despre Duhul pe Care aveau să-L primească cei ce cred în El. Căci încă nu era (dat) Duhul, pentru că Iisus încă nu fusese proslăvit" (*Ioan* 7:37-39). (n. n.)

[4] Aşa zice şi Teodorit: „Dacă Împăratul David – şi împărat bine-credincios, care s-a învrednicit şi de proorocescul dar – Îl numeşte pe Stăpînul Hristos «Domn» al său, apoi El nu este numai om, după nebunia Iudeilor, ci şi Dumnezeu, ca Cel ce e Ziditor şi Domn al lui David. Şi alăturarea numelor arată că e vorba de aceeaşi fiinţă, că «Domnul

„Sezi de-a dreapta Mea [...]"/ Prin acest cuvînt, înţelegem cinstea cea deopotrivă a Fiului şi a Tatălui, căci la fiinţa cea fără de trup nu este cu putinţă a se gîndi „dreapta" sau „stînga". Iar prin zicerea „pînă ce voi pune pe vrăjmaşii Tăi aşternut picioarelor Tale" i-a îngrozit cu frică, pentru stăpînirea şi supunerea lor. Şi, ca să nu fie necrezută, aduce zicerea către Tatăl. Iar care sînt vrăjmaşii arată Apostolul, strigînd: „[...] cînd va strica toată începătoria, şi toată stăpînirea şi puterea [...], iar vrăjmaşul cel din urmă care se va strica va fi moartea" (*1 Corinteni* 15:24, 26).[1]

„[...] că Dumnezeu L-a făcut Domn şi Hristos [...]"/ Acest cuvînt: „L-a făcut", e în loc de: „L-a pus, L-a aşezat", căci nu este nici un cuvînt pentru înfiinţarea ipostasului [persoanei Fiului, n. n.]. Şi, după ce a grăit lucruri mari, pogoară iarăşi cuvîntul spre cele smerite. Căci, cerînd trebuinţa, adaugă: Toată casa lui Israil să ştie cu încredinţare că acest Iisus şade de-a dreapta Tatălui! – fiindcă aşa urmează din cele zise. Dar nu spune aceasta, ci pe cea cu mult mai smerită, că Dumnezeu L-a aşezat pe Dînsul Domn şi Hristos.

(37) Iar ei, auzind acestea, s-au umilit cu inima şi au zis către Petru şi către ceilalţi Apostoli: „Ce vom face, bărbaţi fraţi?" (38) Iar Petru

---

zice Domnului: Şezi de-a dreapta Mea!», iar nu «Domnul – zidirii», nici «Domnul – făpturii»" (în tîlcuirea psalmilor). (n. n.)

[1] Stihuri pe care Sfinţitul Teofilact le tîlcuieşte aşa: „Sfîrşitul – zice – va fi atunci cînd Fiul va birui şi va opri toate puterile cele rele ale apostaţilor diavoli. Căci acum diavolii încă lucrează şi stăpînesc în parte pe mulţi oameni, iar atunci va înceta desăvîrşit lucrarea şi stăpînirea lor. Despre aceasta a zis tot Pavel: «Lupta noastră nu este împotriva sîngelui şi a trupului, ci împotriva începătoriilor şi a stăpîniriilor» (*Efeseni* 6:12); şi, în alt loc: «ca, întru numele lui Iisus, tot genunchiul să se plece: al celor cereşti, al celor pămînteşti şi al celor dintru adînc» (*Filipeni* 2:10)." Şi, mai departe: „De vreme ce Pavel a zis că Hristos va birui şi va strica răzvrătitele puteri ale diavolilor, era de aşteptat să zică şi cînd; căci poate ar slăbi pînă a le face pe toate şi nu va putea să le isprăvească. De aceea zice Pavel aici că El trebuie «a împărăţi – adică a Se purta ca un împărat puternic – pînă îi va supune pe vrăjmaşii Săi», pentru ca apoi, în urma tuturor, să supună moartea. Căci acela care îi va supune pe diavol e vădit că va supune şi lucrul diavolului, care este moartea" (în tîlcuirea la *1 Corinteni*). Tot aşa zice şi Teodorit, cu o mică adăugire: „«Vrăjmaşi» sînt cu deosebire diavolul şi dracii slujitori acestuia, dar lîngă aceştia şi împotrivnicii propovăduirii Lui dumnezeieşti: Iudeii şi Elinii. Iar acest «pînă» nu este însemnător de vreme, ci osebire a dumnezeieştii *Scripturi*. Pentru că aşa zice Dumnezeu şi prin Proorocul: «Eu sînt, Eu sînt, şi pînă ce veţi îmbătrîni Eu sînt»" (în tîlcuirea psalmilor) (n. n.)

a zis către dînşii: „Pocăiţi-vă şi să se boteze fiecare din voi întru numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor! Şi veţi primi darul Duhului Sfînt, (39) căci vouă vă e dată făgăduinţa, şi fiilor voştri şi tuturor celor de departe, pe oricîţi îi va chema Domnul Dumnezeul nostru." (40) Şi cu alte mai multe vorbe mărturisea şi-i îndemna, zicînd: „Mîntuiţi-vă de acest neam îndărătnic!"

Vezi cît de mare este blîndeţea? Căci aceasta împunge şi moaie inimile oamenilor mai mult decît asprimea. Aşa şi aici, fericitul Petru le-a adus aminte de faptele săvîrşite de dînşii, însă cu blîndeţe, şi n-a adăugat nimic despre pedeapsă. Deci s-au cucernicit de blîndeţea lui – căci celor ce Îl dăduseră la moarte pe Stăpînul, şi încă şi pe Apostolii înşişi îi îngrozeau cu moarte şi pofteau a-i ucide – el le vorbea cu purtare de grijă, ca un părinte şi dascăl. Căci – zice – „s-au umilit cu inima" – adică nu doar s-au plecat, ci s-au osîndit pe ei înşişi şi au zis: „Ce vom face, bărbaţi fraţi?" – ca şi cum s-ar fi nedumerit şi ar fi fost îngrijaţi pentru cele îndrăznite. Şi acum le zic „fraţi" celor numiţi înainte „amăgitori", şi aceasta nu pentru că ar fi îndrăznit şi s-ar fi bizuit pe numirea aceasta, ci arătîndu-le că s-au lipit de dînşii cu dragoste. Pentru că aşa îi numiseră şi Apostolii pe dînşii cînd a început Petru grăirea către norod. Şi, toţi întrebîndu-se, tot Petru răspunde, căci pe a lui gură o puneau înainte ceilalţi Apostoli. Şi zice: „Pocăiţi-vă şi să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos!" Şi cuvîntul acesta nu se împotriveşte aceluia: „[...] botezîndu-i pe dînşii întru numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfîntului Duh", căci Biserica înţelege Sfînta Treime ca fiind nedespărţită. Astfel încît, pentru unirea cea de o fiinţă [a Dumnezeirii] în trei Ipostasuri, cel ce se botează întru numele lui Hristos se botează întru Sfînta Treime, Tatăl, Fiul şi Sfîntul Duh fiind nedespărţiţi. Căci – dacă Tatăl nu ar fi fost numit „Dumnezeu", şi Fiul „Dumnezeu" şi Sfîntul Duh „Dumnezeu" – trebuia să zică: „întru numele lui Dumnezeu Iisus Hristos", ori chiar: „întru numele Fiului". Ci zice: „întru numele lui Iisus Hristos", căci numele lui Iisus este „Dumnezeu", precum şi cel al Tatălui şi al Duhului.

„Şi veţi lua darul Sfîntului Duh [...]"/ Vezi cum a arătat că darul este şi al lui Hristos, şi al Duhului, fiindcă una le este şi vrednicia, darul pe care l-a numit şi „făgăduinţă". Iar acesta – zice – se va da apoi „şi fiilor voştri", darul fiind aşadar mai mare, de vreme ce vor avea şi moştenitori ai bunătăţilor. „[...] şi tuturor celor de departe [...]"/ Iar dacă se va da şi

celor de departe – zice – apoi cu mult mai vîrtos vouă, celor de aproape. Şi vezi cînd le-a arătat chemarea „neamurilor”, însemnată prin zicerea „celor de departe”? Cînd i-a aflat pe dînşii umilindu-se şi osîndindu-se singuri. Căci sufletul, dacă ajunge să se osîndească pe sine, nu mai poate să zavistuiască.

(41) Deci ei, primind cuvîntul lui cu dragoste, s-au botezat. Şi în ziua aceea s-au adăugat ca la trei mii de suflete. (42) Şi stăruiau în învăţătura Apostolilor şi în împărtăşire, întru frîngerea pîinii şi întru rugăciuni. (43) Şi s-a făcut frică peste tot sufletul, căci multe minuni şi semne se făceau în Ierusalim prin Apostoli. (44) Şi toţi cei ce crezuseră erau împreună şi aveau toate de obşte. (45) Şi îşi vindeau moşiile şi averile şi le împărţeau tuturor, după cum avea nevoie fiecare. (46) Şi în toate zilele stăruiau într-un cuget în biserică şi, frîngînd pîine în casă, se împărtăşeau de hrană întru bucurie şi întru curăţia inimii, (47) lăudîndu-L pe Dumnezeu şi avînd har la tot norodul. Iar Domnul adăuga Bisericii în toate zilele pe cei ce se mîntuiau.

„Deci ei, primind cuvîntul lui cu dragoste, s-au botezat. Şi în ziua aceea s-au adăugat ca la trei mii de suflete.”/ Aici, se împlineşte proorocia ce zice: „Cine a auzit sau cine a văzut unele ca acestea? Oare o ţară se naşte într-o singură zi şi un popor dintr-o dată? Abia au apucat-o durerile naşterii, şi fiica Sionului a şi născut fii!” (*Isaia* 66:8).

„Şi s-a făcut frică peste tot trupul [...]”/ Adică nu-i defăimau pe Apostoli, ca pe unii ce erau simpli şi smeriţi, de vreme ce mult har era izvorînd Petru, încît arăta făgăduinţele şi cele ce aveau să fie. Deci li se cuvenea să se înspăimînte, „căci multe minuni şi semne se făceau în Ierusalim prin Apostoli”, adică cele zise erau mărturisite de minunile şi semnele ce se săvîrşeau. Căci – aşa cum la Hristos au urmat mai întîi semnele, apoi învăţătura şi apoi minunile – tot astfel s-a întîmplat şi acum.

„Şi toţi cei ce crezuseră erau împreună [...]”/ Dar nu cu locul, ci cu aşezarea [lăuntrică], şi cu socoteala, şi cu nedespărţita unire la un gînd şi cu dragostea pe care o aveau unii către alţiii. Iar aceea: „după cum avea nevoie fiecare”, arată iconomia [pe care o aşezaseră], iar nu cum au făcut înţelepţii Elinilor, dintre care unii au lăsat pămîntul nelucrat şi nesemănat, iar alţii au aruncat aur mult în mare. Fiindcă acest lucru nu era defăi-

mare a banilor, ci nebunie şi ieşire din minte. Căci diavolul s-a sîrguit să defaime zidirile lui Dumnezeu, ca şi cum nu ar fi fost cu putinţă a folosi bine banii.

„Şi în toate zilele stăruiau [...]"/ Nu întru o zi, sau în două sau în trei, ci „în toate zilele" şi „cu un cuget", ca şi cu un suflet. Şi vezi cum Iudeii ce crezuseră nu făceau nimic altceva, decît stăruiau la biserică [a lui Solomon, n. n.], ca unii ce se făcuseră cu adevărat mai sîrguitori şi aveau mai multă evlavie către locul acela. Iar Apostolii nu-i despărţeau deocamdată de acolo, ca să nu-i vatăme. „[...] frîngînd pîine în casă."/ „Casă" numeşte tot biserica, fiindcă întru dînsa mîncau. Iar acest cuvînt: „frîngînd pîine", arată multa lor înfrînare şi subţirătatea hranei. Căci zice că „se împărtăşeau de hrană", nu că se desfătau. Astfel, din credinţă, îşi îndreptau viaţa spre mai bine.

Dar cum aveau har la tot norodul? – căci zice: „şi avînd har la tot norodul". Cum? Prin acelea pe care le săvîrşeau: prin milostenie, prin curata petrecere. Căci, deşi preoţii se puseseră asupra lor din zavistie şi din pizmă, la norod aveau har.

CAPITOLUL III

(1) Iar Petru şi Ioan se suiau la biserică pentru rugăciunea din ceasul al nouălea. (2) Şi era un bărbat olog din pîntecele mamei sale, pe care-l aduceau şi-l puneau în fiecare zi la uşa bisericii, zisă „Frumoasă", ca să ceară milostenie de la cei ce intrau, (3) care, văzîndu-i pe Petru şi pe Ioan vrînd să intre în biserică, le-a cerut milostenie. (4) Iar Petru, căutînd spre el împreună cu Ioan, a zis: „Priveşte la noi!" (5) Iar el căuta la ei cu osîrdie, aşteptînd să primească ceva de la dînşii. (6) Iar Petru a zis: „Argint şi aur nu se află la mine, dar ce am, aceea îţi dau: Întru numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, scoală-te şi umblă!" (7) Şi, apucîndu-l de mîna dreaptă, l-a ridicat;

„[...] Petru şi Ioan se suiau la biserică [...]"/ Pretutindeni se arată că aceştia doi, [Petru şi Ioan] aveau multă unire. Acestuia îi face semn Petru[1], împreună au venit la mormînt[2], despre dînsul Îl întreabă [Petru] pe Hristos: „Doamne, dar cu acesta ce va fi?" (*Ioan* 21:21). Dar pentru ce „se suiau la biserică? Oare încă trăiau evreieşte? Să nu fie! Ci cu folos şi cu pogorîre făceau acest lucru. Şi vezi cum stăruiau la rugăciuni: „se suiau la biserică pentru rugăciunea din ceasul al nouălea"[3]. Şi povesteşte despre loc şi vreme cu de-adinsul, încredinţînd ceea ce scrie. Dar cum de nu zice şi numele ologului? Pentru că nici Apostolii nu-l ştiau, omul fiindu-le necunoscut cu totul. Şi cu aceasta se poate vedea că nu făceau vindecările după hatîr, sau după vreo înduplecare, nelăsînd vreo bănuială de făţărnicie, cum socotesc cei prea fără de ruşine, că unii din Apostoli ar fi făcut vindecările din hatîr pentru cei cunoscuţi lor. Dar cum nu s-au înştiinţat de numele aceluia după vindecare? Pentru că nu era gija lor nici-

---

[1] „Iar la masă era rezemat la pieptul lui Iisus unul dintre ucenicii Lui, pe care-l iubea Iisus. Deci Simon Petru i-a făcut semn acestuia şi i-a zis: «Întreabă cine este cel despre care vorbeşte!»" (*Ioan* 13:23, 24). (n. n.)

[2] „Deci a ieşit Petru şi celălalt ucenic şi veneau la mormînt. Şi cei doi alergau împreună, dar celălalt ucenic, alergînd înainte mai repede decît Petru, a sosit cel dintîi la mormînt" (*Ioan* 20:3, 4). (n. n.)

[3] Trei după amiaza, după ceasul nostru. (n. n.)

decum a se prinde întru acelea care nu le foloseau la nimic. Iar mie mi se pare că nici cei mulţi nu ştiau numele bărbatului, ci îl numeau doar „Ologul", de la patima lui. Căci într-atît le era de cunoscută tuturor boala, încît, dacă cineva ar fi auzit de „Ologul", l-ar fi înţeles îndată pe acela, deşi poate că mai erau şi alţii. Dar de unde îl ştiau că era olog „din pîntecele mamei sale"? Din glasul şi vorba tuturor, căci toţi îl ştiau pe dînsul din stăruirea la biserică. Dar cum de nu îl aduseseră pentru a fi vindecat de Hristos? Poate că unii din cei ce stăruiau la biserică erau necredincioşi, de vreme ce nu l-au adus nici la Apostoli, pe care îi vedeau intrînd şi făcînd asemenea minuni.

„Argint şi aur nu se află la mine [...]"/ N-a zis: „nu am la mine", aşa cum zicem noi, ci: „nu am de loc". Şi vezi cum Ioan pretutindeni tace, iar Petru răspunde şi pentru dînsul. Deci ce? Îl treci cu vederea pe cerşetor dacă nu ai argint? Nu! – zice – „ci, ceea ce am, aceea îţi dau". Aşa făcea şi Hristos: îi tămăduia; de multe ori numai cu cuvîntul, de multe ori şi atingîndu-se de ei, dacă erau mai neputincioşi cu credinţa, ca să nu se creadă că cele făcute se făceau din întîmplare. „Şi, apucîndu-l de mîna dreaptă – zice – l-a ridicat."/ Acest lucru a făcut arătată învierea, căci chip al învierii era ceea ce se făcuse.[1] Deci cel ce scrie cartea trece peste celelalte semne şi-l povesteşte pe acela de la care toţi s-au pornit.

şi îndată i s-au întărit fluierele şi tălpile picioarelor. (8) Şi, sărind, a stat în picioare şi umbla, şi a intrat cu ei în biserică umblînd, şi sărind şi lăudîndu-L pe Dumnezeu. (9) Şi tot norodul l-a văzut umblînd şi lăudînd pe Dumnezeu. (10) Şi îl cunoşteau că el era cel care şedea pentru milostenie la uşa cea frumoasă a bisericii, şi s-au umplut de spaimă şi de mirare pentru ceea ce i se întîmplase.

„[...] umblînd şi sărind [...]"/ Ispitindu-se şi făcînd mai multă cercare dacă s-a îndreptat cu adevărat, căci era cu putinţă ca şi el să se fi îndoit pentru lucrul cel prea-slăvit şi nenădăjduit. Iar unii zic că nici nu ştia să umble, şi pentru aceasta îşi mişca picioarele ca şi cum ar fi sărit. Şi vezi cum nu se astîmpăra: şi din dulceaţa mişcării, dar şi pentru a le astupa gurile, sărind ca [minunea] să nu se socotească făţărnicie. „şi [...] îl cunoş-

[1] Precum vedem în icoana învierii, unde Mîntuitorul îl ridică pe Adam din iad apucîndu-l de mîna dreaptă. (n. n.)

teau [...]"/ Bine a zis: „îl cunoşteau". Căci de acum începe a fi cunoscut mai de toţi pentru lucrul cel făcut cu minune. „[...] şi a intrat cu ei în biserică umblînd, şi sărind şi lăudîndu-L pe Dumnezeu [...]"/ Şi nu se despărţea de dînşii, din iubire şi din dragoste, poate mulţumindu-le, şi bucurîndu-se şi veselindu-se de dînşii. „Şi tot norodul l-a văzut umblînd şi lăudînd pe Dumnezeu [...]"/ Minunea s-a făcut în biserică, spre mîntuirea şi folosul mai multora.

(11) Şi, ţinîndu-se ologul cel vindecat de Petru şi de Ioan, tot norodul, înspăimîntat, a alergat la ei, în foişorul numit „al lui Solomon". (12) Iar Petru, văzînd aceasta, a răspuns către norod: „Bărbaţi Israiliţi, de ce vă minunaţi de acest lucru şi de ce căutaţi la noi, ca şi cum cu a noastră putere sau bună credinţă l-am fi făcut pe acesta să umble? (13) Dumnezeul lui Avraam, şi al lui Isaac şi al lui Iacov, Dumnezeul părinţilor noştri, L-a slăvit pe Fiul Său Iisus, pe Care voi L-aţi dat şi de Care v-aţi lepădat înaintea feţei lui Pilat, care socotea să-L sloboadă. (14) Dar voi v-aţi lepădat de Cel sfînt şi drept, şi aţi cerut să vă dăruiască un bărbat ucigaş. (15) Iar pe Începătorul vieţii L-aţi ucis, pe Care însă Dumnezeu L-a sculat din morţi şi Căruia noi îi sîntem martori. (16) Şi, pe acesta pe care îl vedeţi şi îl cunoaşteţi, prin credinţa întru numele Lui, numele lui Iisus l-a întărit, şi credinţa cea întru El i-a dat lui întregirea aceasta a trupului, înaintea voastră, a tuturor.

Ce este acest cuvînt: „ţinîndu-se ologul cel vindecat de Petru şi de Ioan"? Se temea să se despartă de dînşii, socotind că va fi izbăvit de patimă numai cît se va ţine de dînşii şi le va urma lor, mai ales că Petru îl vindecase apucîndu-l de mînă şi ridicîndu-l.

„[...] în foişorul numit «al lui Solomon»."/ Numai foişorul acesta rămăsese şi mai stătea atunci din zidirea lui Solomon, căci Nabucodonosor arsese biserica[1], pe care o zidise din nou Chir Persul[1].

---

[1] Nabucodonosor (împărat Babilonian, 604-562) a dus norodul lui Israil în robia de 70 de ani. În 597, Nabucodonosor cucereşte Ierusalimul şi strămută pe împăratul Ioiachim împreună cu curtea sa, cu meşteşugarii şi cu ostaşii. Urmaşul acestuia, Sedechia, se răzvrăteşte, şi în 587 Ierusalimul e iarăşi cucerit şi jefuit, biserica e dărîmată şi sînt strămutaţi alţi Iudei. Apoi, în 582, urmează o nouă strămutare, după răscoala în care a

„[...] bărbați Israiliți, de ce vă minunați de aceasta? [...]"/ Această grăire a lui Petru către norod are mai multă îndrăzneală nu pentru că întru cea dintîi s-ar fi temut, dar atunci ei nu ar fi suferit să audă acestea, fiind batjocoritori și semeți. Astfel, începînd acea grăire, îi întorcea spre luarea-aminte prin înainte-cuvîntare, zicînd: „Aceasta să vă fie cunoscută [...]" și: „Ascultați graiurile mele [...]". Iar aici nu are trebuință de pregătirea aceasta, căci nu mai erau trîndavi, ci semnul [vindecarea ologului, n. n.] îi întorsese pe dînșii, toți fiind acum plini de frică și de spaimă. Și vezi cum leapădă Petru slava lor, căci nimic nu-i folosește mai mult pe ascultători decît a nu grăi ceva mare pentru sine, ci și pe cel ce voiește a le da slavă să-l oprească. Și, defăimînd slava de la oameni, Apostolii s-au slăvit încă mai mult, arătînd că semnul ce se făcuse nu era omenesc, ci dumnezeiesc.

„[...] Dumnezeul părinților noștri L-a slăvit pe Fiul Său, pe Iisus, pe Care voi L-ați dat și de Care v-ați lepădat înaintea feței lui Pilat, care socotea să-L sloboadă."/ Încă se ține de cele mai smerite, dar acum crește și mărește nelegiuirea lor, nu o mai acoperă ca înainte. Face aceasta vrînd să-i tragă și să-i aducă pe dînșii mai mult, arătîndu-le vinovăția. Și două sînt învinuirile. Una, că Pilat – cu toate că era om Elin [păgîn, n. n.], și deci nu văzuse vreun semn [făcut de Iisus] și nu-i cunoștea pe Prooroci – voia totuși să-L sloboadă, iar voi [zice] – Iudei fiind, și întru semne petrecînd și întru proorociile cele pentru Hristos îndeletnicindu-vă – nu ați primit aceasta, ci „de Cel Sfînt și drept v-ați lepădat". Și, a doua, că „ați cerut – zice – să vă dăruiască un bărbat ucigaș." Și, zicînd că în locul Lui au cerut un tîlhar, le-a vădit cu totul vinovăția, arătînd că puteau să-L sloboadă pe Iisus cu adevărat: căci, dacă [Pilat] l-a slobozit pe tîlhar, cu mult mai vîrtos ar fi făcut aceasta cu Cel nevinovat. Dar ei l-au dezvinovățit pe făcătorul de rele, iar pe Făcătorul de bine L-au ucis.

---

fost ucis guvernatorul Godolia. Puțini dintre cei robiți aveau să se întoarcă la Ierusalim, mai întîi cu Zorobabel și apoi cu Ezdra. (n. n.)

[1] Chirus III Cel Mare (559-529), împărat Persan. Perșii cuceresc Babilonul în anul 539 înainte de întruparea Mîntuitorului Hristos, iar un an mai tîrziu Chirus îi eliberează pe Iudei, îi ajută să se întoarcă acasă, înapoiază cele 5400 de obiecte de aur și argint răpite de Nabucodonosor din biserică și poruncește refacerea bisericii lui Solomon din Ierusalim (vezi *Cartea întîi al lui Ezdra*, 1:1-4). Este unealtă a lui Dumnezeu, Care zice: „Eu Însumi îi spun lui Chirus «păstorul Meu»" (*Isaia*, 44:28). (n. n.)

„[...] pe Începătorul vieții [...]"/ Iar dacă este Începător al vieții – zice – atunci El S-a înviat pe Sineşi, ca Acela ce are întru Sine viața şi pricina vieții.

„[...] Căruia noi Îi sîntem martori."/ Nu mai aleargă către proorocie, ca înainte, căci, de vreme ce acum se făcuse vrednic de credință înaintea lor, aduce ca martori ceata Apostolilor.

„[...] L-a întărit numele lui Iisus"/ După ce a zis: „prin credința în numele Lui", acum încheie cuvîntul, adăugînd că „numele lui Iisus l-a întărit". Adică ce spune? Că ologul s-a întărit crezînd doar întru numele Lui Iisus, mai-nainte de a avea credința întru El. Aşadar, şi singur numele Lui, chemat fiind, l-a întărit pe dînsul, atîta tărie are şi atîta dar izvorăşte!

„[...] şi credința întru El [...]"/ Şi care este credința propovăduită despre El o tîlcuieşte Însuşi, zicînd: „Şi aceasta este viața veşnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, şi pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis" (*Ioan* 17:3). [Şi vorbeşte despre credința întru Hristos] pentru că unii ar fi putut zice: Atunci, dacă un necredincios va chema numele lui Hristos, va urma vindecarea şi tămăduirea aceluia, de vreme ce singură chemarea numelui îl întăreşte. Deci, ca să nu zică cineva aceasta, a adăugat: „şi credința întru El". Adică: Mare Îi este numele şi înfricoşat, şi izvorăşte tămăduiri, însă are trebuință şi de suflete care pot să se învrednicească darului, şi de rugători şi mijlocitori puternici să-L milostivească pe Dătătorul vindecărilor. Căci, dacă rămîne necredincios, acela ce are trebuință de vindecare nu va putea să o dobîndească, încît Hristos nu-Şi va săvîrşi dăruirea la chemarea numelui Săi de către cei necredincioşi. Căci fiii lui Scheva[1] nu i-au folosit nici pe alții, ci încă s-au păgubit şi pe ei. [...]

(17) Şi acum, fraților, ştiu că întru neştiință ați făcut [nelegiuirea], ca şi boierii voştri. (18) Ci Dumnezeu a împlinit astfel cele ce vestise dinainte prin gura tuturor Proorocilor, anume că Hristos va pătimi.

Fiindcă i-a atins foarte, acum iarăşi îi slăbeşte, dîndu-le loc de pocăință. Şi le dăruieşte două pricini de dezvinovățire: una, neştiința; iar a doua că cele săvîrşite de ei se vestiseră dinainte. Şi mai înainte a zis:

[1] Vezi mai jos, la capitolul 19, stihul 14. (n. n.)

„[...] după sfatul cel rînduit și după știința cea dinainte a lui Dumnezeu, voi L-ați luat și, răstignindu-L prin mîinile celor fără de lege, L-ați omorît", iar acum arată încă mai pe larg, zicînd: „Ci Dumnezeu a împlinit astfel cele ce vestise dinainte prin gura tuturor Proorocilor, anume că Hristos va pătimi." Dar de ce nu pune mărturiile răstignirii Lui așa cum sînt ele în *Scriptură*? Pentru că toate sînt zise acolo cu multe învinovățiri și arată munca ce va fi asupra lor [a Iudeilor], cum ar fi aceasta: „Și voi da pe cei răi în locul îngropării Lui și pe cei bogați în locul morții Lui!" Așadar, Petru îi mîngîie pe dînșii zicîndu-le: Nu al vostru a fost lucrul cel îndrăznit, ci așa a voit Dumnezeu. Zicînd acestea, el răspunde totodată graiurilor cu care [Iudeii] Îl ocărîseră pe Hristos cînd era spînzurat pe cruce, zicînd: „S-a încrezut în Dumnezeu! Să-L mîntuiască acum, dacă-L vrea pe El!" (*Matei* 27:43), și: „Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, coboară-Te de pe cruce!" (*Matei* 27:40) și cele asemenea. Deci acum, Petru numai că nu le zice: Bîrfire erau graiurile acelea, o nebunilor! Căci, dacă așa se cădea să se facă și dacă toți Proorocii mărturisesc aceasta, este arătat că nu din neputință a făcut Hristos pogorămîntul acela, ci mai vîrtos din puterea Lui cea negrăită, și din stăpînirea cea covîrșitoare și din nemăsurata Lui iubire de oameni.

(19) Deci pocăiți-vă și vă întoarceți, ca să se șteargă păcatele voastre, (20) ca să vină vreme de răsuflare de la fața Domnului și să vi-L trimită pe Cel mai dinainte vestit vouă, pe Iisus Hristos, (21) pe Care trebuie să-L primească cerul pînă la anii așezării tuturor celor despre care a vorbit Dumnezeu prin gura sfinților Săi Prooroci din veac.

Aici, nu vorbește de păcatul îndrăznit prin cruce, căci l-a zis mai sus: „Și acum, fraților, știu că întru neștiință ați făcut [nelegiuirea], ca și mai marii voștri." Dar ce este aceea zisă acolo: „și acum știu"? Adică: Acum știu că e de folos să zic așa, ca să cîștig mîntuirea voastră. Sau: Acum știu că din neștiință ați făcut, căci văd cum mulți dintre voi se întorc și se mîntuiesc. Căci poate le vorbea acelora dintre dînșii care se întorseseră și crezuseră. Dar cum făcuseră ei păcatul „întru neștiință"? Ce neștiință poate fi întru aceea că l-au cerut pe tîlhar, că nu L-au primit pe Cel judecat a fi slobozit, ci au voit să-L ucidă? Petru a zis așa ca să le deschidă ușă de întoarcere. De aceea nu zice aici: Pocăiți-vă, ca să se șteargă păca-

tele îndrăznite de voi prin cruce! – ci: „ca să se şteargă deocamdată celelalte păcate ale voastre". Deci zice: „Pocăiţi-vă, [...] ca să vină vreme de răsuflare de la faţa Domnului!", prin aceasta arătînd că [Iudeii] aveau să cadă întru multe ticăloşii.[1] Căci cuvîntul acesta se poate potrivi celui ce va plînge şi are nevoie de oarecare mîngîiere.

„[...] şi să vi-L trimită pe Cel mai dinainte vestit vouă, pe Iisus Hristos [...]"/ Şi vezi rînduiala cu care păşeşte înainte Petru. Căci întru cea dintîi grăire către norod a însemnat învierea şi înălţarea la ceruri, iar aici pomeneşte de venirea cea strălucită a lui Hristos, pe care o numeşte „vreme de răsuflare". Căci ce alte vremi de răsuflare ar fi fost, afară de cele ale învierii de obşte? – pe care şi Pavel le caută, zicînd: „Căci noi, cei ce sîntem în cortul acesta, suspinăm îngreuiaţi, de vreme ce nu dorim să ne scoatem haina noastră, ci să ne îmbrăcăm cu cealaltă pe deasupra, ca ceea ce este muritor să fie înghiţit de viaţă" (*2 Corinteni* 5:4). Iar dacă unii le-ar numi „vremi de răsuflare" şi pe cele de după robirea [lor de către Romani], nimic nu opreşte această înţelegere. Căci, pentru cei aleşi, Dumnezeu avea să scurteze necăjirea şi robirea lor, pentru ca aceia ce au crezut să afle răsuflare şi să se mîntuiască din acea grea şi aspră nevoie.

„[...] Pe Care trebuie să-L primească cerul [...]"/ Dar cum zice „pe Care trebuie să-L primească cerul"? Oare încă nu-L primise pe Dînsul? Ba foarte Îl primise! Şi atunci de ce nu a zis: „pe Care cerul L-a primit"? Pentru că zicerea aceasta e în loc de: Trebuie să-L primească cerul, căci El este Dumnezeu şi se cade să şadă de-a pururea împreună cu Tatăl.

„[...] să-L primească cerul pînă la anii aşezării tuturor [...]"/ Arată pricina pentru care Hristos nu vine acum: Se cade – zice – să le aşeze şi să le ducă la sfîrşit pe toate, şi atunci va veni. Iar acest mic cuvînt, adică „pînă", nu însemnează în *Dumnezeiasca Scriptură* rînduiala vremii. [Căci cerul nu-L va primi pe Hristos doar „pînă" „la anii aşezării tuturor", adică doar „pînă" la a doua Sa venire, iar după aceea s-ar înţelege că nu-L va mai primi.] Căci, dacă ar fi aşa, cum s-ar cuveni să înţelegem cuvîntul zis către Dumnezeu: „Pînă în veac Tu eşti"?[2]

---

[1] Precum s-a şi întîmplat nu peste multă vreme, cînd, în anul 70, Ierusalimul a fost nimicit şi Iudeii împrăştiaţi în cele patru vînturi. (n. n.),

[2] Adică – după ce va trece acest „veac", care e vremea acestei lumi – Dumnezeu nu va mai fi?! Fireşte că nu asta e înţelegerea. Căci aici, ca şi în multe alte părţi ale *Scripturii*, prin „veac" se înţelege veşnicia. (n. n.)

„[...] despre care a vorbit Dumnezeu prin gura sfinţilor Săi Prooroci din veac."/ Deci înţelegerea acestui cuvînt pus înainte este aşa: Multe au zis Proorocii că se vor face, care nu s-au împlinit toate pînă acum, ci încă se fac şi se vor face pînă la sfîrşit. Căci, înălţîndu-Se la cer, Hristos petrece acolo pînă la sfîrşitul lumii, şi va veni cu putere abia după ce toate cele vestite mai-nainte de Proorocii se vor aşeza în starea lor. Iar cînd sfîrşitul va sosi şi cele simţite vor înceta, atunci Hristos va fi mai înalt decît cerurile.

> ***(22) Căci Moisi a zis către părinţi: «Domnul Dumnezeul nostru va ridica vouă dintre fraţii noştri prooroc ca mine. Pe El să-L ascultaţi în toate cîte va grăi către voi. (23) Şi tot sufletul care nu va asculta de Proorocul acela se va pierde din norod!»*** **(Deuteronomul *18:15, 19*).** ***(24) Şi toţi Proorocii, de la Samuil şi de la ceilaţi care au grăit, au vestit dinainte zilele acestea. (25) Voi sînteţi fiii Proorocilor şi ai aşezămîntului pe care l-a aşezat Dumnezeu cu părinţii voştri, zicînd către Avraam: «Şi întru sămînţa ta se vor blagoslovi toate neamurile pămîntului»*** **(Facerea *12:3*).** ***(26) Vouă întîi înviindu-L, Dumnezeu L-a trimis întîi la voi pe Fiul Său, pe Iisus, să vă blagoslovească, dacă vă întoarceţi de la vicleşugurile voastre."***

Zicerea „prooroc ca mine" se cuvine a fi înţeleasă nu pentru firea [lui Moisi], ci pentru faptele lui. Deci nu după fire, ci după lucruri se cuvine a o lua. Căci, dacă ar fi zis: „ca mine" după fire, nu s-ar fi ridicat un singur prooroc [ca el], ci mulţi.

„[...] va ridica vouă dintre fraţii noştri prooroc [...]"/ Hristos a fost Prooroc după firea Sa cea omenească, [şi de aceea] S-a numit „Emanuil"[1], căci, asemenea lui Moisi, a fost mijlocitor între Dumnezeu şi oameni. De aceea, ar fi putut fi numit şi [un alt] „Moisi", cu care Se aseamănă ca adevărul cu umbra lui. Căci Hristos S-a născut în Betleem, precum Moisi în Egipt[2]; Israilit a fost acela, Israilit şi Acesta, după trup; acela din neam preoţesc, Acesta din David prin Fecioara; Faraon a fost în

---

[1] Cum zice Proorocul: „Iată, Fecioara va avea în pîntece, şi va naşte fiu şi vei chema numele lui «Emanuil»" (*Isaia* 7:14), care se tîlcuieşte „cu noi este Dumnezeu". (n. n.)

[2] Adică amîndoi s-au născut în pribegie. (n. n.)

vremea aceluia, Irod întru a Acestuia[1]; prunci de parte bărbătească a ucis unul, la fel a făcut şi celălalt; prin mijlocirea maicii lui s-a mîntuit acela[2], prin Maica Sa şi împreună cu ea şi Acesta[3].

„Şi tot sufletul care nu va asculta de Proorocul acela se va pierde din norod!"/ Fiind nemuritor, sufletul omului nu se pierde cu totul, ci din ceata şi rînduiala cea bună unde era rînduit mai-nainte. Aşa s-a pierdut şi Iuda din ceata Apostolilor. Prin urmare, de vreme ce sufletul este nemuritor, înţelegem că „pierderea" e ca el să ajungă în afara bunătăţilor pe care le-ar fi dobîndit dacă ar fi petrecut cu dumnezeiască cuviinţă[4].

„Voi sînteţi fii Proorocilor [...]"/ Aceasta e în loc de: Să nu vă temeţi, socotind că vă veţi înstrăina de făgăduinţe, căci voi sînteţi fiii Proorocilor, vouă v-a vorbit Dumnezeu făcîndu-vă făgăduinţele. Dar ce înseamnă „fii ai aşezămîntului"? Aceasta e în loc de „moştenitori", şi nu ca nişte moştenitori de departe, ci ca fii. Aici însemnează că ei sînt şi moştenitori ai înfierii lor [de către Dumnezeu], dacă o vor voi cu adevărat. Pentru aceasta zice: „voi sînteţi fiii Proorocilor şi ai aşezămîntului".

„[...] Dumnezeu L-a trimis întîi la voi pe Fiul Său, pe Iisus, să vă blagoslovească, dacă vă întoarceţi de la vicleşugurile voastre."/ Adică: L-a trimis tuturor neamurilor pămîntului, dar vouă mai întîi, celor ce L-aţi răstignit şi L-aţi omorît. Şi cînd L-a trimis întîi la voi, înaintea altora? Înainte de cruce numai? Nu, ci şi după aceea, şi după înviere, căci zice: „vouă întîi înviindu-L L-a trimis". Ce să facă? Să vă blagoslovească şi să vă mîntuiască, dacă şi voi veţi voi cu adevărat să vă întoarceţi de la păcatele voastre.

---

[1] Adică doi tirani care îl închipuiau pe Antihristul. (n. n.)

[2] Pentru că maica lui Moisi nu a ascultat porunca lui Faraon şi nu l-a ucis pe prunc. (n. n.)

[3] Cînd au fugit în Egipt de răul lui Irod. (n. n.)

[4] Adică: „după voia lui Dumnezeu, precum se şi cuvine". (n. m)

CAPITOLUL IV

(1) Şi, grăind ei către norod graiurile acestea, au venit asupra lor preoţii, şi voievodul bisericii şi Saducheii, (2) părîndu-le rău că învăţau norodul şi vesteau învierea din morţi întru Iisus. (3) Şi, punîndu-şi mîinile pe ei, i-au pus sub pază pînă a doua zi, căci acum era seară.

Încă nerăsuflînd de ispitele dinainte, ei intrau întru altele! Şi vezi cum se iconomisesc lucrurile! Întîi, fuseseră luaţi în batjocură; apoi, au intrat în primejdii, însă nu necurmat. Mai întîi, s-au făcut străluciţi întru grăirile către norod, iar după acestea au săvîrşit o mare minune. De aici, au căpătat îndrăzneală, Dumnezeu slobozindu-i [de mînia Iudeilor], şi s-au apucat de nevoinţe. Însă tu vezi sporirea întru răutate şi întru semeţie a Iudeilor [a preoţilor, n. n.]! Căci la Hristos au căutat pe cineva care să-L vîndă, dar acum îşi pun ei înşişi mîinile asupra Apostolilor, mai dîrji, şi mai fără ruşine şi mai obraznici făcîndu-se după cruce. Şi împreună cu dînşii a venit – zice – şi voievodul bisericii, ca iarăşi să pună învinovăţire de obşte asupra celor făcute, pentru a nu fi din parte răzbunarea şi doar a unora. Lucru pe care se sîrguiesc să-l facă totdeauna.

„[...] i-a pus la pază pînă a doua zi [...]"/ Făceau aceasta vrînd ca să-i moaie pe dînşii, dar pe Apostoli întîrzierea vremii îi făcea mai îndrăzneţi.

(4) Şi mulţi din cei ce auziseră cuvîntul au crezut, şi numărul bărbaţilor credincioşi s-a făcut ca la cinci mii.

Ce e aceasta? Căci doar nu-i văzuseră pe Apostoli că se fac străluciţi şi biruitori, ci legaţi?! Fiindcă Apostolii au fost legaţi înaintea mulţimii, ca să-i facă mai fricoşi pe cei care îi vedeau. Şi i-au luat ca să-i iscodească pe dînşii deosebi [în temniţă], ca nu cumva să se folosească ascultătorii dintru îndrăzneala lor. Se cădea aşadar ca şi aceia ce crezuseră înainte să se facă acum mai neputincioşi, ci s-a făcut lucrul împotrivă! Cum de au crezut aşadar? Aici vezi în chip arătat dumnezeiasca lucrare! Căci grăirea lui Petru către norod, alcătuită fiind de către dumnezeiescul Duh, şi-a aruncat seminţele întru adîncul minţii lor, atingîndu-le însuşi sufletul.

(5) Şi a doua zi s-au adunat boierii lor, şi bătrînii şi cărturarii din Ierusalim, (6) şi Anna arhiereul, şi Caiafa, şi Ioan, şi Alexandru şi cîţi erau din neamul arhieresc. (7) Şi, punîndu-i în mijloc, îi întrebau: „Cu ce putere sau întru al cui nume aţi făcut voi aceasta?" (8) Atunci Petru, umplîndu-se de Duh Sfînt, a zis către dînşii: „Boieri ai norodului şi bătrîni ai lui Israil! (9) De vreme ce sîntem astăzi întrebaţi pentru facerea de bine către un om bolnav, întru cine a fost el mîntuit, (10) cunoscut să vă fie, vouă şi la tot norodul lui Israil, că întru numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, pe Care voi L-aţi răstignit, dar pe Care Dumnezeu L-a sculat din morţi. Întru Acela stă acesta înaintea voastră sănătos!

Pe lîngă celelalte răutăţi, mai era că Iudeii nu le mai păzeau nici măcar pe cele ale *Legii*. Căci vezi mulţime de arhierei, deşi s-ar fi cuvenit să fie numai unul toată viaţa lui! Aceştia pun şi aici chip şi formă de divan [„tribunal", n. n.], făcîndu-se vinovaţi de judecată nedreaptă. Şi întrebau: „Cu ce putere sau întru al cui nume aţi făcut voi aceasta?" Dar ştiau! Căci îi ţineau pe dînşii „părîndu-le rău că învăţau norodul şi vesteau învierea din morţi întru Iisus". Şi atunci de ce îi mai întreabă? Pentru că nădăjduiau ca Apostolii, temîndu-se de divan şi de mulţime, să se lepede, şi prin aceasta socoteau că îşi vor împlini tot scopul lor. Şi bagă de seamă cu ce vicleşug îi întreabă: „Cu ce putere – zice – sau întru numele cui aţi făcut voi aceasta?" Căci ei voiau ca Apostolii să spună că lucrul este mai mult al lor decît al puterii lui Hristos. Şi vezi cum [arhiereii] se sugrumau şi nu voiau nici măcar să numească vindecarea ologului! Căci pentru ce nu arată ce lucru [făcuseră Apostolii], ci zic doar aşa: „aţi făcut aceasta".

„Boieri ai norodului şi bătrîni ai lui Israil [...]"/ Vezi filosofic! Îi numeşte pe dînşii cu cinste, dar bagă de seamă cum îi atinge foarte atunci cînd cere nevoia.

„[...] sîntem astăzi întrebaţi pentru facerea de bine către un om bolnav [...]"/ Nici după ce s-a suit la ceea ce vrea să spună nu se depărtează de mustrarea cuvenită lor, aducîndu-le aminte în taină că pururea judecau şi se îngreuiau pentru asemenea [faceri de bine].[1] Şi ceea ce zice este aşa:

[1] De cîte ori Mîntuitorul vindeca pe cineva, Iudeii se tulburau din pricina zavistiei, învinuindu-L fie că nu cinsteşte Sîmbăta, fie pentru altceva, ca atunci cînd Fariseii ziceau că „îi scoate pe demoni cu domnul demonilor" (*Matei* 9:34). (n. n.)

Pentru ceea ce am săvîrşit se cădea să fim mai ales încununaţi şi propovăduiţi ca nişte făcători de bine.

Dar acum – zice – „de vreme ce sîntem [...] întrebaţi [judecaţi pentru aceasta, n. n.] [...], cunoscut să vă fie, vouă şi la tot norodul lui Israil [...]"/ Aceasta îi scîrbea mai mult pe dînşii [pe arhierei, n. n.] şi aceasta era ceea ce le-o zisese Apostolilor Hristos: „Ceea ce aţi auzit la ureche, propovăduiţi-o de pe case!" (*Matei* 10:27).[1] „[...] că întru numele lui Iisus Hristos Nazarineanul [...]"/ Să nu socotiţi – zice – că Îi ascundem şi Îi tăinuim patria! Ci şi pe aceasta o zicem, şi încă Îi mărturisim şi patima şi Îi propovăduim învierea: „Iisus Hristos Nazarineanul, pe Care voi L-aţi răstignit, dar pe Care Dumnezeu L-a sculat din morţi"

„[...] pe Care voi L-aţi răstignit [...]"/ Le pomeneşte şi un grai care îi putea înfricoşa. Căci oare ce fel de răni primeau ei, auzind cuvintele acestea:

(11) Aceasta este «piatra» pe care nu aţi luat-o în seamă voi, ziditorii, care a ajuns în capul unghiului. (12) Şi întru nimic altceva nu este mîntuire! Căci nici un alt nume nu este dat între oameni întru care trebuie să ne mîntuim noi!"

„Aceasta este «piatra» [...]"/ Adică cea foarte lămurită [netezită, n. n.], care s-a făcut „cap" al celor două noroade ce s-au împreunat şi s-au încheiat printr-însa întru o Biserică: adică norodul Iudeilor ce au crezut şi norodul luat din „neamuri".[2]

---

[1] În acele ţinuturi fierbinţi din Răsărit, casele au acoperişul drept, terasat, încît Iudeii îşi petreceau vremea serii şi a nopţii acolo, pentru răcoare. Deci Mîntuitorul le spusese Apostolilor să propovăduiască cuvîntul auzit în taină de la El de pe acoperişuri, în auzul întregii cetăţi. (n. n.)

[2] Despre această „piatră" au vorbit Proorocii, între care David, zicînd: „Piatra pe care nu au socotit-o ziditorii, aceasta s-a făcut în capul unghiului" (*Psalmul 117*:22). Stih pe care înţeleptul Teodorit îl tîlcuieşte aşa: „Iudeii nu pot alătura acest stih la altcineva decît la Hristos, măcar de s-ar neruşina de nenumărate ori! [...] Stăpînul Hristos a împreunat cei doi pereţi care stăteau departe unul de altul – zic adică pe aceia care au crezut şi din Iudei, şi din «neamuri», pe cei ce slujeau păgînătăţii şi pe cei ce trăgeau jugul *Legii* – adunîndu-le pe cele despărţite întru una, pe care le-a înjugat şi a încheiat dintru amîndouă o singură Biserică, asemănîndu-Se unui unghi care leagă împreună doi pereţi. Deci aceasta e «piatra» pe care, ziditori fiind de demult Fariseii şi Saducheii, au lepădat-o şi au răstignit-o preoţii şi cărturarii, dar ea s-a făcut «în capul unghiului», ori –

„Şi întru nimic altceva nu este mîntuire! Căci nici un alt nume nu este dat între oameni întru care trebuie să ne mîntuim noi."/ Aici, grăieşte lucruri şi mai mari. Căci, cînd se cuvenea să înveţe, Petru aducea spre mărturie chiar şi proorocii; iar cînd trebuia doar să îndrăznească, atunci hotărăşte numai. Adică, atunci cînd nu era să isprăvească ceva [prin propovăduire][1], ci numai să arate îndrăzneală, nu îi cruţa. De aceea, acum nu se teme să-i împungă, precum face cînd vrea să iconomisească cuvintele spre folosul ascultătorilor. Deci zice: Este vădit tuturor că mîntuirea întru numele [lui Hristos] nu ni s-a dat doar nouă [Iudeilor], ci şi celorlalţi oameni. Căci şi Iudeii socoteau că este înviere, însă rece şi copilăreşte [şi doar pentru ei, n. n.].

(13) Şi, văzînd ei îndrăzneala lui Petru şi a lui Ioan şi ştiind că sînt oameni necărturari şi proşti [aici, „simpli", n. n.], se minunau. Şi îi cunoşteau, căci fuseseră împreună cu Iisus. (14) Şi, văzîndu-l pe omul cel tămăduit stînd împreună cu dînşii, nu puteau să zică nimic împotrivă.

„[...] ştiind că sînt oameni necărturari şi proşti [„simpli", n. n.], se minunau [...]"/ Căci se poate a fi necărturar, dar nu şi simplu; sau simplu, dar nu şi necărturar. Iar aici s-au împreunat amîndouă. De aceea se şi minunau [arhiereii, văzîndu-i] că grăiesc împotriva lor ca nişte ritori.[2]

---

după Simmah – «din colţul unghiului». Dumnezeu a mai-nainte vestit pentru «piatra» aceasta încă şi prin Isaia Proorocul: «Iată, pun în Sion piatră aleasă, de mult preţ, din marginea unghiului, cinstită întru temeliile lui, şi tot cel ce crede întru dînsa nu se va ruşina». Aceasta a zis şi Fericitul Pavel: «(...) zidindu-vă pe temelia Apostolilor şi a Proorocilor, fiind piatră din colţul unghiului Însuşi Iisus Hristos.» Şi Fericitul Daniil a văzut «piatra» aceasta tăindu-se fără de mîini, învăţîndu-se naşterea cea neîmpărtăşită de nuntă a Fecioarei; şi a văzut-o pe aceasta zdrobind «chipul», adică deşertăciunea vieţii, şi munte mare făcîndu-se şi acoperind toată lumea" (în tîlcuirea psalmilor). (n. n.)

[1] Petru nu încearcă să-i încredinţeze de nimic pe boierii bisericii celei vechi, ştiind prea-bine că aceştia sînt hotărîţi să-i ucidă pe Apostoli la fel ca pe dumnezeiescul lor Învăţător, de Care tocmai scăpaseră. Petru le vorbeşte totuşi, pentru ca îndrăzneala lui şi a celorlalţi Apostoli întru Hristos să fie povestită şi să ajungă la urechile norodului. (n. aut.)

[2] Deşi pescar, Petru se făcuse ritor, căci vorbea de la Duhul Sfînt, după proorocia Mîntuitorului Hristos, Care spusese: „Iar cînd vă vor prinde, să nu vă îngrijiţi dinainte ce veţi vorbi, ci să vorbiţi ceea ce se va da vouă în ceasul acela. Căci nu voi sînteţi cei care veţi vorbi, ci Duhul Sfînt. [...] Şi veţi fi urîţi de toţi pentru numele Meu" (*Marcu* 13:11-13). (n. n.)

Dar de unde îi ştiau că sînt astfel? Dintru înseşi cele grăite de ei şi pentru că „îi cunoşteau, căci fuseseră împreună cu Iisus” în vremea pătimirii. Căci doar Petru şi Ioan au fost atunci împreună cu Dînsul, şi [arhiereii] îi văzuseră smeriţi şi sfioşi.[1] Şi acest lucru, adică schimbarea lor cea fără de veste, îi făcea pe arhierei să se mire încă mai vîrtos. Căci cel ce atunci nu suferise nici întrebarea unei slujnice, acum stătea în mijlocul arhiereilor şi al soborului şi grăia cu îndrăzneală.

(15) Şi, poruncindu-le să iasă afară din sobor, vorbeau între ei, (16) zicînd: „Ce le vom face acestor oameni? Căci tuturor celor ce locuiesc în Ierusalim le este arătat că prin ei s-a făcut semn cunoscut, şi nu putem să tăgăduim. (17) Dar ca aceasta să nu se lăţească mai mult în norod, cu îngrozire să-i îngrozim, ca mai mult să nu grăiască întru numele acesta nici unui om.” (18) Şi chemîndu-i, le-au poruncit ca nicidecum să nu mai grăiască, nici să mai înveţe în numele lui Iisus. (19) Iar Petru şi Ioan, răspunzînd, au zis către dînşii: „Judecaţi dacă este drept înaintea lui Dumnezeu să ascultăm de voi mai mult decît de Dumnezeu! (20) Căci noi nu putem să nu grăim cele ce am văzut şi am auzit.” (21) Dar ei, îngrozindu-i din nou, i-au slobozit, negăsind cum să-i pedepsească, din pricina norodului, căci toţi Îl slăveau pe Dumnezeu pentru ceea ce se făcuse. (22) Căci avea mai mult ca patruzeci de ani omul întru care se făcuse semnul acela al vindecării.

Pentru ce nu îi duc pe Apostoli la Pilat, ci îi judecă doar ei singuri? Pentru că se ruşinau şi li se roşea faţa de cele mai dinainte, şi nu voiau să fie defăimaţi şi pentru aceia.

(23) Iar după ce au fost sloboziţi, Apostolii au venit la ai lor şi le-au vestit cîte le-au zis arhiereii şi bătrînii. (24) Iar ei, auzind, au ridicat toţi împreună glas către Dumnezeu şi au zis: „Stăpîne, Tu

[1] Căci zice *Scriptura*: „Şi Simon-Petru şi un alt ucenic [Ioan, n. n.] mergeau după Iisus. Iar ucenicul acela era cunoscut arhiereului şi a intrat împreună cu Iisus în curtea arhiereului. Iar Petru a stat la poartă, afară. Deci a ieşit celălalt ucenic, care era cunoscut arhiereului, şi a vorbit cu portăreasa şi l-a băgat pe Petru înăuntru” (*Ioan* 18:15, 16). (n. n.)

eşti Dumnezeu, Cel ce ai făcut cerul, şi pămîntul, şi marea şi toate cele ce sînt în ele; (25) Care, prin gura părintelui nostru David, sluga Ta, ai zis: «Pentru ce s-au întărîtat neamurile şi noroadele au cugetat cele deşarte? (26) Stat-au de faţă împăraţii pămîntului şi boierii s-au adunat laolaltă asupra Domnului şi asupra Unsului Lui» (Psalmul *2:1, 2*)*. (27) Căci s-au adunat cu adevărat asupra Sfîntului Tău Fiu Iisus, pe Care Tu L-ai uns, Irod şi Pontius Pilat, împreună cu «neamurile» şi cu noroadele lui Israil, (28) ca să facă toate cîte mîna Ta şi sfatul Tău mai dinainte au rînduit să fie.*

Nu pentru iubirea de cinste povesteşte, ci ca să arate semnele darului lui Hristos. Şi vezi cu ce luare-aminte sînt rugăciunile lor! Căci, cînd se rugau să le fie arătat cel vrednic de apostolie, ziceau: „Tu, Doamne, cunoscătorule de inimi al tuturor", fiindcă acolo era nevoie de mai-înainte cunoştinţă. Iar aici, pentru că aveau nevoie să le astupe gura celor împotrivnici, strigă: „Stăpîne, Tu eşti Dumnezeul care ai făcut cerul şi pămîntul!" Căci mulţi dintre eretici despart Dumnezeirea, zicînd că unul este Dumnezeu-Făcătorul de lume, şi altul Tatăl lui Hristos. Drept aceea, ei au despărţit şi *Scriptura*, zicînd că *Aşezămîntul cel Vechi* e al Făcătorului de lume, iar cel nou al Tatălui lui Hristos. Şi, potrivit socotelii lor celei păgîneşti, zic că „dumnezeii" aceştia sînt împotrivnici între ei, şi la fel „scripturile" lor. Prin urmare – zic ei – cei ce năzuiesc întru Domnul Hristos sînt vrăjmaşi ai Făcătorului de lume şi sînt mai buni decît Dînsul; şi oamenii Făcătorului de lume sînt osîndiţi de Hristos şi de învăţătura Lui. De aceea, curmînd eresul acesta, Sfinţii Apostoli arată prin rugăciunea lor că Dumnezeu-Făcătorul lumii şi Tatăl Mîntuitorului este Unul şi Acelaşi, fiindcă de la Dînsul s-au dat amîndouă *Aşezămintele.*

„[...] Care, prin gura părintelui nostru lui David, sluga Ta, ai zis: «Pentru ce s-au întărîtat neamurile?» [...]"/ Aduc în mijloc proorocia ca şi cum [prin David] Dumnezeu ar fi cerut socoteală, şi mîngîindu-se că în zadar cugetă vrăjmaşul cele ale sale.[1]

[1] „Pentru ce s-au întărîtat neamurile şi noroadele au cugetat cele deşarte? Stătut-au de faţă împăraţii pămîntului şi boierii s-au adunat întru una asupra Domnului şi asupra Unsului Lui." Iată tîlcuirea lui Teodorit la aceste două stihuri începătoare ale *Psalmului 2*: „Săvîrşind întîiul *Psalm* întru pomenirea necredincioşilor, dintru aceasta a făcut iarăşi începutul celui de al doilea, învăţînd că vor primi sfîrşitul mai-nainte zis acelora şi cei

„[...] ca să facă cîte mîna Ta şi sfatul Tău mai-nainte au rînduit."/ Adică: Nu ei au avut putere, ci Tu eşti Cel ce toate le-ai îngăduit şi le-ai adus întru sfîrşit, Cel ce eşti bun aflător şi înţelept, Care îi foloseşti şi pe vrăjmaşii Tăi în slujba voii şi a sfatului Tău. Căci ei s-au adunat ca nişte vrăjmaşi, dar le făceau doar pe acelea îngăduite de Tine. Dar ce înseamnează acest cuvînt: „mîna Ta şi sfatul Tău"? Aici, mi se pare că zice „putere şi sfat". Deci zice: Ajunge numai să voieşti, [şi se fac] cîte ai aşezat şi ai rînduit Tu, căci nimeni mai-nainte hotărăşte cu putere [ceea ce face].

(29) Şi acum, Doamne, caută împotriva îngrozirilor lor! Şi dă robilor Tăi să grăiască cuvîntul Tău cu toată îndrăzneala (30) cînd vei tinde dreapta Ta spre tămăduire, şi semne şi minuni să se facă prin numele Sfîntului Tău Fiu Iisus!" (31) Şi, rugîndu-se ei, s-a clintit locul în care erau adunaţi, şi s-au umplut toţi de Duh Sfînt şi grăiau cuvîntul lui Dumnezeu cu îndrăznire.

Şi vezi? N-a zis: „rupe-i pe dînşii" sau: „aruncă-i pe dînşii". Dar ce? „Caută împotriva îngrozirilor lor şi dă robilor Tăi să grăiască cuvîntul Tău cu toată îndrăzneala!" Apostolii se rugau nu pentru că s-ar fi lepădat de a mai pătimi ceva greu, ci pentru propovăduire.

„Şi, rugîndu-se ei, s-a clintit locul în care erau adunaţi [...]"/ Dar pentru ce a clătinat Dumnezeu locul pe care se aflau? Acest semn s-a făcut

---

ce s-au turbat asupra Mîntuitorului: şi păgîni, şi împăraţi, şi boieri şi Iudei. Pentru că întru al doilea *Psalm* mai-înainte vesteşte patimile omeneşti şi împărăţia Stăpînului Hristos, şi încă mai-nainte prooroceşte chemarea «neamurilor» şi tînguieşte necredinţa Iudeilor, căci acest «pentru ce s-au întărîtat neamurile?» este al celui ce se tînguieşte şi osîndeşte nebunia. Dar nu avem trebuinţă de multe cuvinte spre tîlcuire, fiindcă dumnezeiescul Petru, căpetenia Apostolilor, a pus tîlcuirea în *Fapte*: «împăraţi» şi «boieri» i-a numit pe Irod, pe Pilat Ponteanul, pe arhierei şi pe cărturari. Pentru că unul s-a trimis de împăratul Romanilor, ocîrmuind stăpînirea aceluia; iar celălalt era întru aceeaşi vreme toparh (adică domn) al Iudeilor. Unul avea slugi şi supuşi din Iudei, iar celălalt – ostaşi din «neamuri». Şi, făcîndu-se într-un gînd şi unire şi măiestrind uciderea Stăpînului, s-au sfătuit lucruri deşarte şi zadarnice, neputînd să-L dea uitării pe Cel ce S-a răstignit de dînşii: că, înviind a treia zi, El a stăpînit toată lumea. Şi prea cu potrivire şi foarte după cuviinţă l-a încheiat şi l-a unit Psalmistul cu faţa [«ipostas», «persoană», n. m] norodului pe acest «au cugetat deşarte», pentru că Iudeii au făcut sfatul acesta rău asupra Mîntuitorului: martor este glasul *Sfintelor Evanghelii*, care ne învaţă că Fariseii, ieşind, au făcut sfat cum Îl vor pierde pe Dînsul, şi Caiafa a strigat: «De folos este ca să moară un om, şi să nu piară tot neamul»" (în tîlcuirea *Psalmilor*). (n. n.)

pentru a se arăta că au fost auziţi şi cercetaţi. Căci acesta este uneori semn de mînie, iar alteori de cercetare. Apoi, ca să-i înfricoşeze pe cei care îi îngrozeau pe Apostoli şi pentru a-i aduce pe aceştia spre îndrăznire. Fiindcă erau la început şi aveau trebuinţă de semn simţit. Deci locul s-a cutremurat, iar aceasta i-a întărit şi mai mult pe dînşii.

„[...] Şi s-au umplut toţi de Duh Sfînt [...]"/ Adică întru dînşii s-a aţîţat şi s-a aprins darul [Duhului Sfînt].

(32) Iar inima şi sufletul mulţimii celor ce au crezut erau una. Şi nimeni nu zicea că este al său ceva din averea sa, ci toate le erau de obşte. (33) Şi cu mare putere dădeau Apostolii mărturia învierii Domnului Iisus Hristos. Şi mare dar era peste ei toţi, (34) căci nu era cineva lipsit între dînşii. Fiindcă toţi cîţi aveau ţarini sau case le vindeau, şi aduceau preţul celor vîndute (35) şi-l puneau la picioarele Apostolilor. Şi se da fiecăruia după cum avea cineva trebuinţă.

„Iar inima şi sufletul mulţimii celor ce au crezut erau una."/ Aici, „inimă" şi „suflet" însemnează acelaşi lucru.

„Şi cu mare putere dădeau Apostolii mărturia învierii Domnului Iisus Hristos [...]"/ Îi arată ca şi cum li s-ar fi încredinţat ceva [pe care trebuiau să-l dea înapoi], vorbind ca despre o datorie, căci aceasta însemnează „dădeau mărturia".

„Şi mare dar era peste ei toţi, căci nu era cineva lipsit între dînşii [...]"/ De aceea era darul, căci nimeni nu era lipsit, prin multa osîrdie a celor ce dădeau. Căci nu dădeau doar o parte din ce aveau, iar alta o păstrau; nici nu le dădeau pe toate ca să se folosească apoi tot ei din acelea. Ci toţi aceia care crezuseră erau hrănindu-se ca dintru o casă din preţul vînzării averilor lor [pe care îl aduceau Apostolilor]. Iar acest lucru arată multa cinstire şi evlavie a celor ce aduceau preţul, căci nici măcar nu îndrăzneau să îl dea în mîinile Apostolilor, ci îl puneau la picioarele lor, pe dînşii făcîndu-i domni şi iconomi, ca să cheltuiască de obşte, iar nu ca şi cum ar fi fost ale fiecăruia osebite. Şi acest lucru îi izbăvea de slava deşartă pe aceia care dădeau, pricinuind şi îndoită veselie acelora ce luau, căci le mîngîia lipsa, făcîndu-i totodată şi slobozi de ruşine.

(36) Iar Iosif – cel numit de Apostoli „Varnava" (care se tîlcuieşte „Fiul mîngîierii"), un Levit de neam Cipriot – (37) avînd ţarină şi vînzînd-o, a adus banii şi i-a pus la picioarele Apostolilor.

CAPITOLUL V

(1) Iar un bărbat oarecare, anume Anania, împreună cu Safira, muierea lui, şi-a vîndut ţarina. (2) Şi a ascuns din preţ, ştiind şi muierea lui; şi, aducînd o parte oarecare, a pus-o la picioarele Apostolilor. (3) Iar Petru a zis căre dînsul: „Anania, de ce a umplut Satana inima ta, ca să minţi tu Duhului Sfînt şi să ascunzi din preţul ţarinei? (4) Oare, păstrînd-o, nu-ţi rămînea ţie? Şi, vîndută, nu era în stăpînirea ta? Pentru ce ai pus în inima ta lucrul acesta? N-ai minţit oamenilor, ci lui Dumnezeu." (5) Iar Anania, auzind aceste cuvinte, a căzut şi a murit. Şi frică mare s-a făcut peste toţi cei care au auzit. (6) Şi, sculîndu-se cei mai tineri, l-au luat şi, scoţîndu-l afară, l-au îngropat.

Nu mi se pare că acest Iosif e cel care se alesese cu Matia, căci acela se numea şi „Iust", iar acesta „Varnava", adică „Fiul Mîngîierii". Şi mi se pare că luase numirea din fapta sa bună. Dar cum era el şi Levit, şi Cipriot? Pentru că *Legea* se dezlega acum fără nici o păzire, şi astfel Leviţii se mutau din Ierusalim.

Şi îl pomeneşte mai întîi pe cel ce isprăvise fapta bună fiindcă vrea să povestească întîmplarea cu Anania şi Safira, ca să arate cum au păcătuit aceia. Căci – atîta mulţime fiind care făcea această faptă bună, atîtea semne, atîta dar – cei doi au adus asupra lor pieirea, neînvăţînd nimic dintru acestea. Iar lucrul cel greu este că păcatul s-a făcut cu învoire [între ei] – „Anania, împreună cu Safira, muierea lui, şi-a vîndut ţarina. Şi a ascuns din preţ, ştiind şi muierea lui" – şi nimeni altcineva nu ştia lucrul făcut.

„[...] şi-a vîndut ţarina. Şi a ascuns din preţ [...]"/ De unde i-a venit ticălosului să săvîrşească acet lucru? Din aceea că Satana „a umplut" inima lui. Dar zic unii: Dacă Satana a umplut inima lui Anania, pentru ce s-a supus acela sub pedeapsă? Pentru că el s-a făcut pricinuitorul acestui lucru, el s-a gătit pe sineşi să primească şi să se umple de lucrarea Satanei.

„Oare, păstrînd-o, nu-ţi rămînea [ţarina] ţie? Şi, vîndută, nu era în stăpînirea ta? [...]"/ Căci nu de silă şi de nevoie ai vîndut-o [– zice Petru]. Au doară fără voia voastră vă tragem, de ai pus lucrul acesta întru inima ta?

„«Pentru ce ai pus în inima ta lucrul acesta? N-ai minţit oamenilor, ci lui Dumnezeu.» Iar Anania, auzind aceste cuvinte, a căzut şi a murit."/

Trei semne [dumnezeieşti] s-au întîmplat deodată: că Petru le ştia pe cele făcute în ascuns; că le cunoştea pe cele cugetate în minte; şi, al treilea, că Anania a murit [după ce Apostolul îi vădise înşelăciunea]. Iar mulţi din cei lenevoşi, punînd înainte cele ale Ananiei şi Safirei, îl osîndesc şi îl defaimă pe căpetenia Apostolilor pentru ucidere. Însă defăimarea aceasta nu se atinge atît de Petru, ci mai mult de Duhul Sfînt, Cel care a adus hotărîrea asupra lor cu dreptate. Căci Petru a vădit numai minciuna, iar Duhul, avînd stăpînirea vieţii şi a morţii, i-a ucis pe cei ce greşiseră împotriva Lui. Acelaşi lucru se poate zice şi pentru Safira. Căci nu Petru a omorît-o pe dînsa, ci Judecătorul a osîndit-o întocmai ca şi pe bărbatul ei, de vreme ce greşeala a fost a amîndurora. Iar Petru ştia acest lucru primindu-l de la Dînsul, şi l-a vădit, de vreme ce tot timpul grăia prin Duhul Sfînt.

(7) Şi, după ce au trecut ca la trei ceasuri, a intrat şi muierea lui, neştiind ce se întîmplase. (8) Şi a zis către ea Petru: „Spune-mi mie dacă aţi vîndut ţarina cu atît!" Iar ea a zis: „Într-adevăr, cu atît." (9) Iar Petru a zis către ea: „V-aţi vorbit între voi să ispitiţi Duhul Domnului! Iată, picioarele celor ce l-au îngropat pe bărbatul tău sînt la uşă şi te vor scoate afară şi pe tine." (10) Şi ea a căzut îndată la picioarele lui Petru şi a murit. Şi, intrînd, tinerii au aflat-o moartă şi, scoţînd-o afară, au îngropat-o lîngă bărbatul ei. (11) Şi s-a făcut frică mare peste toată Biserica şi peste toţi care au auzit acestea.

„Şi, după ce au trecut ca la trei ceasuri, a intrat şi muierea lui, neştiind ce se întîmplase."/ Muierea nu era înştiinţată, fiindcă nimeni dintre cei de faţă nu-i spusese, de vreme ce „frică mare s-a făcut peste toţi cei care au auzit". Şi, minunîndu-se de aceasta, scriitorul le-a pus pe amîndouă: şi că trecuseră ca la trei ceasuri, şi că ea a intrat neştiind nimic de lucrul făcut. Şi vezi că nu Petru o chemase, ci el a aşteptat ca aceea să intre cînd va voi ea, dîndu-i astfel vreme de pocăinţă, dacă ar fi voit. Şi nimeni nu a îndrăznit să-i spună ei lucrul ce se făcuse: una pentru frica de dascălul lor, şi alta pentru ascultare.

„Spune-mi mie dacă aţi vîndut ţarina cu atît!"/ Petru voia ca aceasta să se mîntuiască, fiindcă bărbatul ei fusese începătorul păcatului. De aceea, îi dă ei soroc de răspuns şi de pocăinţă, zicînd: „Spune-mi mie dacă aţi vîndut ţarina cu atît!"

„Şi ea a căzut îndată la picioarele lui Petru şi a murit."/ Cum de a căzut lîngă picioarele lui? Pentru că era aproape de dînsul. Şi Petru o lăsase

să stea aproape ca, de ar fi voit să se pocăiască şi să se mărturisească, să nu se ruşineze că o auzeau ceilalţi.

Dar poate unii vor zice că prea amar i-a pedepsit pe dînşii. Unde este amărăciunea? Dacă unul a fost ucis cu pietre numai pentru că a adunat lemne afară de *Lege*[1], cu mult mai vîrtos furul de cele sfinţite, căci banii aceia erau sfinţiţi! Vezi încă şi aceasta: cu ai lui, Apostolul e aspru, dar faţă de cei străini [de Biserică] nu foloseşte pedeapsa, şi amîndouă sînt drepte şi potrivite. Astfel, pe necredincioşi nu îi pedepseşte, ca să nu pară că îi sileşte pe oameni să vină la credinţă fără voia lor, de frică. Dar pe cei ce o dată au venit la credinţă şi s-au învrednicit de învăţătură şi de darul duhovnicesc, nu îi lasă a fi furi de cele sfinte, mai ales că [Apostolii] erau la început, şi fapta acelora ar fi fost spre defăimarea propovăduirii.

„Şi [...] au aflat-o moartă şi, scoţînd-o afară, au îngropat-o."/ Vezi că nu se mai păzea *Legea*, cara poruncea să nu se atingă de cele necurate decît după rînduielile ei?[2] Iar [Iudeii] se atingeau de cei morţi cum se întîmpla şi fără de nici un fel de păzire.

---

[1] Acei oameni vechi erau cu adevărat foarte trupeşti (în înţelesul curat al cuvîntului), şi aveau nevoie de o lege trupească. De aceea erau atît de „sălbatice" pedepsele, după socoteala noastră de „Europeni", chiar dacă noi sîntem mai răi decît orice fiare, doar că în chip acoperit. De pildă, iată ce a fost cu acela care „aduna lemne afară de *Lege*", adică Sîmbăta: „Cînd se aflau fiii lui Israil în pustiu, au găsit un om adunînd lemne în ziua odihnei. Şi cei ce l-au găsit adunînd lemne în ziua odihnei l-au adus la Moisi, şi Aaron şi la toată obştea fiilor lui Israil. Şi l-au pus sub pază, pentru că nu era încă hotărît ce să facă cu el. Atunci a zis Domnul către Moisi: «Omul acesta să moară! Să fie ucis cu pietre de către toată obştea fiilor lui Israil, afară din tabără!» L-au scos deci toată obştea fiilor lui Israil afară din tabără şi l-au ucis cu pietre [...], cum poruncise Domnul lui Moisi. Şi a grăit Domnul cu Moisi şi a zis: «Vorbeşte fiilor lui Israil şi le spune să-şi facă ciucuri la poalele hainelor lor, din neam în neam, şi pe deasupra ciucurilor de la poalele hainelor să pună un şiret de mătase violetă. Ciucurii aceştia să fie ca, uitîndu-vă la ei, să vă aduceţi aminte de toate poruncile Domnului, şi să le împliniţi şi să nu umblaţi după inima voastră şi după ochii voştri care vă îndeamnă la desfrînare; ca să vă aduceţi aminte şi să pliniţi toate poruncile Mele şi să fiţi sfinţi înaintea Dumnezeului vostru. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru, Care v-am scos din pămîntul Egiptului, ca să fiu Dumnezeul vostru. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru" (*Numeri* 15:32-41). Iată dar de ce Dumnezeul a toată lumea era atît de aspru înainte de legea darului: din purtare de grijă şi dragoste! Căci nu călcarea zilei odihnei (a Sîmbetei) era păcatul, ci neascultarea, care de la Adam ne aruncă în puterea celui rău şi viclean. (n. n.)

[2] *Legea* cea veche poruncea ca Iudeii să nu se atingă de mort, căci aceasta i-ar fi făcut necuraţi pînă ce s-ar fi curăţit cu cenuşa topită în apă a junicii arderii de tot (vezi capitolul 10 al *Numerilor*). Despre acestea, Sfinţitul Teofilact zice aşa: „În *Legea cea Ve-*

„Şi s-a făcut frică mare peste toată Biserica şi peste toţi care au auzit acestea."/ Aceia s-au pedepsit, şi alţii au dobîndit [frica de Dumnezeu].[1] Căci, deşi se făcuseră semne şi înainte, ele nu pricinuiseră o asemenea frică. Deci adevărat este că „Se cunoaşte Domnul judecăţi făcînd".[2]

(12) Iar prin mîinile Apostolilor se făceau semne şi minuni multe în norod. Şi erau toţi într-un cuget, în pridvorul lui Solomon. (13) Şi nimeni dintre ceilalţi nu cuteza să se lipească de ei, dar norodul îi mărea, (14) şi mai mult se adăugau cei ce credeau în Domnul, mulţime de bărbaţi şi de muieri, (15) încît şi pe uliţe îi scoteau pe cei bolnavi şi-i puneau pe paturi şi pe năsălii, ca, venind Petru, măcar umbra lui să umbrească pe vreunul dintre ei. (16) Şi se

---

che erau spălări felurite. De pildă, dacă cineva punea mîna (sau visa că pune mîna) pe mort sau pe lepros, se spăla şi i se părea că astfel s-a curăţit de spurcăciune. Însă aceste îndreptări erau ale trupului, adică erau porunci trupeşti, curăţind trupurile şi îndreptîndu-i trupeşte pe aceia cărora li se părea că sînt necuraţi cu trupul. Dar toate acestea – zice – urmau a nu se însărcina asupra oamenilor pînă în sfîrşit, ci doar pînă la venirea lui Hristos, Care avea să le îndrepte, legiuind adevărata şi dreapta slujire a lui Dumnezeu, căci zice: «Duh este Dumnezeu, şi cei ce se închină Lui se cuvine a I se închina în duh şi întru adevăr» (*Ioan* 4:24)" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). Deci porunca de a nu se atinge de mort fusese dată numai pentru această curăţire, care era închipuire a curăţirii legii celei noi a lui Hristos (prin Sfîntul Botez şi prin Sfînta Împărtăşanie cu sîngele lui Hristos). Iar acum, de vreme ce curăţirea aceasta se făcuseră lucrătoare, desfiinţînd-o pe aceea din *Legea* veche, încetase şi vechea poruncă. De aceea zice Cuviosul Nicodim Aghioritul: „Prin urmare, obiceiul de a nu-l săruta pe cel adormit preoţii ce au să slujească liturghia este iudaic şi străin de Creştini, căci Evreii aveau obiceiul de a socoti lucru necurat a se atinge de trup mort. Aşadar, unii ca aceştia să se îndrepteze, iar de nu, să se cerceteze de către părinţii duhovniceşti şi de sfinţii arhierei" (în aceeaşi tîlcuire). (n. n.)

[1] Şi astfel s-au folosit, „căci – zice Teodorit – dumnezeiasca judecată este dreaptă şi plină de frică." Iar Psalmistul zice: „Frica Domnului – curată, care rămîne în veacul veacului" (*Psalm 18*:10). Cuvînt pe care Teodorit îl tîlcuieşte aşa: „Şi după cuviinţă a numit «curată» frica de Dumnezeu, adică curată de păcat, fiindcă frica omenească este păcătoasă şi se numeşte «temere»." Şi – zice acelaşi Teodorit – „dacă «frica lui Dumnezeu este începătura înţelepciunii» (*Iisus Sirah* 1:14), apoi nefrica şi lepădarea vor fi împotrivnice înţelepciunii." (n. n.)

[2] Zice Teodorit: „«Cunoaşte-Se Domnul judecăţi făcînd: întru lucrurile mîinilor lui s-a prins păcătosul» (*Psalm* 9:16). [...] Domnul S-a cunoscut judecăţi făcînd, iconomisind cu înţelepciune şi dreptate." (n. n.)

aduna şi mulţimea din cetăţile dimprejurul Ierusalimului, aducînd bolnavi şi chinuiţi de duhuri necurate, şi toţi se tămăduiau.

„Iar prin mîinile Apostolilor se făceau semne şi minuni multe în norod."/ După ce oamenii le-au luat frica, Petru şi ceilalţi Apostoli făceau încă mai multe semne.

„Şi erau [...] în pridvorul lui Solomon."/ Nu mai petreceau în casă, ci în biserică. Şi, ca să nu te minunezi cum îngăduiau acest lucru [cei din Biserica Iudeilor], zice că „nimeni dintre ceilalţi nu cuteza să se lipească de ei".

„Dar norodul îi mărea [...], încît şi pe uliţe îi scoteau pe cei bolnavi"/ Acest lucru nu s-a făcut în vremea lui Hristos: ca bolnavii să dobîndească vindecarea din umbra Lui, pe uliţe, şi nimeni să nu îndrăznească a se apropia de El. Dar cum se întîmplau acestea aici? Pentru că lucrul era al Lui, al lui Hristos, Celui ce a zis: „Cel ce crede întru Mine va face lucrurile pe care le fac Eu; şi mai mari decît acelea va face" (*Ioan* 14:12).

„Şi se aduna şi mulţimea din cetăţile dimprejurul Ierusalimului, aducînd bolnavi şi chinuiţi de duhuri necurate, şi toţi se tămăduiau."/ Şi despre toate părţile le creştea lor minunea: de la cei ce crezuseră, de la cei ce se tămăduiseră, de la cei ce fuseseră pedepsiţi, din îndrăznirea pe care o aveau către propovăduire, şi din cealaltă faptă bună şi sîrguinţă a vieţii. Căci nu numai a semnelor era ceea ce se făcea, ci şi viaţa şi fapta bună a bărbaţilor era mare şi cu adevărat apostolească.

(17) Şi, sculîndu-se arhiereul şi toţi cei împreună cu el – cei din eresul Saducheilor – s-au umplut de pizmă. (18) Şi şi-au pus mîinile pe Apostoli şi i-au băgat în temniţa obştească. (19) Iar noaptea, Îngerul Domnului a deschis uşile temniţei şi, scoţîndu-i pe dînşii, le-a zis: (20) „Mergeţi şi, stînd în biserică, grăiţi norodului toate cuvintele vieţii acesteia." (21) Şi, auzind, au intrat de dimineaţă în biserică şi învăţau. Şi, venind, arhiereul şi cei împreună cu el au adunat sinedriul şi pe toţi bătrînii fiilor lui Israil şi au trimis la temniţă să-i aducă pe dînşii. (22) Dar, ducîndu-se, slujitorii nu i-au găsit în temniţă şi, întorcîndu-se, au vestit, (23) zicînd: „Temniţa am găsit-o încuiată cu toată întărirea şi pe străjeri stînd înaintea uşilor, dar cînd am descuiat, înăuntru n-am aflat pe nimeni." (24) Dacă au auzit aceste cuvinte, preotul, şi voievodul bisericii şi

arhiereii se mirau de ei ce ar fi putut fi aceasta. (25) Dar, venind, cineva le-a spus: „Iată, bărbații pe care i-ați pus în temniță sînt în biserică, stînd și învățînd norodul."

Ce este ceea ce zice: „sculîndu-se"? Adică „zădărîndu-se", „pornindu-se" pentru cele zise. Acum, se pun asupra [Apostolilor] mai cu asprime și mai cu pornire. Și nu îi judecă pe dînșii îndată, socotind că mai mult îi vor îngrozi cu temnița cea de obște. Însă tu vezi – te rog! – cum se țesea și se învrîsta[1] viața Apostolilor: întîi, s-au mîhnit pentru înălțarea lui Hristos; apoi, au avut bucurie pentru pogorîrea Duhului; iarăși, mîhnire din pricina batjocoritorilor; apoi, bucurie pentru cei credincioși; iar pentru semnul acela [vindecarea ologului din naștere, n. n.], iarăși mîhnire, pentru că au fost prinși; apoi, bucurie pentru răspunsul [dat arhiereilor]; aici, iarăși bucurie, pentru strălucirea și pentru semnele lor, și din nou întristare de la arhierei și de la cei ce i-au prins pe dînșii. Căci cîți viețuiesc după Dumnezeu, într-acest chip pot fi aflați petrecîndu-și viața.

„Iar noaptea, Îngerul Domnului a deschis ușile temniței [...]"/ Un Înger îi scoate pe dînșii[2], și spre mîngîierea lor, și spre folosul Iudeilor. Dar pentru ce nu au fost înștiințați îndată [arhiereii] că Apostolii ieșiseră din temniță? Ca, făcîndu-se mai întîi întru nedumerire și mirare, dacă ar fi voit, să înțeleagă și să știe că dumnezeiască era acea putere.

(26) Atunci, mergînd, voievodul cu slujitorii i-au adus, dar nu cu sila, căci se temeau ca norodul să nu-i ucidă cu pietre. (27) Și, aducîndu-i, i-au pus în fața soborului. Iar arhiereul i-a întrebat, (28) zicînd: „Au nu cu poruncă v-am poruncit vouă să nu mai învățați întru numele acesta? Și – iată! – ați umplut Ierusalimul cu învățătura voastră și voiți să aduceți asupra noastră sîngele Acestui om!" (29) Iar Petru și Apostolii, răspunzînd, au zis: „Trebuie să ascultăm pe Dumnezeu mai mult decît pe oameni. (30) Dumnezeul părinților noștri L-a înviat pe Iisus, pe Care voi L-ați omorît, spînzurîndu-L pe lemn. (31) Pe Acesta, Dumnezeu L-a înălțat prin dreapta Sa Începător și Mîntuitor, ca să-i dea lui

---

[1] Precum se învrîstează cu dungi vopsite deosebit velințele și covoarele țesute. (n. n.)

[2] Căci, așa cum spune Pavel, „Îngerii sînt duhuri slujitoare, care se trimit spre slujbă pentru cei ce urmează să moștenească mîntuirea" (*Evrei* 1:14). (n. n.)

Israil pocăință și iertarea păcatelor. (32) Și noi sîntem martori ai acestor cuvinte, și Duhul Sfînt, pe Care Dumnezeu L-a dat celor ce Îl ascultă."

„Atunci, mergînd, voievodul cu slujitorii i-au adus, dar nu cu sila, căci se temeau ca norodul să nu-i ucidă cu pietre."/ Măcar că ar fi trebuit să se teamă de Dumnezeu, Care pururea îi răpea pe Apostoli din mîinile lor ca pe niște păsări, ei se tem mai mult de norod. Căci toate erau vrednice să-i înduplece a crede că cele făcute sînt lucrare dumnezeiască, de vreme ce – ca și la mormînt[1] – temnița, și pecetea, și oamenii erau întărite.

Însă ei zic: „Au nu cu poruncă v-am poruncit vouă să nu mai învățați în numele acesta?"/ Și ce dacă ați poruncit? Căci, dacă Apostolii s-ar fi plecat atunci (la porunca cea dintîi) și s-ar fi făgăduit să asculte, ați fi în drept acum să-i biciuiți și să le cereți seamă pentru cele făcute. Dar, de vreme ce atunci au zis că nu se vor pleca [poruncii voastre], care vă sînt acum îndreptările?

„[...] și voiți să aduceți asupra noastră sîngele Acelui om."/ Lor încă li se pare a fi doar om. Și acest cuvînt îl zic ca și cum ar vrea să arate că de nevoie și trebuincioasă li s-a făcut poruncirea, pentru a lor mîntuire. Dar ei ziceau acestea ca mai mult să asprească și să ridice mulțimea asupra Apostolilor.

„Trebuie să ascultăm pe Dumnezeu mai mult decît pe oameni."/ Apostolii nu răspund cu semeție, căci erau dascăli. Și nici nu se mîniau, ci le era milă de dînșii și căutau chipul în care să-i izbăvească de rătăcire și de mînie.

„Și noi sîntem martori ai acestor cuvinte, și Duhul Sfînt [...]"/ [Și noi sîntem martori] că [Dumnezeu] a făgăduit iertare și pocăință, că învierea era mărturisită dinainte. Că dă iertare mărturisim și noi, și Duhul Sfînt[2], Care nu ar fi venit asupră-ne dacă mai-nainte nu s-ar fi dezlegat păcatele. Și vezi cum – pomenind de îndrăznirea cea fără de lege – „[...] Iisus, pe Care voi L-ați omorît, spînzurîndu-L pe lemn" – Apostolii vorbesc apoi de iertarea păcatelor, arătînd că cele făcute de aceia erau vrednice de

---

[1] Ca și la mormîntul Domnului. (n. n.)

[2] Așa cum proorocise Însuși Hristos: „Iar cînd va veni Mîngîietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine. Și voi mărturisiți, pentru că de la început sunteți cu Mine" (*Ioan* 15:26, 27). (n. n.)

moarte, iar cele date se dădeau ca de la Făcătorul de bine. Şi zic că Dumnezeu L-a înălţat pe Acesta Stăpînitor şi Mîntuitor, dîndu-le şi aducîndu-le pe toate la Tatăl, ca să nu pară că Hristos este străin de Tatăl.

Şi zice: „[...] Duhul Sfînt, pe Care l-a dat Dumnezeu celor ce Îl ascultă pe El."/ Deci [Petru şi ceilalţi Apostoli] nu au zis: „pe Care ni l-a dat Dumnezeu nouă", ci: „celor ce Îl ascultă". O dată, smerindu-se; iar alta, pentru a arăta un lucru mare, însemnînd că şi [cei din sobor] puteau să-L ia. Căci şi pentru aceasta a slobozit Dumnezeu ca să fie aduşi Apostolii la divan, ca aceia să se înveţe, dacă ar fi voit, iar Apostolii să se îndemne întru îndrăzneală, şi toţi să cunoască.

(33) Iar ei, auzind, crăpau şi se sfătuiau să-i omoare. (34) Şi, ridicîndu-se în sobor un Fariseu – anume Gamaliil, învăţător de* Lege *cinstit de tot norodul – a poruncit să-i scoată pe Apostoli afară puţin, (35) şi a zis către dînşii: „Bărbaţi Israiliţi, luaţi aminte la voi ce aveţi să faceţi cu aceşti oameni. (36) Căci, mai-nainte de zilele acestea, s-a ridicat Teudas, zicînd că el este cineva, lîngă care s-a lipit un număr de bărbaţi ca la patru sute, care a fost ucis şi toţi cîţi l-au ascultat au fost risipiţi şi nimiciţi. (37) După aceasta, s-a ridicat Iuda Galileeanul, în zilele numărătorii, şi a tras norod mult după el; şi acela a pierit şi toţi cîţi au ascultat de el au fost împrăştiaţi.

„Iar ei, auzind, crăpau şi se sfătuiau să-i omoare."/ Auzind, ceilalţi s-au umilit, iar aceştia grăiau şi se sfătuiau să-i ucidă pe dînşii. Iar acest Gamaliil era dascălul lui Pavel. Şi este lucru vrednic de mirare cum – fiind şi învăţat în *Lege*, şi judecăţile minţii avîndu-le – încă nu crezuse, ca şi Pavel.[1]

---

[1] Despre aceasta, Cuviosul Nicodim Aghioritul zice următoarele: „Însemnează că Evstratie, presviterul bisericii celei mari, istoriseşte că acest Gamaliil a fost unchiul Sfîntului Nicodim, prietenul de noapte al Domnului şi groparul Lui, care după aceea I s-a făcut şi prieten de zi, prin mucenicie. Căci amîndoi – şi Gamaliil, şi nepotul său Nicodim – au fost botezaţi de Apostolii Petru şi Ioan şi, aflînd Iudeii că fericitul Nicodim s-a botezat, l-au bătut şi l-au schingiuit cu multe bătăi, întru care, nevoindu-se cu statornicie, pururea pomenitul s-a săvîrşit după puţin şi a luat cununa muceniciei. Iar Calist Xantopol, în sinaxarul Duminicii Mironosiţelor zice că Sfîntul Nicodim, mai întîi decît toţi, a scris o carte în care arată patimile şi învierea Domnului, căci era din adunarea lu-

„Bărbaţi Israiliţi, luaţi aminte la voi, ce aveţi să faceţi cu aceşti oameni!"/ Vezi înţelepciunea grăirii lui, cum îndată i-a aruncat pe dînşii întru frică. Şi, ca să nu se bănuiască cumva că şi el le cugetă şi le crede pe ale Apostolilor, vorbeşte ca şi cum ar fi de o socoteală şi de un sfat cu ceilalţi. Şi face cuvîntul cu multă asprime şi pornire, zicînd: Luaţi aminte ce voiţi să faceţi!

„Căci, mai-nainte de zilele acestea, s-a ridicat Teudas [...] După aceasta, s-a ridicat Iuda Galileanul [...]"/ Două pilde pune, şi nu pomeneşte de unele vechi, ci de pilde noi, căci unele ca acestea sînt mai puternice spre încredinţare. Penru aceea şi zicea: „mai-nainte de zilele acestea". Şi, putînd şi altele să zică, s-a îndestulat cu acestea, căci „în două mărturii tot cuvîntul va sta" (*Deuteronomul* 19:15). Şi n-a zis de cine s-au ucis aceia, ci [doar] că s-au risipit. Pe Teudas îl pomeneşte şi Iosif [Flaviu], întru a nouăsprezecea carte a cuvîntării celor vechi, precum zice şi Evsevie[1], întru a doua carte a istoriei Bisericii, aşa: „Şi, fiind pus domn peste Iudeea Fad, un vrăjitor cu numele Teuda a înduplecat norodul ca, luîndu-şi averile lor, să-i urmeze către rîul Iordanului. Căci zicea că este prooroc şi că, deschizînd rîul cu porunca, le va da lor trecere lesnicioasă. Şi pe mulţi a amăgit, însă Fad nu i-a lăsat să se îndulcească de nebunia lor, ci a

---

deilor şi ştia cu amănuntul sfaturile şi cuvintele lor. Despre Nicodim scrie şi Grigorie Teologul, zicînd acestea: «Deşi eşti cinstitor de noapte al lui Dumnezeu, cu miruri îngroapă-L pe El» (*Cuvînt la Paşti*), pe care Nichita Scoliastul o tîlcuieşte aşa: «Nicodim a iubit în mintea sa cunoştinţa lui Hristos, dar îşi cruţa trupul de pătimiri şi de lovirile demonilor ca un fricos, tăgăduindu-se de frica Iudeilor. Şi mare lucru este ca un asemenea om să primească a cugeta bine despre Hristos şi a nu grăi cuvinte hulitoare. Şi cel ce vorbea despre Stăpînul cu bună-cinstire de Dumnezeu îngroapă trupul Stăpînului stropindu-l cu miruri care slobozeau duhovniceasca mireasmă.» Însemnează că [...] aceleaşi lucruri le zice şi Nichita, ritorul Paflagon, despre învăţătorul de *Lege* Gamaliil, unchiul mucenicului Nicodim. Anume că s-au botezat amîndoi şi că Nicodim s-a săvîrşit întru bătăi. El adaugă că şi fiul lui Gamaliil, Avelvus cu numele, s-a botezat şi şi-a sfîrşit viaţa întru feciorie, necăsătorit. Iar sfinţitele rămăşiţe ale acestora s-au pus în trei racle, care s-au aşezat în locul unde era şi racla cu prea-cinstitele moaşte ale întîiului mucenic şi arhidiacon Ştefan. Iar cînd, după multe vedenii şi descoperiri, s-au aflat moaştele Sfîntului Ştefan, s-au aflat şi moaştele acestora (*Cuvînt la dezgroparea moaştelor Sfîntului Ştefan*)." (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). Despre Gamaliil vom mai pomeni şi la nota stihului doi, capitolul 8. (n. n.)

[1] Evsevie din Chesaria († 339), mare istoric al Bisericii. (n. n.)

trimis un polc[1] de călăreți asupra lor, care pe mulți dintru dînșii i-au ucis și i-au prins, și însuși capul lui Teuda l-au tăiat și l-au adus la Ierusalim."

Se pare că în vremea lui Pilat unii Galileeni s-au răsculat, urmînd dogmelor lui Iuda Galileeanul. Și dogma lui era aceasta: zicea că nu se cade a numi „domn" pe nimeni, nici pentru vreo cinste oarecare, nici pentru dragoste; și încă nici pe împăratul. Și, pentru că nu l-au numit „domn" pe Chesarul, prea-grele munci au pătimit mulți dintru dînșii. Și învățau că nu se cade să se aducă lui Dumnezeu alte jertfe afară de cele legiuite în *Legea* lui Moisi. Astfel, ei opreau jertfele ce se făceau pentru norod, pentru împăratul, pentru neamul Romanilor[2] și pentru mîntuire. Și poate că de aceea s-a mîniat Pilat asupra lor și a poruncit să fie uciși alături de jertfele care li se părea că le aduc după *Lege*, încît atunci s-a amestecat cu sîngele jertfelor aduse și acela al celor ce le aduceau, precum se istorisește și în *Evanghelia* lui Luca[3].

(38) Și acum zic vouă: Feriți-vă de oamenii aceștia și lăsați-i! Căci, dacă această hotărîre sau lucrul acesta e de la oameni, se va risipi; (39) iar dacă este de la Dumnezeu, nu veți putea să-i risipiți, ca nu cumva să vă aflați și luptători împotriva lui Dumnezeu."[4] (40) Și l-au ascultat pe el; și, chemîndu-i pe Apostoli și bătîndu-i, le-au poruncit să nu mai grăiască întru numele lui Iisus, și i-au slobozit. (41) Iar ei se duceau de la fața soborului bucurîndu-se că s-au învrednicit a fi necinstiți pentru numele Domnului Iisus.[5] (42) Și toată ziua, în biserică și prin case, nu încetau să învețe și să-L binevestească pe Hristos Iisus.

---

[1] Regiment (n. n.).

[2] Se vede că, sub stăpînirea Romanilor, se făcuseră înnoiri, cu totul neîngăduite de *Lege*. (n. n.)

[3] „Și erau de față în acel timp unii care vesteau despre Galileenii al căror sînge Pilat îl amestecase cu jertfele lor. Și El, răspunzînd, le-a zis: «Credeți oare că acești Galileeni au fost mai păcătoși decît toți Galileenii, fiindcă au suferit aceasta?»" (*Luca* 13:1, 2). (n. n.)

[4] Ceea ce și erau, împlinind zisa Proorocului: „Boierii s-au adunat laolaltă asupra Domnului și asupra Unsului Lui" (*Psalmul* 2:1, 2). (n. n.)

[5] Stih pe marginea căruia Teofilact scrie acestea: „Vezi, Creștine, că a fi ocărît și bătut pentru Hristos este cinste și vrednicie! Și, cu adevărat, mare vrednicie este aceasta! Și – o! – de ne-am învrednici și noi, nevrednicii, de dumnezeiescul dar întru necazurile noastre, fiindcă acest dar ține și întărește neputința noastră, ca necazurile pe care le sufe-

„Feriți-vă de oamenii aceștia!"/ După ce a zis pilda celor ce fuseseră uciși, le dă lor să gîndească și pentru sinele, zicînd: Cugetînd să-i stricați pe alții, nu cumva să vă stricați pe voi înșivă! Căci cel ce se luptă împotriva voii lui Dumnezeu nu pe Acela Îl strică, ci pe sineși. Și zice: Dacă este lucru omenesc, ce trebuință este a vă supăra? Iar dacă este dumnezeiesc, nici supărîndu-vă nu veți putea să-l risipiți. Și n-a zis nici că era de la Dumnezeu, dar nici omenesc. Căci, dacă ar fi zis că era de la Dumnezeu, aceia ar fi grăit împotrivă; iar dacă ar fi zis că e de la oameni, i-ar fi făcut mai lesnicioși împotriva Apostolilor. Pentru aceasta, iconomisind cuvîntul cu înțelepciune, le poruncește să aștepte sfîrșitul. Și vezi? N-a zis: Dacă nu-i veți risipi, este de la Dumnezeu – ci: „dacă este de la Dumnezeu, nu se va risipi".

„Și l-au ascultat pe el [...]"/ L-au ascultat pentru că le-a zis acestea nefiind de față Apostolii și ca și cum ar fi cugetat aceleași cu dînșii. Atunci de ce i-au bătut, dacă l-au ascultat? L-au ascultat să se oprească de la junghierea lor, căci aceasta voiau. Și au lăsat sfatul acela, dar și-au împlinit mînia bătîndu-i.

---

rim să fie spre folosul nostru, pentru că subțiază multa grăsime a păcatelor noastre, spre slava Tatălui, și a Fiului și a Sfîntului Duh, Căruia slava fie în veacurile veacurilor! Amin!" (în tîlcuirea epistolei către Coloseni). Iar în alt loc al tîlcuirii epistolelor lui Pavel, același Teofilact zice așa: „Necinstirile și defăimările pe care le pătimim pentru Hristos și pentru propovăduirea evangheliei Lui sînt slavă a noastră, căci diavolul este biruit și cade atunci cînd noi sîntem ne-cinstiți." (n. n.)

CAPITOLUL VI

(1) În zilele acelea, înmulțindu-se ucenicii, cîrteau Eliniștii împotriva Evreilor că văduvele lor erau trecute cu vederea la slujba cea din toate zilele.

„În zilele acelea [...]"/ Nu întru înseși zilele acelea, ci întru unele mai pe urmă, căci așa are obicei a grăi *Scriptura*. Iar „Eliniști" mi se pare că îi numește pe cei ce grăiau elinește. Căci aceștia, Evrei fiind, vorbeau în limba elinească.

„[...] că văduvele lor erau trecute cu vederea la slujba cea din toate zilele."/ Așadar în toate zilele aveau slujbă văduvele. Iar „slujbă" numește lucrul milosteniei.[1] Și nu era din răutate acest lucru, că se treceau cu vederea văduvele, ci din lenevirea celor mulți. Pentru aceea, punîndu-se grijă în mijloc, a și încetat de aici încolo ceea ce îi mîhnea.[2]

(2) Și, chemînd cei doisprezece mulțimea ucenicilor, au zis: „Nu este plăcut ca noi, lăsînd de-o parte cuvîntul lui Dumnezeu, să slujim la mese. (3) Drept aceea, fraților, socotiți dintre voi șapte bărbați mărturisiți plini de Duh Sfînt și de înțelepciune, pe care să-i rînduim la treaba aceasta. (4) Iar noi vom stărui în rugăciune și întru slujba cuvîntului." (5) Și a plăcut cuvîntul înaintea întregii mulțimi. Și i-au ales pe Ștefan, bărbat plin de credință și de Duh Sfînt, și pe Filip, și pe Prohor, și pe Nicanor, și pe Timon, și pe Parmena, și pe Nicolae, nemernicul Antiohian, (6) pe care i-au pus înaintea Apostolilor, și ei, rugîndu-se, și-au pus mîinile peste

---

[1] „De vreme ce sînt multe chipuri ale slujirii – zice Teofilact în tîlcuirea epistolei către Romani. Căci unul slujește lui Dumnezeu iconomisind numai lucrurile sale, iar altul purtînd grijă de frații străini și de văduve (precum era Ștefan, întîiul mucenic, și ceilalți șase diaconi pentru mese), iar altul cu slujba cuvîntului și a învățăturii." Așa zicea și Pavel, de pildă: „Acum însă merg la Ierusalim ca să slujesc sfinților" (*Romani* 15:25), arătînd că milostenia este o datorie a Creștinilor, după porunca Mîntuitorului. (n. n.)

[2] De aceea, Pavel, scriindu-i întîia dată lui Timotei, orînduiește în amănunt cum trebuia să poarte grijă episcopul și biserica de văduve, precum și îndatoririle acestora. Și vezi pentru aceasta în tîlcuirea lui Teofilact la capitolul 5 al acelei epistole. (n. n.)

dînşii. (7) Şi cuvîntul lui Dumnezeu creştea, şi se înmulţea foarte numărul ucenicilor în Ierusalim, încă şi mulţime de preoţi se supuneau credinţei.

„Nu este plăcut ca noi, lăsînd de-o parte cuvîntul lui Dumnezeu, să slujim la mese."/ Căci, decît cele ce nu sînt de atîta nevoie, trebuie să se aleagă şi să se pună înainte cele de mai mare nevoie.

„Drept aceea, fraţilor, socotiţi dintre voi şapte bărbaţi [...]"/ Nu ei aleg, ci dau şi lasă alegerea mulţimii. Şi îi pun înainte pe cei ce erau plăcuţi tuturor şi mărturisiţi de toţi. „[...] mărturisiţi plini de Duh Sfînt şi de înţelepciune [...]"/ Nu îi numeşte doar „duhovniceşti", ci: „plini de Duh Sfînt şi de înţelepciune", căci a suferi defăimările şi cîrtirile văduvelor era lucru al unei prea-mari filosofii.

„[...] şi ei, rugîndu-se, şi-au pus mîinile peste dînşii."/ Vezi că [scrieitorul] nu grăieşte de prisos, căci nu a zis cum, ci numai că s-au hirotonit prin rugăciune. Căci acest lucru este hirotonia: mîna este pusă peste bărbat, iar Dumnezeu le lucrează pe toate, mîna Lui atingîndu-se de capul celui ce se hiroteneşte, dacă se hiroteneşte cum se cuvine. Şi ce fel de hirotonie au primit aceştia şapte? Oare a diaconilor? Dar acest lucru nu este în biserici, punerea mîinilor asupra diaconilor, şi nu era nici un episcop, ci numai Apostolii. Pentru aceasta, socotesc că numirea diaconilor şi a preoţilor nu era arătată. Ci aceştia s-au hirotonit deocamdată numai ca să slujească credincioşilor la cele de trebuinţă[1].

„[...] şi se înmulţea foarte numărul ucenicilor în Ierusalim, încă şi mulţime de preoţi se supuneau credinţei."/ Nu degeaba a zis acest cuvînt, ci arătînd cîtă este puterea milosteniei şi a rînduielii.

(8) Iar Ştefan, fiind plin de credinţă şi de putere, făcea minuni şi semne mari în norod. (9) Şi s-au ridicat unii din sinagoga ce se zicea „a Libertinilor", a Chirinenilor, a Alexandrinilor şi a celor din Chilichia şi din Asia, sfădindu-se cu Ştefan. (10) Şi nu puteau să stea împotriva înţelepciunii şi a Duhului cu care grăia.[2] (11) Atunci au pus nişte bărbaţi care să zică: „L-am auzit spunînd

---

[1] Adică nu pentru a sluji împreună cu preoţii, căci slujbele Bisericii, aşa cum le ştim, nu erau încă. (n. n.)

[2] După proorocia Domnului: „«Orice armă făurită împotriva ta nu va izbuti şi orice limbă care se ridică la judecată cu tine osîndită va fi. Aceasta este moştenirea slugilor Domnului şi dreptatea care vine de la Mine» – zice Domnul" (*Isaia* 54:17). (n. n.)

cuvinte de hulă împotriva lui Moisi şi a lui Dumnezeu." (12) Şi au întărîtat norodul, şi pe bătrîni şi pe cărturari şi, năvălind asupră-i, l-au răpit şi l-au dus la sobor. (13) Şi au pus mărturii mincinoase, care ziceau: „Acest om nu încetează a grăi cuvinte de hulă împotriva acestui loc sfînt şi a Legii. (14) Căci l-am auzit zicînd că acest Iisus Nazarineanul va strica locul acesta şi va schimba obiceiurile lăsate nouă de Moisi." (15) Şi, căutînd spre el toţi cei ce şedeau în sobor, au văzut faţa lui ca o faţă de Înger.

„[...] Iar Ştefan, fiind plin de credinţă şi de putere, făcea minuni şi semne mari în norod."/ Vezi cum şi din cei şapte era unul mai ales. Căci, deşi hirotonia era de obşte, totuşi acesta a tras asupră-şi mai mult dar [al Sfîntului Duh]. Şi vezi cum mai-nainte de acest lucru nu făcuse minuni, ca să se arate că nu ajunge darul singur, ci este trebuinţă şi de hirotonie. Drept aceea, [la hirotonie] s-a făcut adăugare a Duhului, fiindcă şi întru alegere, mai-nainte de hirotonie, îl mărturisiseră ca fiind „plin de Duhul". Şi de multe feluri sînt darurile [Sfîntului Duh].[1]

„Şi s-au ridicat unii din sinagoga ce se zicea «a Libertinilor», a Chirinenilor, a Alexandrinilor şi a celor din Cilicia şi din Asia [...]"/ „Ridicare" numeşte întărîtarea şi mînierea lor. Şi de multe feluri erau sinagogile care se sfădeau cu Ştefan. Şi se sfădeau ca să-l silească pe dînsul să zică ceva, iar el poate că vorbea mai descoperit şi arăta încetarea *Legii*. Sau nu o arăta, dar o însemna umbrit; fiindcă, dacă ar fi zis-o arătat, nu ar mai fi fost trebuinţă de mărturii mincinoase. Şi vezi-l pe dînsul că nu se îndemna să înveţe, ci fiind silit de cei ce se sfădeau cu dînsul.

„Atunci, au pus nişte bărbaţi care să zică [...]"/ Nu mărturisesc înşişi cei ce se sfădeau cu el, căci s-ar fi vădit îndată că îl clevetesc din zavistie; ci năimesc pe alţii, ca să nu se bănuie că lucrul este cu asuprire. Căci nu se temeau de Dumnezeu să-i ucidă [pe Apostoli] fără dreptate, ci căutau către slava oamenilor.

„Şi au pus mărturii mincinoase, care ziceau [...]"/ Pretutindeni, mărturia mincinoasă![2] Căci nu voiau doar să-i ucidă, ci cu hotărîrea de a vă-

---

[1] Căci, aşa cum arată Pavel în epistola întîi către Corinteni, Duhul a împărţit multe daruri, osebit fiecăruia, între care: darul propovăduirii apostoleşti, darul învăţării altora, darul prooroociei, darul tămăduirii, darul facerii de minuni, darul de a se ruga pentru alţii şi aşa mai departe. (n. n.)

[2] Foarte firesc, de vreme ce toată lupta se duce împotriva Adevărului, care nu e *ceva*, ci e Însuşi Hristos-Dumnezeu, pe Care cei fără de lege vor să Îl scoată din lume. De ace-

tăma – precum socoteau – şi slava celor ucişi. Şi n-au zis că „grăieşte", ci că „nu încetează a grăi cuvinte de hulă". Aceia, făcînd lucruri de hulă, nu luau seama, iar pe acesta îl osîndeau că doar grăia cuvinte de hulă.

„Căci l-am auzit zicînd că Acest Iisus Nazarineanul [...]"/ Cu ocărîre ziceau „Nazarineanul". „[...] va strica locul acesta şi va schimba obiceiurile [...]"/ Aceasta, că voia să strice biserica lui Dumnezeu, o ziseseră despre Hristos [şi la judecată].[1] Căci multă evlavie aveau ei pentru biserică! Iar mustrarea este îndoită: „va strica locul acesta şi va schimba obiceiurile".[2]

„Şi, căutînd spre el toţi cei ce şedeau în sobor, au văzut faţa lui ca o faţă de Înger"/ Drăgăstos şi iubit l-a făcut pe dînsul Dumnezeu. Căci, de vreme ce avea să zică oarecari cuvinte, i-a slăvit faţa, ca îndată să-i înspăimînte pe dînşii cu strălucirea feţei. Fiindcă sînt feţe pline de dar duhovnicesc prea-drăgăstoase celor ce îi iubesc şi vrednice de cucernicie şi de cinste vrăjmaşilor.

---

ea, ei fac cu propovăduitorii Adevărului ceea ce făcuseră cu Hristos Iisus, precum citim: „Arhiereii şi tot sinedriul căutau împotriva lui Iisus mărturie ca să-L dea la moarte, dar nu găseau. [...] Şi ridicîndu-se unii, au dat mărturie mincinoasă împotriva Lui" (*Marcu* 14:55, 57). (n. n.)

[1] „Iar arhiereii, bătrînii şi tot soborul căutau mărturie mincinoasă împotriva lui Iisus, ca să-L omoare. Şi n-au găsit, deşi veniseră mulţi martori mincinoşi. Mai pe urmă însă, au venit doi şi au spus: «Acesta a zis: Pot să stric biserica lui Dumnezeu [...]»" (*Matei* 26:59-61). (n. n.)

[2] Măcar că Hristos le spusese că nu pentru aceasta venise, ci spre împlinirea *Legii*, după cuvîntul Proorocilor. Arhiereii nu mai urmau însă de mult *Legea* dată de Dumnezeu prin Moisi, pe care îl tot pomeneau. Păgîni, idolatri, se aşezaseră deasupra *Legii* şi se foloseau de ea pentru a dobîndi ascultarea şi slava norodului, el însuşi învăluit în eresuri. Pe scurt, la adăpostul *Legii*, arhiereii şi cărturarii se făcuseră pe sine *zei*! (n. n.)

CAPITOLUL VII

(1) Şi a zis arhiereul: „Oare aşa sînt acestea?" (2) Iar el a zis: „Bărbaţi fraţi şi părinţi, ascultaţi! Dumnezeul slavei S-a arătat părintelui nostru Avraam, cînd era în Mesopotamia, mai înainte de a locui în Haran, (3) Şi a zis către dînsul: «Ieşi din pămîntul tău şi din rudenia ta şi vino în pămîntul pe care ţi-l voi arăta!» **(Facerea *12:1*).** ***(4) Atunci, ieşind din pămîntul Haldeilor, a locuit în Haran. Iar de acolo, după moartea tatălui său, l-a strămutat în acest pămînt, în care locuiţi voi acum. (5) Şi nu i-a dat moştenire într-însul nici un pas de picior, ci i-a făgăduit că i-o va da spre stăpînire lui şi sămînţei lui după el, neavînd el fecior. (6) Şi Dumnezeu a grăit astfel: «Sămînţa lui va fi nemernică în pămînt străin, şi acolo o vor robi şi o vor chinui patru sute de ani. (7) Şi pe neamul căruia vor sluji, Eu îl voi judeca,***

„Căci l-am auzit zicînd că acest Iisus Nazarineanul va strica locul acesta [biserica] şi va schimba obiceiurile lăsate nouă de Moisi. [...] Şi a zis arhiereul: «Oare aşa sînt acestea?»"/ Pretutindeni era lipit de dînşii Moisi, fiindcă de cele ale lui Dumnezeu nu prea le păsa lor, cît de cele ale lui Moisi[1]. Însă acesta [Ştefan] ridică dintru început socoteala lor şi întăreşte cum că nici biserica, nici obiceiurile [Legii] nu sînt ceva, şi că nu vor birui propovăduirea evangheliei, şi că pe cele ce sînt cu neputinţă Dumnezeu le face a fi lesnicioase şi cu putinţă. Căci vezi prin [spusele lui] ţesîndu-se grăirea către norod, anume că, după ce se îndulciseră pururea de multă iubire de oameni [de la Dumnezeu], au răsplătit Făcătorului de bine cu cele împotrivnice şi s-au apucat de cele ce sînt cu neputinţă. Şi

---

[1] Prin „Moisi" se înţelege *Legea* lui Moisi, legea cea veche, care nu era a lui, ci fusese primită prin el, cel mai drept om al vremii sale. Pentru Iudei – care s-au lepădat de Dumnezeu în chiar clipa şi ceasul cînd El îi încredinţa tablele *Legii* lui Moisi, după ce se lepădaseră de El încă de la ieşirea din robia Egiptului, povăţuiţi de acelaşi Moisi – pentru Iudei aşadar Moisi ajunsese a fi cel mai mare dintre „zeii neamului", alături de Avraam, Isaac şi Iacov-Israil. Şi asta după ce în timpul vieţii îl necăjiseră şi îl amărîseră pe Patriarhul şi împăratul lor pururea şi necurmat, la o vreme fiind aproape gata să-l ucidă cu pietre (vezi *Cartea Ieşirii*). (n. n.)

arată că făgăduinţa s-a făcut [lui Avraam] mai-nainte de a fi locul acela [al bisericii lui Solomon], mai-nainte de tăierea împrejur, mai-nainte de jertfe, mai-nainte de biserică [adică de rînduielile ei, n. n.]. Mai arată că nu pentru vrednicie primiseră tăierea împrejur şi *Legea* şi că pămîntul făgăduinţei le era plată numai pentru ascultarea [lui Avraam]. Şi zice că făgăduinţa nu s-a împlinit nici după ce s-a dat tăierea împrejur şi *Legea*, care erau doar închipuiri [ale altor lucruri].

Şi, bine începînd, Îl numeşte [pe Dumnezeu] „Dumnezeu al slavei", căci El i-a făcut slăviţi pe cei necinstiţi. Şi zice că, deşi biserica nu era, Avraam, care avea strămoşi Perşi[1] şi era în pămînt străin, s-a învrednicit de vederea dumnezeiască. Şi vezi cum îi depărtează pe dînşii de la cele trupeşti, deocamdată de la locul bisericii, fiindcă despre loc era cuvîntul. Căci zice: Dacă Dumnezeu este Dumnezeu al slavei, înseamnă că nu are trebuinţă să Se slăvească de către voi prin biserică, fiindcă El este izvorul slavei şi al tuturor bunătăţilor.[2]

„Ieşi din pămîntul tău şi din rudenia ta!"/ Cum zice *Scriptura* că tatăl lui Avraam a voit să iasă [şi să meargă în Hanaan][3], iar aici arată că lui Avraam i s-a zis: „Ieşi din pămîntul tău"?! De aici ne învăţăm că din vederea lui Dumnezeu ce s-a făcut către Avraam, dintru aceea s-a pornit şi a voit să iasă tatăl lui. Şi prin acestea [Ştefan] arată că aceştia [Iudeii din sobor] nu erau fii ai lui Avraam, căci acela era plecat şi supus, părăsindu-şi patria şi rudeniile, iar aceştia erau nesupuşi.[4]

---

[1] Dacă va cerceta cineva cu de-adinsul, Iudeii sînt Perşi – după Gură de Aur. (n. aut.)

[2] „Ci grăiesc vouă că mai mare decît biserica este aici" (*Matei* 12:6), „biserică" însemnînd aici Templul din Ierusalim. Aşa le zice Dumnezeu celor care Îl osîndeau pe El şi pe ucenicii Săi că dezleagă Sîmbăta. Dar cum ar fi păzit-o, de vreme ce El Însuşi era Dumnezeu al Sîmbetei şi ucenicii se aflau împreună cu El în toată vremea? Din cele întîmplate Mîntuitorului şi apoi Apostolilor legat de păzirea *Legii*, se vede că Iudeii făcuseră din aceasta un idol, pe care îl cinsteau în locul Dumnezeului celui viu. (n. n.)

[3] Căci zice: „Şi a luat Terah pe fiul său Avram, şi pe Lot, fiul lui Haran şi nepotul său, şi pe Sarai, nora sa şi femeia fiului său Avram, şi a plecat cu ei din Urul Haldeii, ca să meargă pînă în Hanaan; dar au mers pînă la Haran şi s-au aşezat acolo" (*Facerea* 11:31). (n. n.)

[4] „Căci, după dumnezeiescul Apostol: «Nu toţi cei ce sînt din Israil sînt *Israil*, nici *fii ai lui Avraam* pentru că sînt sămînţă a lui» (*Romani* 9:7). Şi împreună glăsuiesc cu acestea şi graiurile proorocești: «De ar fi numărul fiilor lui Israil ca nisipul mării, doar rămăşiţa lui se va mîntui» (*Isaia* 10:22). Aceasta a zis-o şi Fericitul David: «Cei ce iubesc numele Tău vor locui într-însul» (*Psalm* 69:36), căci – după Cruce şi după turbarea

„Şi nu i-a dat moştenire într-însul nici un pas de picior[1] [...]"/ Vezi cum îi înalţă pe dînşii de la pămînt? Căci pentru ce nu i-a dat? Pentru că [„pămîntul făgăduinţei", Palestina] era închipuire a altui pămînt.[2]

---

aceea – ei s-au izgonit ca nişte cîini, iar cei ce Îl iubesc pe El s-au sălăşluit în Sion, aducîndu-I jertfa laudei" (Teodorit, în tîlcuirea psalmilor).

Iar după Teofilact, tîlcuirea stihului „nu toţi cei ce sînt din Israil sînt *Israil*, nici *fii ai lui Avraam* pentru că sînt sămînţă a lui" este aceasta: „Dumnezeu Şi-a împlinit făgăduiala, adică ceea ce i-a zis lui Avraam: «Ţie îţi voi da (pămîntul Palestinei) şi seminţiei tale, în veac» (*Facerea* 13:15). Să vedem aşadar care este seminţia aceasta, pentru că nu toţi cîţi s-au născut din Avraam sînt curat seminţie şi fii ai lui Avraam, precum nici toţi cei din Israil, adică cei ce s-au născut din Iacov, sînt Israiliţi. Ci sămînţă şi fii ai lui Avraam şi ai lui Israil sînt cei născuţi din Avraam după asemănarea lui Isaac şi cei vrednici de fapta bună a lui Israil, prin care el s-a învrednicit a-L vedea pe Dumnezeu. Fiindcă Pavel înadins nu a zis: «cei din Iacov», ci: «cei din Israil», ca să arate cinstitul nume pe care l-a luat Iacov de la Dumnezeu cînd s-a luptat cu El şi a fost numit «Israil», ceea ce înseamnează «minte văzătoare de Dumnezeu». Căci aşa zice *Sfînta Scriptură*: «Nu se va mai chema numele tău Iacov, ci Israil te vei numi» (*Facerea* 32:28). Deci, dacă tu – o, cititorule! – vei înţelege cine sînt cei ce se nasc după asemănarea naşterii lui Isaac, atunci vei afla adevărată şi nemincinoasă făgăduinţa lui Dumnezeu, fiindcă acelora li s-au dat făgăduinţele. De aceea, nu se cuvine a fi hulit Dumnezeu, pentru că El a făcut ceea ce a zis, deşi unii nu înţeleg." (n. n.)

[1] Scriindu-le Evreilor, şi Pavel va arăta că Avraam nu primise pămîntul făgăduit, cînd Dumnezeu îi zisese: „Tot pămîntul pe care îl vezi îl voi da ţie şi seminţiei tale pînă în veac" (*Facerea* 23:15). Avraam – scrie Pavel – „a nemernicit în pămîntul făgăduinţei ca întru unul străin" (*Evrei* 11:9)." Zicere pe care Teofilact o tîlcuieşte aşa: „Cum «ca întru unul străin»? Aşa, căci pînă şi mormîntul Sarrei, femeia sa, l-a cumpărat de la Efron Heteul, locuitor al pămîntului aceluia, precum zice *Scriptura*: «Argintul ţarinei ia-l de la mine, şi-mi voi îngropa mortul [...]» (*Facerea* 23:13)" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

[2] Avraam (împreună cu Isaac şi Iacov) nu a primit făgăduinţa pe acest pămînt, dar nici nu s-a îndoit că aceasta se va împlini, însă nu aici, căci – aşa cum zice Pavel – „aştepta cetatea întemeiată, al cărei meşter şi ziditor este Dumnezeu" (*Evrei* 11:10). Zicere pe care Sfinţitul Teofilact o desluşeşte astfel: „Avraam şi urmaşii lui, adică fiul şi nepotul, locuiau în pămîntul făgăduinţei ca străini şi nemernici [...] pentru că aşteptau să primească cetatea cerească, aceea cu temelii adevărate, totdeauna întărite, care nu putrezesc niciodată. De aceea şi Dumnezeu, văzîndu-i că defăimau făgăduinţele bunătăţilor pămînteşti, a întîrziat şi a gătit a li le da pe acelea mai mari, cereşti, pe care erau vrednici a le lua, iar nu pe acelea pămînteşti, înjosite." Aşa zice şi Teodorit: „Nu doreau de cele ce se fac, ci le pofteau pe cele viitoare. Căci doar acelea sînt adevărate şi stăruitoare. Căci, prin «temelii», înseamnează stăruirea, iar «cetate» nefăcută de mînă a numit petrecerea din ceruri" (după Cuviosul Nicodim Aghioritul, în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

„[...] ci i-a făgăduit să-i dea lui [...]"/ Vezi că nu fără rost repetă zicerea. Nu i-a dat – zice – ci i-a făgăduit. Şi, dacă Avraam era nemernic şi străin, cum ar fi putut să ţină şi să moştenească acel pămînt? Deci lui Avraam i se păzeşte moştenire prin sămînţa lui, „care este Hristos [ca om]" (*Galateni* 3:16)[1], [pentru vremea] cînd vor împărăţi împreună cu Dînsul şi sfinţii, precum este scris, cînd va veni întru slava Părintelui Său împărăţind peste toate neamurile.[2]

---

[1] Zicere pe care Teodorit o tîlcuieşte aşa: „Şi *Scriptura Veche* numeşte «testament al lui Dumnezeu» făgăduinţa făcută către Avraam. Deci nu este cu putinţă ca acela să primească vreo adăugire, sau scădere sau surpare prin punerea *Legii*, care s-a făcut mulţi ani mai tîrziu. Dumnezeul a toate a făgăduit să blagoslovească neamurile din «sămînţa lui Avraam», iar sămînţa aceasta este Stăpînul Hristos, căci printr-Însul a luat sfîrşit făgăduinţa şi «neamurile» s-au norocit de blagoslovenie. Iar ceilalţi toţi – deşi au fost împărtăşiţi de fapta bună cea mai desăvîrşită: ori Moisi, ori Samuil, ori Ilie şi, cuprinzător, toţi cei ce se pogorau cu neamul din Israil – se numesc «sămînţă a lui Avraam» după fire, însă nu sînt acea «sămînţă» care a adus «neamurilor» izvorul blagosloveniei. Căci aceasta arată dumnezeiescul Apostol, anume că *Scriptura* nu zice: «seminţiilor», ca pentru multe, ci ca pentru una: «sămînţei tale», care este Hristos. Deci aceia, chiar dacă se trag din Avraam cu neamul, nu se numesc şi «sămînţă a lui Avraam», dar Acesta chiar are această numire, fiindcă doar El este Cel care a dat blagoslovenie, după făgăduinţă. Pentru aceasta, dumnezeiescul Apostol arată că făgăduinţa e mai tare decît *Legea*" (în tîlcuirea psalmilor). (n. n.)

[2] Despre moştenirea „sămînţei lui Avraam" Hristos şi împărăţirea Lui a proorocit de multe ori Sfîntul împărat David, el însuşi strămoş după trup al Mîntuitorului Hristos. Să citim despre aceasta stihurile 6-8 din *Psalmul 104*, împreună cu tîlcuirea lor făcută de Teodorit: „«Sămînţa lui Avraam – robii Lui, fiii lui Iacov – aleşii Lui.»

Pe aceiaşi îi numeşte cu amîndouă numele, fiindcă unii au fost strămoşi, iar ceilalţi – fii. Iar «aleşi» i-a numit ca pe cei ce s-au chemat «norod al lui Dumnezeu» mai mult decît toate neamurile. Şi a arătat aceasta şi prin cele adăugate:

«El este Domnul Dumnezeul nostru, în tot pămîntul – judecăţile Lui.»

Căci pe aceştia i-a numit «norod al Său» Cel ce este Dumnezeu şi Domn al tuturor şi stăpîneşte toată lumea.

«Adusu-Şi-a aminte în veac de aşezămîntul Său, de cuvîntul ce a poruncit întru o mie de neamuri.»

Prin acestea, ne învaţă îndelungarea şi statornicia făgăduinţelor făcute către Avraam, căci cuvîntul nu este covîrşitor, după cum au socotit oarecari, ci adevărat şi dumnezeiesc. Şi Dumnezeul tuturor S-a făgăduit că întru «sămînţa lui Avraam» se vor blagoslovi toate neamurile, iar «sămînţa» lui după trup este Stăpînul Hristos, Care are stăpînirea veşnică şi împărăţia nepieritoare. Aceasta arată încă şi pomenirea celor «o mie de neamuri», căci cuvîntul nu înseamnă număr de ani, ci îndelungarea şi veşnicia."

Iar Pavel, vorbind despre a doua venire a Mîntuitorului în epistola întîia către Tesaloniceni, prooroceşte această împărăţire în chip luminat: „[...] apoi noi, cei vii ce vom fi

„[...] şi sămînţei lui după dînsul, neavînd el fiu"/ Iarăşi însemnează puterea lui Dumnezeu, care face a fi cu putinţă cele cu neputinţă. Căci, pe cel ce era în Persia, atît de departe, a zis că îl va face domn şi stăpîn al Palestinei. Aici se arată şi multa iubire de oameni a lui Dumnezeu, şi credinţa lui Avraam, căci acest cuvînt: „neavînd el fiu", îi arată ascultarea şi credinţa. Căci cele ce se făceau împotrivă l-ar fi putut pleca a socoti că nici după acestea nu va primi nici un pas de pămînt, de vreme ce nu avea acum, cînd venise [la locul poruncit].[1]

„Şi Dumnezeu i-a grăit astfel: «Sămînţa lui va fi nemernică în pămînt străin, şi acolo o vor robi şi o vor chinui patru sute de ani.»"/ Vezi chipul făgăduinţei şi cu cîţi ani mai-nainte se făcuse? Şi nicăieri nu e jertfă şi nicăieri tăiere împrejur! Şi prin acestea arată cum Dumnezeu îngăduia ca Israiliţii să pătimească rău, deşi nu avea să-i învinuiască pentru nimic.[2] Cel ce avea să dea pămîntul a slobozit mai întîi cele rele.

---

rămas, ne vom răpi în nori împreună cu aceştia, spre întîmpinarea Domnului, în văzduh, şi aşa totdeauna împreună cu Domnul vom fi" (3:17). Zicere pe care Teofilact o tîlcuieşte aşa: „Creştinii cei drepţi şi vrednici ce se vor afla vii atunci, schimbîndu-se îndată, au să se răpească şi ei în nori asemenea cu cei ce s-au sculat din morţi, mergînd spre întîmpinarea Domnului în văzduh. Căci, aşa cum Hristos, după ce S-a sculat din morţi, S-a înălţat la ceruri pe nori – căci zice: «Norii L-au luat pe El de la ochii lor» (*Fapte* 1:9) – tot la fel se vor înălţa şi Creştinii ce au vieţuit după Hristos, cu acelaşi car, adică cu aceiaşi nori, cu care S-a înălţat şi Hristos. Dar poate s-ar nedumeri cineva şi ar zice: Dacă Hristos are să Se pogoare, de ce-i mai răpeşte sus pe Creştinii cei drepţi? La aceasta răspundem că îi înalţă pentru cinste şi pentru slavă. Căci – aşa cum un împărat, cînd urmează să intre în vreo cetate, este întîmpinat de cei cinstiţi şi slăviţi, iar cei osîndiţi nu ies afară, ci-l aşteaptă pe împărat înăuntru, ca să fie judecaţi – aşa va fi şi atunci, şi drepţii se vor răpi în nori şi vor merge cu îndrăzneală spre întîmpinarea Domnului. Iar după Judecată au să rămînă uniţi pururea cu Împăratul Hristos (unire care este capul tuturor bunătăţilor), împreună împărăţind şi împreună slăvindu-se cu El în veci." (n. n.)

[1] Pentru această ascultare fără cîrtire şi îndoială a fost ales Avraam ca părinte al norodului ales. Căci a crezut nesmintit în cuvîntul lui Dumnezeu şi cînd şi-a părăsit ţara şi neamul pentru acel pămînt pe care nu l-a dobîndit, şi cînd a primit fără nici o nădejde făgăduinţa de a avea fiu, şi – mai ales! – atunci cînd l-a dus pe acest fiu la jertfă. Din această ascultare a lui Avraam aveau să cadă urmaşii urmaşilor lui, de la ieşirea din Egipt şi pînă în vremea Sfîntului Ştefan, care tocmai aceasta le arată arhiereilor şi bătrînilor. (n. n.)

[2] Dumnezeu a făcut aceasta ca să le pună credinţa la încercare, precum şi lui Avraam, credinţa fiind aceea adeverită prin faptele bune, de vreme ce – după Iacov „fratele Domnului" – „fără fapte, credinţa este moartă" (*Iacov* 2:20). (n. n.)

„[...] şi acolo o vor robi şi o vor chinui patru sute de ani."/ Cele de aici nu sînt împotrivă acelora scrise la *Ieşire*. Căci acolo s-a zis: „Iar după trecerea celor patru sute treizeci de ani a ieşit toată oştirea Domnului din pămîntul Egiptului" (*Ieşirea* 12:41), iar aici zice că după patru sute de ani. Ci se cuvine a crede că nu s-a zis că au ieşit după ce s-au împlinit [întocmai] acei patru sute de ani, ci după patru sute de ani care îi cuprind şi pe cei treizeci. [...] Căci zice [mai departe]: „şi o vor chinui patru sute de ani, şi după acestea vor ieşi şi Îmi vor sluji Mie". Acest cuvînt: „după acestea", însemnează cei treizeci de ani.

„Şi pe neamul căruia vor sluji, Eu îl voi judeca – a zis Dumnezeu"/ Nici cei ce îi chinuiau pe dînşii nu făceau aceasta fără de muncă. Pentru că amară şi grea robie aveau să pătimească [Iudeii în Egipt], căci nu ca pe nişte robi, ci ca pe nişte vrăjmaşi şi pizmaşi i-au folosit [Egiptenii].

> ***iar după acestea vor ieşi şi-Mi vor sluji Mie în locul acesta»* (Facerea *15:13, 14*). *(8) Şi i-a dat aşezămîntul tăierii împrejur. Şi aşa l-a născut pe Isaac şi l-a tăiat împrejur a opta zi. Şi Isaac l-a născut pe Iacov, şi Iacov pe cei doisprezece Patriarhi. (9) Şi Patriarhii, pizmuindu-l pe Iosif, l-au vîndut în Egipt. Dar Dumnezeu era cu el, (10) şi l-a scos din toate necazurile lui şi i-a dat dar şi înţelepciune înaintea lui Faraon, împăratul Egiptului, iar acesta l-a pus povăţuitor peste Egipt şi peste toată casa lui. (11) Şi a venit foamete peste tot pămîntul Egiptului şi al Hanaanului şi necaz mare, şi părinţii noştri nu aflau hrană. (12) Şi Iacov, auzind că sînt bucate în Egipt, a trimis pe părinţii noştri întîia oară. (13) Iar a doua oară Iosif s-a făcut cunoscut fraţilor săi şi Faraon a aflat neamul lui Iosif. (14) Şi Iosif, trimiţînd, l-a chemat pe Iacov, tatăl său, şi toată rudenia sa, cu şaptezeci şi cinci de suflete. (15) Şi Iacov s-a coborît în Egipt; şi a murit şi el şi părinţii noştri; (16) şi au fost strămutaţi în Sihem şi au fost puşi în mormîntul pe care Avraam l-a cumpărat cu preţ de argint de la fiii lui Emor al lui Sihem.***

S-a legiut Părinţilor a se tăia împrejur marginea pielii pentru că Avraam se ridicase şi venise în Palestina din pămîntul Haldeilor, iar acestora le era slobod – după obiceiurile lor strămoşeşti, la fel ca şi Mezilor şi Perşilor – să se împreuneze cu mamele şi cu surorile lor. Deci marginea

pielii trupului se taie împrejur pentru a depărta de la prieteşugul trupului şi a se lepăda de nelegiuitele nunţi între rudenii. Iar alţii zic că lui Avraam şi celor dintr-însul li s-a rînduit tăierea împrejur ca să fie arătat că dintru dînşii va fi Hristos după trup. Căci cunoaştem că tăierea împrejur făcută în trup de demult închipuia întru sine icoana mîntuitorului botez, prin lepădarea marginii pielii arătîndu-se lepădarea rudeniei celei după trup şi înfierea celor tăiaţi împrejur ca fii ai lui Dumnezeu.

„[...] şi l-a tăiat împrejur a opta zi"/ Isaac se taie împrejur în ziua a opta [după porunca lui Dumnezeu], de unde şi Iudeii[1], [care ţineau aceasta nesmintit], cum scrie la *Ioan*.[2] Iar Ismail, cînd avea treisprezece ani[3]: pentru aceasta, şi Ismailitenii, cei dintr-însul, aşa se taie împrejur.

---

[1] Cum îi poruncise Dumnezeu lui Avraam: „În neamul vostru, tot pruncul de parte bărbătească, născut la voi în casă sau cumpărat cu bani de la alt neam, care nu-i din seminţia voastră, să se taie împrejur în ziua a opta" (*Facerea* 17:12). (n. n.)

[2] Iudeii ţineau la tăierea împrejur la opt zile în chip nesmintit, încît, dacă se întîmpla ca ziua a opta a pruncului să cadă Sîmbăta, călcau şi Sabatul, pentru a cărui necinstire L-au osîndit pînă şi pe Hristos-Dumnezeu, cînd vindeca oameni întru acea zi. De aceea pomeneşte Sfinţitul Teofilact de evanghelia lui Ioan, căci acolo Mîntuitorul le arată Iudeilor că Îl învinuiesc degeaba pentru călcarea *Legii*, de vreme ce ei înşişi călcau Sîmbăta pentru un lucru trupesc, zicînd aşa: „[Voi, care] îl tăiaţi împrejur pe om Sîmbăta, ca să nu se strice *Legea* lui Moisi, vă mîniaţi pe Mine că am făcut Sîmbăta un om întreg sănătos?" (*Ioan* 7:22). (n. n.)

[3] Cum scrie la *Facere* 17:25. Acesta a fost semn de la Dumnezeu că Ismail, cel născut din roaba Agar, nu este „fiu al lui Avraam" după credinţă. De aceea îl şi pune Dumnezeu pe Avraam să îl alunge, cunoscînd dinainte că acesta nu va moşteni făgăduinţa: „Scoate pe fiul slujnicei, căci nu va moşteni fiul slujnicei cu fiul celei slobode!" (*Facerea* 21:10). Acelaşi lucru, şi pentru aceeaşi pricină, l-a făcut Dumnezeu şi cu Isav, care era chiar frate geamăn cu Iacov, tocmai ca să ne învăţăm că pot fi unii fraţi după trup, dar nu şi „fii ai lui Avraam", adică ai credinţei, şi deci nu fii ai lui Dumnezeu.

Despre tăierea împrejur a lui Ismail, Sfîntul Chiril al Alexandriei zice aşa (în *Cuvîntul despre tăierea împrejur în a opta zi*): „Ismail, ca acela născut după trup şi tăiat împrejur în anul al treisprezecelea al vîrstei sale, a căzut din învierea Domnului ce s-a făcut «în ziua a opta», ca unul ce nu a primit mîntuitoarea propovăduire a acesteia. A căzut încă şi din «a douăsprezecea zi», ca unul ce şi-a întors faţa de la ceata celor doisprezece Apostoli. Iar Isaac se taie împrejur întru a opta zi, fiindcă – zice – «fii celei slobode», adică ai Ierusalimului celui de sus, primind-o pe «cea de-a opta», adică învierea lui Hristos, şi îmbogăţindu-se de tăierea împrejur duhovnicească, s-au slobozit de tot păcatul şi s-au izbăvit de moarte. Fiindcă aceştia s-au slobozit de păcat, din care şi prin care a venit moartea, potrivind-o însă la viaţa întru Hristos." (n. n.)

„[...] l-au vîndut în Egipt"/ Nimic avînd pentru care să-l învinuiască pe fratele lor, ci i-au făcut răul acela după ce el venise la ei pentru grija lor.[1] Şi, neştiind, el ajuta proorociei; şi, nevrînd, s-a făcut pricinuitor mîntuirii [Iudeilor], deşi după multe ispite. Iar Iosif a întors asupra lor mare frică şi nesuferită ruşine, deşi nu le-a făcut nici un rău, suferindu-le pe toate cu nepomenire de rău. Ci şi flămînzi fiind, i-a hrănit şi i-a făcut cunoscuţi [şi primiţi] lui Faraon.

„[...] şi au murit el şi părinţii noştri şi au fost strămutaţi în Sihem [...]"/ În Sihem se îngropaseră Avraaam şi Patriarhii care se numeau „Sihema". „[...] şi au fost puşi în mormîntul pe care Avraam l-a cumpărat cu preţ de argint."/ Zicînd aceasta, arată că nici pînă la îngropare nu se făcuse Avraam stăpîn locului. Căci însuşi mormîntul îl cumpărase de la Emor, ca să o îngroape pe Sarra.[2]

(17) Iar cum se apropia vremea făgăduinţei pentru care s-a jurat Dumnezeu lui Avraam, a crescut norodul şi s-a înmulţit în Egipt, (18) pînă cînd s-a ridicat peste Egipt alt împărat, care nu ştia de Iosif. (19) Acesta, meşteşugind ca un viclean asupra neamului nostru, i-a chinuit pe părinţii noştri ca să-şi lepede pruncii lor, să nu vieze. (20) Întru acea vreme, s-a născut Moisi şi era plăcut lui Dumnezeu. Şi trei luni a fost hrănit în casa tatălui său. (21) Şi, lepădîndu-l el [tatăl său], l-a luat fiica lui Faraon şi l-a crescut ca fiu al ei. (22) Şi a fost învăţat Moisi în toată înţelepciunea Egiptenilor şi era puternic în cuvintele şi în faptele lui. (23) Iar cînd i s-au împlinit lui patruzeci de ani, s-a suit în inima lui să-i cerceteze pe fraţii săi, fiii lui Israil. (24) Şi, văzîndu-l pe unul dintre ei că pătimea nedreptate, l-a apărat şi a făcut izbîndă celui asuprit, ucigîndu-l pe Egiptean. (25) Şi socotea că fraţii săi pricep că Dumnezeu le dă izbăvire prin mîna lui, dar ei n-au priceput. (26) Şi a doua zi s-a arătat unora care se băteau şi i-a îndemnat la pace, zicînd: «Bărbaţilor, sînteţi fraţi. De ce vă faceţi nedreptate unul altuia?» (27) Dar cel care îl asuprea pe aproapele l-a împins, zicînd: «Cine te-a pus pe tine domn şi judecător peste

---

[1] I l-au făcut din pizmă, căzînd el între fraţii săi „ca între nişte lupi", cum zice Teodorit în a sa tîlcuire a psalmilor. (n. n.)

[2] Ceea ce am arătat deja într-o notă dinainte. (n. n.)

noi? 28. Nu cumva vrei să mă omori, cum l-ai omorît ieri pe Egiptean?» **(Ieşirea *2:14*).**

„[...] Iar cum se apropia vremea făgăduinţei pentru care s-a jurat Dumnezeu lui Avraam, a crescut norodul şi s-a înmulţit [...]"/ Acest cuvînt arată că [Dumnezeu] nu îi crescuse pe dînşii întru cei patru sute de ani, ci cînd avea să se apropie sfîrşitul, cînd petrecuseră de acum în Egipt patru sute de ani şi mai mulţi.

„Şi, lepădîndu-l el [tatăl său, pe Moisi], l-a luat fiica lui Faraon şi l-a crescut ca fiu al ei. Şi a fost învăţat Moisi în toată înţelepciunea Egiptenilor [...]"/ Şi dacă acel lucru al lui Iosif este minunat – că s-a vîndut de fraţi şi că cel vîndut i-a mîntuit [pe vînzători] – acesta este mai minunat, că Faraon îl hrănea pe cel care avea să-i surpe împărăţia.[1] Cel ce trebuia să fie ucis de acela care hotărîse asupra lui moarte se învăţa şi se creştea spre surparea celui ce îl hrănea. Iar acest cuvînt: „meşteşugind asupra neamului nostru, i-a chinuit pe părinţii noştri ca să-şi lepede pruncii, să nu vieze", înseamnează că Faraon nu voia să facă uciderea pruncilor la arătare.

„Şi s-a învăţat Moisi toată înţelepciunea Egiptenilor [...]"/ Nici Moisi, nici Anania şi Daniil n-ar fi învăţat după învăţătură străină dacă nu i-ar fi nevoit şi nu i-ar fi silit stăpînii. Pentru că nu o folosesc pe dînsa întru nimic, numai dacă n-ar zice poate cineva că bun lucru era a o învăţa ca să răstoarne amăgirile acelora.

„[...] şi a făcut izbîndă Moisi celui asuprit, ucigîndu-l pe Egiptean."/ Moisi nu l-a ucis stăpînindu-se de mînie, nici biruindu-se de iuţime, ci din rîvnă. Şi lucrul făcut pentru rîvna lui Dumnezeu, măcar ucidere de ar fi, nu este ucidere. Căci Finees, ucigîndu-i pe cei doi [pe Israilit şi pe femeia Madianită, n. n.] L-a îmblînzit pe Dumnezeu, şi a încetat zdrobirea [fiilor lui Israil].[2] Iar lucrul făcut de Moisi era închipuire a acelora necu-

[1] Prin „cel care avea să surpe împărăţia" lui Faraon se înţelege Moisi împreună cu neamul lui Israil, povăţuit de el. Iar Moisi nu numai că fusese hrănit de Faraon, dar şi „fiu" al fiicei lui Faraon – precum zice Pavel: „Prin credinţă, făcîndu-se mare, Moisi s-a lepădat de a se numi «fiu» al fiicei lui Faraon" (*Evrei* 11:24). Stih pe care Teofilact îl tîlcuieşte aşa: „Este arătat că Moisi s-a lepădat a se numi «fiu» al fiicei lui Faraon fiindcă nădăjduia a lua de la Dumnezeu vrednicii mai mari. Iar zicerea «s-a lepădat» arată ura cea covîrşitoare şi înfiinţată în inima sa pentru curtea împărătească." (n. n.)

[2] Precum citim că i-a spus Dumnezeu lui Moisi: „Finees, feciorul lui Eleazar, fiul preotului Aaron, a abătut mînia Mea de la fiii lui Israil, rîvnind între ei pentru Mine, şi

noscute, era semn că, prin el, Dumnezeu avea să-i ucidă pe Egipteni şi să-i mîntuiască pe Israiliţi.[1]

„Şi socotea că fraţii săi pricep că Dumnezeu le dă izbăvire prin mîna lui [...]"/ De vreme ce prin înseşi faptele se arăta apărarea [lui Dumnezeu prin Moisi], ce mai era de priceput? Dar ei n-au priceput.

„Şi a doua zi s-a arătat unora care se băteau şi i-a îndemnat la pace: «Bărbaţilor, sînteţi fraţi. De ce vă faceţi nedreptate unul altuia?»"/ Vezi cum cel ce arătase mînie asupra Egipteanului vorbeşte acum cu blîndeţe. Şi vezi [ce i se răspunde]: „Cine te-a pus pe tine domn şi judecător peste noi?" Acela zicea aceleaşi graiuri ca şi către Hristos! Aşa au obicei Iudeii: făcîndu-li-se bine, să-l nedreptăţească pe făcătorul de bine.[2]

Şi vezi cum făgăduinţa lui Dumnezeu creştea prin acelea prin care diavolul se ispitea să o strice. Fiindcă Israil pătimea necaz şi greutăţi, dar creştea şi se înmulţea. Căci pentru aceasta e luat şi Moisi în casa împărătească, şi hrănit şi învăţat. Aşa, robul cel vîndut ajunge să împărăţească acolo unde era rob. Căci, fiind lepădat, l-a luat fata lui Faraon. Părinţii l-au născut şi au văzut că era frumos, căci mai-nainte înflorea întru dînsul darul. Şi, văzîndu-l că era frumos, le-a fost milă de el. Şi, temîndu-se de porunca lui Faraon, l-au ascuns; apoi, s-au biruit de frică şi s-au pornit să-l arunce. Şi, pentru milostivire, meşteşugesc porunca: făcînd sicriu,

---

nu i-am mai pierdut pe fiii lui Israil în mînia Mea. De aceea, spune-i că voi încheia cu el legămîntul Meu de pace, şi va fi pentru el şi pentru urmaşii lui de după el legămînt de preoţie veşnică, fiindcă a arătat rîvnă pentru Dumnezeul său şi a ispăşit păcatul fiilor lui Israil" (*Ieşirea* 25:11-13). (n. n.)

[1] Moisi nu l-a ucis pe Egiptean din mînie, ci fiindcă el fusese ales să apere şi să povăţuiască norodul lui Dumnezeu, al cărui prooroc şi legiuitor urma să fie. (n. n.)

[2] „Căci – zice Teofilact în altă parte – aşa cum Evreii, cărora li se făcuse bine de către Hristos, la urmă Îl ocărau şi-L necinsteau, iar la sfîrşit L-au răstignit – tot astfel şi cei cărora li se făcuse bine de către Moisi mai înainte, în urmă îl ocărau şi-l necinsteau. Căci însuşi Evreul izbăvit de Moisi din mîna Egipteanului care îl bătea, chiar acela îl ocăra a doua zi pe Moisi, făcătorul său de bine, care acum îl mustra pentru lovirea fratelui său. Şi îi zicea lui Moisi: «Cine te-a pus începător şi judecător asupra noastră? Au doar vrei să mă ucizi cum l-ai ucis ieri pe Egiptean?» (*Ieşirea* 2:14)." (în tîlcuirea la *Evrei*). La care Cuviosul Nicodim Aghioritul vine şi cu alte lămuriri, zicînd aşa: „Încă şi Procopie zice că cel ce i-a stat împotrivă şi l-a ocărît pe Moisi a fost însuşi Evreul căruia i se făcuse bine de către acesta, fiindcă nimeni altul nu fusese de faţă să vadă cum l-a ucis Moisi pe Egiptean pentru a-l slobozi pe Evreu din mîinile lui" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

după urmarea aceluia făcut în vremea lui Noe, şi chemîndu-L pe Dumnezeul lui Noe, au aruncat copilul în rîu cu sicriaşul, ca să pară şi că se pleacă poruncii, şi să păzească copilul. Şi aceia îl aruncă, iar Dumnezeu porunceşte fetei lui Faraon, care nu ştia, să iasă la rîu. Şi ea a ieşit neştiind şi a aflat cea ce nu căuta, şi s-a mîntuit Moisi prin semnele mîntuirii de obşte ale Bisericii. Căci sicriul din lemn era, şi lemnul în apă, şi mîntuire s-a făcut celui deznădăjduit de viaţă; şi ceea ce l-a luat nu era Iudeică, ci din „neamuri", Egipteancă.[1] Şi apoi pribegeşte, însă în pribegie se învredniceşte de vederea aceea şi i se încredinţează povăţuirea norodului.

(29) Şi a fugit Moisi pentru cuvîntul acesta şi s-a făcut nemernic în pămîntul lui Madiam, unde a născut doi fii. (30) Şi, după ce s-au împlinit patruzeci de ani, Îngerul Domnului i S-a arătat în pustiul Muntelui Sinai, în para focului unui rug. (31) Iar Moisi, văzînd, s-a minunat de vedenie; şi, apropiindu-se ca să ia seama, s-a făcut glasul Domnului către el: (32) «Eu sînt Dumnezeul părinţilor tăi, Dumnezeul lui Avraam, şi Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov!»* (Ieşirea *3:6). Şi Moisi, cutremurîndu-se, nu îndrăznea să privească. (33) Iar Domnul i-a zis: «Dezleagă încălţămintea picioarelor tale, căci locul întru care stai este pămînt sfînt! (34) Privind, am văzut chinuirea norodului Meu în Egipt, şi suspinul lor l-am auzit şi M-am pogorît ca să-i scot. Şi acum vino, să te trimit în Egipt!»* (Ieşirea *3:5-10).

Dar nici fuga lui Moisi n-a stins iconomia lui Dumnezeu, căci, „după ce s-au împlinit patruzeci de ani, i S-a arătat lui Îngerul Domnului, în pustiul Muntelui Sinai, în para focului unui rug". Cînd era fugar, cînd era străin, cînd multă vreme petrecuse în pămînt străin, încît făcuse şi doi copii, cînd nu mai nădăjduia să se mai întoarcă, atunci i S-a arătat lui Înge-

[1] Semnele învierii: sicriul (chivotul lui Noe) în apa botezului, de unde corabia Bisericii lui Hristos, care a fost luată din «neamuri», adică dintre toţi cei aflaţi întru întunericul necunoaşterii de Dumnezeu. De aceea zice Proorocul: „Ascultă, fiică, şi vezi, şi pleacă urechea ta şi uită norodul tău şi casa părintelui tău!" (*Psalmul 44*:10). Stih pe care dumnezeiescul Teodorit îl tîlcuieşte aşa: „Biserica «neamurilor» a avut părinţi şi strămoşi care au slujit idolilor, deci acesteia îi cere să nu lase întru pomenire nici unul din obiceiurile părinteşti. Iar Duhul Sfînt o numeşte «fiică», pentru că ea a primit naşterea duhovnicească de a doua oară [botezul din apă şi din Duh, n. n.]" (în tîlcuirea psalmilor). (n. n.)

rul! Şi însemnează că acum „Înger" Îl numeşte pe Fiul lui Dumnezeu, precum [altădată] „om".[1] Şi Acesta nu i Se arată lui în biserică[2], ci în pustie; şi nu oricum în pustie, ci în rug. Şi iată, şi de glas s-a încredinţat: „Eu sînt – zice – Dumnezeul părinţilor tăi, [„Îngerul sfatului celui mare" (*Isaia* 9:6)], [...] Dezleagă încălţămintea picioarelor tale, căci locul întru care stai este pămînt sfînt!" Locul era sfînt din pricina arătării lui Hristos şi cu mult mai minunat decît locul cel din Sfintele Sfintelor[3], căci acolo niciodată nu S-a arătat aşa. Apoi, şi purtarea de grijă multă este, căci zice: „Privind, am văzut chinuirea norodului Meu [...], şi suspinul lor l-am auzit şi M-am pogorît ca să-i scot."

(35) Pe Moisi acesta – de care s-au lepădat, zicînd: «Cine te-a pus pe tine domn şi judecător?»* (Ieşirea *2:14) – pe acesta l-a trimis Dumnezeu domn şi izbăvitor, prin mîna Îngerului care i Se arătase lui în rug. (36) Acesta i-a scos pe dînşii, făcînd minuni şi semne în ţara Egiptului, şi în Marea Roşie şi în pustie, timp de patruzeci de ani. (37) Acesta este Moisi, cel ce a zis fiilor lui Israil: «Prooroc ca mine vă va ridica Dumnezeu din fraţii voştri; pe El să-L ascultaţi!»* (Deuteronomul *18:15). (38) Acesta este cel ce a fost la adunare în pustie cu Îngerul care i-a vorbit pe Muntele Sinai şi cu părinţii noştri, primind cuvinte vii să ni le dea nouă. (39) Căruia n-au voit să se facă ascultători părinţii noştri, ci l-au lepădat şi s-au întors cu inimile lor în Egipt, (40) zicînd lui Aaron:

---

[1] Despre aceasta, iată ce zice şi Cuviosul Nicodim Aghioritul: „Şi marele Vasilie zice că Cel ce i S-a arătat lui Moisi (în rug) şi lui Iacov, încă şi lui Avraam, a fost Fiul lui Dumnezeu, de vreme ce se scrie că li S-a arătat «Înger» şi «Dumnezeu»: «Deci este vădit fiecăruia că, acolo unde se zice: Înger şi Dumnezeu, e numit Însuşi Cel unul născut, Care, arătîndu-Se oamenilor, a vestit sfinţilor voia Părintelui Său» (cuvîntul al 2-lea asupra lui Evnomie). Încă şi Sever zice aceasta (foaia 576 şi 578, în tomul 1 al şirului celor 5 cărţi). Despre aceasta cîntă şi Biserica, în cîntarea a cincea, glasul al doilea, a canoanelor Treimii: «Lui Moisi în rug arătîndu-Te în chip de foc, Înger al Părintelui Te-ai numit, Cuvinte!»; iar întîia cîntare a glasului şapte zice: «Arătîndu-Te în rug lui Moisi, Cuvinte al lui Dumnezeu, ca un foc curăţitor»" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

[2] De aici plecînd pricina lui Ştefan, adică de la stricarea bisericii *Legii* celei vechi şi a rînduielilor sale. (n. n.)

[3] Acea parte a Cortului Mărturiei şi apoi a bisericii lui Solomon în care nu intra decît arhiereul (şi acela doar o dată în an) pentru a săvîrşi jertfa de curăţire şi a i se vorbi de la Dumnezeu, Care nu Se arăta aşa de vădit precum lui Moisi în rug. (n. n.)

«Fă-ne dumnezei să meargă înaintea noastră, căci acestui Moisi care ne-a scos din ţara Egiptului nu ştim ce i s-a întîmplat!» (Ieşirea 32:11). (41) Şi au făcut în zilele acelea un viţel, şi au adus idolului jertfă şi se veseleau întru lucrurile mîinilor lor.

Zice: Pe acest Moisi – care s-a primejduit să piară, care a fost defăimat de [ai lui], de către care a fost lepădat – Dumnezeu, ridicîndu-l, l-a trimis prin mîna Îngerului ce i S-a arătat în rug. El L-a văzut în chip arătat pe Dumnezeu, pe Acela numit „Înger".

„Acesta este Moisi, cel ce a zis fiilor lui Israil: «Prooroc ca mine vă va ridica Dumnezeu din fraţii voştri [...]»"/ Adică: Defăimat ca şi mine, de aceia care se cădea mai vîrtos să Îl cinstească. Şi, prunci fiind, amîndoi erau vrăjmăşuiţi: pe Moisi a voit să-l ucidă Faraon, şi a fugit; pe Stăpînul, Irod, şi El a scăpat în Egipt. Amîndoi au dat lege, şi nici unul nu a fost ascultat.

„Acesta este cel ce a fost la adunare în pustie cu Îngerul care i-a vorbit pe Muntele Sinai şi cu părinţii noştri [...]"/ Zicerea pusă înainte arată că nu de la loc se întîmplă oamenilor să fie mai răi sau mai buni. Căci, afară de Egipt fiind cu locul aceia despre care este cuvîntul, cu aşezarea [sufletului] erau într-însul, nedepărtîndu-şi şi nedezlipindu-şi a lor socoteală de obiceiurile egiptene[1], precum zice şi *Evanghelia*: „Unde este comoara ta, acolo e şi inima ta" (*Matei* 6:21) Căci mulţi, fiind încă pe pămînt, dar strîngînd comoară în cer, acolo îşi au inima; iar îngerii care au călcat porunca, acolo fiind, îşi aveau aşezarea [inimii] pe pămînt, pricină din care le-a şi urmat a fi aruncaţi din cer pe pămînt. [...]

„Fă-ne dumnezei! [...]"/ N-au zis: „dumnezeu", ci: „dumnezei". „Şi au făcut în zilele acelea un viţel, şi au adus idolului jertfă şi se veseleau

---

[1] Iudeii au rămas legaţi pururea, pînă azi, de păgînismul egiptean (la care s-a adăugat apoi acela babilonian), „Egiptul fiind încununat de demult cu stăpînirea păgînătăţii", după cum zice Teodorit, care tîlcuieşte stihul „întru Tine m-am întărit din pîntece, din mitrasul maicii mele Tu eşti acoperitorul meu" (*Psalmul 70*:6) aşa: „«Naştere» şi prăsire numeşte ieşirea din Egipt. Şi Dumnezeul tuturor ne învaţă aceasta, prin prea-dumnezeiescul Iezechil, cînd mustră păgînătatea Ierusalimului şi zice: «Tatăl tău este Amoreu, iar mumă-ta Heteancă», adăugînd: «În ziua în care te-ai născut, buricul tău nu s-a tăiat, şi cu sare nu te-ai sărat şi cu apă nu te-ai spălat spre mîntuire.» Căci – de vreme ce buricul este ca o rădăcină pruncului, căci prin acela se creşte şi se hrăneşte, iar Israil avea sădită întru sine păgînătatea Egiptenilor şi după ieşirea din Egipt – după cuviinţă a zis: Nu ţi s-a tăiat buricul, căci tot din pîntecele maicii [păgînătatea egipteană, n. n.] tragi hrana, şi petreci întru meşteşugirile mai dinainte" (în tîlcuirea *Psalmilor*). (n. n.)

întru lucrurile mîinilor lor."/ Aceasta a zis-o şi David: „Şi au făcut viţel în Horiv, şi s-au închinat celui cioplit şi au schimbat mărirea Lui întru asemănare de viţel ce mănîncă iarbă. Şi au uitat pe Dumnezeu, Cel ce i-a mîntuit pe dînşii, Cel ce a făcut lucruri mari în Egipt, minunate în pămîntul lui Ham, înfricoşate în Marea Roşie" (*Psalmul 105*: 19-22)"[1] Şi nu fără rost a pomenit de Horiv, ci ca să arate covîrşirea nebuniei lor. Căci, unde Se arătase Dumnezeu lui Moisi, acolo au făcut idolul şi i-au adus jertfă![2]

(42) Şi Dumnezeu S-a întors, şi i-a dat pe ei să slujească oştirii cerului, precum este scris în cartea Proorocilor: «Oare Mie Mi-aţi adus junghieri şi jertfe, casă a lui Israil, timp de patruzeci de ani

---

[1] Viţelul era boul Apis, idolul Egiptenilor, despre care va mai fi vorba. (n. n.)

[2] Acestea le zice şi Teodorit, aducînd şi alte amănunte: „Nu aşa prost a pomenit muntele, ci arătînd covîrşirea păgînătăţii: căci întru acesta S-a arătat Domnul tuturor, întru acesta i-a umplut de groază pe dînşii, arătîndu-Se cu mulţime de foc, folosind trîmbiţe, şi lovind cu trăsnete urechile lor şi aducînd cu atîta frică punerea de lege. Întru acesta au îndrăznit păgînătatea. [Şi] altă nebunie a fost că au adus cinstea cea dumnezeiască lucrului pe care îl vedeau că şi-a primit chipul prin meşteşug omenesc. [Şi] foarte potrivit a povestit cu jale nebunia lor: căci – în loc de a Celui ce atîtea minuni a făcut, şi a dăruit mîntuirea aceea prea-slăvită şi atîtea a putut a lucra – au cinstit icoană de viţel, al cărei întîi chip [«model», cum spunem acum, n. n.] are trebuinţă de hrană. Şi hrană a viţelului nu este pîinea ce se aduce celor cuvîntători, ci buruieni şi iarbă. Iar a viţelului – celui ce firea îi este necuvîntătoare, şi hrana îi este iarba şi slujba lui este dăruită oamenilor – icoana este cu mult mai proastă, căci nu e numai necuvîntătoare, ci şi neînsufleţită, şi nu poate nici a lucra, nici a mugi şi a zbiera, nici a mînca. Dar ei au ispitit-o pe cea neputincioasă mai mult decît pe Dumnezeul tuturor" (în tîlcuirea psalmilor). Şi cînd au făcut aceasta? Chiar „în acele zile", adică în vremea cînd Moisi primea *Legea* de la Dumnezeu! (n. n.)

De aceea a îngăduit Dumnezeu jertfele, pe care nu El le-a dorit – după cum se arată în mai multe rînduri în această carte, şi aşa cum desluşeşte Pavel în epistolele sale – pentru a-i dezvăţa pe Iudei să mai aducă jertfe dobitoacelor, şi mai cu seamă cornutelor mari, care îl închipuiau pe Apis, taurul sau boul „sacru" al Egiptenilor. Astfel, Dumnezeu legiuieşte, dimpotrivă, ca ei să îl jertfească pe acela lui Dumnezeu, ceea ce înseamnează trei lucruri: o dată, omul îşi aduce aminte că el e stăpîn şi domn asupra dobitoacelor, iar nu acelea asupra lui; al doilea, prin jertfirea dobitoacelor, omul, stăpînul lor, recunoaşte că le-a primit în dar de la Dumnezeul a toate şi astfel îşi arată recunoştinţa; şi, al treilea, prin aceasta se arată că idolii închipuiţi de acele dobitoace nu sînt nimic în faţa lui Dumnezeu, ci goale sminteli şi năluciri diavoleşti. (n. n.)

*în pustie? (43) Şi aţi purtat cortul lui Moloh şi steaua dumnezeului vostru Remfan, chipurile pe care le-aţi făcut, ca să vă închinaţi la ele! De aceea, vă voi strămuta dincolo de Babilon!» (*Amos *5:25-27). (44) Părinţii noştri aveau în pustie Cortul Mărturiei, precum orînduise Cel ce a vorbit cu Moisi, ca să-l facă după chipul pe care îl văzuse. (45) Şi, primindu-l pe acesta, părinţii noştri l-au adus cu Iisus [Navi] în ţara stăpînită de neamurile pe care Dumnezeu le-a scos de la faţa părinţilor noştri, pînă în zilele lui David, (46) care a aflat har înaintea lui Dumnezeu şi a cerut să afle locaş pentru Dumnezeul lui Iacov. (47) Iar Solomon I-a zidit Lui casă, (48) dar Cel Preaînalt nu locuieşte în locaşuri făcute de mîini, precum zice Proorocul: (49) «Cerul este scaunul Meu şi pămîntul aşternut picioarelor Mele. Ce casă Îmi veţi zidi Mie? – zice Domnul – sau care este locul odihnei Mele? (50) Au nu mîna Mea a făcut toate acestea?» (*Isaia *66:1, 2).*

Ceea ce zice: „i-a dat pe ei să slujească", este în loc de: „i-a lăsat", „i-a slobozit", precum şi la Apostolul zicerea „i-a dat pe dînşii Dumnezeu întru minte neiscusită, să facă cele necuvenite" (*1 Corinteni* 1:29) e în loc de: „i-a lăsat să fie daţi".[1] Deci zice: De vreme ce Iudeii aveau o asemenea dorire a sluji zidirii mai vîrtos decît Ziditorului – după ce le-a oprit de multe ori prin Prooroci sîrguinţa aceasta, iar ei au rămas tot întru aceea – Dumnezeu i-a lăsat precum au voit şi au ales. Iar acest cuvînt: „Dumnezeu S-a întors", e în loc de: „întorcîndu-Se de la altă voie". Căci

---

[1] Zicerea aceasta: „[...] i-a dat pe dînşii Dumnezeu întru minte neiscusită, să facă cele necuvenite", îi însemnează pe Elini (pe păgîni), dar se potriveşte desăvîrşit şi Iudeilor, care, cu toată povăţuirea nemijlocită a lui Dumnezeu, tot păgîni au rămas – de la robia egipteană pînă în ziua de astăzi – numai şi numai din pricina relei lor voinţe. Ca să înţelegem mai bine, să citim şi tîlcuirea acestui stih, făcută tot de Teofilact:

„De trei ori a pomenit Pavel aceeaşi noimă şi a folosit aceeaşi zicere: «i-a dat», şi pretutindeni zice că pricina lepădării lui Dumnezeu e păgînătatea oamenilor. Şi acum zice că, «precum ei nu au cercat a avea pe Dumnezeu întru cunoştinţă», pentru aceasta şi Dumnezeu i-a dat în patimi, arătînd că necinstea întru Dumnezeu a Elinilor nu se năştea din necunoştinţa lor, ci din cugetare. Pentru că nu a zis: «precum nu L-au cunoscut pe Dumnezeu», ci: «precum nu au cercat (adică nu au judecat) a-L avea pe Dumnezeu întru cunoştinţă», deci de voie au ales păgînătatea. Aşadar, păcatele nu se nasc de la trup, precum zic oarecari eretici (Maniheii adică), ci din judecata minţii celei stricate (vezi la tîlcuirea zicerii: «făcînd voile gîndurilor lor», *Efeseni* 2:3)." (n. n.)

una arată că era voia lui Dumnezeu, şi alta ceea ce se făcuse după ce i-a lăsat. Adică voia Lui era aceea pe care o şi legiuise: „Să slujeşti numai Domnului Dumnezeului tău!" (*Ieşirea* 23:25)[1] – dar, rămînînd ei întru păgînătate, i-a lăsat, căci Dumnezeu nu voieşte să-I slujească cineva de nevoie şi de silă, ca să nu defaime stăpînirea de sine [a omului, libertatea, n. n.][2].

---

[1] Iar în altă parte e încă mai lămurit: „Aşadar, Israile, ce cere de la tine Domnul Dumnezeul tău? Numai aceasta: să te temi de Domnul Dumnezeul tău, să umbli în toate căile Lui, să-L iubeşti şi să slujeşti Domnului Dumnezeului tău din toată inima ta şi din tot sufletul tău" (*Deuteronomul* 10:12). (n. n.)

[2] E un lucru greu de înţeles pentru mintea noastră – care nu ştie pricinile cele dintîi ale nici unui lucru, şi nici ultimele urmări ale săvîrşirii vreunui lucru – cum se împacă voinţa şi atot-puternicia lui Dumnezeu (care privesc întotdeauna spre bine), cu îngăduinţa Lui (care îi lasă pe diavoli şi pe oameni a săvîrşi răul). Căci El Însuşi zice: „Lăsaţi să crească împreună şi grîul, şi neghina, pînă la seceriş, şi la vremea secerişului voi zice secerătorilor: «Pliviţi întîi neghina şi legaţi-o în snopi ca s-o ardem, iar grîul adunaţi-l în jitniţa Mea»" (*Matei* 13:30). „Grîul" fiind cei care au făcut faptele bune ale credinţei, iar „neghina" cei care au făcut răul. Neînţelegerea acestui lucru atît de tainic, venită din necredinţă, îi duce pe mulţi la deznădejde, de la care mai e doar un mic pas pînă la erezie sau chiar ateism. Căci răul nu este *de la* Dumnezeu, ci *îngăduit* de El, din pricina zisă de Sfinţitul Teofilact mai sus: pentru a nu încălca voinţa liberă a omului. Aceasta nu înseamnă că Dumnezeu a lăsat purtarea de grijă pentru noi, nicidecum! Doar că, ştiind dinainte *toate* urmările *tuturor* faptelor, face în aşa fel (şi aceasta e taina), ca, din cele rele, să iasă pînă la urmă un lucru bun, ceea ce se va vedea la învierea şi la judecata de obşte, cînd se vor fi săvîrşit toate. Iată dar cum ne luminează despre aceasta „dumnezeiescul Damaschin, care împarte voinţa lui Dumnezeu în două: întru cea înainte-povăţuitoare, după care Dumnezeu, fiindcă e bun, voieşte cele bune, care se numeşte şi «bunăvoinţă»; şi în cea următoare, după care, fiindcă e drept, Dumnezeu îngăduie spre folos a veni asupra noastră necazurile şi pătimirile întîmplate, care se numeşte şi «depărtare» ori «slobozire». Iar păcatul nu e nici după voia întîi-povăţuitoare a lui Dumnezeu, nici după cea următoare, ci este doar naşterea mai-nainte alegerii celei înrăutăţite a omului (*Cartea a doua despre credinţă*)" (Teofilact, în tîlcuirea epistolelor lui Pavel).

Tot aşa, Marele Vasilie (hotărîrea în scurt 276) zice: „Multe lucruri voieşte Dumnezeu: unele fiindcă e din fire bun şi îndelung-răbdător pentru a noastră facere de bine, care se numesc «bunătăţi», fiind pline de bunătatea şi de milostivirea Lui, precum sînt faptele cele bune, şi dumnezeieştile daruri cu care ne hărăzeşte şi toate bunătăţile trupeşti şi sufleteşti; iar altele le voieşte Dumnezeu cînd Se mînie pentru păcatele noastre, care se numesc «rele», fiindcă pricinuiesc, din pricina neputinţei trupeşti, răutate şi durere celor ce le primesc, precum sînt bolile, nenorocirile şi necazurile care vin ori de la oameni, ori de la diavoli, ori de la firea cea stricată. Însă sfîrşitul relelor acestora e bun, pentru că folosesc sufletului celui ce le pătimeşte cu răbdare şi cu bună-mulţumire."

Iar Sfîntul Ioan Gură de Aur zice undeva că Dumnezeu a îngăduit să vină asupra lui Adam şi a urmaşilor lui răul cel mare, moartea, fiindcă altminteri omul ar fi ajuns la un

Iar din ceea ce zice: „să slujească oştirii cerului", unii socotesc că Îngerilor, precum este „cuvîntul ce a fost grăit prin Îngeri" (*Romani* 2:2). Însă nu Îngerilor zice că i-a dat să slujească, ci stelelor, cărora le aduceau cinstea şi închinăciunea precum viţelului, ce era în locul luceafărului, şi lunii, ca unei împărătese a cerului[1]. Căci zicerea aceasta este pusă cu totul asupra luminătorilor şi a stelelor.

„Oare Mie Mi-aţi adus junghieri şi jertfe, casă a lui Israil, timp de patruzeci de ani în pustie?"/ Vezi cum [Ştefan] le arată că au început să aducă jertfe lui Dumnezeu pentru că aduceau şi idolilor! Fiindcă mai-nainte de acest lucru, nicăieri nu se află nume de jertfă, ci porunci şi cuvinte vii. Şi nu aduce mărturia fără rost, ci ca să le arate lor că Dumnezeu nu avea trebuinţă de jertfe, căci zice: „Oare Mie Mi-aţi adus junghieri şi jertfe?" – adică: Nu puteţi zice că jertfeaţi acelora fiindcă Îi jertfiseţi mai înainte lui Dumnezeu; ci acelora le-aţi jertfit mai-nainte, şi mai ales în pustie, unde – zice Dumnezeu – mai mult vă apăram şi vă ocroteam. Aşadar [zice Ştefan], chiar dacă aş fi zis că biserica se va strica şi obiceiurile şi jertfele se vor schimba, aceasta nu e nimic nou. Căci Moisi, pentru care credeţi că mare cugetaţi, în acea vreme de patruzeci de ani nici jertfe n-a adus, nici biserică n-a ridicat. Şi nici David, măcar că [în vremea lui] vi se dăduse şi vi se împărţise pămîntul. Încă şi Proorocii hotărăsc pentru acestea [pentru jertfele şi biserica *Legii* vechi] ca pentru unele ce nu erau de nevoie.[2]

Şi cum vă prefaceţi – zice – că vă va izbîndi vouă Moisi, acela pe care l-au dat de o parte şi părinţii voştri, şi voi? Căci „aţi purtat cortul lui Moloh şi steaua dumnezeului vostru Remfan". Dumnezeiescul Moisi s-a suit în munte ca să primească *Legea*, iar Israil cel trupesc, din carne şi din sînge, s-a sculat asupra lui Aaron, zicîndu-i: „Fă-ne nouă dumnezei!" Şi au făcut viţelul în pustie. Şi viţelul era idolul cel arătat, dar fiecare îi cinstea şi pe alţii mulţi. Şi erau lipiţi mai mult la slujba şi închinăciunea stelelor. Căci, pe lîngă viţel, şi-au luat „cortul lui Moloh", adică, făcînd cort,

rău de neînchipuit: adică el ar fi păcătuit la nesfîrşit, preschimbîndu-se în diavol, nemaiavînd deci nici o scăpare de iadul cel mai de jos. (n. n.)

[1] Iar nu „Celui ce numără mulţimea stelelor şi tuturor le cheamă numele" (*Psalm 146*:4), Căruia, dimpotrivă, astrele I se închină, după zicerea Psalmistului: „Lăudaţi-L pe El, soarele şi luna! Lăudaţi-L pe El, toate stelele şi lumina!" (*Psalmul 148*:3). Evreii primiseră astrolatria de la Egipteni, acei înfocaţi slujitori ai lui Ra-Soarele şi ai stelelor. (n. n.)

[2] Cum s-a arătat în mai multe rînduri. (n. n.)

au pus întru dînsul un idol şi l-au numit „Moloh". Iar acest idol era al Moavitenilor, care avea piatră strălucitoare pe vîrfurile frunţii, întru închipuirea luceafărului, lucrată cu meşteşug. Şi „Moloh" se tălmăceşte „împărat" al lor, căci aşa au tălmăcit Akila[1] şi Teodotion[2]. Deci zice: Aţi luat asupră-vă cortul lui Moloh, adică al împăratului vostru. Şi care era împăratul acesta? „Steaua dumnezeului vostru Remfan", care se tîlcuieşte „întunecare" sau „orbire". Deci se închinau luceafărului, ca unuia ce răsărea mai-nainte de strălucirea soarelui.[3] Dar celor ce li se închinau li s-a făcut *remfan*, adică „orbire", nu pentru că steaua le pricinuise orbirea, ci pricină a întunecării făcîndu-li-se cinstirea şi închinăciunea către aceasta.[4]

---

[1] Akila din Pont, din cetatea Sinope, un prozelit Iudeu, care, după ce primise Sfîntul Botez la Ierusalim, a fost amăgit de Evrei şi s-a lepădat de Creştinism. Tălmăcitor, pe la anul 130 după Hristos, al *Vechiului Testament*. (n. n.)

[2] Theodotion din Efes, tălmăcitor al *Vechiului Testament*, pe la 170 după Hristos, prozelit Iudeu. Sfîntul Irineu îl învinuieşte pe el şi pe Akila de a le fi dat temei Evioniţilor (o sectă egipteană) să spună că naşterea Mîntuitorului nu a fost din Fecioară. În veacul al 19-lea, Mihail Psellos zice că Theodotion era din secta Marchioniţilor. Cu siguranţă ştim că şi el s-a lepădat de Creştinism, după cum ne spune Sfîntul Irineu, nu la mulţi ani după cele întîmplate. (n. n.)

[3] Iar de aici, acelor închinători la stele li se părea (şi li se pare şi acum) că luceafărul are întîietate asupra soarelui. Să ne gîndim însă că pentru ei astrele sînt doar nişte întrupări ale zeilor (diavolilor) pe care îi cinstesc. Astfel, luceafărul este Lucifer-Satana („purtătorul de lumină"), dumnezeul Luciferienilor (sau Umaniştilor) din toate timpurile, adică al acelora care vor a fi „dumnezei" prin ei înşişi. Iar Lucifer a strălucit într-adevăr mai înaintea soarelui, fiind zidit înaintea tuturor făpturilor. Ei vor să spună însă că Lucifer l-a luminat pe om mai devreme decît Hristos, Soarele dreptăţii, dîndu-i cunoştinţa binelui şi a răului. Da, doar că lumina lui este una înşelătoare, cum arată Sfinţitul Teofilact. Şi Luciferienii uită (nu vor să ţină seama) că Hristos-Dumnezeu nu este făptură, şi de aceea are întîietate asupra tuturor făpturilor, deci şi a lui Lucifer, precum e scris de către Proroc, din partea Tatălui către Fiul: „Din pîntece Te-am născut mai înainte de Luceafăr" (*Psalmul 109*:3), stih pe care Teodorit îl tîlcuieşte aşa: „Aici a descoperit marea cuviinţă a dumnezeirii Lui, căci Tatăl, Cel ce I-a zis: «Şezi de-a dreapta Mea», Îi mărturiseşte de-o-fiinţa şi propovăduieşte nedespărţirea firii. Pentru că acest «mai-nainte de Luceafăr» Îl arată pe El a fi mai-nainte de vremi şi mai-nainte de veci, iar acest «din pîntece» ne învaţă nedespărţirea fiinţei. Căci – zice – nu Te-ai născut de aiurea de altundeva, ci din firea Mea – «pîntecele» adică înţelegîndu-se cu pildă, căci zice: Precum din pîntece nasc oamenii, şi pruncii născuţi au aceeaşi fire cu cei ce i-au născut, aşa Te-ai născut Tu dintru Mine şi arăţi întru Sineţi fiinţa Mea, a Celui ce Te-am născut." (n. n.)

[4] Viţelul, adică animalul încornorat, steaua, luceafărul, toate acestea sînt semne ale cinstirii lui Satan, pe care le găsim astăzi înfăţişate la tot pasul, de vreme ce trăim în veacul luciferismului biruitor pînă la a doua venire a Mîntuitorului. (n. n.)

„De aceea, vă voi strămuta dincolo de Babilon!"/ Proorocul zice: „Vă voi duce robi dincolo de Damasc" (*Amos* 5:27), iar acesta: „dincolo de Babilon", urmînd alcătuirii Evreilor[1], poate fiindcă margine şi hotar al ţării Damaschinilor este Babilonul. Iar Cei Şaptezeci[2] au zis: „dincolo de Damasc".

„Părinţii noştri aveau în pustie cortul mărturiei [...]"/ Acesta era pentru ca ei să-L aibă martor pe Dumnezeu. Şi îl numeşte „al mărturiei", adică al minunilor şi al poruncilor.

„[...] Precum orînduise Cel ce a vorbit cu Moisi, ca să-l facă după însemnarea pe care o văzuse."/ Însemnarea [alcătuirii cortului] s-a făcut în munte.[3] Iar cortul era purtat în pustie şi nu sta într-un loc. Şi, cu toate că

---

[1] *Vechiul Testament* evreiesc. (n. n.)

[2] De fapt, 72 de înţelepţi care au tălmăcit *Vechiul Testament* din ebraică în elină (tălmăcire ce se cheamă *Septuaginta*, „cei şaptezeci") în vremea faraonului Ptolemeu Filadelf (283-246 înainte de Hristos). Tălmăcirea aceasta a avut un rost minunat, ce s-a văzut abia după săvîrşirea iconomiei întrupării Dumnezeu-Cuvîntului şi după pogorîrea Sfîntului Duh. Căci, începînd cu vremea propovăduirii Sfinţilor Apostoli, ura vrăjmaşului diavol i-a găsit împreună-lucrători pe cărturarii şi Fariseii cei urîtori de Hristos, care, pentru a opri propovăduirea ucenicilor Domnului, au început să măsluiască textul *Sfintei Scripturi a Vechiului Testament*, în nenumărate locuri, pentru a ascunde proorociile despre Hristos şi orice altă legătură ce s-ar fi putut face între *Legea Veche* şi Creştinism. Astfel, în dialogul cu Iudeul Trifon (*Apologeţi de limbă greacă*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1997), putem citi cum Sfîntul Mucenic Iustin Filosoful îl mustră (cam la anul 150) pe acela pentru o seamă de schimbări aduse de Evrei *Sfintei Scripturi a Vechiului Testament*, mai cu seamă proorociilor despre întruparea, propovăduirea, patimile, învierea şi înălţarea la cer a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Dar schimbările făcute de Iudei asupra cărţilor *Vechiului Testament* au urmat pînă la alcătuirea unei ultime forme, căreia i s-au adus şi comentarii în acelaşi duh, şi aşa s-a ivit ceea ce se cheamă *Talmudul*, cartea de căpetenie a Evreilor de pretutindeni. Cărţile *Vechiului Testament* – atît originalul, cît şi copiile – au fost nimicite de Iudei pînă la stabilirea unei forme îndeajuns de potrivite pentru a nu mai exista nici o legătură între *Tanakh* (textul evreiesc al *Vechiului Testament*) şi *Septuaginta*. Cele mai vechi texte ebraice rămase sînt codexul de la Petersburg (integral, anul 1008 după Hristos) şi trei manuscrise din veacul X (anume codexul din Allep, codexul de la Cairo şi cel de la British Museum; nici unul dintre ele nu conţine întregul canon scripturistic), cînd alcătuirea *Talmudului* era de multă vreme încheiată şi conţinutul său pus în lucrare. (n. n.)

[3] „Dumnezeu – zice sfinţitul Teofilact – i-a arătat lui Moisi în închipuire văzută toate cele ce urma să facă, adică nu numai forma şi felul cortului, ci şi vasele şi toate celelalte care urmau să fie rînduite pentru jertfe şi pentru cealaltă slujire. Căci [...] Dumnezeu i-a zis lui Moisi acestea: «Şi vei face Mie după toate cîte am să ţi le arăt Eu în munte: ase-

un Înger era cel ce-i grăia lui Moisi în munte, făcea aceasta de la fața [„persoana", n. n.] lui Dumnezeu. Și multe ca acestea se află în *Dumnezeiasca Scriptură*. Căci zice la *Ieșire* că „Îngerul Domnului i-a zis lui Moisi: «Moisi, Moisi, să nu te apropii aici!»", iar apoi zice iar Îngerul: „Eu sînt Dumnezeul părinților voștri, Dumnezeul lui Avraam [...]", și altele ca acestea.

(51) Voi, cei vîrtoși la cerbice și netăiați împrejur la inimă și la urechi, voi pururea vă împotriviți Duhului Sfînt! Precum părinții voștri, așa și voi! (52) Pe care dintre Prooroci nu l-au gonit părinții voștri? Și au ucis pe cei ce au vestit mai dinainte venirea Celui Drept, ai Cărui vînzători și ucigași v-ați făcut voi acum, (53) voi, care ați primit* Legea *întru rînduială a Îngerilor, și n-ați păzit-o!"

Pentru ce, grăind cu blîndețe pînă aici, acum face cuvîntul aspru? Pentru că-i vedea că nu luau aminte la cele ce se grăiau. „[...] voi pururea vă împotriviți Duhului Sfînt!"/ Nu numai acum – zice – ci pururea! Și dintru acest cuvînt arată că și el grăia acelea din Duhul Sfînt.[1] Și, de altfel, vorbește așa pentru că, avînd să moară (căci se putea ca el să fi cunoscut și acest lucru, fiind plin de Duhul Sfînt) folosește multă și nesfiită îndrăzneală. Iar cele zise către dînșii nu erau de la sine, ci de la Prooroci[2]. Și zice: Pururea vă împotriviți Duhului! Cînd El nu voia să fie jertfe, voi jertfeați[3]; apoi, cînd voiește, voi nu jertfiți! Și iarăși, cînd Biserica era lucră-

---

mănarea Cortului și asemănarea vaselor lui, așa le vei face. Vezi să le faci pe toate după închipuirea care ți s-a arătat în munte!»" (*Ieșirea* 25:9) (în tîlcuirea la epistolele Sfîntului Apostol Pavel). (n. n.)

[1] Căci le amintea adevăruri de credință știute prea-bine de ei, pe care le călcau în picioare pururea și necurmat, din pricina învîrtoșării cerbicei lor, adică a încăpățînării dobitocești, de vită îndărătnică ce nu-și înmoaie grumazul ca să rabde jugul. (n. n.)

[2] Despre tăria de cerbice și netăierea împrejur la inimă și la urechi, adică despre neascultarea Iudeilor, grăiesc mulți Prooroci. De pildă, zice: „Din ziua cînd părinții voștri au ieșit din pămîntul Egiptului și pînă în ziua aceasta, i-am trimis la voi pe toți robii Mei, Proorocii. Și i-am trimis în fiecare zi dis-de-dimineață; dar ei nu M-au ascultat și nu și-au plecat urechea lor, ci și-au învîrtoșat cerbicea și s-au purtat mai rău decît părinții lor" (*Ieremia* 7:25, 26). Și: „Casa lui Israil toată este cu inima netăiată împrejur" (*Ieremia* 9:26). (n. n.)

[3] în pustie, n. n.

toare, slujeați idolilor[1]; dar, cînd voiește să I se slujească fără de Biserică, voi o faceți pe cea împotrivă![2] Și n-a zis: „vă împotriviți lui Dumnezeu", ci: „Duhului", căci nici o deosebire nu este între Duhul și Dumnezeu.[3]

„Precum părinții voștri, așa și voi [...]"/ Arată că răul era mare întru dînșii fiindcă de demult se pogorîse către dînșii, din pricina părinților

---

[1] Cine citește cărțile *Cronicilor* sau ale *Împăraților* vede că Evreii au fost în cea mai mare parte a vremii idolatri, avînd, pe lîngă biserica lui Dumnezeu din Ierusalim, și jertfelnice și capiști păgînești așezate pe așa zisele „locuri înalte", pe dealuri și munți. Din cînd în cînd, cîte un împărat bine-credincios (au fost doar cîțiva) nimicea aceste așezăminte și oprea pentru o vreme închinarea idolească. Așa a fost acel Iosia (vezi *Cartea a patra a Împăraților*, capitolele 22, 23, și *Cartea a doua a Cronicilor*, capitolele 34, 35), despre care fericitul Teodorit zice așa: „Iosia, împăratul Iudeilor, a fost foarte bine-credincios. Acesta, după ce a văzut că cea mai mare parte a norodului a îmbrățișat slujba idolilor, a poruncit ca toți preoții idolilor să se junghie, și capiștile lor să se surpe din temelii. Și, săpînd mormintele preoților idolești, a ars de tot și oasele acestora, împreună cu capiștile dracilor. Apoi, aducînd tot norodul, l-a dojenit să se pocăiască, și pe Dumnezeu să-L milostivească, și în acest chip să scape de desăvîrșita pierzare ce se îngrozise asupra lui, că Olda Proorocița proorocise la tot norodul grele și cumplite pedepse" (în tîlcuirea *Psalmilor*). Iar apoi așezămintele Satanei răsăreau din nou, surpînd în inima Evreilor credința în Dumnezeul cel viu, Acela care era cu ei în fiecare clipă. (n. n.)

[2] Atunci cînd încetase slujba *Legii*. A trebuit să mai treacă o vreme pînă cînd, în anul 70 după Hristos, Dumnezeu nu a mai răbdat învîrtoșarea lor, și a îngăduit păgînilor Romani să nimicească nu numai biserica lui Solomon, ci și întreaga cetate a Ierusalimului, și să-i ucidă pe toți preoții *Legii* vechi. Așa s-a împlinit proorocia Mîntuitorului: „Vedeți toate acestea? Adevărat grăiesc vouă: Nu va rămîne aici piatră pe piatră care să nu se risipească!" (*Ioan* 24:2). (n. n.)

[3] Adică zice că Duhul este Dumnezeu purces din Dumnezeu. Căci ei se împotriveau Duhului Adevărului, Împăratului Ceresc, fiindcă nu voiau să se smerească. Așa s-au născut eresurile „Pnevmatomahilor", adică al luptătorilor de Duh, care ziceau că Duhul e „slujitor" al lui Dumnezeu, iar nu El Însuși Dumnezeu, de aceeași ființă, și vrednicie și putere cu Tatăl și cu Fiul.

Cine se împotrivește Duhului se împotrivește mîntuirii oamenilor, căci fără El nu putem ajunge la Adevăr, care este Hristos. Mai rău lucru nu poate face cineva, și de aceea le zice Mîntuitorul ucenicilor: „Orice păcat și orice hulă se va ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului nu se va ierta. Celui care va zice cuvînt împotriva Fiului Omului, se va ierta; dar celui care va zice împotriva Duhului Sfînt nu i se va ierta, nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie!" (*Matei* 12:31, 32). Căci cei care îl huleau pe Hristos pentru cele trupești (că mînca și bea cu păcătoșii, de pildă) o făceau din neputința înțelegerii; dar acela care defaimă lucrările Duhului (toate minunile care covîrșesc firea) nu mai pot avea nici o îndreptățire la judecată (după Teofilact, în tîlcuirea la *Matei*). (n. n.)

lor[1]. „Pe care dintre Prooroci nu l-au gonit părinții voștri și nu i-au ucis pe cei ce au vestit mai dinainte venirea Celui Drept?"[2] Așa le vorbea și

---

[1] Din cele zise mai sus, s-a văzut limpede că întîiul norod ales de Dumnezeu a stat de la bun început cu fața întoarsă îndărăt, către păgînismul egiptean, și că mai apoi a urmat să se închine idolilor noroadelor de prin prejur. Dar ceea ce l-a aruncat desăvîrșit în idolatrie a fost viețuirea împreună cu Babilonienii, în vremea robiei la ei. Astfel, pe la anul 400 înainte de Hristos, Iudeii întorși acasă (puțini, căci mulți nu au mai vrut) erau cu totul păgînizați și nici cele cinci cărți ale *Legii* nu le mai aveau, încît – așa cum arată Teodorit – „minunatul Ezdra [preot printre Iudeii din Babilon, n. n.] a scris de-a doua oară *Sfintele Cărți*, căci se stricaseră, din lenevirea Iudeilor și din păgînătatea Babilonienilor de demult." Totodată, Ezdra îi desparte pe Iudei de soțiile și de copiii lor păgîni, dobîndiți în cei 70 de ani de robie, și reia Sărbătoarea Corturilor (vezi *Cartea I a lui Ezdra*).

Apoi, după vreo două sute și ceva de ani de la Ezdra, Antioh Epifanie („Cel Vestit", 175-163), împărat Elinist, ocupă Ierusalimul în anul 170 înainte de Hristos, jefuiește Biserica, arde cărțile *Legii* pe care le găsește, îi silește pe Iudei să se lepede de *Lege*, să jertfească în biserică diavolului Zeus Olimpianul și dracilor lui și să ridice altare și capiști idolilor. Unul dintre acești idoli era el însuși, căci, ca „fiu al zeilor", împăratul și-a așezat în biserică propria statuie. În vremea domniei acestuia începe răscoala lui Iuda Macaveul, după ce este pîngărită Biserica, așa cum ziceam, și după ce Evreii Eliniști construiseră un *gymnasium* și înființaseră la Ierusalim *efebia*, adică sodomia „rituală", „sacră". Antioh nu făcuse decît să consfințească o stare de fapt, căci mulți din Iudei, „civilizați" prin legăturile cu Elinii, se lepădaseră de bună voie de Dumnezeul cel adevărat, așa cum citim în *Carte*: „În zilele acelea, au ieșit în Israil fii fără de lege și au îndemnat pe mulți, zicînd: «Să mergem și să facem legătură cu neamurile dimprejurul nostru, căci, de cînd ne-am despărțit de ele, s-au abătut asupră-ne multe răutăți.» [...] Și s-au dus la rege ca să le dea putere să trăiască după datina păgînilor. Și au zidit școală în Ierusalim după legile «neamurilor»" (*1 Macavei*, 1:12-15). De fapt, după legile împărăției elinistice care stăpînea atunci lumea, *gymnasiumul* grecesc fiind locul în care copiii erau pregătiți de filosofi și inițiați în „tainele" efebiei și ale tuturor răutăților. Așa încît „nu s-au mai tăiat împrejur, s-au depărtat de *Legea* cea sfîntă, s-au împerecheat cu «neamurile» și s-au vîndut a face rău" (*1 Macabei*, 1:17). Lepădarea de Dumnezeul cel adevărat e așadar hotărîtă: „Să mergem și să facem legătură cu «neamurile» dimprejurul nostru, căci, de cînd ne-am despărțit de ele, s-au abătut asupră-ne multe răutăți." Deci cît au fost cu Dumnezeu le-a fost rău, iar acum își descopereau „binele" în înșelarea diavolească a celor cu care Dumnezeu le spusese să nu se amestece nicidecum! Ne mai mirăm că nu mult după aceea nu L-au primit pe Cel vestit lor în fiecare pagină a *Cărții Legii*? Ne mai mirăm că L-au scos afară din cetate și totodată din lume? (n. n.)

[2] În afară de Ilie – care a fost luat cu trupul de pe acest pămînt (Sfîntul Ioan Gură de Aur zice că a fost dus în Rai, care se află și acum, doar că nevăzut ochilor noștri) și care va fi și el ucis după arătarea sa de la sfîrșitul vremurilor – toți Proorocii au fost batjocoriți, bătuți și uciși în cele mai sălbatice chipuri, pînă la a fi tăiați cu fierăstrăul, asemenea

Hristos. [Adică – zice Ştefan –] dacă pe aceia care mai-nainte L-au vestit i-au ucis părinţii voştri, nu e nici un lucru de mirare dacă voi fi ucis şi eu, care vi-L propovăduiesc pe Cel mai-nainte vestit de dînşii. Şi a zis: „venirea Celui Drept", arătînd că L-au ucis cu nedreptate. Căci, dacă Acela a fost drept, apoi foarte nedrepţi sînt cei ce L-au ucis. Şi Îl numeşte pe Dînsul „drept", lucru de care nici aceia nu se puteau lepăda, căci nicăieri nu Îl defăimaseră şi nu Îl osîndiseră pe Dînsul ca pe un nedrept.[1] Căci cum ar fi putut să Îl osîndească astfel pe Cel ce nici acoperămînt nu avea?[2] Şi cu două lucruri îi osîndeşte: cu uciderea şi cu vînzarea. Căci zice: „Vînzători şi ucigaşi v-aţi făcut voi acum! Voi, care aţi primit Legea întru rînduială a Îngerilor, şi n-aţi păzit-o!" Adică legea aşezată ori încredinţată de Îngeri de la Cel ce S-a arătat în rug.[3] Şi îi arată că nu s-au supus şi nu se supun nici lui Dumnezeu-Tatăl, nici Îngerilor, nici Proorocilor şi nici Duhului.

(54) Iar ei, auzind acestea, crăpau de furie în inimile lor şi scrîşneau cu dinţii împotriva lui[4]. (55) Iar Ştefan, fiind plin de Duh Sfînt şi căutînd la cer, a văzut slava lui Dumnezeu şi pe Iisus stînd de-a dreapta lui Dumnezeu. (56) Şi a zis: „Iată, văd cerurile deschise şi pe Fiul Omului stînd de-a dreapta lui Dumnezeu!"

---

lui Isaia, de către împăratul Manase. Atît de mare a fost împotrivirea Iudeilor faţă de cuvîntul Adevărului, Care e Hristos-Dumnezeu! (n. n.)

[1] Însuşi Pilat, păgînul, spune: „Nevinovat sunt de sîngele Dreptului acestuia. Voi veţi vedea!" (*Matei* 27:24). (n. n.)

[2] Căci El Însuşi mărturisea: „Vulpile au vizuini şi păsările cerului cuiburi; Fiul Omului însă nu are unde să-Şi plece capul" (*Matei* 8:20). Neavînd nici un fel de avuţie, omul Iisus nu putea fi nicidecum nedrept, căci nu era legat de cele pămînteşti. (n. n.)

[3] Într-un glas cu Sfîntul Mucenic Ştefan vorbeşte şi Pavel despre aceasta, zicînd: „Deci ce e *Legea*? Ea s-a adăugat [...], rînduită fiind prin Îngeri [...]" (*Galateni* 3:19). Stih pe care tot Sfinţitul Teofilact îl tîlcuieşte aşa: „*Legea* s-a dat slujind la darea ei fie preoţi – care se numesc «Îngeri», după *Maleahi* (2:7) – fie chiar Îngeri, fiindcă Îngerii slujeau şi la trîmbiţele, la tunetele şi la celelalte înfricoşate arătări ce se auzeau şi se vedeau în muntele Sinai cînd Dumnezeu S-a pogorît ca să dea *Legea*" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

[4] Cum zice şi dumnezeiescul David: „Pîndi-va păcătosul pe cel drept şi va scrîşni asupra lui cu dinţii săi" (*Psalm 36*:12). Şi: „Păcătosul va vedea, şi se va mînia, cu dinţii săi va scrîşni" (*Psalm 111*:10). Stih pe care înţeleptul Teodorit îl tîlcuieşte aşa: „Iar cei ce voiesc să trăiască întru răutate, văzînd strălucirea drepţilor, se vor topi de zavistie şi vor măiestri măiestrii de spurcată ucidere." (n. n.)

Dacă voiau să-l ucidă, cum de nu l-au ucis îndată? Pentru că voiau să pună şi să lipească pricină bine-cuvîntată la îndrăznirea cea nelegiuită. Căci ocărîrea lui asupra lor nu era pricină bine-cuvîntată de ucidere. Şi, de altfel, nici nu era ocară a lui, ci a Proorocului era osîndirea asupra lor. Deci nu voiau nici să dea bănuială că îl ucid pe dînsul pentru că îi osîndise, precum nici pe Hristos, ci pentru păgînătate.[1] Fiindcă nu se mulţumeau cu uciderea cea spurcată, ci se sîrguiau şi cugetau să vatăme şi slava lui. Căci se temeau ca nu cumva să-l facă încă mai cinstit, dacă îl ucideau pentru ocărîrea lui asupra lor.[2]

„[...] şi pe Fiul Omului stînd de-a dreapta lui Dumnezeu."/ Arată întemeierea, statornicia şi nemişcarea [lui Hristos]. Şi, într-alt chip, arată că El l-a primit [pe Ştefan] stînd (în picioare).[3]

---

[1] Vezi învinuirile aduse lui Hristos, Care îi mustrase de multe ori pe slujitorii *Legii*, numindu-i „şerpi", „vipere", arătînd că erau fii ai Satanei. Dar arhiereii, Fariseii, cărturarii şi ceilalţi nu I-au cerut niciodată socoteală pentru aceasta, ci L-au osîndit şi L-au ucis în numele *Legii* (pe care – chipurile! – o călca) şi a lui Dumnezeu (pe Care L-ar fi hulit). (n. n.)

[2] Ceea ce s-a şi întîmplat, ca şi cu Hristos şi cu toţi ceilalţi Mucenici care au urmat, căci defăimarea acestora s-a întors împotriva Iudeilor şi nu se va mai dezlipi de ei în veac. (n. n.)

[3] În celelalte locuri unde se arată cum Se află Fiul alături de Tatăl nu se vorbeşte de „stare (în picioare)", ca aici, ci de „şedere de-a dreapta Tatălui". Căci aşa zice David: „Zis-a Domnul Domnului meu: «Şezi de-a dreapta Mea!»" (*Psalm 109*:1). Şi Pavel zice: „[Tatăl] L-a pus să şadă de-a dreapta Sa" (*Efeseni* 1:20, 21). Să vedem ce zice despre aceasta Sfinţitul Nicodim Aghioritul (în tîlcuirea la epistolele lui Pavel):

„Această nedumerire o dezleagă dumnezeiescul Grigorie al Nissei (în *Evgnomion la Sfîntul Ştefan, întîiul mucenic*), zicînd că pentru netrupeasca fire a Dumnezeirii una şi aceeaşi însemnează atît «şederea», cît şi «starea (în picioare)», adică dumnezeiasca fire «stă» întru tot binele, şi întru tot binele «şade» şi rămîne nestrămutată. Şi Sfîntul zice cu aceste cuvinte: «Covîrşitoarea fire este curată de nişte înţelegeri ca acestea – atît de *şedere*, cît şi de *stare* – căci amîndouă sînt osebite de arătarea ce se înţelege în scurt. [...] Fiindcă – şi printr-o zicere, şi prin alta – vom înţelege starea întru tot binele şi nestrămutarea, întru toată buna-cinstire de Dumnezeu. Căci cel ce zice că Dumnezeirea *stă*, şi cel ce zice că Dumnezeirea *şade* nimic nu osebeşte între ziceri în minte altceva decît că unul zice că *stă cu întărire*, iar altul că *şade cu nestrămutare*, dogmatizînd Dumnezeirea întru bine.» Mai aceleaşi le zice şi Dionisie Areopagitul, care tîlcuieşte ce însemnează «starea» şi «şederea» lui Dumnezeu zicînd aşa: «Şi ce vom zice despre dumnezeiasca *stare* şi *şedere*? Ce altceva, decît numai că Dumnezeu rămîne Însuşi întru Sine, stînd şi şezînd nemişcat şi nevăzut. Şi că la fel lucrează după acestea, după nestrămutare fiind Însuşi din Sineşi cu totul. Şi, după nemişcarea aceasta, e cu totul nemişcat şi mai ales

(57) Iar ei, strigînd cu glas mare, şi-au astupat urechile şi au năvălit toţi cu un cuget asupra lui. (58) Şi, scoţîndu-l afară din cetate, îl băteau cu pietre. Iar martorii şi-au pus hainele la picioarele unui tînăr, numit Saul. (59) Şi îl băteau cu pietre pe Ştefan, care se ruga şi zicea: „Doamne Iisuse, primeşte duhul meu!" (60) Şi, îngenunchind, a strigat cu glas mare: „Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta!" Şi zicînd acestea, a adormit.

„Iar ei, strigînd cu glas mare, şi-au astupat urechile şi au năvălit toţi cu un cuget asupra lui."/ Ceea ce au făcut în vremea lui Hristos, aceasta o fac şi acum. Aşa cum Acela a zis: „De acum Îl veţi vedea pe Fiul Omului şezînd de-a dreapta puterii şi venind pe norii cerului" (*Matei* 26:64) – şi ei s-au pornit asupra Lui, numind „hulă" aceasta – tot astfel s-a întîmplat cu adevărat şi aici. Şi acolo şi-au rupt hainele, iar aici şi-au astupat urechile.

„Şi, scoţîndu-l afară din cetate, îl băteau cu pietre."/ Dacă minţea, ar fi trebuit să-l lase ca pe un înnebunit; iar de grăia lucruri adevărate, mai vîrtos să se minuneze. Şi l-au ucis scoţîndu-l afară din cetate, ca şi pe Hristos.[1]

---

mai presus de fiinţă, căci e pricinuitorul stării şi al şederii tuturor, El, Cel mai presus de toată şederea şi starea» (*Despre dumnezeieştile numiri*, capitolul 9). Drept aceea, dacă arienii trag încheierea că Fiul este mai înjosit ca Tatăl – de vreme ce stă [în picioare deci] de-a dreapta Tatălui, precum L-a văzut Ştefan – să se înveţe (după acelaşi Grigorie al Nissei), că, atunci cînd David şi Pavel zic că Fiul «şade» de-a dreapta Tatălui, ei arată totodată că la fel «şade» şi Tatăl. Tot astfel şi Ştefan, zicînd că Fiul «stă», arată totodată că şi Tatăl «stă». Căci ceea ce se înţelege şi se vede întru «Chip» – adică în Fiul, Care e chip firesc al Tatălui – aceeaşi se înţelege şi se vede şi întru «Întîiul Chip», adică întru Tatăl. Aşadar, încheierea arienilor se dovedeşte zadarnică.

Aceasta este dezlegarea nedumeririi de mai sus, dacă se va socoti despre «şederea» şi «starea» dumnezeirii Fiului. Iar dacă se va socoti despre omenirea Lui, unii dascăli, frumos tîlcuind, zic că Hristos nu i S-a arătat şezînd lui Ştefan, întîiul mucenic, ci S-a sculat – zic aceştia – ca să ajute nevoitorului Său, care pătimea pentru dragostea Lui, şi mărturisea şi propovăduia pentru numele Lui; sau – zic ei – S-a sculat pentru a-l întîmpina pe cel ce a mărturisit mai întîi pentru numele Lui şi s-a făcut pildă de bărbăţie celorlalţi mucenici. Şi că, aşa cum S-a sculat şi l-a întîmpinat pe Ştefan, tot astfel Se scoală şi-i întîmpină şi pe ceilalţi mucenici ai Săi, care au urmat pildei lui Ştefan."

Şi zice că stă (sau şade) „de-a dreapta" nu pentru că Dumnezeirea ar avea „dreaptă" şi „stîngă", de vreme ce nu se cuprinde într-un loc, ci pentru că numirea „dreptei" arată locul de cinste, în care e aşezat cel de aceeaşi cinste cu cineva, aici, Fiul. (n. n.)

[1] Vedem că, din rînduială dumnezeiască, întîiul mucenic a pătimit urmînd întru totul lui Hristos, spre pilda tuturor sfinţilor mucenici ce i-au urmat şi lui. Astfel, Ştefan a fost

„Iar martorii şi-au pus hainele la picioarele unui tînăr, numit Saul."/ „Martori" îi numeşte pe aceia puşi de ei mai înainte ca să mărturisească minciuni asupra lui. Şi două lucruri însemnează prin acestea. Întîi, că înşişi cei ce păreau a fi martori erau mai mult gătiţi către ucidere, fiindcă şi hainele le-au pus jos, ca să fie uşori şi fără de împiedicare spre a-l ucide cu pietre. Şi, al doilea, că acela ce avea să fie propovăduitor al lumii ajuta atunci şi el la ucidere, aşa o dumnezeiască, nu omenească, şi prea-slăvită schimbare i s-a făcut mai pe urmă. Iar acest cuvînt: „Doamne Iisuse, primeşte duhul meu!", era al unuia ce îi învăţa şi le arăta că nu piere. Căci, cu dreptate, firea omului s-a îmbogăţit cu nepăcătuirea prin credinţa în Hristos şi întru dînsa, şi acest lucru nou a făcut ca sufletele noastre să nu mai alerge la iad, precum mai înainte, ci să se trimită în mîna lui Dumnezeu celui viu.[1] Şi, ştiind aceasta, Sfîntul Ştefan a zis: „Doamne Iisuse,

---

scos afară din cetate pentru a fi ucis, precum şi Mîntuitorul Hristos, jertfirea lor în afara taberei fiind închipuită dinainte de jertfa acelei junici roşii care, în *Legea* veche, se aducea ardere de tot în afara cetăţii Ierusalimului. Despre această ieşire afară din cetate a Mîntuitorului (şi a lui Ştefan) vorbeşte Sfîntul Apostol Pavel Evreilor Creştini, zicînd aşa: „De aceea, ca să sfinţească norodul prin sîngele Său, şi Iisus a pătimit afară de poartă. Deci să ieşim către El afară din tabără, ocara Lui purtînd-o. Căci nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe cea fiitoare" (*Evrei* 13:12-14). Zicere care e tîlcuită de purtătorii de Duh aşa: „Creştinii [...] sînt datori a ieşi afară din lucrurile lumeşti ale lumii, aşa cum cîntă şi Biserica în lauda heruvimică, zicînd: «Toată grija cea lumească să o lepădăm, ca pe Împăratul tuturor să-L primim!» Iar într-alt chip Pavel înţelege că aici Creştinii nu au cetate stătătoare, ci se cuvine să o caute pe cea fiitoare, cerească, împotrivindu-se lumii acesteia cu patimile ei, diavolului şi trupului" (Cuviosul Nicodim Aghioritul, în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

[1] Într-adevăr, cel slobod de păcat nu poate fi ţinut de iad, fiindcă asupra lui diavolul nu mai are nici un drept, după pilda lui Hristos. Despre aceasta vorbeşte Pavel la *I Corinteni*, capitolul 15, şi e de neapărată trebuinţă să citim zisele lui, împreună cu tîlcuirea aceluiaşi Teofilact: „«Unde este, moarte, boldul tău? Unde este, iadule, biruinţa ta?» (Osie 13:14).

Aici – arată Teofilact – dumnezeiescul Apostol îşi iese din sine ca şi cum ar privi lucrurile făcîndu-se înaintea sa, şi strigă cîntarea de biruinţă a aceluiaşi Prooroc Osie. Şi, ca şi cum ar avea-o pe moarte doborîtă sub dînsul, aşa se suie asupra ei şi o calcă cu picioarele, zicînd: Ce s-a făcut cu boldul tău, moarteo? Şi unde a pierit biruinţa ta, iadule? Se osebeşte însă iadul de moarte, fiindcă iadul ţine sufletele, iar moartea stăpîneşte trupurile, căci sufletele sînt nemuritoare şi nu pot fi stăpînite de moarte, care e potrivită trupurilor.

«Şi boldul morţii este păcatul» (1 Corinteni 15:55, 56).

primeşte duhul meu!" Încă şi fericitul Petru scrie: „Drept aceea, şi cei ce pătimesc după voia lui Dumnezeu, Credinciosului Ziditor să-şi încredinţeze sufletele lor" (*1 Petru* 4:19).

„Şi, îngenunchind, a strigat cu glas mare: «Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta!»"[1]/ Nu se roagă oricum – zice – ci cu luare-aminte, căci pînă la aceasta a slobozit Dumnezeu să vină sufletul lui. Şi vezi glas şi multa lui nepomenire de rău. De aici arată că nici cele zise lor mai înainte nu erau din vreo mînie, ci ca să-i trezească, să-i mustre şi să-i oprească.

Păcatul este bold al morţii fiindcă moartea are putere să-i stăpînească pe oameni doar prin păcat, folosindu-l pe acesta ca pe un bold şi armă cu care loveşte. Şi, mai întîi, îi omoară sufleteşte, şi apoi trupeşte. Căci – aşa cum scorpia este o vietate mică şi nebăgată în seamă, dar are putere în boldul ei – tot aşa şi moartea, avînd ca bold al ei păcatul, e tare şi biruie; însă, fără de păcat, e cu totul neputincioasă şi nelucrătoare. Aceasta o arată Domnul, căci, venind la Dînsul şi neaflînd păcat, moartea a fost biruită şi a rămas nelucrătoare." (în tîlcuirea la epistolele lui Pavel). (n. n.)

[1] Pe cruce fiind, Mîntuitorul Îl ruga pe Tatăl pentru răstignitorii Săi, zicînd aşa: „Părinte, lasă-le lor!" (*Luca* 23:34). Iar Sfîntul Mucenic Ştefan îi urmează învăţătorului său Hristos pînă la ultima suflare, împlinind cea mai grea dintre poruncile Sale mîntuitoare: aceea de a ne iubi vrăjmaşii, iertîndu-i, chiar în clipa cînd ne fac cel mai mare rău. Acesta e semnul adevăratului Creştin care a ajuns la desăvîrşirea credinţei. (n. n.)

CAPITOLUL VIII

(1) Şi Saul era bine-voind spre uciderea lui. Şi s-a făcut în ziua aceea goană mare împotriva Bisericii din Ierusalim. Şi toţi, afară de Apostoli, s-au risipit prin ţinuturile Iudeii şi ale Samariei. (2) Iar bărbaţi cucernici l-au îngropat pe Ştefan şi au făcut plîngere mare peste dînsul. (3) Şi Saul strica Biserica, intrînd prin case şi, tîrînd pe bărbaţi şi pe femei, îi dădea la temniţă. (4) Iar cei ce se risipiseră străbăteau ţara, bine-vestind cuvîntul.

Apostolii – zice – nu s-au risipit, ci erau în Ierusalim. Căci, unde era războiul mai mare, acolo se cădea să se oştească şi nevoitorii cei dintîi, şi să se facă pildă de bărbăţie şi de îndrăzneală altora.

„Iar bărbaţi cucernici[1] l-au îngropat pe Ştefan şi au făcut plîngere mare peste dînsul"/ Dacă erau cucernici, cum au făcut „plîngere mare"? Pentru că nu erau încă desăvîrşiţi.[2] Şi, de altfel, cine nu ar fi plîns lipsindu-se de

---

[1] Cine erau aceşti „bărbaţi cucernici" şi cum l-au înmormîntat ei pe Sfîntul Mucenic Ştefan ne istoriseşte Cuviosul Nicodim Aghioritul, zicînd aşa: „După ce s-a dezgropat sfîntul trup al lui Ştefan din pietrele grămădite asupra ~~lui, Gamaliil~~ [învăţătorul lui Pavel într-ale *Legii*, care a fost pomenit mai sus, n. n.] – fiind cunoscut, şi iubit şi rudenie a Sfîntului Ştefan (căci amîndoi erau din seminţia lui Veniamin, ca şi Pavel şi Nicodim) – Gamaliil aşadar i-a rugat pe Sfinţii Apostoli să-i dea trupul întîiului mucenic, ca să-l îngroape în satul lui, nefiind departe de Ierusalim, şi Apostolii s-au înduplecat rugăminţii sale. Şi el, luînd trupul cu cinste, l-a dus acolo şi l-a îngropat, făcînd plîngere mare asupra îngropării lui, precum este scris" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

[2] Căci jelitul peste măsură al morţilor este semn al necredinţei în înviere, deci hulă împotriva lui Hristos, Care, în lipsa acestei credinţe, înseamnă că a pătimit şi a murit fără folos. La noi însă, „bocitul", cum se zice, este un semn de mare evlavie şi de ţinere a „rînduielilor", precum mi-a fost dat să văd în cercetările pe care le-am făcut prin sate. Şi nu vorbesc acum doar de jelitul mortului cînd e dus la groapă, ci şi după aceea, la parastasele ce se fac în cimitir vreme de şapte ani, cu multă mîncare, băutură şi plîns peste groapă. Pentru a desluşi lucrurile, se cuvine să zăbovim asupra acestui obicei, răspîndit în toată Ortodoxia, povăţuiţi de Cuviosul Nicodim Aghioritul, care zice aşa:

„Se cuvine a fi certaţi şi muierile şi bărbaţii care merg şi plîng asupra mormintelor morţilor lor. [...] Adăugăm însă că, aşa cum nu se cuvine a plînge cu amar şi a se tîngui Creştinii mai mult decît se cuvine pentru rudele moarte, tot astfel şi dimpotrivă, nu se cuvine ca aceiaşi Creştini să rămînă fără împreună-pătimire, fără mîhnire şi fără simţire

la morţile rudele lor, fiindcă aceasta este însuşire a fiarelor celor nesimţitoare, iar nu a oamenilor cuvîntători şi simţitori. Căci, aşa cum este un lucru covîrşitor a-i plînge cu amar pe cei morţi, tot astfel a nu-i plînge nicidecum este o lipsă, iar covîrşirea şi lipsa sînt deopotrivă de rele şi de osîndite. Se cuvine a se mîhni şi a lăcrima puţin Creştinii la morţile rudelor lor pentru trei pricini:

1) Pentru că moartea nu este lucru şi lucrare a lui Dumnezeu – să nu fie! – ci faptă şi lucrare a diavolului şi a păcatului. Şi nu este nici ispravă firească, ci afară de fire, căci zice Solomon: «Dumnezeu nu a făcut moartea» (*Înţelepciunea* 1:13) şi: «Dumnezeu l-a zidit pe om spre nestricăciune, iar moartea a intrat în lume din pizma diavolului» (*Înţelepciunea* 2:23). Aşadar, trebuie să-l plîngem pe cel ce moare fiindcă s-a lipsit de lumina vieţii, care este lucrare a lui Dumnezeu, precum porunceşte şi Sirah, zicînd: «Plînge pentru morţi, că le-a lipsit lumina!» (*Sirah* 22:9). 2) Pricina cea mai însemnată pentru care se cuvine a se mîhni puţin Creştinii pentru moartea rudelor este că ei au păcătuit, oameni fiind, iar păcatul desparte sufletul de Dumnezeu şi pentru aceasta este vrednic de mîhnire şi de lacrimi. Şi, cu cît a fost mai rea viaţa acelora, cu atît mai mult se cuvine a ne mîhni pentru ei, mai ales dacă nu au apucat a se pocăi, mărturisindu-se şi împărtăşindu-se cu Dumnezeieştile Taine. Căci unora ca aceştia li se potrivesc cele zise de Sirah: «Fiule! Pentru cel mort varsă lacrimi şi, ca şi cum ai fi pătimit grele încercări, începe plîngerea. Şi după cuviinţă acoperă tu trupul lui şi nu trece cu vederea înmormîntarea lui. Amară plîngere fă şi fierbinte tînguire!» (*Sirah* 38:16-18). Căci Dumnezeu Se îmblînzeşte către cei morţi pentru întristarea şi lacrimile ce se varsă pentru păcatele lor de către cei vii. 3) Şi, cea mai de pe urmă: căci – dacă dobitoacele cele necuvîntătoare se mîhnesc din fire, iar multe chiar şi lăcrimează cînd se despart una de alta – cu cît mai vîrtos se cuvine a se mîhni cu măsură oamenii cei cuvîntători pentru despărţirea de rudele lor ce au murit? Căci a zis unul dintre Părinţi: «Eu am văzut şi vietăţi lăcrimînd cînd s-au despărţit de soţii lor.»

Iar cele zise au fost adeverite de Domnul, Care a lăcrimat pentru moartea lui Lazăr, pentru a ne da pildă şi a ne legiui să nu fim fără împreună-pătimire şi cu totul nemîhniţi pentru moartea rudelor noastre, dar nici să fim iubitori de întristare şi mult-plîngători pentru dînşii. Aceasta o adevereaza şi marele Vasilie, zicînd aşa: «Trecînd cu vederea pretutindeni slăbiciunea noastră, Domnul a cuprins patimile cele de nevoie cu oarecare măsuri şi hotare, ferindu-ne de lipsa de împreună-pătimire şi de sălbăticirea de fiară şi lepădînd iubirea de întristare şi multa plîngere ca pe o faptă rea. Pentru aceasta, lăcrimînd pentru prieteni, El a arătat împărtăşirea firii omeneşti şi ne-a slobozit de covîrşirea pentru amîndouă, adică: nici cu totul a ne slăbănogi către patimi, nici a fi lipsiţi de simţire către cele mîhnitoare.» Şi iarăşi: «Aşa, nici lacrima Domnului nu este legiuire spre a plînge, ci măsură prea-bine închipuită şi canon spre a osebi cele întristătoare cu scumpătate, după cum se cuvine, cu bună cuviinţă rămînînd întru hotarele firii. Deci nici femeilor, nici bărbaţilor nu li se dă voie iubirea de întristare şi multa lăcrimare, ci doar cît s-ar răcori de cele mîhnitoare, [adică] a slobozi puţine lacrimi şi suspinuri, şi aceasta cu linişte şi fără glas, nici rupîndu-şi hainele sau aruncînd ţărînă asupră-le, nici făcînd altceva din acele necuviincioase prostii omeneşti» (cuvinte despre mulţumire). Deci, la morţile obişnuite ale Creştinilor, se cuvine a ne mîhni şi a lăcrima măsurat, iar la morţile

o asemenea învățătură, și cîrmuire și de niște semne ca acestea, și văzîndu-l pe blîndul acela zăcînd mort, ucis cu pietre?

„Și Saul strica Biserica, intrînd prin case [...]"/ Multă îi era turbarea, încît, singur fiind, sărea și asupra caselor, căci își dăduse sufletul pentru *Lege*.

(5) Iar Filip, coborîndu-se într-o cetate a Samariei, le propovăduia pe Hristos. (6) Și mulțimile luau aminte într-un cuget la cele spuse de către Filip, ascultîndu-l și văzînd semnele pe care le săvîrșea. (7) Căci din mulți care aveau duhuri necurate, strigînd cu glas mare, ele ieșeau și mulți slăbănogi și șchiopi s-au vindecat. (8) Și s-a făcut mare bucurie în cetatea aceea.

Acesta nu e Filip Apostolul, numărat între cei doisprezece, ci unul din cei șapte care fusese ales pentru iconomia văduvelor. Acesta este cel care l-a botezat pe hadîmb și l-a învățat credința pe Simon [Vrăjitorul]. Și auzi-l pe Luca zicînd: „Și s-a făcut în ziua aceea goană mare împotriva Bisericii din Ierusalim. Și toți, afară de Apostoli, s-au risipit prin ținuturile Iudeii și ale Samariei." De aceea, este arătat că Apostolul Filip a rămas în Ierusalim împreună cu ceilalți Apostoli [iar acest Filip a coborît în Samaria]. [Și apoi zice:] „Iar Filip, coborîndu-se într-o cetate a Samariei, le propovăduia pe Hristos." Și aceasta este spre dovadă că acel Filip i-a botezat pe ucenicii care se aflau în Samaria, iar Apostolii Petru și Ioan le-au dat darul Duhului pogorîndu-se din Ierusalim la dînșii. [Vezi mai jos, n. n.] Căci, dacă el ar fi fost unul din Apostoli, ar fi avut stăpînirea și puterea dării Duhului. Dar el botează numai, ca un ucenic, iar darul îl săvîrșesc Apostolii, cărora li se dăduse stăpînirea lui. Și alții zic că Filip nu a pogorît Duhul peste cei botezați pentru că era numai diacon pus și făcut între cei împreună cu Ștefan, dar nu avea și vrednicia preotului sau a episcopului, precum ucenicii Domnului. Iar că era diacon, mărturisește Pavel (în canoane), nu numai despre dînsul, ci și despre Anania, care îl botezase și pe el. Și a botezat fiind numai diacon din pricina rărimii preoților în Samaria. Căci – în vreme de nevoie, neaflîndu-se preot – se poate ca și diaconul

---

sfinților nu se cuvine a ne mîhni nicicum, ci a ne bucura duhovnicește și a-i prăznui, fiindcă acei sfinți sînt învederat biruitori ai păcatului, ai celui ce este vrednic de întristare și de multe lacrimi, și moartea sfinților este pricinuire învederată a adevăratei vieți. (Vezi și subînsemnarea canonului 83 al sinodului 6, în *Canonicul* [*Pidalionul*, n. n.] nostru)" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

să boteze, cum a învățat Însuși Duhul, Acela care l-a îndemnat pe Filip să se apropie de hadîmb. Și se cuvine a însemna că Duhul Sfînt vine după botez, prin rugăciune, prin punerea mîinior peste cei botezați întru numele Domnului Iisus. Pentru aceea, rînduiala aceasta se păzește pînă acum.

(9) Dar era mai dinainte în cetate un bărbat, anume Simon, vrăjind și amăgind neamul Samariei, zicînd că el este cineva mare, (10) la care luau aminte toți, de la mic pînă la mare, zicînd: „Acesta este puterea lui Dumnezeu, numită cea mare!" (11) Și luau aminte la el fiindcă de multă vreme, cu vrăjile lui, îi amăgise. (12) Iar cînd au crezut lui Filip, care le propovăduia despre împărăția lui Dumnezeu și despre numele lui Iisus Hristos, bărbați și femei se botezau. (13) Iar Simon a crezut și el și, botezîndu-se, petrecea cu Filip. Și, văzînd semnele și minunile mari ce se făceau, se spăimînta. (14) Iar Apostolii din Ierusalim, auzind că Samaria a primit cuvîntul lui Dumnezeu, au trimis la ei pe Petru și pe Ioan, (15) care, coborînd, s-au rugat pentru ei, ca să primească Duhul Sfînt. (16) Căci nu Se pogorîse încă peste nici unul dintre ei, ci erau numai botezați în numele Domnului Iisus. (17) Atunci, își puneau mîinile peste ei, și ei luau Duhul Sfînt. (18) Și Simon, văzînd că prin punerea mîinilor Apostolilor se dă Duhul Sfînt, le-a adus bani, (19) zicînd: „Dați-mi și mie puterea aceasta, ca acela pe care voi pune mîinile să primească Duhul Sfînt." (20) Iar Petru a zis către el: „Argintul tău să fie cu tine spre pierzare! Căci ai socotit că darul lui Dumnezeu se agonisește cu bani. (21) Tu n-ai parte, nici soartă întru cuvîntul acesta, pentru că inima ta nu este dreaptă înaintea lui Dumnezeu.

Vezi și altă ispită, cea a lui Simon. Și zice că îl socoteau „putere mare" pe dînsul, amăgiți fiind de vrăjitoriile întru care petrecuseră o vreme atît de îndelungată, pînă ce Filip, venind, i-a izbăvit de înșelăciune.[1] Căci Simon le zicea Iudeilor: „Eu sînt Tatăl!", iar Samarinenilor: „Eu sînt Hristos!"[2]

---

[1] Însemnează că nu trebuie să mergem la vrăjitori. Iar dacă cineva, amăgindu-se, a mers, îndată să se depărteze. Căci stăruirea la aceștia aduce la ieșirea din minte, ca să nu priceapă a face deosebire. (n. aut.)

[2] Hristos le proorocise Apostolilor despre acești înainte-mergători ai Antihristului, precum e scris: „Vedeți să nu vă amăgească cineva! Căci mulți vor veni întru numele

„Iar Simon a crezut şi el şi, botezîndu-se, petrecea cu Filip."/ Nu pentru credinţă, ci pentru a face şi el semne [ca Apostolii]. Dar cum făcea el semne? Năluciri făcea, şi poate că îi lega [cu puterea celui rău] pe cei ce se îndrăceau. Şi socotea că şi Apostolii fac oarecare meşteşug aşa cum făcea el. Pentru aceea le-a şi dat bani. Şi stăruia pe lîngă Filip ca să nu fie gonit.

(22) Pocăieşte-te deci de această răutate a ta şi te roagă lui Dumnezeu, doar ţi se va ierta cugetul inimii tale, (23) căci întru amărăciunea fierii şi întru legătura nedreptăţii te văd că eşti. (24) Şi, răspunzînd, Simon a zis: „Rugaţi-vă voi la Domnul pentru mine, ca să nu vină asupra mea nimic din cele ce aţi zis." (25) Iar ei, mărturisind şi grăind cuvîntul Domnului, s-au întors la Ierusalim şi în multe sate ale Samarinenilor bine-vesteau.

Acest cuvînt zis lui Simon: „pocăieşte-te", ar fi fost de prisos dacă el ar fi fost rău din fire şi din facere, după cum băsmesc ereticii. Căci ei zic că omul, dacă e rău din fire, nu primeşte schimbarea voirii.[1] Drept aceea, nu în zadar s-a zis acest cuvînt: „pocăieşte-te", şi Simon fiind aşadar de sine stăpînitor [avînd voinţă liberă, n. n.].

„[...] şi te roagă lui Dumnezeu, doar ţi se va ierta cugetul inimii tale!"/ Nu a zis acest cuvînt ca şi cum nu ar fi fost iertat dacă ar fi plîns şi s-ar fi pocăit, ci a făcut cuvîntul după obiceiul Proorocilor, care nu zic: Iar de vei face aceasta, ţi se va ierta – ci numai opresc şi zic că munca va fi negreşit. Şi, de altfel, Petru îl cunoştea dinainte că nu se va întoarce la pocăinţă, şi de aceea zice: „doar ţi se va ierta ţie". Pentru că acest cuvînt:

Meu, zicînd: Eu sînt Hristos! – şi pe mulţi îi vor amăgi" (*Matei* 24:4, 5). Zicere pe care Sfinţitul Teofilact o tîlcuieşte aşa: „Le spune că vor veni mulţi care se vor propovădui pe ei înşişi a fi hristoşi. Pentru că şi Dositei Samarineanul spunea că el este Proorocul propovăduit mai înainte de Moisi (*Deuteronomul* 18:18). Încă şi Simon Samarineanul se numea pe sine «Puterea cea mare a lui Dumnezeu»" (în tîlcuirea la *Matei*). Căci, deşi erau sub *Lege*, Iudeii nu au încetat niciodată să lucreze prin vrăjitori, cum citim mai la fiecare capitol al *Scripturii* celei vechi, dacă ar fi să ne gîndim doar la ce se întîmpla în vremea lui Ilie, cînd el rămăsese singurul preot văzut al lui Dumnezeu. Aşa că Iudeii puteau foarte bine să creadă că acest Simon e chiar Dumnezeu-Tatăl, sau Mesiah, într-atît aveau de întunecate minţile şi de împietrite inimile în eres şi vrăjitorie. De aceea, acest Simon a avut urmaşi şi după ce s-a botezat întru Hristos, el fiind – alături de acel Nicolae, de care va fi vorba undeva mai jos – primul întemeietor de eresuri creştine. (n. n.)

[1] Adică aceia spun că omul este „predestinat" să facă binele sau răul. (n. n.)

„Rugați-vă voi pentru mine către Domnul!", nu este de pocăință și de întoarcere, ci l-a zis numai în treacăt. Căci unde este plînsul, unde căința și mărturisirea?

„[...] căci întru amărăciunea fierii și întru legătura nedreptății te văd că ești."/ De multă mînie sînt graiurile acestea, dar nu-l muncește pe dînsul, ca să nu pară că credința este de nevoie și de frică, și lucrul să se arate crud și fără omenie.[1]

„Iar ei, mărturisind și grăind cuvîntul Domnului, s-au întors la Ierusalim [...]"/ Poate că din pricina lui Simon se întorc, ca să nu se amăgească aceia de el, ci de aici să fie întemeiați și întăriți. Și vezi că nu vin în Samaria cu de-adinsul, ci fiind goniți, lucru care se făcuse și în vremea lui Hristos.

(26) Și Îngerul Domnului a grăit către Filip, zicînd: „Ridică-te și mergi spre miazăzi, pe calea ce coboară de la Ierusalim la Gaza! Aceasta este pustie." (27) Și, sculîndu-se, a mers. Și iată un bărbat Arap [Etiop] – famen, mare dregător al Candachiei, împărăteasa Arapilor [Etiopilor], care era peste toată vistieria ei și care venise la Ierusalim să se închine – (28) se întorcea acasă; și, șezînd în carul său, citea pe Proorocul Isaia. (29) Iar Duhul i-a zis lui Filip: „Apropie-te și te alipește de carul acesta!" (30) Și, alergînd, Filip l-a auzit citind pe Proorocul Isaia, și i-a zis: „Înțelegi oare ce citești?" (31) Iar el a zis: „Cum aș putea să înțeleg, dacă nu mă va povățui cineva?" Și l-a rugat pe Filip să se urce și să șadă cu el. (32) Iar locul din **Scriptură** ***pe care-l citea era acesta: „Ca un miel care se aduce spre junghiere și ca o oaie fără de glas înaintea celui ce-o tunde, așa nu și-a deschis gura Sa. (33) Întru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat, și neamul Lui cine-l va povesti? Că se ridică de pe pămînt viața Lui"*** **(Isaia *53:7, 8*).**

Mie mi se pare că și de aici este arătat că acest Filip era din cei șapte. Căci, dacă ar fi plecat de la Ierusalim [unde erau Apostolii] nu s-ar fi dus către miazăzi [acolo unde i-a poruncit Îngerul], ci către miazănoapte. Iar din Samaria, unde petrecea și învăța atunci acel Filip din cei șapte, către miazăzi este calea ce se pogoară din Ierusalim în Gaza.

---

[1] Petru nu l-a muncit atunci pe Simon, dar sfintele canoane ale Bisericii osîndesc aspru păcatul care îi poartă numele, „simonia", anume cumpărarea cu bani a darului preoției. (n. n.)

„[...] aceasta este pustie."/ I-a zis aceasta ca să nu se înfricoşeze de năpădirea Iudeilor.

„Şi, sculîndu-se, a mers."/ Vezi ascultare?! Nu a întrebat şi nu a zis: Pentru ce? Ci, sculîndu-se deodată cu porunca, a mers.

„[...] care venise la Ierusalim să se închine [...]"/ Se cuvine a ne minuna pentru multe de filosofia famenului acestuia: căci – deşi petrecea în Etiopia, şi era boier, şi încă vistiernic al vistieriilor împărăteşti – cu toate acestea el se suia să se închine la Ierusalim. Şi muieri stăpîneau Etiopia, dintre care una era şi Candachia, după diadohie[1], al cărei vistier era famenul. Şi vezi cîte sînt laudele grăite pentru dînsul! Căci, deşi nu era praznic, el se suia totuşi la Ierusalim dintr-o cetate care vieţuia întru închinăciune la idoli, şi citea pe cale, şi încă din Isaia, cel mai înalt dintre Prooroci, şi neştiind ce citea, atît de cuprins era de citire.

„Înţelegi oare ce citeşti?"/ Minunat îl întreabă! Căci nici nu l-a linguşit şi nu l-a lăudat, dar nici nu i-a luat în rîs neştiinţa; ci în aşa fel ca să-i pricinuiască mai multă poftă, arătîndu-i că multă comoară este pusă întru cele pe care le citea. Iar el nu se ascunde şi nu se acoperă, ci zice: „Cum aş putea să înţeleg, dacă nu mă va povăţui cineva?" Apoi, îl roagă să fie învăţat.

„[...] ca o oaie fără de glas înaintea celui ce-o tunde [...]"/ Foarte arătată este înţelegerea celor puse înainte, căci oile se aduc din vreme în vreme ca să fie tunse şi păstorii aduc asupra lor foarfeci de tuns, şi, măcar că pătimesc, ele nu sar asupra celor ce fac acest lucru. Tot aşa şi Hristos, ocărît fiind, nu ocăra împotrivă.

„Întru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat [...]"/ Aici, însemnează judecata cea fără de lege făcută asupra Lui, cînd adevărul se ascunsese.

„[...] şi neamul Lui cine-l va povesti?"/ Adică pe acela de după înviere, şi vrednicia naşterii[2] Lui, a cărui arătare este cercarea lucrurilor iconomisite. Cine va fi vrednic să-l tîlcuiască prin cuvînt, cînd ar pune în minte cine era El, Dumnezeu şi Fiul cel unul născut din Dumnezeu, Care [totuşi] a pătimit toate acestea?[3]

---

[1] Moştenire a stăpînirii, succesiune (n. n.).

[2] În tălmăcirea originală e slavul „blagorodie", „bunul neam", „nobleţea naşterii" („evghenia", în elineşte). (n. n.)

[3] Iar în altă parte, Sfinţitul Teofilact zice aşa: „Hristos este «fără genealogie», fiindcă – după Isaia – «neamul Lui cine îl va povesti?» (*Isaia* 53:8). Căci şi Părintele cel de sus Care L-a născut este netîlcuit, şi însuşi chipul naşterii Lui celei mai înainte de veac este nepriceput. Şi nici Maica ce L-a născut aici, jos, nu cade sub socoteală de om după chi-

„Că se ridică de pe pămînt viața Lui."/ E în loc de: Se ridică și mai înaltă decît cele de pe pămînt este viața Lui, adică petrecerea, sau ființa Unuia născut, cînd se înțelege afară de trup, [aceea pe care o avea] și pînă a nu se face ca noi.

(34) Iar famenul, răspunzînd, i-a zis lui Filip: „Rogu-te, despre cine zice Proorocul acesta? Despre sine, ori despre altcineva?" (35) Iar Filip, deschizînd gura sa și începînd de la scriptura aceasta, i-a binevestit pe Iisus. (36) Și, pe cînd mergeau pe cale, au ajuns la o apă; iar famenul a zis: „Iată apă. Ce mă împiedică să fiu botezat?" (37) Filip a zis: „Dacă crezi din toată inima, este cu putință." Și el, răspunzînd, a zis: „Cred că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu!" (38) Și a poruncit să stea carul; și s-au coborît amîndoi în apă – și Filip, și famenul – și l-a botezat. (39) Iar cînd au ieșit din apă, Duhul Domnului l-a răpit pe Filip, și famenul nu l-a mai văzut. Și el s-a dus în calea sa, bucurîndu-se. (40) Iar Filip s-a aflat în Azot și, mergînd, binevestea prin toate cetățile, pînă ce a sosit în Chesaria.

„Rogu-te, despre cine zice Proorocul acesta?"/ Mie mi se pare că el nu știa că Proorocii grăiesc și despre alții, dar și despre ei înșiși ca despre altcineva; căci aceasta arată întrebarea lui.

„Iată apă. Ce mă împiedică să fiu botezat?"/ Vezi cum se iconomisește, se îndreptează și se povățuiește? Mai întîi, citește, dar nu știe ce citește; al doilea, citește chiar mărturia întru care era patima, și învierea și darul [lui Hristos]; apoi, se roagă a fi învățat, și i se tălmăcește din proorocie, Filip luînd pricinile pe rînd. Și, înaripat făcîndu-se cu sîrguința, de aici înainte se sîrguiește către botez. Și n-a zis: „Botează-mă!", ci: „Ce mă oprește a fi botezat?", prin întrebare arătînd multa lui sîrguință pentru botez.

„Iar cînd au ieșit din apă, Duhul Domnului l-a răpit pe Filip [...]"/ Duhul îl ridică pe dînsul, făcînd încă mai minunat lucrul săvîrșit, și totodată vestindu-L pe Filip că se învrednicește de niște lucrări ca acelea ale Proo-

---

pul în care L-a născut, fiindcă nimeni nu poate înțelege cum, fecioară fiind, L-a zămislit fără sămînță, cum L-a purtat fără de osteneală, cum L-a născut fără de dureri și stricăciuni! – și altele ca acestea" (în tîlcuirea epistolei către Evrei). (n. n.)

rocilor, de pildă Avacum. Și Duhul îl ridică pe dînsul, nu Îngerul care i se arătase mai înainte, fiindcă vederea Îngerului se făcea atunci celor mai trupești, iar a Duhului celor mai duhovnicești. Și e răpit de la famen pentru folosul aceluia, căci famenul l-ar fi rugat să meargă împreună cu dînsul, și Filip l-ar fi scîrbit dacă n-ar fi voit, vremea nefiind cuvenită. Așa, toate se lucrau dumnezeiește. Și Duhul l-a pus pe dînsul în Azot, unde se cădea să bine-vestească atunci.

CAPITOLUL IX

(1) Iar Saul, suflînd încă îngrozire şi ucidere împotriva ucenicilor Domnului, a mers la arhiereu (2) şi a cerut de la el scrisori către sinagogile din Damasc ca, dacă va afla acolo pe vreunii – atît bărbaţi, cît şi muieri – că merg pe calea aceasta, să-i aducă legaţi la Ierusalim.

Aici, tîlcuieşte turbarea lui Pavel asupra bisericilor credincioşilor, arătînd că aceasta se trăgea din rîvna şi osîrdia lui celei fierbinţi [pentru *Lege*]. Căci se împlinea la dînsul cuvîntul zis de Hristos, anume că: „Celor ce vă vor ucide pe voi li se va părea că aduc slujbă lui Dumnezeu!" (*Ioan* 16:2). Fiindcă Saul nu făcea aceasta precum ceilalţi Iudei, să nu fie! Şi că aşa este se vede arătat şi din faptul că se ducea chiar în [sinagogile din] cetăţile din afară [neevreieşti, n. n.], iar aceia [arhiereii şi cărturarii] nici de cei ce erau în Ierusalim [în biserica veche] nu ar fi grijit. Căci ei purtau grijă numai de una, să dobîndească cinste. Şi se duce în Damasc, căci era cetate mare, împărătească, şi se temea ca nu cumva aceasta să fie cuprinsă de propovăduirea evangheliei. Şi nu merge la stăpînitor să ceară scrisori, ci la arhiereu, căci grija lui era ca pe toate să le săvîrşească după *Lege*.

„[...] ca, dacă va afla acolo pe vreunii – atît bărbaţi, cît şi muieri – că merg pe calea aceasta, să-i aducă legaţi la Ierusalim."/ Ce este „pe calea aceasta"? Poate că aşa vorbeau despre sine credincioşii, pentru că numai a lor era credinţa prin care ne ducem la ceruri. Sau Pavel îi numea atunci pe dînşii „din calea aceasta" ca şi cum netrebnicindu-i şi batjocorindu-i. Căci se obişnuieşte a-l numi „din cale", adică de pe drum, pe cel ne-cinstit. Şi n-a cerut stăpînire ca să-i muncească acolo, ci să-i aducă în Ierusalim, căci voia să facă acest lucru cu mai multă stăpînire.

(3) Dar, pe cînd călătorea el şi se apropia de Damasc, fără de veste a strălucit peste el lumină din cer. (4) Şi, căzînd la pămînt, a auzit un glas, zicîndu-i: „Saule, Saule, de ce Mă goneşti?" (5) Iar el a zis: „Cine eşti Tu, Doamne?" Şi Domnul a zis: „Eu sînt Iisus, pe Care tu Îl goneşti. Greu îţi este să izbeşti cu piciorul împotriva

boldurilor![1]" (6) Şi el, tremurînd şi înspăimîntat fiind, a zis: „Doamne, ce voieşti să fac?" Iar Domnul i-a zis: „Scoală-te, intră în cetate şi ţi se va spune ce trebuie să faci." (7) Iar bărbaţii care erau cu el pe cale stăteau încremeniţi, auzind glasul, dar nevăzînd pe nimeni. (8) Şi s-a ridicat Saul de la pămînt, dar, deşi avea ochii deschişi, nu vedea nimic. Şi, luîndu-l de mînă, l-au dus în Damasc. (9) Şi trei zile a fost nevăzînd; şi n-a mîncat, nici n-a băut.

Vedenia nu se face în cetate, ci pe cale, în linişte, căci cei mulţi nu ar fi crezut, ci încă l-ar fi şi batjocorit. Fiindcă şi acolo, auzind glasul, cei împreună cu el ziceau că este tunet. Iar el era vrednic de credinţă dacă le vestea el însuşi pe ale sale. Deci nu în Ierusalim, nici în Damasc, ci pe cale străluceşte peste el lumina, ca lucrul făcut împrejurul lui să nu poată fi povestit într-alt fel de ceilalţi, ci să fie vrednic de credinţă a-l povesti el, cel care şi vedenia a văzut-o, şi patima [orbirii] a pătimit-o. Căci aceasta o va zice şi răspunzînd către Agrippa.[2]

„Saule, Saule, de ce Mă goneşti?"/ Hristos nu-i zice: Crede! – ci îi cere socoteală, zicînd: „De ce mă goneşti?" Numai că nu-i zice: Pentru ce nedreptate, mică sau mare, pătimită de la Mine Îmi faci acestea?

„Eu sînt Iisus, pe Care tu Îl goneşti."/ Aceasta e în loc de: Să nu socoteşti că războiul tău este împotriva oamenilor, ci împotriva Mea, a Domnului Tău. Dar pentru ce nu s-a făcut acest lucru [întoarcerea lui Pavel] dintru început? Ca să se arate că Hristos a înviat cu adevărat. Căci cel ce îl gonea pe Dînsul, şi nu credea învierii Lui, şi cu atîta nebunie îi gonea pe cei credincioşi, de unde ar fi crezut, dacă nu ar fi fost multa şi marea putere a învierii? Dar pentru ce [nu i S-a arătat] îndată după înviere? Ca mai luminat să se arate războiul împotriva învierii şi mai dumnezeiască întoarcerea lui Pavel.

„Iar bărbaţii care erau cu el pe cale stăteau încremeniţi, auzind glasul, dar nevăzînd pe nimeni."/ Şi peste cei împreună cu dînsul stăluceşte lumina, ca să mărturisească vedenia. Dar nu îi orbeşte, decît numai pe Pavel, ca să nu se creadă că patima a fost a oricăruia şi din întîmplare, ci să se arate că e cu adevărat a dumnezeieştii lucrări şi purtări de grijă. Dar pentru ce nu au crezut şi cei împreună cu dînsul? Ca să fie vrednici de

---

[1] Sau a călca în ţepuşă, precum tîlcuiesc alţii. (n. aut.)
[2] Vezi mai jos, la capitolul 26:12-14. (n. n.)

crezare cînd vor mărturisi lucrul întîmplat împrejurul lui Pavel. Căci, de ar fi crezut, ar fi părut că mărturisesc din dar. Dar al cui glas l-au auzit cei ce erau cu Pavel? Al lui Pavel, celui ce răspundea, iar pe cel ceresc l-a auzit doar el. Pentru aceasta zice aici că bărbații care erau cu el pe cale stăteau, auzind glasul lui Pavel, dar nevăzînd „pe nimeni", adică pe cel căruia îi răspundea. Şi, după acestea, însuşi Pavel zice: „Cei ce erau împreună cu mine au văzut lumina şi s-au înfricoşat, dar glasul Celui ce-mi grăia nu l-au auzit."[1]

„[...] dar, deşi avea ochii deschişi, nu vedea nimic"/ Vederile lui Pavel pătimesc, căci covîrşirea luminii obişnuieşte să le răpească, fiindcă şi ochii au măsuri. Şi se zice că şi covîrşirea glasului asurzeşte şi amorţeşte.[2] „Şi trei zile a fost nevăzînd; şi n-a mîncat, nici n-a băut."/ Pentru ce a făcut aceasta? Pentru că foarte se osîndea pe sineşi, şi se căia, şi era întristat şi mîhnit pentru goana Bisericii, şi se ruga şi-L chema pe Dumnezeu ca să i se ierte lui greşeala.

(10) Şi era în Damasc un ucenic, anume Anania, şi Domnul i-a zis în vedenie: „Anania!" Iar el a zis: „Iată-mă, Doamne!" (11) Şi Domnul a zis către el: „Sculîndu-te, mergi pe uliţa care se cheamă «Uliţa Dreaptă» şi caută-l în casa lui Iuda pe Saul, zis «Tarsianul». Căci iată, se roagă. (12) Şi a văzut în vedenie pe un bărbat cu numele «Anania» intrînd la el şi punîndu-şi mîinile peste el, ca să vadă iarăşi." (13) Şi a răspuns Anania: „Doamne, despre bărbatul acesta am auzit de la mulţi cîte rele a făcut sfinţilor Tăi în Ierusalim. (14) Şi aici are putere de la arhierei să-i lege pe toţi care cheamă numele Tău." (15) Şi a zis Domnul către el: „Mergi, fiindcă acesta Îmi este vas ales, ca să poarte numele Meu înaintea «neamurilor» şi a împăraţilor şi a fiilor lui Israil. (16) Căci Eu îi voi arăta cîte trebuie să pătimească el pentru numele Meu."

Pentru ce i se încredinţează învăţătura credinţei şi tămăduirea lui Pavel, celui ce atît de mare avea să fie, lui Anania, care nu era dintre ucenicii lăudaţi şi vestiţi? Pentru că Pavel nu avea să fie povăţuit prin oameni,

[1] Vezi la capitolul 22:8. (n. n.)

[2] Lucru prea-adevărat, şi de aceea adevăraţii conducători trebuie să aibă glas puternic: pentru a-şi stăpîni supuşii şi pentru a-i înmuia pe vrăjmaşi. (n. n.)

ci prin Însuşi Hristos; căci Anania l-a botezat şi l-a vindecat, dar nu l-a învăţat nimic. Iar că Anania nu era dintre cei foarte vestiţi se vede din temerea şi frica ce se arată din graiurile lui. Căci atît tremura de goana lui Pavel, cît numai auzind de la Domnul de numele lui s-a spăimîntat şi s-a înfricoşat, şi nu lua aminte nici la cele ce se ziceau de Domnul: anume că Pavel se roagă, că a văzut în vedenie că el [Anania] e trimis către dînsul ca făcător de bine şi mîntuitor, fiindcă este orb.

„Şi a văzut în vedenie pe un bărbat cu numele Anania [...]"/ Căci nu putea să vadă aievea, în chip descoperit, fiind orb.

„[...] şi aici are putere de la arhierei să-i lege pe toţi care cheamă numele Tău."/ De unde le era arătată lor aceasta? E cu putinţă ca, în frică fiind, ei să fi iscodit şi să se fi înştiinţat cele hotărîte asupra lor. Şi vezi cîtă este frica, pentru că nici numele acesta, „Saul", nu sufereau să-l audă, mai-nainte de a-l vedea [pe dînsul]. Şi zice Anania: Mă tem ca nu cumva şi pe mine să mă ducă la Ierusalim.

„Mergi, fiindcă acesta Îmi este vas ales, ca să poarte numele Meu înaintea «neamurilor» şi a împăraţilor şi a fiilor lui Israil."/ Va fi – zice – nu numai credincios, ci şi dascăl. Şi multă îndrăzneală va avea înaintea „neamurilor", şi a împăraţilor şi va sta împotriva Iudeilor. Şi, prin acestea, îl face îndrăzneţ pe Anania, dar totodată îl şi înfruntă. Căci zice: Dacă acela care a fost atît de turbat, şi de înnebunit şi de ucigaş, pe toate le va pătimi pentru Mine, tu nici să-l botezi nu voieşti?! Şi de aceea zice: „Fiindcă acesta Îmi este vas ales, ca să poarte numele Meu." Căci Anania, auzind că Pavel era orb, s-a bucurat şi numai că nu a zis şi cu graiul aceasta: Bine este! Lasă-l pe dînsul să orbească, ce-mi porunceşti mie să-i deschid ochii?! Ca iarăşi să ne lege şi să ne muncească? Nu numai că nici un rău nu va face – zice Domnul – dar va şi pătimi multe pentru Mine. Şi bine a zis: „vas al alegerii", cuvîntul acesta arătînd că răutatea nu este firească, pentru că ce este bun şi lămurit [„curat", n. n.] alegem.[1]

---

[1] Sfîntul Apostol Pavel vorbeşte în mai multe locuri ale epistolelor sale despre alegerea de către Dumnezeu a „vaselor" trebuincioase Lui, printre care a fost şi el însuşi. De pildă, în a doua epistolă către Timotei, zice următoarele (tîlcuite de Sfinţitul Teofilact):

„«Şi într-o casă mare nu sînt numai vase de aur şi de argint, ci şi de lemn şi de lut; şi unele sînt spre cinste, iar altele spre necinste.»

Apostolul [...] zice că – aşa cum într-o casă mare se află vase osebite: şi de aur, şi de argint, şi de lemn, şi de lut – tot astfel şi în lumea asta mare se află şi oameni buni şi îmbunătăţiţi, şi răi şi răzvrătiţi. [...] Şi zice: Vasele de aur, Creştinii cei îmbunătăţiţi şi

(17) Şi a mers Anania, şi a intrat în casă şi, punîndu-şi mîinile pe el, a zis: „Frate Saul, Domnul Iisus, Cel ce ţi S-a arătat pe calea pe care veneai, m-a trimis ca să vezi iarăşi şi să te umpli de Duh Sfînt." (18) Şi îndată au căzut de pe ochii lui ca nişte solzi; şi a văzut iarăşi şi, sculîndu-se, a fost botezat. (19) Şi, luînd mîncare, s-a întărit. Şi a stat Saul cu ucenicii din Damasc cîteva zile.

Vezi că, trecîndu-i frica, ascultarea lui e mai mare? Căci graiurile Ananiei nu erau de necredincios, ci de om temător care tremură.

„Frate Saul, Domnul Iisus, Cel ce ţi S-a arătat pe calea pe care veneai, m-a trimis [...]"/ Rostind numele Domnului, îl împrieteneşte îndată. Dar Hristos nu îi zisese că Se arătase lui Saul, ci [Anania] s-a învăţat de la Duhul. Şi nu i Se arătase [cu chip], ci i S-a arătat cu adevărat prin lucruri şi prin lucrare. Şi zice: „Care ţi S-a arătat", nu: „Care te-a orbit", ferindu-se de ocărîre. Şi zice: „m-a trimis", adică: „nu este fapta mea, ci sînt slujitor al darului". Aşa ştiau ei, ca să nu socotească nimic al lor.

„Şi îndată au căzut de pe ochii lui ca nişte solzi, şi a văzut iarăşi [...]"/ Solzii cad pentru a arăta şi înfocarea lui cea mare, şi vindecarea cea fără de îndoială.

„[...] şi, sculîndu-se, a fost botezat. Şi luînd mîncare, s-a întărit."/ Căci slăbise şi de călătorie, şi de frică, şi de foame şi de mîhnire. Şi vezi că nu a suferit să se împărtăşească de hrană pînă cînd nu a dobîndit darurile cele mari.

---

buni, sînt spre cinste, adică cinstite şi folosite spre slujbe de cinste; iar vasele de lemn şi de lut, oamenii cei răi şi pîngăriţi, sînt spre necinste, adică necinstite şi folosite în slujbe necinstite. Nu a zis însă că vasele acestea sînt spre întrebuinţare şi neîntrebuinţare, căci oamenii cei răi, deşi nu sînt trebnici spre fapta bună, totuşi lucrează şi ei întru alcătuirea lumii şi în alte oarecari iconomii. [...]

«Deci, de se va curăţi cineva de acestea, va fi vas spre cinste sfinţit, de bună trebuinţă stăpînului, gătit spre tot lucrul bun» (2 Timotei 2:20).

O, cititorule! – vezi că a fi cineva «vas de aur» sau «de lut», adică bun sau rău, nu urmează din firea omului, nici din sila materiei, precum huleau Maniheii, ci din alegerea cea bună sau rea? Căci ascultă ce zice aici Apostolul, că tot omul, dacă vrea, poate să-şi curăţească desăvîrşit sufletul de alegerea cea rea, «de lemn» sau «de lut», şi în locul aceleia să-şi facă alegerea «de aur» şi «de argint», adică bună şi îmbunătăţită. Şi socoteşte aceasta din pilde! Căci Pavel era mai întîi «de lut», adică rău, fiindcă nu credea în Hristos; dar apoi s-a făcut «de aur», căci a crezut. Şi, dimpotrivă, Iuda era mai întîi «de aur», fiindcă se învrednicise a fi ucenic al lui Hristos; dar în urmă s-a făcut «de lut», pentru că L-a vîndut pe Hristos" (în tîlcuirea la epistolele lui Pavel). (n. n.)

(20) Şi îndată propovăduia în sinagogi pe Iisus, că Acesta este Fiul lui Dumnezeu. (21) Şi se mirau toţi care îl auzeau şi ziceau: „Nu este oare acesta cel care-i prăda în Ierusalim pe cei ce cheamă acest nume şi a venit aici ca să-i ducă pe ei legaţi la arhierei?" (22) Iar Saul se întărea mai mult şi-i tulbura pe Iudeii care locuiau în Damasc, dovedind că Acesta este Hristos.

„[...] că Acesta este Fiul lui Dumnezeu."/ Nu zice că a înviat, nici că viază. Dar ce? Pavel adeverează îndată dogma că Acesta este Fiul lui Dumnezeu. Îndată s-a făcut dascăl! Căci nu se ruşina de schimbarea întru acelea întru care era strălucit.

„Iar Saul se întărea mai mult şi-i tulbura pe Iudeii care locuiau în Damasc [...]"/ Căci, de vreme ce era învăţat în *Lege*, le astupa gurile. Ei socoteau că au scăpat de acea vorbă şi împotrivire după se se izbăviseră de Ştefan, dar l-au aflat pe altul, mai fierbinte decît Ştefan.

„[...] dovedind că Acesta este Hristos."/ Acest cuvînt, „dovedind", înseamnează „învăţînd şi tîlcuind din *Scripturile* acelea pe care le ştiau şi ei".

(23) Şi, dacă s-au împlinit multe zile, Iudeii s-au sfătuit să-l omoare. (24) Şi s-a făcut cunoscut lui Saul vicleşugul lor. Şi ei păzeau porţile – şi ziua, şi noaptea – ca să-l ucidă. (25) Şi, luîndu-l ucenicii lui noaptea, l-au slobozit peste zid, lăsîndu-l jos într-o coşniţă. (26) Şi, mergînd la Ierusalim, Saul se ispitea să se lipească de ucenici; şi toţi se temeau de el, necrezînd că este ucenic.

Iudeii vin iarăşi spre gîndul şi socoteala lor cea mai tare, nemaicăutînd clevetitori şi martori mincinoşi, ci ei singuri pornindu-se către ucidere. Căci, după ce au văzut că lucrul se întinde şi se lăţeşte, nici nu mai fac divan [„judecată", n. n.].

„Şi luîndu-l ucenicii lui noaptea, l-au slobozit peste zid, lăsîndu-l jos într-o coşniţă."/ Vezi că Pavel nu s-a mîntuit cu darul [Domnului], ci cu înţelepciune omenească, pentru a te învăţa fapta bună a bărbatului, că şi fără de semne străluceşte.

„Şi, mergînd la Ierusalim, Saul se ispitea să se lipească de ucenici [...]"/ Scăpînd de primejdie, nu numai că nu fuge, ci se duce acolo unde mai mult îi aprinsese pe dînşii. Şi vezi că acum îi căuta pe ucenici, atît de mult se ardea şi se umpluse de rîvna propovăduirii. Şi faptul că venise

mai tîrziu decît ceilalți îl făcea pe dînsul mai sîrguitor, căci zice: „Celui ce i se lasă mai mult, mai mult va iubi" (*Luca* 7:42:43). Dar e lucru vrednic de mirare cum zice în epistola către Galateni că: „Nu m-am suit la Ierusalim către Apostolii cei dinainte de mine, ci m-am dus în Aravia și iarăși m-am întors în Damasc. Apoi, după 3 ani, m-am suit în Ierusalim să-l istorisesc (să-l cercetez) pe Petru. [...] Și nu am văzut pe altul din Apostoli, afară numai pe Iacov «fratele Domnului»"[1] (*Galateni* 1:17-19)."

---

[1] Trebuie lămurit cine a fost acest „frate al Domnului", ca să nu rămînă loc pentru nedumeriri. Iată deci ce spune Cuviosul Nicodim Aghioritul: „Au fost trei Iacovi: unul, fratele lui Ioan, pe care l-a omorît Irod [cum se va arăta, n. n.]; al doilea, fiul lui Alfeu, aceștia doi fiind din cei 12; și al 3-lea, «fratele Domnului», care s-a pomenit aici și nu era din cei 12 Apostoli. Acest Iacov se chema «cel Mic» – după Teofilact – spre osebirea de Iacov fiul lui Zevedei, care se chema «cel Mare», ca unul ce era din cei 12 și mai ales, despre care a pomenit Marcu Evanghelistul cînd a zis: «Erau însă și femei departe privind, între care era Maria Magdalina, și Maria, maica lui Iacov cel Mic și a lui Iosi» (capitolul 15, stih 40), unde «Maria» e Născătoarea de Dumnezeu, ca o maică ce se socotea a acestui Iacov și a lui Iosi, fiii lui Iosif.

Iar că acest Iacov era sfințit din pîntecele maicii sale și că vin și rachiu nu a băut și carne nu a mîncat vreodată, ca un Nazireu, nici nu s-a ras cîndva, nici nu s-a uns cu untdelemn (precum era obiceiul atunci, spre netezirea trupului), nici în baie nu s-a scăldat, o scrie Pamfil Evreul în capitolul 2 al *Istoriei bisericești*, aducîndu-i martori pe Climent Stromatul și pe Ighisip, care mai scriu că pururea pomenitul acesta nu a pus sandale în picioare, ci umbla cu picioarele goale și totdeauna purta haine albe de in. De aceea zic Epifanie și Ieronim că el ar fi fost tînărul acela care în vremea Patimei Mîntuitorului a lăsat giulgiul pe care-l purta și a fugit – precum scrie Evanghelistul Marcu în capitolul 14:51, fiindcă numai acesta purta alb între Apostoli. (De aceea, după urmarea lui, s-a luat obiceiul a purta haine albe de mătase toți Patriarhii Ierusalimului, moștenitorii fericitului Iacov.) [...] De trei ori fericitul Iacov a păzit încă și fecioria în toată viața sa și, din adesele plecări de genunchi ce făcea, i s-au umflat genunchii și s-au făcut vînjoși ca ai cămilei. Iar Hrisostom adaugă că, din pricină că adeseori își bătea fruntea de pămînt, i s-a umflat și s-a făcut neagră. Iar poalele hainei sale se întreceau să le sărute mici și mari – după Ieronim. Ci și întru Sfintele Sfintelor intra și acolo se ruga pentru iertarea neștiințelor norodului, de unde s-a numit și «Olvic», adică «drept», și pe capul său purta potcoava de aur a arhiereului *Legii* – precum mărturisesc Climent și Epifanie. Iar Hrisostom, tîlcuind zicerea «apoi S-a arătat lui Iacov», zice că mai întîi pe acesta l-a hirotonisit Domnul episcop al Ierusalimului (*Cuvîntul 38* la *1 Corinteni*). Și Epifanie (la *Eresul 78*) și Evsevie zic aceasta, deși Climent Stromatul zice că, după înălțarea Domnului, Petru, Iacov și Ioan, cei mai întîi aleși ai Apostolilor, l-au ales pe acest Iacov să fie episcop al Ierusalimului. Și, fiind episcop 20 ani în Ierusalim, de trei ori fericitul s-a învrednicit de mucenicesc sfîrșit. Căci, suindu-l pe aripa Bisericii – fiindcă de acolo

Căci aici zice că a mers la Ierusalim şi că Varnava l-a dus la Apostoli!? Deci în epistola către Galateni nu zice că s-a dus la ei ca să pună înaintea lor „evanghelia" [propovăduirea] lui[1], [ci pentru a-l vedea pe Petru]. Sau, dacă nu este aceasta, atunci se cuvine a socoti că vrăjmăşia şi pîndirea făcută în Damasc [asupra lui] nu s-a făcut îndată după ce a crezut, ci după ce el a venit din Aravia, după trei ani, şi aşa s-a suit pe urmă către Ierusalim. Şi [poate că Luca] nu vorbeşte de călătoria aceasta, ci o lasă, căci

---

strigase în auzul tuturor, zicînd: «Ce mă întrebaţi despre Iisus, Fiul omului? Acesta şade de-a dreapta atot-puternicului Dumnezeu şi va să vie pe norii cerului să facă judecată şi răsplătire!» – aşadar, fiindcă a strigat de acolo acestea, nelegiuiţii preoţi şi cărturari îndată au năvălit asupra lui şi l-au doborît de pe aripa Bisericii, făcîndu-se vărsători de sînge. El însă, plecîndu-şi genunchii şi sfintele picioare şi rugîndu-se pentru ucigaşii săi, a fost împroşcat cu pietre. [...] Iar marele Atanasie zice că acest Iacov a tălmăcit *Evanghelia* lui Matei în limba elină din cea evreiască. (n. n.)

[1] Aceasta a făcut-o după paisprezece ani, căci zice: „Apoi, după paisprezece ani, iarăşi m-am suit în Ierusalim cu Varnava, împreună luînd şi pe Tit. [...] Şi am pus înaintea lor evanghelia pe care o propovăduiesc la «neamuri»" (*Galateni* 2:1, 2). E un amănunt de o mare însemnătate, căci ce vrea să zică aceasta: „evanghelia pe care o propovăduiesc la «neamuri»"? Neştiutorii şi rău-voitorii au înţeles că Pavel avea o „evanghelie" (o bună-vestire) a lui, deosebită de a celorlalţi Apostoli, înţelegere care loveşte în însăşi inima propovăduirii Creştinismului, deschizînd drum şi îndreptăţind eresurile! Căci nu sînt mai multe „evanghelii", mai multe propovăduiri, fiecare după mintea vreunuia, ci adevărul de credinţă este *sobornicesc*, fiind dat de-a dreptul de Sfîntul Duh-Dumnezeu, Care este unul singur şi nu Se schimbă după vremi şi împrejurări. Să ţinem deci seama de tîlcuirile purtătorilor de Duh, care ne lămuresc şi aici, zicînd aşa: „Pentru care pricină a arătat [Pavel] Apostolilor abia după atîţia ani evanghelia pe care o propovăduia? Căci lucrul ar fi fost cu adevărat fără socoteală, ca, după ce paisprezece ani şi mai mult alerga propovăduind evanghelia, să aibă trebuinţă a învăţa apoi dacă aleargă bine sau s-a ostenit în zadar! De aceea, dacă ar fi arătat propovăduirea sa Apostolilor ca să înveţe el însuşi despre calea pe care a umblat, negreşit aceasta ar fi fost fără socoteală şi fără gîndire – aşa precum am zis. Dar Pavel s-a dus la Ierusalim fiindcă vedea cum mulţi se sminteau pentru că Petru primea tăierea împrejur şi pe mulţi îi tăia împrejur, dar el însuşi nu o primea, şi astfel era bănuit că face fărădelege. Iar a merge l-a sfătuit Sfîntul Duh, după o descoperire mai presus de fire, pentru ca aceia care se sminteau să se încredinţeze şi să se înduplece că nu este osebire şi sminteală între propovăduirea lui Petru şi aceea a lui Pavel, ci că Petru iartă tăierea împrejur după iconomie şi pogorămînt, fiindcă el propovăduia Evreilor, care se tăiau împrejur. Deci nu a fost fără socoteală ceea ce a făcut Pavel, că a mers la Ierusalim şi a arătat Apostolilor despre propovăduirea sa după atîţia ani, pentru că Duhul Sfînt l-a pornit să meargă, şi el a ascultat în chip drept şi binecuvîntat, supunîndu-se" (Teofilact, în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

scriitorul de istorie multe scurtează, şi le trece şi adună la un loc multe vremi. Şi [de altfel] nu zice că [acum] s-a dus către Apostoli, ci „se ispitea să se lipească de ucenici", ca unul ce era dascăl şi ucenic.[1]

„[...] şi se ispitea să se lipească [...]"/ Nu se apropia de dînşii cu dîrzenie, ci cu evlavie. „[...] şi toţi se temeau de el, necrezînd că este ucenic."/ Ucenicii se temeau, iar Apostolii nu credeau. Căci, cu adevărat, necrezut lucru era gîndului omenesc ca gonitorul cel atît de fierbinte să se prefacă spre propovăduire.

(27) Iar Varnava, luîndu-l pe el, l-a dus la Apostoli, şi le-a spus în ce chip L-a văzut pe cale pe Domnul, şi că El i-a grăit şi cum a grăit la Damasc cu îndrăzneală în numele lui Iisus. (28) Şi era cu ei intrînd, şi ieşind în Ierusalim şi grăind cu îndrăzneală în numele Domnului. (29) Şi grăia şi se întreba cu Eliniştii. Iar ei căutau să-l omoare. (30) Dar fraţii, înţelegînd aceasta, l-au dus pe el în Chesaria şi de acolo l-au trimis în Tars. (31) Deci bisericile din toată Iudeea, şi Galileea şi Samaria aveau pace, zidindu-se şi umblînd în frica de Domnul, şi se înmulţeau prin mîngîierea Duhului Sfînt.

Că Varnava era un om blînd se arată şi dintru aceasta şi dintru cele săvîrşite de dînsul după aceea. Şi se poate ca Pavel să-i fi fost cunoscut şi prieten încă mai dinainte. Dar către care Apostoli l-a adus? Către Petru şi către Ioan poate, pe care şi el zice că i-a văzut, întru epistola către

---

[1] Cuviosul Nicodim Aghioritul lămureşte nepotirivirea aceasta în tîlcuirea epistolelor lui Pavel, zicînd aşa: „Aici [în epistola către Galateni], Pavel zice că după trei ani de la întoarcerea sa a mers în Ierusalim, dar nu arată din ce loc a mers. Dar, fiindcă mai sus a zis că după întoarcerea sa s-a dus în Aravia şi iarăşi s-a întors în Damasc, poate că a zăbovit în alte locuri acei 3 ani de care zice aici şi iarăşi s-a întors în Damasc, iar din Damasc a mers la Ierusalim, şi atunci s-a adus la Apostoli prin Varnava, precum zic *Faptele*. Căci acestea nu se pot întocmi altminteri, precum şi Icumenie, în tîlcuirea *Faptelor*, se nevoieşte şi se sileşte în 5-6 chipuri să învoiască venirile lui Pavel în Ierusalim ce se arată în *Fapte* cu cele ce se cuprind în trimiterea aceasta către Galateni, şi nu poate; iar la sfîrşit zice că Pavel vorbeşte aici de o altă vreme, pe care Luca nu o arată în *Fapte*, fiindcă scrie prea în scurt şi uneşte multe vremi întru una." Într-adevăr, Sfîntul Evanghelist Luca nu scrie o cronică, pentru că nu acesta e scopul său. El vrea să-l lămurească pe Teofil cum s-a alcătuit Biserica lui Hristos, iar pentru aceasta aveau însemnătate faptele în sine, şi mai puţin anii în care se petrecuseră. (n. n.)

Galateni. Şi vezi că Pavel nu se duce către Apostoli, fiindcă se smerea, ci către ucenici, fiindcă şi el era ucenic. Varnava îl aduce către Apostoli şi le povesteşte acelea pe care le văzuse şi cele grăite de el cu îndrăzneală.

„Şi grăia şi se întreba cu Eliniştii [...]"/ Adică cu Iudeii de limbă elină. Căci ceilalţi, care erau Evrei neaoşi, nu sufereau nici să-l vadă măcar, ci mai ales se ispiteau să-l ucidă.

„Dar fraţii, înţelegînd aceasta, l-au dus pe el în Chesaria şi de acolo l-au trimis în Tars."/ Temîndu-se de ceea ce se făcuse cu Ştefan, îl mîntuiesc pe el şi îl păzesc în Chesaria, şi apoi în Tars, ca să înveţe şi totodată să fie întru întemeiere, de vreme ce era în patria sa. Căci Iudeii nu turbau aşa asupra celorlalţi Apostoli precum asupra acestuia, ci de ei încă se şi cucerniceau, căci se domoliseră cu vremea din turbarea pe care o aveau asupra lor, pentru că de multe ori aceia le stătuseră înainte şi se făcuseră minunaţi în faţa mulţimii.[1]

„Deci bisericile din toată Iudeea, şi Galileea şi Samaria aveau pace [...]"/ Va spune mai jos că Petru se pogorîse din Ierusalim şi, ca să nu socoteşti că făcuse aceasta de frică, a zis înainte că bisericile aveau pace. Căci, cînd era vîrful războiului, Apostolii petreceau în Ierusalim, iar după ce pacea s-a întins şi s-a aşezat s-au dus să propovăduiască şi prin alte locuri.

---

[1] Acestea sînt negreşit pricinile pentru care arhiereii şi cărturarii slăbiseră în dorinţa lor de a-i mai ucide pe Apostoli. Să ne gîndim însă şi la faptul că aceia erau oameni din norod, pe cîtă vreme Pavel era dintre ei, „Fariseu din Farisei", cunoscător desăvîrşit al *Legii*, precum el însuşi mărturiseşte, şi asta îi împungea pururea şi necurmat pe Iudei către ura cea mai veninoasă faţă de dînsul. După Iisus, Sfîntul Apostol Pavel, călătorul ceresc, este omul cel mai urît de către rău-credincioşii din toate vremurile. Şi pe bună dreptate, de vreme ce dogmele, adică adevărurile de neschimbat ale dreptei-credinţe se întemeiază pe epistolele sale! Iar aceasta înseamnă nimicirea tuturor smintelilor care au bîntuit şi bîntuie mintea omenească înşelată de trufie – de la acelea „filosofice" păgîneşti, la eresurile Iudeilor, pînă la acelea „creştine" – pe care marele Apostol le-a osîndit dinainte, cunoscîndu-le prin Duhul, Care nu S-a despărţit de el nici o clipă. De aceea, ereziile l-au dat de o parte cu totul, zicînd că „Cristosul propovăduit de Pavel nu este acela al *Evangheliilor*", ci unul pe care l-ar fi născocit el singur, din ură faţă de propriul său neam. El care, precum Moisi, se roagă a fi mai bine anatema decît să piară „rudeniile sale după trup", Iudeii (*Romani* 9:3)! Cît ne priveşte pe noi, Ortodocşii, *Apostolul* se citeşte la toate Sfintele Liturghii, pentru că este în tipic, dar de ascultat nu se ascultă şi de tîlcuit nu se tîlcuieşte la cuvîntul de folos. Căci, dacă s-ar face aceasta, atot-erezia zisă „Ecumenism" s-ar spulbera pe dată, aşa cum s-a spulberat de mult Arianismul prin cuvîntul insuflat de Sfîntul Duh lui Pavel, cuvînt citit şi tîlcuit în biserici de Teologul Grigorie, de marele Vasilie, de Hrisostomul ori de Fericitul Teodorit. (n. n.)

(32) Şi, trecînd pe la toţi, Petru a venit şi la sfinţii care locuiau în Lida. (33) Şi acolo a aflat un om, anume Enea, care de opt ani zăcea în pat, fiindcă era slăbănog. (34) Şi Petru a zis către el: „Enea, să te vindece Iisus Hristos! Ridică-te şi strînge-ţi patul!" Şi îndată s-a ridicat. (35) Şi l-au văzut toţi cei ce locuiau în Lida şi în Saron, care s-au şi întors la Domnul.

Pentru ce nu a aşteptat credinţa bărbatului şi nici nu l-a întrebat dacă voieşte să se tămăduiască? Pentru că, într-adevăr, minunea s-a făcut mai mult spre mîntuirea şi îndemnarea mai multora. Căci zice: „Şi l-au văzut toţi cei ce locuiau în Lida şi în Saron, care s-au şi întors la Domnul." Şi, de altfel, pînă atunci ei nu dăduseră semnele puterii lor acolo, încît nu se cuvenea să ceară credinţă de la dînşii, precum n-au cerut nici de la ologul. Deci, aşa cum Hristos nu cerea credinţă cînd a început semnele, tot astfel fac şi aceştia. Căci în Ierusalim credinţa acelora fusese după cuviinţă – „încît şi pe uliţe îi scoteau pe cei bolnavi şi-i puneau pe paturi şi pe năsălii, ca, venind Petru, măcar umbra lui să umbrească pe vreunul dintre ei" – căci multe semne se făcuseră acolo, iar aici veniseră pentru întîia oară.

(36) Iar în Iopi era o ucenită cu numele Tavita, care, tîlcuindu-se, se zice „Căprioară". Aceasta era plină de fapte bune şi de milosteniile pe care le făcea. (37) Şi în zilele acelea ea s-a îmbolnăvit şi a murit. Şi, scăldînd-o, au pus-o în foişor. (38) Şi, fiind aproape Lida de Iopi, ucenicii, auzind că Petru este în Lida, au trimis doi bărbaţi la el, rugîndu-l să nu pregete a veni pînă la ei. (39) Şi Petru, sculîndu-se, a mers cu dînşii. Cînd a sosit, l-au dus în foişor şi au stat înaintea lui toate bătrînele, plîngînd şi arătînd cămăşile şi hainele cîte le făcea Căprioara pe cînd era cu ele. (40) Şi Petru, scoţîndu-i afară pe toţi, a îngenuncheat şi s-a rugat şi, întorcîndu-se către trup, a zis: „Tavita, scoală-te!" Iar ea şi-a deschis ochii şi, văzîndu-l pe Petru, a şezut. (41) Şi, dîndu-i mîna, Petru a ridicat-o şi, chemîndu-i pe sfinţi şi pe văduve, le-a dat-o vie. (42) Şi s-a făcut cunoscută aceasta în întreaga Iopi şi mulţi au crezut în Domnul. (43) Şi el a rămas în Iopi destule zile, la un oarecare Simon, curelar.

„[...] cu numele Tavita, care, tîlcuindu-se, se zice «Căprioară»."/ Îi pune şi numele, arătînd că după lucrare se numea aşa, căci era priveghe-

toare, trează şi deşteaptă precum căprioara. Căci multe nume se pun adesea din iconomie.

„Şi în zilele acelea ea s-a îmbolnăvit şi a murit. Şi, scăldînd-o, au pus-o în foişor."/ Adică i-au făcut toate cele pentru mort.

„Şi [...] ucenicii, auzind că Petru este în Lida, au trimis pe doi bărbaţi la el, rugîndu-l să nu pregete a veni pînă la ei"/ Vezi şi nefăţărnicia şi simplitatea acelora, şi lipsa de trufie a lui Petru. Nu ei vin, ci îl cheamă prin alţi doi spre vindecare, şi acela vine. Dar pentru ce nu l-au chemat mai-nainte de a muri [Tavita]? Socoteau lucru nevrednic să-i supere pe Apostoli pentru asemenea lucruri, smulgîndu-i şi împiedicîndu-i de la propovăduire. Pentru aceasta zice că era aproape.

„[...] şi au stat înaintea lui toate bătrînele, plîngînd şi arătînd cămăşile şi hainele cîte le făcea Căprioara pe cînd era cu ele."/ Acest cuvînt: „pe cînd era cu ele", arată multa ei smerită-cugetare. Căci era împreună cu dînsele, şi împreună petrecea şi ca una din toate împreună vieţuia, nu precum facem noi acum.

„Şi Petru, scoţîndu-i afară pe toţi, a îngenuncheat şi s-a rugat [...]"/ Pentru ce îi scoate afară pe toţi? Ca aceia să nu se învăluie de lacrimi şi să nu se tulbure. Şi a îngenuncheat fiindcă rugăciunea a fost întinsă. Apoi, o apucă de mînă; apoi, cîte puţin, viaţa şi puterea ei se aduce în lăuntru.

„[...] şi, chemîndu-i pe sfinţi şi pe văduve, le-a dat-o vie [...]"/ Adică acelora le-a pus-o înainte vie spre mîngîiere, iar văduvelor spre ocrotire. Şi vezi lipsa de mîndrie a lui Petru: atît de mare lucru făcînd, nu găzduieşte nici la dînsa, nici la altcineva din cei vestiţi, ci la Simon curelarul, nici pe cei umili ruşinîndu-i, nici pe cei mari lăsîndu-i a se înălţa.

CAPITOLUL X

(1) Iar în Chesaria era un bărbat cu numele Corneliu – sutaş, din cohorta ce se chema „Italica" – (2) cucernic şi temător de Dumnezeu cu toată casa lui şi care făcea multe milostenii norodului şi se ruga lui Dumnezeu totdeauna. (3) Şi a văzut în vedenie – aievea, cam pe la ceasul al nouălea din zi – Îngerul lui Dumnezeu intrînd la el şi zicîndu-i: „Corneliu!" (4) Iar Corneliu, căutînd spre el şi înfricoşîndu-se, a zis: „Ce este, Doamne?" Şi Îngerul i-a zis: „Rugăciunile tale şi milosteniile tale s-au suit spre pomenire înaintea lui Dumnezeu. (5) Şi acum trimite bărbaţi la Iopi şi cheamă să vină un oarecare Simon, care se numeşte şi «Petru». (6) El este găzduit la un oarecare Simon, curelar, a cărui casă este lîngă mare. Acesta îţi va spune ce să faci." (7) Şi, după ce s-a dus Îngerul care vorbea cu el, Corneliu a chemat două din slugile sale de casă şi pe un ostaş cucernic din cei ce îi slujeau. (8) Şi povestindu-le toate, i-a trimis la Iopi.

Acesta nu era Iudeu, nici [nememic] din cei de sub *Lege*, ci acum apucase şi îmbrăţişase petrecerea noastră. Şi doi cred acum din cei ce erau întru dregătorii, vistierul Etiopiencei şi acesta.

„[...] sutaş, din cohorta ce se chema «Italica» [...]"/ Zice că era sutaş[1] al cohortei (adică al cetei celei mari), care se numea „Italica". Şi cohorta este aceea pe care o numim noi acum „escadron". Şi se cuvine a şti că cohorta este de două sute de ostaşi[2], iar custodia de şaizeci. Şi îl face pe acest bărbat cunoscut şi arătat, ca să nu zică cineva că minte istoria scriiturilor.

„[...] cucernic şi temător de Dumnezeu, cu toată casa lui [...]"/ Să auzim cîţi nu ne grijim de cei ce sînt ai noştri şi ai caselor noastre. Iar acesta şi de ostaşi se grijea.

„Şi a văzut în vedenie – aievea, cam pe la ceasul al nouălea din zi – Îngerul lui Dumnezeu intrînd la el [...]"/ Îl vede pa Înger spre încredinţarea lui Petru, iar mai ales nu a aceluia, ci a celorlalţi mai neputincioşi. Şi

[1] Centurion (n. n.).

[2] O cohortă avea 5-600 de ostaşi, iar prima cohortă a fiecărei legiuni avea 1 000. (n. n.)

în ceasul al nouălea[1], cînd era slobod de grijă și se îndeletnicea întru liniște și întru umilință. Și, de vreme ce ochiul adevărului a văzut că mari erau lucrările, dar moarte, neavînd credință, l-a timis pe Înger, care dăruia dar lucrărilor, ca pe cei ce se nevoiau să-i încununeze cu credința. Și, din vedere, [lui Corneliu] i s-a făcut frică, măsurată însă, cît să-l întoarcă numai. Apoi, graiurile [Îngerului] au dezlegat frica.

„Rugăciunile tale și milosteniile tale s-au suit spre pomenire înaintea lui Dumnezeu [...]"/ Vezi unde ajunge milostenia, chiar în cerul cerului, și înaintea scaunului împărătesc stă. Și vezi cum Îngerul mai întîi îi ridică mintea și i-o face înaltă, și atunci îi zice ce avea de zis.

„Și acum, trimite bărbați la Iopi și cheamă să vină un oarecare Simon, care se numește și «Petru». El este găzduit la un oarecare Simon, curelar [...]"/ Și, ca să nu meargă către altul, i-l arată pe Apostol nu numai de la poreclă, ci și de la loc: „a cărui casă este lîngă mare". Căci Apostolii mergeau mai mult pe la cetățile cele osebite, fiind iubitori de pustie și de liniște. Deci, dacă s-ar fi întîmplat să mai fie și alt curelar Simon, avea și alt semn, că acela locuia lîngă mare. Deci nu era cu putință ca toate trei să se întîmple altuia [să-l cheme „Simon", să fie curelar și să locuiască lîngă mare, n. n.]. Și nu i-a zis [lui Corneliu] pentru ce [să-l cheme pe Petru], ca să nu-l slăbănogească, ci să stea întru pofta ascultării.

„[...] a chemat două din slugile sale de casă și pe un ostaș cucernic [...]"/ Vezi că nu zice acestea la întîmplare, ci ca să arate că întru acest fel erau cei ce stăruiau lîngă dînsul. „Și, povestindu-le toate, i-a trimis la Iopi./ Vezi-i lipsa de trufie, căci nu a zis: Chemați-l la mine pe Petru! – ci, ca să-i înduplece, le-a și povestit totul. Căci nu voia și nu poftea să-l cheme pe acela cu stăpînirea dregătoriei. Pentru aceasta le-a povestit acelora totul.

(9) Iar a doua zi, pe cînd ei mergeau pe cale și se apropiau de cetate, Petru s-a suit în casa de sus să se roage, pe la ceasul al nouălea. (10) Și, flămînzind foarte, voia să guste ceva; dar, pe cînd îi găteau să mănînce, a căzut peste dînsul uimire. (11) Și a văzut cerul deschis și coborîndu-se peste el un vas ca o masă de pînză mare, legată în patru cornuri, lăsîndu-se pe pămînt. (12) În ea erau toate dobitoacele cu patru picioare, și tîrîtoarele pămîntului și păsă-

[1] Trei după amiază, după ceasul nostru. (n. n.)

rile cerului. (13) Şi glas s-a făcut către el: „Sculîndu-te, Petre, junghie şi mănîncă!" (14) Iar Petru a zis: „Nicidecum, Doamne, căci niciodată n-am mîncat nimic spurcat şi necurat!" (15) Şi iarăşi, a doua oară, a fost glas către el: „Cele ce Dumnezeu a curăţit, tu să nu le numeşti «spurcate»!" (16) Şi aceasta s-a făcut de trei ori, şi iarăşi acel ceva s-a ridicat la cer.

„Iar a doua zi, pe cînd ei mergeau pe cale şi se apropiau de cetate [...]"/ Vezi cum Duhul adună vremile, şi face ca acest lucru să nu se împlinească nici mai degrabă, nici mai tîrziu. „[...] Petru s-a suit în casa de sus să se roage, pe la ceasul al nouălea."/ Adică deosebi şi întru linişte, ca întru un foişor.

„[...] a căzut peste dînsul uimire. Şi a văzut cerul deschis [...]"/ Uimirea însemnează şi că Petru s-a înspăimîntat pentru lucrul cel minunat, şi că s-a făcut afară de cele simţite, povăţuindu-se spre cele duhovniceşti. Căci lui i s-a făcut o vedenie duhovnicească.

„[...] şi coborîndu-se peste el ceva ca o masă mare de pînză [...]"/ Petru, căpetenia Apostolilor, avea trebuinţă de dumnezeiasca descoperire a „neamurilor", căci nu ştia că între tăierea împrejur şi netăierea împrejur nu este deosebire după credinţă. Şi nici nu ştia încă arătat că Domnul a zis ca „neamurile" să se înveţe prin slujba credinţei, pînă cînd i-a arătat prin descoperire taina sfatului Său celui negrăit, prin pilda mesei de pînză încredinţîndu-l că întru Hristos nu este deosebire între Iudei şi Elini, căci darul Sfîntului Duh s-a dat, prin credinţă, şi „neamurilor". „[...] legată în patru cornuri, lăsîndu-se pe pămînt [...]"/ Cele patru cornuri arată cele patru stihii [pămîntul, apa, aerul şi focul], masa însemnează lumea cea groasă, iar jivinele cele de multe feluri sînt însemnări şi închipuiri ale aşezării şi stării oamenilor. Lucrul acesta se face semn şi închipuire a toată lumea.

„[...] Iar Petru a zis: „Nicidecum, Doamne, căci niciodată n-am mîncat nimic spurcat şi necurat! [...]"/ Aceasta se iconomiseşte de Duhul ca să aibă răspuns [Petru] către cei ce aveau să-l osîndească, [cărora le va zice] că s-a împotrivit [poruncii de a mînca]. Fiindcă omul [Corneliu] era netăiat împrejur şi nu avea nimic de obşte cu Iudeii, deci toţi aveau să-l osîndească pe dînsul [pe Petru] ca pe un călcător de *Lege*, căci mare grijă aveau ei să păzească *Legea*! Deci acest lucru se iconomiseşte aşa ca ei să nu-l osîndească. Şi poate că Petru a văzut vedenia fiind îngenuncheat. Şi

că ceea ce se făcea era lucru dumnezeiesc, e arătat şi dintru aceea că de sus a văzut pogorîndu-se şi s-a făcut întru uimire. Iar a se pogorî de acolo glas, şi a se face aceasta de trei ori şi iarăşi a se ridica, mare arătare a curăţiei [lui Petru] era. Deci vedenia aceasta se face pentru cei cărora avea să le povestească pe urmă. Fiindcă el auzise: „În calea păgînilor să nu mergeţi!" (*Matei* 10:5). Căci, dacă [mai tîrziu] Pavel a avut trebuinţă de tăierea împrejur a lui Timotei şi de jertfă în Ierusalim, cu mult mai vîrtos [se cerea a face pogorămînt] atunci, la începutul propovăduirii, cînd erau mai neputincioşi.[1] Şi [Petru] nu hotărăşte spurcăciunea şi necurăţia asupra tuturor mîncărilor, ci doar pentru acelea despre care zicea *Legea* că sînt spurcate şi necurate.[2] Şi – deşi semnul şi închipuirea era pentru chemarea „neamurilor", adică pentru a nu-i socoti spurcaţi şi necuraţi pe cei dintru netăierea împrejur – cuvîntul şi socoteala lui Petru nu avea arătarea şi însemnarea pentru oameni, ci pentru cele ce erau oprite în *Lege*. Iar Dumnezeu, arătînd şi dînd însuşirile şi chipul Sfintei Biserici, îi zice să nu socotească nimic spurcat, căci „toată făptura lui Dumnezeu este bună şi nimic nu e de lepădat dacă se ia cu mulţumire, căci se sfinţeşte prin cuvîntul lui Dumnezeu şi prin rugăciune" (*1 Timotei* 4:4, 5).[3] Astfel, din

---

[1] Adică Petru urma unele păziri ale *Legii* (cum era a lepăda anumite mîncări şi a tăia împrejur) din iconomie, pentru neputinţa Iudeilor Creştini, precum şi Pavel avea să-l taie împrejur pe Timotei (capitolul 16:3) şi să aducă jertfă (capitolul 21:26) în biserica lui Solomon din aceeaşi pricină. (n. n.)

[2] Mult avea să dureze păzirea de către Creştinii Iudei a mîncărilor oprite de *Lege* şi mult a luptat împotriva acestui obicei Pavel, precum vedem în epistolele sale, de pildă în cea către Romani, capitolul 14. (n. n.)

[3] Împărţirea cărnurilor întru „curate" şi „necurate" a fost poruncită de Dumnezeu Iudeilor numai pentru o vreme, pentru neputinţa lor, ca să nu facă din anumite animale idoli (obicei pe care îl văzuseră în Egipt, unde pisica, vulturul, crocodilul, şarpele erau „dumnezei"). Dar eresurile legate de „necurăţia" unor mîncări aveau să fie mult mai multe, şi pe acestea le osîndeşte Pavel dinainte. Căci iată cum tîlcuieşte stihul de mai sus Teofilact: „Toate cele făcute de Dumnezeu sînt bune, precum mărturiseşte Moisi, zicînd: «Şi a văzut Dumnezeu toate cîte a făcut şi, iată, erau bune foarte» (*Facerea* 1:31). [Iar] zicînd: «toată făptura», Apostolul a înţeles aici bucatele ce se mănîncă de oameni. Cu aceasta, apucă mai înainte şi dezrădăcinează eresul Maniheilor şi al celorlalţi eretici care ziceau că materia lumii este nefăcută, şi fără de început, şi rea şi început al tuturor relelor. [Şi de aici încheiau] că toate mîncările, fiind dintru aceea, sînt rele şi ele. [Iar Apostolul zice] dimpotrivă, că toată materia este făcută în timp şi că e bună, fiind făptură a lui Dumnezeu."

vedenia lui Petru învăţăm că feluritele jivine se iau şi se aseamănă la obiceiurile oamenilor, căci în vasul pogorît din cer erau tot felul de jivine: „cu patru picioare, şi tîrîtoarele pămîntului şi păsările cerului". Cuvîntul îi însemnează pe cei ce aveau să se aducă la credinţă din multe feluri de păcate, căci aceştia sînt cei asemănaţi fie celor cu cîte patru picioare, pentru aşezarea lor cea dobitocească; fie celor ce se tîrăsc, pentru înveninare; fie celor zburătoare, pentru uşurătatea şi nestatornicia minţii lor. Căci, cu închipuire [aici, „metaforă", n. n.], Saducheilor şi Fariseilor li se zice şi „şerpi" [1]; şi „vulpe" lui Irod[2], şi „cai turbaţi spre muieri" iubitorilor de dezmierdări[3], şi „oi" oamenilor mai fără de răutate; „capre", celor bogaţi, despre care a zis Domnul că dintru ai lor spini şi mărăcini îneacă cuvîntul [bunei vestiri] şi îl fac neroditor[4].

„Şi iarăşi, a doua oară, a fost glas către el: «Cele ce Dumnezeu a curăţit, tu să nu le numeşti spurcate!"/ Glasul pare a se zice către dînsul, dar se zice cu totul către Iudei, căci, dacă dascălul e certat, cu mult mai vîrtos aceia.

(17) Şi, dacă a venit întru sine, Petru se mira ce ar putea să fie vedenia pe care o văzuse. Şi iată, bărbaţii trimişi de Corneliu, între-

---

Maniheismul (eres gnostic iudaic) ca atare a pierit (poate), dar gîndirea de acest fel e mai vie ca niciodată, sminteala venind însă acum mai mult dinspre Brahma şi Budha, prin „tehnicile ascetice" şi prin „nutriţionismul" pe care le întîlnim peste tot. Căci a te hrăni „corect" nu este – chipurile! – o problemă de sănătate, precum s-ar putea crede, ci una „spirituală", de folosire a „energiilor pozitive" din unele bucate, căci altele sînt „încărcate negativ". De multe ori, aceşti Manihei ai vremii noastre dau şi lămuriri „ştiinţifice", dar pînă la urmă tot la „puterile" ascunse în cele de mîncare ajung, căci avem de-a face cu un Panteism vechi de cînd păcatul, care vede „spiritul" în toată făptura şi caută să-l dobîndească – printre altele – din ceea ce ei numesc „hrana vie", adică din legume, verdeţuri, fructe, ouă, lapte, numai anumite cărnuri sau deloc, pregătite cînd şi cum se cuvine (după canoanele lor). (n. n.)

[1] „Şerpi, pui de vipere – le zice Mîntuitorul – cum veţi scăpa de osînda gheenei?" (*Matei* 23:33). (n. n.)

[2] „În ceasul acela, au venit la El unii din Farisei, zicîndu-I: «Ieşi şi du-Te de aici, că Irod vrea să Te ucidă!» Şi El le-a zis: «Mergînd, spuneţi vulpii acesteia [...]»" (*Luca* 13:31, 32). (n. n.)

[3] *Ieremia* 5:8, n. n.

[4] „[Sămînţa] semănată în spini este cel care aude cuvîntul, dar grija acestei lumi şi înşelăciunea avuţiei înăbuşă cuvîntul şi îl face neroditor" (*Matei* 13:22). (n. n.)

întrebau dacă acolo găzduieşte Simon, numit „Petru". (19) Şi, tot gîndindu-se Petru la vedenie, Duhul i-a zis: „Iată, trei bărbaţi te caută; (20) ci sculîndu-te, coboară-te şi mergi împreună cu ei, de nimic îndoindu-te, fiindcă Eu i-am trimis."

„Petru se mira ce ar putea să fie vedenia pe care o văzuse [...]"/ Ce ar putea fi vedenia? Masa este pămîntul, fiarele dintr-însa sînt cei din „neamuri", iar zicerea „junghie şi mănîncă!" însemnează că şi aceia se cade să vină la credinţă; iar că glasul s-a făcut de trei ori însemnează botezul. Deci adevărul vedeniei îi arată taina Sfintei Treimi, precum şi credinţa întru Sfînta Treime pune înainte adevărata cinstire de Dumnezeu.

„Şi, iată bărbaţii trimişi de Corneliu [...]"/ În bună vreme vin bărbaţii, ca să dezlege nedumerirea. Fiindcă şi pe Iosif îl lăsase Hristos să se tulbure, şi apoi l-a trimis pe Înger.[1] Căci sufletul primeşte cu lesnire dezlegarea dacă mai-nainte este întru nedumerire. Şi Petru nu petrece multă vreme întru nedumerire şi nici mai-nainte ca acei bărbaţi să întrebe dacă găzduieşte acolo, ci întru însăşi acea vreme.

„Şi, tot gîndindu-se Petru la vedenie, Duhul i-a zis: «Iată, trei bărbaţi te caută» [...]"/ Şi iarăşi acesta este răspunsul lui Petru către ucenici, ca să cunoască ei că el se îndoise, dar a fost învăţat să nu se îndoiască. Fiindcă ascultă: „Mergi împreună cu ei, de nimic îndoindu-te, fiindcă Eu i-am trimis!" Multă este stăpînirea Duhului! Căci ceea ce face Dumnezeu, aceea face şi Duhul Sfînt.[2] Căci Îngerul a zis: „rugăciunile tale şi milosteniile tale s-au suit spre pomenire înaintea lui Dumnezeu", ca să arate că de acolo [de la Dumnezeu] fusese trimis, dar Duhul nu a zis aşa, ci: Eu i-am trimis, deci se cade a te pleca Duhului!

(21) Şi Petru, coborîndu-se la bărbaţii trimişi la el de Corneliu, le-a zis: „Iată, eu sînt acela pe care îl căutaţi. Care este pricina pentru

---

[1] „Iosif, logodnicul ei, drept fiind şi nevrînd s-o vădească, a voit s-o lase în ascuns. Şi, cugetînd el acestea, iată Îngerul Domnului i s-a arătat în vis, grăind: «Iosife, fiul lui David, nu te teme a o lua pe Maria, logodnica ta, căci ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfînt.» [...] Şi, deşteptîndu-se din somn, Iosif a făcut aşa precum i-a poruncit Îngerul Domnului şi a luat-o la el pe logodnica sa" (*Matei* 1:19, 20, 24). (n. n.)

[2] Tîlcuitorul arată de multe ori că Sfîntul Duh este Dumnezeu, zicînd că una este lucrarea celor trei Feţe ale Prea-Sfintei Treimi, precum una este şi fiinţa Lor, pentru că vrea să îi păzească pe cititori de eresul luptătorilor de Duh. (n. n.)

care aţi venit?" (22) Iar ei au zis: „Corneliu sutaşul – bărbat drept, şi temător de Dumnezeu şi mărturisit de tot neamul Iudeilor – a fost înştiinţat de către un sfînt Înger să trimită să te cheme acasă la el, ca să audă graiuri de la tine." (23) Deci, chemîndu-i înăuntru, i-a ospătat. Iar a doua zi, sculîndu-se, a plecat împreună cu ei, şi cîţiva din fraţii cei din Iope l-au însoţit. (24) Şi în ziua următoare au intrat în Chesaria.

„Iată, eu sînt acela pe care îl căutaţi! [...]"/ Mai întîi a mărturisit că el este acela pe care îl căutau şi abia apoi întreabă pricina, ca, dacă îl vor sili[1], să iasă îndată cu dînşii; iar dacă nu, să-i găzduiască şi să-i ospăteze pe ei în casă.

„Iar ei au zis: «Corneliu sutaşul, bărbat drept, şi temător de Dumnezeu şi mărturisit de tot neamul Iudeilor» [...]"/ Trimişii zic aceste laude pentru Corneliu ca să-l înduplece [pe Petru să creadă] că Înger i se arătase aceluia şi că începutul chemării „neamurilor" s-a făcut de la un bărbat cucernic şi care se arătase vrednic din fapte. Căci – dacă aşa s-a făcut [începutul chemării „neamurilor"], şi [Iudeii] tot se smintesc – ce nu s-ar fi întîmplat dacă nu ar fi fost aceasta? Iar acest cuvînt: „a fost înştiinţat de către un sfînt Înger să te cheme acasă la el", arată că îi trimisese nu ca şi cum l-ar fi defăimat, ci pentru că aşa i se poruncise. Deci – zice – să nu-l treci cu vederea şi să nu-l defaimi [pe Corneliu]!

„Deci, chemîndu-i înăuntru, i-a ospătat."/ Aşadar, mai-nainte îi ospătează şi-i găzduieşte bine, împrietenindu-şi-i. „Iar a doua zi, sculîndu-se, a plecat împreună cu ei." Iar că au mers cu dînsul unii din Iopi, aceasta era iconomie dumnezeiască, pentru a fi martori mai tîrziu, cînd va urma trebuinţa ca Petru să dea răspuns.

Iar Corneliu îi aştepta şi îşi chemase acasă la el rudeniile şi prietenii cei iubiţi. (25) Şi, cînd a fost să intre Petru, Corneliu, întîmpinîndu-l, i s-a închinat căzînd la picioarele lui. (26) Iar Petru l-a ridicat, zicîndu-i: „Scoală-te! Şi eu sînt om." (27) Şi, vorbind cu el, a intrat şi a găsit pe mulţi adunaţi.

---

[1] Căci *Legea* nu îngăduia Iudeilor să intre în casa păgînilor, ceea ce îi va şi spune Petru lui Corneliu, precum se va vedea mai jos. Deci – zice – chiar dacă ar fi fost altă pricină, Petru ar fi mers numaidecît cu soldatul şi cu ceilalţi doi, dar silit de faptul că erau stăpînitori. (n. n.)

Vestit era bărbatul şi în vestită cetate locuia. „Şi îşi chemase acasă la el rudeniile şi prietenii cei iubiţi."/ Acest lucru este cu adevărat al prietenului cel temător de Dumnezeu, care îi face părtaşi de toate aceste bunătăţi pe prietenii cei iubiţi. Şi „prieteni iubiţi" îi numeşte în chip cuvenit pe aceia în care se încredea pururea cînd îi era nevoinţa pentru asemenea lucruri. Şi mi se pare că prietenii şi rudeniile se şi ospătau la dînsul. Şi vezi cum a crezut că Petru va veni negreşit, căci Îngerul nu i se arătase lui în somn, ci deştept fiind şi ziua.

„Iar Petru l-a ridicat, zicîndu-i: «Scoală-te! Şi eu sînt om.»"[1]/ Cu aceasta, şi pe alţii i-a învăţat, şi lui Dumnezeu I-a mulţumit, şi smerenia şi-a arătat-o. Şi vezi că mai-nainte de altele, aceasta îi învaţă pe dînşii, ca nimic mare să nu nălucească pentru ei înşişi.

(28) Şi a zis către ei: „Voi ştiţi că nu se cuvine unui bărbat Iudeu să se lipească sau să se apropie de cel de alt neam, dar mie Dumnezeu mi-a arătat să nu numesc pe nici un om «spurcat» sau «necurat». (29) De aceea, chemat fiind să vin, am venit fără îndoire. Deci vă întreb: Pentru ce pricină m-aţi chemat?" (30) Corneliu a zis: „Sînt patru zile pînă în ceasul acesta de cînd eram postind şi mă rugam în casa mea, în ceasul al nouălea. Şi iată un bărbat în haină luminată a stat în faţa mea (31) şi a zis: «Corneliu, a fost ascultată rugăciunea ta şi milosteniile tale au fost pomenite înaintea lui Dumnezeu. (32) Trimite deci la Iopi şi cheamă-l pe Simon, cel ce se numeşte Petru; el este găzduit în casa lui Simon curelarul, lîngă mare. Cînd va veni, el îţi va spune.» (33) Deci numaidecît am trimis la tine; şi tu ai făcut bine că ai venit. Şi acum, noi toţi stăm de faţă înaintea lui Dumnezeu, să ascultăm toate cele poruncite ţie de Domnul."

---

[1] Aşa le va zice şi Pavel Licaonilor (vezi la capitolul 14:15). Ei zic aceasta pentru a împiedica antropolatria, în care omul cade atît de lesne, măcar că e cea mai jalnică formă de idolatrie: închinarea la propria fire omenească. Adică întocmai ce se întîmplă acum, cînd în fiecare ceas se mai plăsmuieşte un mic om-zeu, fie de către industria sportului, fie de către aceea a spectacolului sau de aceea a politicii. El e numit chiar „idol", cum i se zice şi azi lui Elvis Presley, „trecut în nefiinţă" de 30 de ani; ori, „star", cu derivatele: „superstar" (de unde „Jesus Christ superstar"), „megastar" şi chiar „pornostar"; ori „campion", ori „preşedinte", ori „director de conştiinţe", ori „vector de opinie". În spatele denumirilor acestora tot mai sucite se ascunde aceeaşi trufaşă umilinţă a omului faţă de om, veche de la căderea lui Adam, doar că tot mai neîntemeiată. (n. n.)

„Voi ştiţi că nu se cuvine unui bărbat Iudeu să se lipească sau să se apropie de cel de alt neam, dar mie Dumnezeu mi-a arătat să nu numesc pe nici un om «spurcat» sau «necurat». "/ Îndată le vorbeşte despre iubirea de oameni a lui Dumnezeu şi le arată că El le-a dăruit lor mari bunătăţi. Şi, grăind lucruri mari, totodată se şi smereşte. Căci n-a zis: Noi, Iudeii, care de nimeni nu voim şi nu primim a ne lipi, am venit către voi – ci: Voi ştiţi că Dumnezeu ne-a poruncit să nu ne apropiem de cel de alt neam, căci e lucru fără de lege a ne lipi de altă seminţie. Dar se cuvine – zice – a însemna că acelaşi Dumnezeu a dat voie norodului Creştinesc să nu numească „spurcat" sau „necurat" pe nici un om, ci să fie împreună cu ceilalţi ca şi cu unii ce au nădejdi să creadă în Hristos.

„Deci vă întreb: Pentru ce pricină m-aţi chemat?"/ Petru auzise toată pricina şi de la ostaşi, însă voieşte ca întîi ei să mărturisească, pentru a-i face îndatoraţi credinţei.

„Sînt patru zile pînă în ceasul acesta de cînd eram postind mă rugam în casa mea, în ceasul al nouălea [...]"/ Ce este aceasta? Mie mi se pare că acesta îşi hotărîse vremi de viaţă prea cu luare-aminte şi întru oarecare zile. Căci pentru aceasta a zis: „sînt patru zile". Deci aceasta [de faţă] este o zi; aceea întru care s-au dus cei trimişi de el, încă una; aceea întru care au venit, iarăşi una; şi întru a patra s-a rugat, încît aceea [în care i s-a arătat Îngerul] este a doua după aceea întru care s-a rugat. Vezi cît de mare lucru este rugăciunea?! Cînd s-a dat pe sine spre evlavie, atunci i se arată lui Îngerul.

„Şi iată un bărbat în haină luminată a stat în faţa mea [...]"/ Nu zice: „Înger", ci: „bărbat", atît este de lipsit de trufie. Şi vedeţi minte deşteptată, vedeţi cît de vrednic era de acestea toate!

„Şi acum noi toţi stăm de faţă înaintea lui Dumnezeu [...]"/ Aşa se cuvine robilor lui Dumnezeu să ia aminte şi să asculte.

> ***(34) Şi, deschizîndu-şi gura, Petru a zis: „Cu adevărat, cunosc că Dumnezeu nu este făţarnic. (35) Ci, întru tot neamul, cel ce se teme de El şi face dreptate este primit de El. (36) Cuvîntul pe care l-a trimis El fiilor lui Israil, binevestind pacea prin Iisus Hristos, Acesta este Domn peste toate. (37) Voi ştiţi cuvîntul care s-a făcut în toată Iudeea, începînd din Galileea, după botezul pe care l-a propovăduit Ioan. (38) (Adică despre) Iisus din Nazaret, cum L-a***

uns Dumnezeu cu Duhul Sfînt și cu putere pe Acesta, care a umblat făcînd bine și vindecîndu-i pe toți cei împresurați de diavolul, pentru că Dumnezeu era cu El. (39) Și noi sîntem martori pentru toate cele ce a făcut El în ținutul Iudeilor și în Ierusalim; pe Acesta L-au omorît, spînzurîndu-L pe lemn. (40) Dar Dumnezeu L-a înviat a treia zi și I-a dat să Se facă arătat, (41) nu la tot norodul, ci nouă, martorilor dinainte rînduiți de Dumnezeu, care am mîncat și am băut cu El, după ce a înviat din morți. (42) Și ne-a poruncit să propovăduim norodului și să mărturisim că El este Cel rînduit de Dumnezeu să fie judecător al viilor și al morților. (43) Despre Acesta mărturisesc toți Proorocii, că tot cel ce crede în El va primi iertarea păcatelor prin numele Lui."

Acest cuvînt: „cu adevărat, cunosc că Dumnezeu nu este fățarnic", arată că Dumnezeu nu caută la felurimea fețelor, ci la osebirea faptelor. Și prin cele zise însemnează luminat că acel Dumnezeu de care se temea Corneliu – despre care se învățase prin *Lege* și prin Prooroci, pentru Care făcea și milosteniile – Acesta e întru adevăr Dumnezeu, dar că îi lipsea lui cunoștința Fiului. Și vezi cum îi smerește cugetul, zicînd: „întru tot neamul", ca să nu-și închipuie că „neamurile" sînt în starea celor lepădați.

„[...] și face dreptate [...]"/ „Dreptate" numește toată fapta bună [a credinței, n. n.]. Și n-a zis: Întru tot neamul, cel ce face dreptate se mîntuiește – ci: „este primit", adică, „este primit la a se învrednici de credință", ca și cum ar fi zis: Dumnezeu nu leapădă pe nimeni, ci îi primește pe toți cei care cred.

„[...] Cuvîntul pe care l-a trimis El fiilor lui Israil [...]"/ Dă fiilor lui Israil partea prea-bună.[1]

„[...] cum L-a uns Dumnezeu cu Duhul Sfînt și cu putere pe Acesta [...]"/ Și acestea le zice ca să-i încredințeze pe cei ce erau de față că Dumnezeu L-a uns cu Duhul Sfînt, după firea Lui cea omenească. Căci, de vreme ce Cuvîntul S-a deșertat pe Sineși și S-a împărtășit de sînge și de trup asemenea cu noi, se zice că El ia după omenire cele ce erau ale Sale după fire, ca Dumnezeu. Căci le primește întru Sineși nu pentru El Însuși, ci pentru noi, ca întru o pîrgă. Iar acest cuvînt: „vindecîndu-i pe

---

[1] Ca să nu se mîndrească în deșert păgînii în fața celui dintîi norod al lui Dumnezeu, care e „măslinul cel bun", cum arată Pavel în epistola către Romani, la capitolul 11. (n. n.)

toţi cei împresuraţi de diavolul", arată că acela făcuse multe ciuntiri drăceşti şi strîmbări ale trupurilor.

„[...] pe Acesta L-au omorît, spînzurîndu-L pe lemn."/ Iarăşi le grăieşte pe cele smerite. Şi zice că L-au omorît după ce a arătat că de la Dumnezeu fusese trimis, ca să nu năluceşti sau să gîndeşti ceva necuvios. Vezi-i pe dînşii [pe Apostoli] cum nicăieri nu ascund crucea, ci împreună cu celelalte pun şi chinul.

„[...] nu la tot norodul, ci nouă, dinainte rînduiţi de Dumnezeu [...]"/ Căci El i-a ales pe dînşii.[1] Şi acest lucru tot lui Dumnezeu îl dau şi îl socotesc, zicînd: „martorilor dinainte rînduiţi de Dumnezeu".[2]

„[...] care am mîncat şi am băut cu El, după ce a înviat din morţi"/ Vezi de unde adeverează învierea? Dar pentru ce Hristos nu a făcut nici un alt semn după ce a înviat, ci numai a mîncat şi a băut? Pentru că învierea era mare semn, şi spre dovedirea ei nimic nu era mai mare şi mai tare decît a mînca şi a bea.[3]

„[...] şi să mărturisim că El este Cel rînduit de Dumnezeu să fie judecător al viilor şi al morţilor."/ Şi să mărturisim arătat – zice – ca să nu poată alerga [nimeni] la neştiinţă. Şi n-a zis că El este Fiul lui Dumnezeu, ci pe aceea care îi înfricoşa mai mult pe dînşii, anume că „El este Cel rînduit de Dumnezeu să fie judecător al viilor şi al morţilor".

Apoi, aduce întărirea de la Prooroci, căci mare slavă aveau aceia. Deci, după ce i-a clătinat cu frica, aduce pe urmă şi iertarea, nu de la Dînsul zisă, ci de la Prooroci. Înfricoşarea le-o zice de la Dînsul, iar blîndeţea de la Prooroci: „Despre Acesta mărturisesc toţi Proorocii că tot cel ce crede în El va primi iertarea păcatelor [...]"/ Zice: Cîţi Prooroci au grăit

---

[1] După cuvîntul Mîntuitorului: „Oare nu v-am ales Eu pe voi?" (*Ioan* 6:70). (n. n.)

[2] Adică acelora despre care Dumnezeu a ştiut dinainte că Îl vor mărturisi pînă la capăt, primind chiar să moară pentru această mărturisire. (n. n.)

[3] Într-adevăr, numai aceasta a putut să-i încredinţeze pe ucenici că înviase cu trupul în chip adevărat, că nu era nălucire, precum citim: „Şi, pe cînd vorbeau ei acestea, El a stat în mijlocul lor şi le-a zis: «Pace vouă!» Iar ei, înspăimîntîndu-se şi înfricoşîndu-se, credeau că văd duh. Şi Iisus le-a zis: «De ce sînteţi tulburaţi şi pentru ce se ridică astfel de gînduri în inima voastră? Vedeţi mîinile Mele şi picioarele Mele, că Eu Însumi sunt; pipăiţi-Mă şi vedeţi, căci duhul nu are carne şi oase, precum Mă vedeţi pe Mine că am.» Şi, zicînd acestea, le-a arătat mîinile şi picioarele Sale. Iar ei încă necrezînd de bucurie şi minunîndu-se, El le-a zis: «Aveţi aici ceva de mîncare?» Iar ei i-au dat o bucată de peşte fript şi dintr-un fagure de miere. Şi, luînd, a mîncat înaintea lor" (*Luca* 24:36-43). (n. n.)

pentru lăsarea păcatelor, întru acest Iisus au zis că se vor lăsa acelea. Aşa zice şi Isaia, a Lui faţă [„persoană", n. n.] aducînd-o în mijloc: „Eu sînt Cel ce şterg păcatele tale, şi fărădelegile tale!" (*Isaia* 43:25).

(44) Încă grăind Petru aceste cuvinte, Duhul Sfînt a căzut peste toţi cei care ascultau cuvîntul. (45) Şi s-au spăimîntat credincioşii tăiaţi împrejur cîţi veniseră cu Petru pentru că darul Duhului Sfînt s-a revărsat şi peste „neamuri". (46) Căci îi auzeau pe ei vorbind în limbi şi mărindu-L pe Dumnezeu. Atunci a răspuns Petru: (47) „Oare poate cineva să oprească apa, ca să nu fie botezaţi aceştia care au primit Duhul Sfînt ca şi noi?" (48) Şi a poruncit ca aceştia să fie botezaţi în numele lui Iisus Hristos. Atunci l-au rugat să mai rămînă la ei cîteva zile.

Vezi iconomia lui Dumnezeu?! El nu a lăsat să se săvîrşească cuvîntul, nici să se facă botezul din porunca lui Petru; ci, văzînd că mintea lor era minunată şi că au crezut că botezul este negreşit lăsare a păcatelor, Duhul a venit asupră-le. Încă şi în limbi grăiau, lucru care i-a spăimîntat pe cei ce veniseră împreună cu Petru, Dumnezeu mai-nainte iconomisindu-i lui mare răspundere de îndreptăţire dintru aceasta.[1]

„Oare poate cineva să oprească apa, ca să nu fie botezaţi aceştia?"/ Dar ce trebuinţă mai era de apă, după ce Sfîntul Duh căzuse peste dînşii? Voi spune eu această trebuinţă, descoperindu-vă taina cea ascunsă. Întru [apa botezului] se săvîrşesc semne dumnezeieşti, mormînt şi omorîre, înviere şi viaţă. Căci, aşa cum nouă ne e lesne a ne cufunda şi a ieşi din scăldătoare, cu aceeaşi lesnire Îi este lui Dumnezeu a-l îngropa pe omul cel vechi şi a-l arăta pe cel nou. Şi de trei ori se face [cufundarea în apă], ca să te înveţi că acolo se împlineşte aceasta cu puterea Tatălui, şi a Fiului şi a Sfîntului Duh. Şi că ceea ce se zice este cu socoteală, auzi-l pe Pavel zicînd: „Aşadar, prin botez, ne-am îngropat împreună cu El întru moarte, ca – precum Hristos S-a sculat din morţi, prin slava Tatălui – aşa să umblăm şi noi întru înnoirea vieţii;[2] Căci, dacă am fost sădiţi împreună

---

[1] Pentru că darul Duhului a venit asupra acelor netăiaţi împrejur înainte ca Petru să-i boteze, încît el nu mai putea fi judecat că a adus în Biserică nişte ne-Iudei. (n. n.)

[2] „Aici – tîlcuieşte Teofilact – Apostolul adaugă chipul şi pricina pentru care noi am murit păcatului. Şi zice că murim păcatului fiindcă, prin Sfîntul Botez, ne-am botezat

cu asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și ai învierii Lui, cunoscînd că omul nostru cel vechi a fost răstignit împreună cu El, ca să se nimicească trupul păcatului, pentru a nu mai sluji noi păcatului"[1] (*Romani* 6:4-6).

întru moartea lui Hristos, adică ne-am botezat ca să murim și noi întru asemănarea morții, precum Acela a murit cu lucrul. Căci, ceea ce a fost pentru Hristos crucea și mormîntul, aceasta este pentru noi, Creștinii, botezul, deși nu în același fel. Pentru că Hristos a murit și S-a sculat din morți după trup (trupește), iar noi, murind întru botez după păcat, vom învia după fapta bună. Și – precum Hristos S-a sculat din morți «prin slava Tatălui», adică prin Sine și prin a Sa dumnezeire (căci «slava Tatălui» este Fiul) – așa și noi vom învia cu altă înviere, cu viețuirea cea nouă adică. Pentru că, dacă curvarul se va face întreg-înțelept [curat, feciorelnic cu cugetul, n. n.], iată, întru el s-a făcut și moarte, și viață, adică răutatea a murit întru dînsul, iar fapta bună a înviat și viază" (în tîlcuirea la epistolele lui Pavel). (n. n.)

[1] „Pavel nu a zis că ne-am împărtășit cu asemănarea morții lui Hristos, ci că am fost «împreună sădiți», prin sădire arătînd rodul ce urmează dintr-însa. Pentru că trupul Domnului, îngropîndu-se în pămînt, a adus rodul mîntuirii lumii. Iar noi – fiindcă ne îngropăm în apă după păcat așa cum El a fost îngropat în pămînt după trup, făcîndu-ne astfel împreună sădiți – ne facem părtași întru asemănarea morții Lui, deci și a învierii Lui, moștenind și noi viața veșnică, dacă vom arăta învierea prin faptele bune [ale credinței, n. n.]. Pentru că «omul nostru cel vechi», adică răutatea, «s-a răstignit împreună cu El», adică s-a îngropat prin botez asemenea cu trupul lui Hristos, «ca să se strice trupul păcatului», anume răutatea aceasta, alcătuită din osebite părți, care era ca un trup. Altfel spus, ca să se strice trupul nostru cel păcătos (sau zămislit întru păcat – după Coresi). De aceea zice că trupul trebuie să fie nimicit, nu pentru a se pierde și a se topi ca trupurile moarte, ci ca să nu mai păcătuiască" (Sfîntul Nicodim Aghioritul, în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

CAPITOLUL XI

(1) Apostolii şi fraţii care erau în Iudeea au auzit că şi păgînii au primit cuvîntul lui Dumnezeu. (2) Şi, cînd Petru s-a suit în Ierusalim, cei dintru tăierea împrejur se priceau cu el, (3) zicîndu-i: „Ai intrat la bărbaţi netăiaţi împrejur şi ai mîncat cu ei!" (4) Şi, începînd, Petru le-a povestit pe rînd, zicînd: (5) „Eu eram în cetatea Iopi, rugîndu-mă; şi am văzut, întru uimirea minunii, vedenie: coborîndu-se un vas ca o masă mare de pînză, legată în patru cornuri, slobozindu-se din cer, şi a venit pînă la mine. (6) Căutînd spre aceasta, luam seama, şi am văzut fiarele cu cîte patru picioare ale pămîntului, şi tîrîtoarele şi păsările cerului. (7) Şi am auzit glas zicîndu-mi: «Sculîndu-te, Petre, junghie şi mănîncă!» (8) Şi am zis: «Nicidecum, Doamne! – căci nimic spurcat sau necurat n-a intrat vreodată în gura mea!» (9) Şi glasul mi-a răspuns a doua oară din cer: «Cele ce Dumnezeu a curăţit, tu să nu le numeşti spurcate!» (10) Şi aceasta s-a făcut de trei ori, şi au fost ridicate iarăşi toate în cer.

Văzut-ai rîvna pe care o aveau pentru *Lege*? Nu s-au sfiit şi nu s-au cucernicit de vrednicia lui Petru, nici de semnele ce se făcuseră, nici de cîtă ispravă era a primi [aceia] cuvîntul, ci se priceau pentru acelea mici. Cei dintru tăierea împrejur se priceau cu Apostolii! Să nu fie! Şi nu zic: Pentru ce ai vestit „neamurilor"? – ci: Pentru ce ai mîncat împreună cu cei din „neamuri"? Iar Petru nu a stat împotriva pricirii acesteia mici, ci împotriva aceleia mari. Căci va zice: Dacă ei s-au împărtăşit de Duhul, cum era cu putinţă să nu se împărtăşească [de botez]? Şi prin răspunsurile lui se arată că el nu e nicăieri pricinuitor, ci pretutindeni Dumnezeu, spre Care pe toate le-a aruncat. Căci zice: El a arătat vasul, iar eu am grăit împotrivă. Apoi, El mi-a zis iarăşi [să mănînc], dar nici aşa nu L-am ascultat. Mai departe, Duhul mi-a poruncit să merg, şi mergînd – zice – nu am alergat să botez îndată, ci iarăşi Dumnezeu le-a lucrat pe toate.

„Şi am auzit glas zicîndu-mi [...]"/ Destulă dovadă era şi aceasta să-i înduplece. Căci, văzînd masa, la aceasta s-a adăugat încă şi glas: „«Sculîndu-te, Petre, junghie şi mănîncă!» Şi am zis: «Nicidecum, Doamne!»"

Vedeți – zice – că am făcut ce era în puterea mea: am zis că niciodată nu am mîncat [din cele necurate]. Căci răspunsul acesta privește către ce ziceau aceia, că adică intrase și mîncase împreună cu [păgînii]. Și le dă lor răspuns de îndreptățire, nevoind să folosească vrednicia dascălului. Căci, cu cît grăiește mai cu blîndețe, cu atît mai mult îi supune pe dînșii.

(11) Și iată, trei bărbați au sosit îndată la casa întru care eram, trimiși către mine din Chesaria. (12) Și Duhul mi-a zis să merg cu ei, de nimic îndoindu-mă. Și au venit împreună cu mine și acești șase frați și am intrat în casa bărbatului. (13) Și el ne-a vestit cum a văzut Îngerul stînd în casa lui și zicînd: «Trimite bărbați la Iopi și cheamă-l pe Simon, ce se numește și ‚Petru', (14) care va grăi către tine cuvinte prin care te vei mîntui tu și toată casa ta.» (15) Și, cînd am început eu a grăi, a căzut peste ei Duhul Sfînt, ca și peste noi la început. (16) Și mi-am adus aminte de cuvîntul Domnului, cum a zis: «Ioan a botezat cu apă; voi însă vă veți boteza cu Duh Sfînt» (**Matei** *3:11*). ***(17) Deci, dacă Dumnezeu a dat același dar ca și nouă celor care au crezut în Domnul Iisus Hristos, cum puteam eu să-L opresc pe Dumnezeu?" (18) Auzind acestea, au încetat, și-L slăveau pe Dumnezeu, zicînd: „Așadar, și «neamurilor» le-a dat Dumnezeu pocăință spre viață."***

„Și au venit împreună cu mine și acești șase frați [...]"/ Nimic nu este mai smerit decît cînd aduce mărturia fraților. Nu le povestește nici despre cele zise de Înger lui Corneliu („rugăciunile tale și milosteniile tale"), nici despre blîndețea bărbatului, nici nu le zice că Duhul l-a trimis, și că Dumnezeu a poruncit și că l-a luat de acolo prin Înger; ci se întărește din cea mai de pe urmă, care și singură era semn fără de îndoire. Și nu se îndestulează cu cele zise, ci le aduce aminte și de cuvîntul Domnului, adică: „voi însă vă veți boteza cu Duh Sfînt", zicînd: Nimic nou nu s-a făcut, ci aceea zisă mai-nainte de Domnul. De aceea – zice – nu se cădea a-i boteza, dar botezul se săvîrșise, fiindcă Duhul a căzut peste dînșii. De aceea nici nu zice: Le-am poruncit mai-nainte să se boteze! Dar ce? „Au poate cineva să oprească apa, ca să nu fie botezați aceștia?" – dintru aceasta arătîndu-se că el nu făcuse nimic.

„Deci, dacă Dumnezeu le-a dat lor același dar ca și nouă [...]"/ Darul acela – zice – pe care l-am avut noi, l-au luat și aceia. A adăugat: „același

dar ca şi nouă" ca să le astupe gurile. Dumnezeu – zice – nu lasă ca ei să aibă darul mai mic [decît noi] după ce au crezut, ci întocmai l-a dat şi lor. Şi nu zice: „ca şi vouă", ci: „ca şi nouă", adică: De ce pătimiţi în chip nevrednic, de vreme ce noi înşine îi numim pe dînşii „părtaşi".

„[...] cum puteam eu să-L opresc pe Dumnezeu? [...]"/ Celor care îi cereau socoteală şi îl mustrau, le dă răspuns foarte cu înfruntare şi greu. Nu puteam – zice – să opresc ceea ce se făcea! Şi, din cuvintele acestea, s-au smerit aceia şi s-au liniştit. Vezi că din grăirea către norod a lui Petru, după ce le-a vestit cele făcute, toate s-au făcut bine. De aici s-a deschis de acum încolo uşa către „neamuri".

> ***(19) Deci cei ce se risipiseră din cauza tulburării făcute pentru Ştefan, au trecut pînă în Fenicia, şi în Cipru şi în Antiohia, nimănui grăind cuvîntul în afara Iudeilor. (20) Şi erau unii dintre ei, bărbaţi CipHioţi şi Cirinei care, venind în Antiohia, vorbeau şi către Elini, binevestindu-L pe Domnul Iisus. (21) Şi mîna Domnului era cu ei şi era mare numărul celor care au crezut şi s-au întors la Domnul. (22) Şi s-a auzit cuvîntul despre dînşii la urechile Bisericii din Ierusalim, şi l-au trimis pe Varnava să meargă pînă în Antiohia. (23) Care, mergînd şi văzînd darul lui Dumnezeu, s-a bucurat şi-i îndemna pe toţi să petreacă întru Domnul întru voinţa inimii. (24) Căci era bărbat bun şi plin de Duh Sfînt şi de credinţă. Şi s-a adăugat Domnului norod mult. (25) Şi a mers Varnava la Tars, ca să-l caute pe Saul. (26) Şi, aflîndu-l, l-a adus în Antiohia. Şi au fost un an întreg adunîndu-se în biserică şi învăţînd mult norod. Şi în Antiohia, întîia oară, ucenicii s-au numit „Creştini".***

Nu mică ispravă a făcut goana, fiindcă celor care-L iubesc pe Dumnezeu toate li se fac spre bine. Căci – cînd a fost ucis Ştefan, cînd Pavel s-a primejduit de două ori [să fie ucis], cînd Apostolii au fost bătuţi – atunci s-au primit „neamurile", lucru despre care zice şi Pavel, grăind către Elinişti: „Vouă se cădea să vi se grăiască mai întîi cuvîntul lui Dumnezeu; dar, de vreme ce îl lepădaţi, judecîndu-vă nevrednici de viaţa veşnică, iată, ne întoarcem către «neamuri»" (vezi mai jos, capitolul 13:46). Şi îi numeşte „Elinişti" poate pentru că nu ştiau evreieşte. Iar aceea: „şi mîna Domnului era cu ei", arată că săvîrşeau semne. Vezi pentru ce a fost nevoie de semne şi acum: ca să creadă.

„[...] şi l-au trimis pe Varnava să meargă pînă în Antiohia."/ De ce nu-i scriu lui Pavel, ci îl trimit pe Varnava? Încă nu ştiau fapta bună a lui Pavel.

„Căci era bărbat bun şi plin de Duh Sfînt şi de credinţă."/ Nu este acelaşi lucru a fi bun Dumnezeu, şi a fi bun bărbatul. Căci Dumnezeu este bun din fire, fiind început şi izvor al bunătăţilor; iar bărbatul nu e bun din fire, ci din dobîndirea şi împărtăşirea faptei bune.[1] „Şi a mers Varnava la Tars, ca să-l caute pe Saul."/ Foarte bun era bărbatul, şi fără de răutate şi iertător. L-a căutat – zice – pe nevoitorul şi pe voievodul.

„Şi au fost un an întreg adunîndu-se în biserică şi învăţînd mult norod."/ Nu mică este lauda cetăţii, căci ea s-a îndulcit atîta vreme de gura aceluia mai întîi decît toate celelalte.

„Şi în Antiohia, întîia oară, ucenicii s-au numit «Creştini»."/ A lui Pavel este şi isprava aceasta, să ridice numele acesta la atîta înălţime, ca pe un semn. Căci – unde au crezut trei mii, unde cinci mii, unde atîta mulţime – nu s-a făcut nimic de acest fel, ci se numeau „cei din cale". Şi aici s-au învrednicit întîi de un nume ca acesta. Şi ni se cuvine a însemna că mai mult pentru aceasta s-a învrednicit Antiohia de scaun patriarhal, pentru că acolo s-au numit întîi „Creştini".

(27) În zilele acelea, s-au coborît de la Ierusalim în Antiohia prooroci. (28) Şi – sculîndu-se unul dintre ei, cu numele Agav – a arătat prin Duhul că va fi în toată lumea foamete mare, care a şi fost în zilele chesarului Clavdiu[2]. (29) Iar ucenicii au hotărît ca fiecare dintre ei, după cum avea, să trimită spre slujba fraţilor care locuiau în Iudeea; (30) ceea ce au şi făcut, trimiţînd presviterilor prin mîna lui Varnava şi a lui Saul.

„[...] s-au coborît Prooroci."/ Atunci cum zice Hristos că *Legea* şi Proorocii au fost pînă la Ioan?[3] Spune aceasta despre acei Prooroci care mai-nainte glăsuiseră venirea Lui.

---

[1] Aşa se desluşeşte zicerea Mîntuitorului: „Nimeni nu este bun decît numai unul Dumnezeu" (*Matei* 19:17). (n. n.)

[2] Clavdiu Tiberius Drusus, împărat Roman între anii 41-54, urmaş al lui Caligula. A sfîrşit omorît de soţia sa Agripinna, mama şi totodată ţiitoarea fiului ei Nero, care o va şi ucide la o vreme. (n. n.)

[3] „Toţi Proorocii şi *Legea* au proorocit pînă la Ioan" (*Matei* 11:13). (n. n.)

„[...] a arătat prin Duhul [...]"/ Duhul Sfînt spune dinainte, ca să nu se creadă că foametea s-a făcut din pricina creştinătăţii. Pentru că şi Hristos zisese [că va fi foamete].[1] Nu pentru aceasta deci, căci dintru început se cădea a se întîmpla acest lucru, ci pentru relele făcute asupra Sfinţilor Apostoli. Deci, de vreme ce Iudeii zăceau întru dînsele şi stăteau asupra Apostolilor, se face foamete mare, mai-nainte vestind relele ce aveau să le fie.[2]

„Iar ucenicii au hotărît ca fiecare dintre ei, după cum avea, să trimită spre slujba fraţilor care locuiau în Iudeea."/ Vezi că însăşi foametea li s-a făcut pricinuitoare de mîntuire, căci i-a îndemnat la milostenie. Şi vezi-i pe dînşii că, îndată ce au crezut, au şi adus rod nu numai celor de aproape, ci şi celor de departe.

„[...] trimiţînd presviterilor [...]"/ Şi după acest lucru se arată că în vremea Apostolilor era şi vrednicia presviterilor, alături de treapta diaconilor şi a episcopilor.

---

[1] „Va fi foamete, şi ciumă şi cutremure pe alocuri" (*Matei* 24:7). (n. n.)

[2] Nimicirea Ierusalimului şi împrăştierea lor prin lume, despre care e vorba în multe locuri ale *Faptelor*. (n. n.)

CAPITOLUL XII

(1) Iar în vremea aceea, împăratul Irod (Agrippa) a pus mîinile pe unii din Biserică, să le facă rău. (2) Şi a ucis cu sabia pe Iacov, fratele lui Ioan. (3) Şi, văzînd că este pe placul Iudeilor, l-a prins şi pe Petru (şi erau zilele Azimelor). (4) Pe care l-a băgat în temniţă, dîndu-l la patru pătrimi de ostaşi[1] ca să-l păzească, vrînd să-l scoată la norod după Paşti. (5) Deci Petru era păzit în temniţă şi se făcea rugăciune neîncetată către Dumnezeu pentru el de către Biserică.

„Iar în vremea aceea, [...]"/ În care vreme? În cea din „zilele chesarului Clavdiu"[2].

„Împăratul Irod (Agrippa) [...]"/ Pe Agrippa îl pusese împărat[3] peste Iudeea Gaius[4], stăpînitorul şi împăratul Romanilor, după ce îi surghiunise în Lugdun pe Irod [Tetrarhul] şi pe Irodiada. Acela era Irod [Antipa] cel

---

[1] La patru căpetenii cu cîte patru ostaşi. (n. aut.)

[2] Aşadar, între anii 41-54. (n. n.)

[3] „Împărat" e numele unei vrednicii pe care conducătorii Iudeilor nu o mai aveau de mult, ei fiind doar nişte guvernatori locali, numiţi şi demişi de singurul împărat de pe lume, chesarul de la Roma. Aşa fusese acel Irod, zis „Cel Mare", din vremea naşterii lui Iisus; aşa fusese acel Irod Antipa, din vremea propovăduirii şi Patimii Mîntuitorului, aşa era şi acest Agrippa, numit „Irod" pentru că numele acesta ajunsese porecla „împăratului" Iudeilor.

Deci „împăratul" (Irod) Agrippa I era fiul lui Aristobul şi al Verinichii şi nepot al lui Irod cel Mare. Caligula l-a făcut mai întîi guvernator al provinciilor stăpînite înainte de Filip, apoi „împărat" peste tetrarhiile lui Lysanias şi Antipa (care a fost surghiunit, împreună cu Irodiada), şi în sfîrşit al Samariei şi Iudeii, ajungînd să stăpînească întreaga împărăţie a bunicului său, Irod cel Mare. L-a ucis pe Apostolul Iacov cel Mare şi l-a închis pe Apostolul Petru. A fost lovit de mînia lui Dumnezeu în a doua zi a unei sărbători date în cinstea împăratului Clavdiu, în marele teatru din Chesaria. A murit, la 54 de ani, în anul 44, de aceeaşi boală urîtă care îl omorîse şi pe bunicul lui, domnind patru ani ca tetrarh şi trei ca „împărat" al întregii Palestine. (n. n.)

[4] Gaius Caesar, zis „Caligula", împărat Roman între 37-41. După pilda lui Iulius Caesar şi Augustus, s-a mărturisit pe sine zeu. Printre alte fapte ale sale vrednice de pomenire, trebuie ştiut că trăia în chip incestuos cu sora sa de sînge şi că şi-a făcut calul senator. (n. n.)

care îl omorîse pe Ioan [Botezătorul], după cum istorisesc Iosif [Flaviu] şi Evsevie [din Chesaria]. Deci nepotrivirea numelui, a-i zice „Irod" în loc de „Agrippa", s-a făcut ori din greşeala scrisului, ori pentru că avea două nume. Fiindcă şi vremea, şi faptele îl arată pe acest Agrippa că a fost şi în vremea chesarului Clavdiu, care fusese făcut împărat după Gaius.

„[...] a pus mîinile pe unii din Biserică, să le facă rău."/ Vezi că adunarea bărbaţilor credincioşi se numeşte „biserică".[1]

„Şi, văzînd că este pe placul Iudeilor[2], l-a prins şi pe Petru [...]"/ Pentru ca nimeni să nu spună că ei [Creştinii] îndrăznesc la moarte fără de primejdie – şi deci fără teamă, fiindcă Dumnezeu îi răpeşte pe dînşii [din mîna ucigaşilor] – pentru aceasta El sloboade să fie ucise şi căpeteniile, adică Ştefan şi Iacov, încredinţîndu-i pe ucigaşi că nici aceasta nu-i opreşte şi nu-i împiedică pe [credincioşi]. Şi trebuie a însemna că, din cei doisprezece ucenici, cel dintîi Iacov a mărturisit. Şi plăcut lucru le era lor [Iudeilor] uciderea, şi încă uciderea nedreaptă. Căci ei slujeau poftelor lor celor necuvioase, cărora ar fi fost nevoie să le curmeze pornirea. Iar el [Agrippa] le-o mai şi întindea, fiind ca un muncitor al celor bolnavi, iar nu ca un doctor, cu toate că avea nenumărate pilde de la moşu-său şi de la Irod, tatăl său.

„[...] (şi erau zilele Azimelor"). Pe care l-a băgat în temniţă [...] vrînd să-l scoată la norod după Paşti"/ Iarăşi deşarta şi de prisos păzire a *Legii* cea cu de-adinsul a Iudeilor! [Ei voiau] să ucidă cu urgia ei, şi făceau aceasta întru o asemenea vreme [a praznicului Paştilor].[3]

„[...] dîndu-l la patru pătrimi de ostaşi, ca să-l păzească [...]"/ Adică la şaisprezece, căci de patru ori patru fac şaisprezece. Şi acest lucru era şi al mîniei, şi al fricii. Şi, cu cît mai cu de-adinsul a fost păzirea, cu atît mai minunată arătarea [Îngerului]. Şi aceasta era pentru Petru, care se făcuse mai lămurit şi mai strălucit.

---

[1] De aceea îşi zic sectanţii „adunare". Dar Biserica, adică *ecclesia*, e neînchipuit mai mult decît adunarea la un loc a credincioşilor, mai bine zis e totul, fiind „trup al lui Hristos", prin Taina Sfintei Împărtăşiri. (n. n.)

[2] Despre aceasta, tot Sfinţitul Teofilact zice aşa: „Iacov era mare glăsuitor şi cuvîntător de Dumnezeu, încît aşa de nesuferit a fost Iudeilor, că Irod l-a omorît ca să placă acelora" (în tîlcuirea la *Marcu*). (n. n.)

[3] În acea vreme a Azimelor Îl uciseseră şi pe Hristos, şi din aceasta mi se pare că se vădeşte iarăşi îndrăcirea nerăbdătoare de care erau stăpîniţi. (n. n.)

„[...] și se făcea rugăciune neîncetată către Dumnezeu pentru el de către Biserică."/ Auziți cum se aflau către dascăli! Nu au făcut vreo zarvă, nu s-au tulburat, ci s-au dat la rugăciune, aceea ce este ajutătoare cu adevărat.

(6) Și, cînd Irod era să-l scoată afară, în noaptea aceea Petru era dormind între doi ostași, legat cu două lanțuri, iar înaintea ușii paznicii păzeau temnița. (7) Și iată Îngerul Domnului a venit, iar în casă a strălucit lumină. Și, lovindu-l pe Petru în coastă, îngerul l-a deșteptat, zicînd: „Scoală-te curînd!" Și lanțurile i-au căzut de la mîini. (8) Și a zis îngerul către el: „Încinge-te și încalță-te!" Și el a făcut așa. Și i-a zis lui: „Pune haina pe tine și vino după mine!" (9) Și, ieșind, mergea după Înger, dar nu știa că ceea ce s-a făcut prin Înger este adevărat, ci i se părea că vede vedenie. (10) Și, trecînd de straja întîi și de a doua, au ajuns la poarta de fier care duce în cetate, și poarta s-a deschis singură. Și, ieșind, au trecut o uliță, și îndată Îngerul s-a dus de la el.

„[...] Petru era dormind între doi ostași [...]"/ Petru nu era îngrijat, nici înfricoșat, ci, în aceeași noapte în care urma să fie scos, dormea, pe toate aruncîndu-le la Domnul. Și vezi cum era cu de-adinsul păzirea, căci păzitorii dormeau cu el. Dar pentru ce a strălucit lumină? Ca Petru să vadă și să audă, și să nu creadă că este nălucire. Și aceasta: „Scoală-te curînd!", a zis-o ca el să nu se lenevească. Încă l-a și lovit, atît de greu dormea Petru. Iar acest cuvînt: „lovindu-l pe Petru în coastă", nu însemnează că îl tulbura, ci că îl îndupleca să nu întîrzie.

„Încinge-te și încalță-te!"/ Cum de făcea Petru afară de porunca ce zice: „Să nu cîștigați aur, nici argint, nici două haine, nici încălțăminte, nici brîu, nici toiag!" (*Matei* 10:10) – de vreme ce el avea brîu, haine și încălțăminte? Și mai ales întru acea vreme [de primăvară] se cuvenea să fie desculț, căci trebuința cea multă a încălțărilor este iarna. Încă și Pavel, scriindu-i lui Timotei să vină mai-nainte de iarnă, îi poruncește: „Adu-mi felonul pe care l-am lăsat în Troia!" (*2 Timotei* 4:13), căci nu poate spune cineva că nu avea și altul pe care îl purta. Dar ei nu s-au împotrivit poruncii lui Hristos, să nu fie! Ci chiar i-au urmat foarte. Căci poruncile acelea erau pentru o vreme, nu pentru totdeauna. Căci Luca arată că Hristos a zis ucenicilor aceasta: „«Cînd v-am trimis pe voi fără pungă, fără traistă și fără încălțăminte, ați avut lipsă de ceva?» Iar ei au zis: «De ni-

mic.» Şi El le-a zis: «Acum însă cel ce are pungă să o ia, tot aşa şi traista [...]»" (*Luca* 22:35, 36)" Prin urmare, atunci le-a poruncit aceea vrînd să-Şi arate puterea. Căci ce este – spune-mi mie! – să fi avut o singură haină? Dacă ar fi trebuit să o spele, li se cuvenea să umble goi sau să şadă acasă. Iar dacă ar fi căzut ger iute şi mare, ori trupul le-ar fi fost cuprins de răceală, s-ar fi topit şi nu ar mai fi grăit. Căci trupurile lor nu li se făcuseră de diamant.

„[...] dar nu ştia că ceea ce s-a făcut prin înger este adevărat, ci i se părea că vede vedenie."/ După cuviinţă [i se părea], pentru covîrşirea şi mărimea celor ce se făceau. Căci covîrşirea şi mărimea semnelor îl înspăimîntă pe cel ce le vede. Iar dacă lui Petru i s-a părut că vede vedenie – întru atîta vreme, deşi el însuşi se încinsese şi se încălţase – ce nu ar fi pătimit altul?

(11) Şi Petru, venindu-şi în sine, a zis: „Acum ştiu cu adevărat că Domnul l-a trimis pe îngerul Său şi m-a scos din mîna lui Irod şi din toate cîte aştepta norodul Iudeilor." (12) Şi, luînd aminte, a venit la casa Mariei, mama lui Ioan, cel numit „Marcu", unde erau adunaţi mulţi şi se rugau. (13) Şi, bătînd Petru în uşa porţii, o slujnică cu numele Rodi a mers să asculte. (14) Şi, cunoscînd glasul lui Petru, de bucurie nu a deschis uşa, ci, alergînd înăuntru, a spus că Petru era înaintea porţii. (15) Iar ei au zis către ea: „Ai înnebunit!" Dar ea se întărea că aşa este. Iar ei ziceau: „Îngerul lui este." (16) Dar Petru nu înceta bătînd. Şi, deschizîndu-i, l-au văzut şi s-au spăimîntat. (17) Şi făcîndu-le cu mîna să tacă, le-a povestit în ce chip l-a scos Domnul pe el din temniţă. Şi a zis: „Vestiţi acestea lui Iacov şi fraţilor!" Şi, ieşind, s-a dus în alt loc. (18) Şi, făcîndu-se ziuă, mare tulburare a fost între ostaşi ce se făcuse oare cu Petru?

„Acum ştiu cu adevărat [...]"/ Acum – zice – am cunoscut, nu atunci cînd eram în temniţă. Îngerul voia ca bucuria lui să i se facă deodată şi fără de veste, după ce se va izbăvi, şi atunci să-şi ia simţirea.

„[...] luînd aminte, a venit la casa Mariei, mama lui Ioan [...]"/ Ce este acest cuvînt: „luînd aminte"? Adică socotind unde se află, ori că nu i se cuvine să se ducă aşa simplu, ci să-i răsplătească făcătorului de bine. Iar Ioan era poate acela care se afla cu dînşii pururea. Căci de aceea i-a

pus şi porecla, zicînd: „cel numit «Marcu»". Poate că acesta era Marcu Evanghelistul, prin care se zice că a bine-vestit Petru, fiindcă *Evanghelia* lui Marcu se zice că e a lui Petru. Şi cuvîntul e de crezut, căci la dînsul petrecea şi Petru, şi ceilalţi.

„[...] de bucurie, nu a deschis uşa [...]"/ Vezi şi evlavia slujnicei, care din pricina bucuriei nu a deschis uşa. Şi bine s-a făcut acest lucru, ca nu cumva, văzîndu-l îndată, aceia să se înspăimînte şi să nu creadă. Căci chiar şi aşa tăgăduiau. Şi ea se sîrguia să aducă bunele vestiri, iar ei ziceau: „Îngerul lui este!" – dintru aceasta fiind adeverit că fiecare are Înger. Căci lîngă toţi cei ce au crezut în Dumnezeu se află Înger, dacă nu cumva noi îl vom goni cu lucrurile noastre cele rele. Căci, aşa cum pe albine le goneşte fumul şi pe porumbei îi alungă putoarea, tot astfel şi pe Îngerul vieţii noastre îl depărtează păcatul cel vrednic de multe lacrimi şi puturos. Dar de unde le-a venit lor să-şi închipuie că era Înger? De la vreme au bănuit aceasta [căci era noapte şi îl ştiau pe Petru închis, n. n.].

„Şi a zis: «Vestiţi acestea lui Iacov şi fraţilor!»"/ Vezi cum nu este măreţ în deşert, căci n-a zis: Faceţi arătate acestea celor de pretutindeni! – ci: „fraţilor".

„Şi, ieşind, s-a dus în alt loc."/ Căci nu-L ispiteau pe Dumnezeu, nici pe sine nu se aruncau întru ispite.[1] Au făcut-o şi pe aceasta, dar atunci cînd li s-a poruncit: „Intrînd – zice – grăiţi în biserică norodului!" (capitolul 5, stih 20). Atunci, auzind, îndată s-au plecat. Iar aceasta nu i-o zisese Îngerul[2], ci, scoţîndu-l noaptea, se depărtase în tăcere, dîndu-i stăpînire să se ducă [unde va voi].

(19) Iar Irod, cerîndu-l şi neaflîndu-l, după ce au fost cercetaţi străjerii, a poruncit să-i omoare. Şi el, coborînd din Iudeea în Chesaria, petrecea acolo. (20) Şi Irod era mînios pe cei din Tir şi pe Sidonieni. Dar ei au venit toţi împreună la el şi, înduplecîndu-l pe Vlast, care era peste cămara împăratului, cereau pace, pentru că ţara lor se hrănea din pămîntul împărătesc.

„[...] a poruncit să-i omoare."/ Cu putinţă Îi era lui Dumnezeu să-i scoată şi pe aceia împreună cu Petru. Dar, dacă Îngerul i-ar fi scos împre-

[1] Adică Petru nu a găzduit în casa Mariei, unde erau adunaţi mulţi Creştini, ca să nu-i arunce în primejdie şi pe aceia, căci Irod i-ar fi prins pe ei negreşit. (n. n.)

[2] Nu-i zisese să stea în adunarea fraţilor. (n. n.)

CAPITOLUL XIII

(1) Şi în Biserica din Antiohia prooroci şi învăţători erau Varnava şi Simon (ce se numea „Niger"), Luciu Cirineul, Manain (cel ce fusese crescut împreună cu Irod tetrarhul) şi Saul.

Îl pomeneşte întîi pe Varnava, căci Pavel nu era încă strălucit [cu darul Duhului Sfînt] şi nu făcuse nici un semn. Şi se cuvine a însemna că Pavel şi Varnava s-au rînduit împreună cu proorocii.

„[...] Manain (cel ce fusese crescut împreună cu Irod tetrarhul) [...]"/ Iată! – năravul fiecăruia mîntuieşte, nu petrecerea şi creşterea din copilărie. Căci vezi cum Irod era prea-rău, iar Manain, care crescuse împreună cu el, se schimbase atîta, încît se învrednicea şi de proorocii.

(2) Şi, slujind ei Domnului şi postind, Duhul Sfînt a zis: „Osebiţi-Mi-i pe Varnava şi pe Saul pentru lucrul la care i-am chemat!" (3) Atunci, postind şi rugîndu-se, şi-au pus mîinile peste ei, şi i-au slobozit. (4) Deci aceştia, trimişi de Duhul Sfînt, au coborît la Seleucia, şi de acolo au mers cu corabia în Cipru. (5) Şi, venind în Salamina, vesteau cuvîntul lui Dumnezeu în sinagogile Iudeilor. Şi-l aveau şi pe Ioan slujitor. (6) Şi, străbătînd ei ostrovul pînă la Pafos, l-au aflat pe un oarecare vrăjitor, prooroc mincinos Iudeu, al cărui nume era Variisus, (7) ce era împreună cu antipatul Sergius Paulus, bărbat înţelept. Acesta, chemîndu-i la sine pe Varnava şi pe Saul, a cerut să audă cuvîntul lui Dumnezeu, (8) iar Elima vrăjitorul (căci aşa se tîlcuieşte numele lui) le stătea împotrivă, căutînd să-l întoarcă pe antipat de la credinţă.

Ce înseamnă „slujind ei Domnului"? Adică propovăduind. Iar acel cuvînt: „pentru lucrul la care i-am chemat!", l-a pus în loc de: „la apostolie"[1]. Şi de cine se hirotonesc? De Lucius şi de Manain, şi mai ales de Duhul Sfînt. Şi se hirotonesc ca să propovăduiască cu stăpînire. Atunci cum zice el: „Pavel, Apostol nu de la oameni, nici prin om" (*Galateni* 1:1)? Pentru

[1] Adică la propovăduirea bunei-vestiri, a evangheliei lui Hristos. (n. n.)

că nu vreun om l-a chemat şi l-a adus pe dînsul la credinţă.[1] Şi nu oricum şi la întîmplare îi hirotonea pe diaconi, ci după ce posteau şi se rugau.

„[...] şi-au pus mîinile peste ei [...]"/ Ca dintru aceasta să socotim că prin punerea mîinilor au trecut peste treapta diaconului.[2]

„Deci aceştia, trimişi de Duhul Sfînt, au coborît la Seleucia, şi de acolo au mers cu corabia în Cipru."/ Nu zăbovesc în Seleucia, ştiind că ar fi putut dobîndi mult folos din cetatea vecină, aflată aproape de dînsa. Deci se sîrguiesc către cele ce îi sileau.

„Acesta [antipatul], chemîndu-i la sine pe Varnava şi pe Saul, a cerut să audă cuvîntul lui Dumnezeu."/ Lucrul cel minunat al antipatului este că, fiind cuprins de vrăjile lui Elima, a voit totuşi să-i audă pe Apostoli. Şi vezi-l şi pe vrăjitor, că nu se mînia foarte atunci cînd [Apostolii] le propovăduiau celorlalţi, ci doar cînd s-au apopiat de antipat, căci zice: „Elima vrăjitorul [...] le stătea împotrivă, căutînd să-l întoarcă pe antipat de la credinţă."

(9) Iar Saul (cel ce se numeşte şi „Pavel"), umplîndu-se de Duh Sfînt, a căutat la el (10) şi a zis: „O, tu cel plin de toată viclenia şi de toată răutatea, fiu al diavolului, vrăjmaşule a toată dreptatea, nu vei înceta răzvrătind căile Domnului cele drepte? (11) Şi acum, iată mîna Domnului este asupra ta şi vei fi orb, nevăzînd soarele pînă la o vreme!" Şi îndată a căzut peste el ceaţă şi întuneric şi, umblînd împrejur, căuta povăţuitor. (12) Atunci antipatul, văzînd ce s-a făcut, a crezut, mirîndu-se foarte de învăţătura Domnului.

„Iar Saul (cel ce se numeşte şi «Pavel») [...]"/ Numele i se schimbase odată cu hirotonirea lui. Şi i-au schimbat numele ca nici cu aceasta să nu

---

[1] În tîlcuirea epistolei către Galateni, Sfinţitul Teofilact zice aşa: „Încă de la începutul epistolei acesteia, Pavel surpă zicerea că este ucenic şi Apostol («trimis») de oameni, spunînd că nu a fost chemat de oameni, ci de sus, de la cer, şi nu prin vreun om, ci prin Iisus Hristos. Fiindcă Pavel a fost botezat de Apostolul Anania, dar acela nu l-a şi chemat la credinţă şi la vrednicia apostolească; ci Hristos l-a chemat din cer în vreme de amiază, prin acea vedere înfricoşată ce a strălucit mai mult decît soarele (*Faptele Apostolilor* 9)." (n. n.)

[2] „Şi vezi – o, cititorule! – ce lucru mare şi înfricoşat poate face punerea mîinilor asupra arhiereilor, căci dă aceluia ce se hirotoneşte darul cel atot-puternic al Prea-Sfîntului şi a toate săvîrşitorului Duh" (Sfinţitul Teofilact, în tîlcuirea la epistolele lui Pavel). (n. n.)

fie mai jos decît Apostolii, ci ceea ce avusese mai deosebit decît ucenicii căpetenia Petru[1], aceasta să o dobîndească şi el şi să capete pricină de mai multă împrietenire şi apropiere [cu ceilalţi Apostoli].

„O, tu cel plin de toată viclenia şi de toată răutatea, fiu al diavolului, vrăjmaşule a toată dreptatea [...]"/ Zice: „tu, căruia nici o răutate nu îi lipseşte". Şi bine a zis: „plin de toată viclenia", căci se făţărnicea. Şi îl numeşte „fiu al diavolului" pentru că lucrul aceluia îl făcea [adică răzvrătea căile Domnului, n. n.]. Şi zice: Nu cu noi baţi războiul şi te lupţi, ci căile Domnului cele drepte le răzvrăteşti.

„[...] şi vei fi orb, nevăzînd soarele pînă la o vreme."/ Cu semnul prin care fusese adus Pavel la credinţă, cu acelaşi a voit şi el să-l aducă pe acesta. Deci nu era pedepsire, ci vindecare, căci numai că nu zicea: Nu eu te fac orb, ci mîna Domnului. Iar acest cuvînt: „pînă la o vreme", nu era grai de pedepsitor, ci de întorcător. Căci, dacă ar fi fost pedepsitor, l-ar fi făcut orb pentru totdeauna. Iar acum nu se întîmplă aşa, ci doar pentru o vreme, ca să-l cîştige pe antipatul. Zice: „pînă la o vreme", dîndu-i hotar de chibzuinţă, ca întru dînsa să aibă luarea înapoi a luminii, după ce îşi va fi schimbat năravul spre mai bine.

„[...] şi, umblînd împrejur, căuta povăţuitor."/ A cauta povăţuitor este semn al orbirii. Şi se cădea ca acela vestit şi propovăduit înainte pentru vrăjile lui să fie învăţat prin pedeapsa aceasta[2], precum, cu adevărat, şi magii [Egipteni] se pedepsiseră şi se învăţaseră de umflături şi de băşici (*Ieşire* 9:10, 11).[3]

(13) Şi, plecînd de la Pafos, Pavel şi cei împreună cu el au venit la Perga Pamfiliei. Iar Ioan, despărţindu-se de ei, s-a întors la Ierusalim. (14) Iar ei, trecînd de la Perga, au ajuns la Antiohia Pisidiei şi, intrînd în sinagogă într-o zi de sîmbătă, au şezut. (15) Şi, după citirea Legii ***şi a Proorocilor, mai-marii sinagogii au***

---

[1] Schimbarea numelui de către Mîntuitorul, atunci cînd i-a zis: „Tu eşti Simon, fiul lui Iona; tu te vei numi «Chifa» (ce se tîlcuieşte «Petru»)" (*Ioan* 1:42). (n. n.)

[2] Ca, din orbirea trupească, să i se vadă orbirea minţii în care zăcea. (n. n.)

[3] Unde scrie aşa: „Deci, au luat ei [Moisi şi Aaron] cenuşă din cuptor, au mers înaintea lui Faraon, a aruncat-o Moisi spre cer şi s-au făcut bube cu puroi pe oameni şi pe vite; şi magii n-au putut sta împotriva lui Moise, din pricina rănilor, pentru că erau bube pe ei şi în tot Egiptul." (n. n.)

trimis la ei, zicîndu-le: „Bărbaţi fraţi, dacă aveţi vreun cuvînt de mîngîiere către norod, grăiţi!"

„Iar Ioan, despărţindu-se de ei, s-a întors la Ierusalim."/ Ioan, cel ce se numea şi „Marcu", era împreună călătorind cu dînşii în drumul evangheliei de la Palestina pînă la Perga Pamfiliei. Apoi, fiindcă Apostolii puneau la cale drumul cel cu tărie şi întindere şi se într-armaseră către nevoinţe cu suflet neîntors şi nemuiat, Marcu – pregetînd ca un om şi obosind spre drumul cel atît de îndelungat şi spre nevoinţele, şi primejdiile şi luptele ce se iveau în fiecare cetate – s-a lepădat de drumul Apostolilor şi s-a întors în Palestina, nu depărtîndu-se de Hristos, ci lăsîndu-se de drumul cel mult, ca de unul greu.[1]

„Iar ei, trecînd de la Perga, au ajuns la Antiohia Pisidiei [...]"/ Şi [...] de la Perga Pamfiliei, [Pavel şi cei împreună cu el] aleargă către mitropolia, adică maica cetăţilor, care era Antiohia.

„[...] şi, intrînd în sinagogă, într-o zi de sîmbătă, au şezut."/ În sinagogi intrau în chip de Iudei, ca să nu li se dea război şi să fie goniţi, şi aşa le isprăveau pe toate.

„Bărbaţi fraţi, dacă aveţi vreun cuvînt de mîngîiere către norod, grăiţi!"/ Iudeii aveau obiceiul ca sîmbăta să citească *Legea* lui Moisi şi din Prooroci. Şi, după citirea acestora, să vorbească şi să le tîlcuiască. De aceea, şi mai-marii sinagogii din Antiohia îi îndeamnă pe Pavel şi pe cei împreună cu dînsul să grăiască cuvinte sfătuitoare către adunare.

(16) Şi, sculîndu-se şi făcîndu-le cu mîna, Pavel a zis: „Bărbaţi Israiliţi şi cei temători de Dumnezeu, ascultaţi: (17) Dumnezeul acestui norod al lui Israil i-a ales pe părinţii noştri, şi pe norod l-a înălţat cînd era nemernic în pămîntul Egiptului şi cu braţ înalt[2] i-a scos dintr-însul. (18) Şi vreme de patruzeci de ani a răbdat năravurile lor în pustie. (19) Şi, pierzînd şapte neamuri în pămîntul lui Hanaan, pămîntul acela l-a dat lor spre moştenire. (20) Şi, ca la patru sute cincizeci de ani după acestea, le-a dat judecători, pînă la Samuil Proorocul. (21) Şi de acolo au cerut

---

[1] Vezi despre aceasta şi la capitolul 15. (n. n.)

[2] Cum spune Psalmistul: „Cu mînă tare şi cu braţ înalt, că în veac este mila Lui" (*Psalm 135*:12). (n. n.)

împărat, şi Dumnezeu le-a dat, timp de patruzeci de ani, pe Saul, fiul lui Chiş, bărbat din seminţia lui Veniamin. (22) Şi, schimbîndu-l, le-a ridicat împărat pe David, pentru care a zis, mărturisind: «Aflat-am pe David al lui Iesei, bărbat după inima Mea, care va face toate voile Mele.» (23) Din sămînţa acestuia, Dumnezeu, după făgăduinţă, i-a adus lui Israil un Mîntuitor, pe Iisus, (24) după ce Ioan a propovăduit înaintea venirii Lui botezul pocăinţei la tot norodul lui Israil.

„Şi, sculîndu-se şi făcîndu-le cu mîna, Pavel a zis [...]"/ Aici propovăduieşte Pavel întîia dată, şi vezi-i înţelepciunea! Acolo unde cuvîntul era semănat, trece degrabă, iar unde nu era semănat nici un cuvînt zăboveşte, precum el însuşi zice, scriind: „[...] rîvnind să bine-vestesc acolo unde Hristos nu fusese numit" (*Romani* 15:19, 20). Şi vezi-l şi pe Varnava dîndu-i pretutindeni loc lui Pavel (precum Ioan [Evanghelistul] lui Petru), căci căuta la folosul de obşte, măcar că el era mai cinstit [de către credincioşi] decît dînsul.

„Dumnezeul acestui norod al lui Israil i-a ales pe părinţii noştri [...]"/ Arată că facerile de bine ale lui Dumnezeu erau mari de demult, precum făcuse şi Ştefan.

„Aflat-am pe David al lui Iesei, bărbat după inima Mea [...]"/ Ni se cuvine a însemna că graiurile acestea nu se află aşa, cuvînt cu cuvînt, în *Cartea Împăraţilor*, ci sînt zise cu proorocie de dumnezeiescul Samuil către Saul: „Îşi va afla – zice – Domnul Luişi om după inima Sa, şi îi va porunci lui Domnul să fie stăpînitor peste norodul Său, căci n-ai păzit cîte ţi-a poruncit ţie Domnul!" (*1 Împăraţi* 13:14). De aici l-a luat Pavel pe acest „aflat-am pe David al lui Iesei, bărbat după inima Mea [...]".

„Din sămînţa acestuia, Dumnezeu, după făgăduinţă, i-a ridicat lui Israil un Mîntuitor, pe Iisus [...]"/ Foarte dorit le era lor numele lui David, şi de aceea le zice că vor fi împărăţiţi de Fiul lui. „[...] după ce Ioan a propovăduit înaintea venirii Lui [...]"/ Iar „venire" numeşte întruparea.

(25) Iar dacă Ioan şi-a împlinit călătoria, zicea: «Cine socotiţi că sînt eu? Nu sînt eu Acela! Dar, iată, vine după mine Cel căruia nu sînt vrednic să-I dezleg încălţămintea picioarelor»* (Ioan *1:27*) *(26) Bărbaţi fraţi, fiii neamului lui Avraam şi cei dintre voi temători de Dumnezeu, vouă vi s-a trimis cuvîntul acelei mîntuiri.

(27) Căci cei ce locuiesc în Ierusalim și boierii lor, necunoscîndu-L și osîndindu-L, au împlinit glasurile Proorocilor care se citesc în fiecare sîmbătă. (28) Și, neaflînd în El nici o vină de moarte, au cerut de la Pilat să-L omoare. (29) Iar cînd au săvîrșit toate cele scrise despre El, coborîndu-L de pe cruce, L-au pus în mormînt. (30) Iar Dumnezeu L-a sculat din morți. (31) El S-a arătat multe zile celor ce s-au suit împreună cu El din Galileea la Ierusalim și care sînt acum martorii Lui către norod. (32) Și noi vă bine-vestim făgăduința făcută părinților. (33) Căci pe aceasta Dumnezeu a împlinit-o cu noi, fiii acelora, înviindu-L pe Iisus, precum este scris și în Psalmul *al doilea: «Fiul Meu ești Tu; Eu astăzi Te-am născut»* (Psalmul 2*:7*). *(34) Și cum că L-a înviat din morți, ca să nu Se mai întoarcă la stricăciune, a spus-o așa: «Vă voi da vouă cele cuvioase ale lui David, cele credincioase»* (Isaia *55:3*). *(35) De aceea, și în alt loc zice: «Nu vei da pe Cel cuvios al Tău să vadă stricăciune»* (Psalm 15*:10*). *(36) Pentru că David, slujind în timpul său voii lui Dumnezeu, a adormit și s-a adăugat părinților lui și a văzut stricăciune, (37) dar Acela pe Care Dumnezeu L-a înviat n-a văzut stricăciune.*

„Cine socotiți că sînt eu? Nu sînt eu Acela!"/ Ioan nu mărturisește fără întemeiere; ci, toți aducîndu-i slavă, el o împinge pe aceasta de la sine. Căci nu e același lucru să împingi și să lepezi de la tine cinstirea [oamenilor] atunci cînd nimeni nu ți-o dă, cu a face aceasta cînd mulțimea te cinstește.

„Bărbați frați, fiii neamului lui Avraam, vouă vi s-a trimis cuvîntul acelei mîntuiri."/ Aici, arată blagorodia Iudaică.[1]

„[...] și boierii lor, necunoscîndu-L [...], au împlinit glasurile Proorocilor care se citesc în fiecare sîmbătă."/ Dă răspuns pentru aceia și îi dezvinovățește oarecum: L-au răstignit – zice – pe Dînsul neștiind, așadar păcatul era al neștiinței.

---

[1] „Blagorodia": „noblețea nașterii", „evghenia", în elină. Ca și Ștefan, Pavel le aduce aminte că ei fuseseră aleși să primească făgăduințele, prin așezămîntul pus de Dumnezeu cu Avraam. Despre aceasta am pomenit mai sus, și o vom mai face, căci nici Iudeii, nici noi nu vrem să înțelegem ce înseamnă a fi „fiu al lui Avraam", anume urmaș al credinței lui. (n. n.)

„Şi, neaflînd în El nici o vină de moarte, au cerut de la Pilat să-L omoare."/ A zis chipul morţii care le era iubit lor. Şi-l aduce în mijloc pe Pilat pentru ca patima [lui Hristos] să se facă arătată de la divan [de la judecata lor] şi ca aceia să fie mustraţi mai mult, fiindcă Îl dăduseră unui bărbat de altă seminţie. Şi n-a zis: „au vorbit", ci: „au cerut", fiindcă acela nu voia, judecînd să-L sloboadă (lucru pe care Petru îl zice mai arătat).

„Iar Dumnezeu L-a sculat din morţi."/ Să nu te tulbure acest cuvînt, că Iisus a fost sculat din morţi de Dumnezeu-Tatăl! Căci, de vreme ce Iisus nu este altul decît Cuvîntul ce S-a întrupat, iar Acesta este Puterea prin care lucrează Tatăl – după cuvîntul ce zice: „Hristos este Puterea şi Înţelepciunea lui Dumnezeu[1]" (*1 Corinteni* 1:24) – atunci se va înţelege că El S-a înviat pe Sine, deşi se zice că S-a sculat din morţi de Tatăl, către Care toate se aduc ca spre un început şi pricină fără de ani. Fiindcă şi El Însuşi zice: „Stricaţi biserica aceasta, şi în trei zile o voi ridica pe ea! [...] Iar El vorbea despre biserica trupului Său" (*Ioan* 2:19, 21).[2]

„El S-a arătat multe zile celor ce împreună cu El s-au suit din Galileea la Ierusalim şi care sînt acum martorii Lui către norod."/ Care nu ar fi fost [martori] – zice – dacă nu s-ar fi încredinţat cu putere dumnezeiască.

„[...] făgăduinţa făcută părinţilor [...] a împlinit-o cu noi, fiii acelora, înviindu-L pe Iisus [...]"/ Numele acesta, „Iisus", pentru om îl iau şi îl înţeleg fraţii ucigaşilor de Dumnezeu. Deci – fiindcă mai înainte a zis că în mormînt S-a pus Cuvîntul, ca să nu socotească cineva că fără de trup era Cuvîntul – Pavel Îl numeşte acum pe Dînsul „Iisus", nedînd nicăieri despărţire Cuvîntului celui întrupat după unire [cu firea omenească].

---

[1] Este puterea şi înţelepciunea ipostatică, „personificată". (n. n.)

[2] Toţi Sfinţii Părinţi repetă acest fapt: că Hristos a fost înviat de Tatăl şi că S-a înviat totodată singur, pentru că de aici au pornit toate cumplitele eresuri care zic să Fiul nu este Dumnezeu şi făcător a toate, ci făptură, cum a fost eresul lui Arie, şi aceasta din însăşi clipa răstignirii, cînd Iudeii I-au strigat în batjocură: „Dacă eşti Dumnezeu, mîntuieşte-Te pe Tine Însuţi!" (*Matei* 27:40). Arianismul acesta se vede lămurit în aşa-zisele „crucifixe" sau în „tablourile religioase" înfăţişînd stîrvul atîrnat al unui „Cristos" cu totul şi cu totul mort, în care putreziciunea a şi început să lucreze, arătînd limpede pentru toată lumea că acela nu se va putea învia pe sine în veac (vezi de pildă la Mantegna, sau la pictorii Germani, mai cu seamă la Grunewald). De aceea icoana noastră Îl înfăţişează pe Hristos răstignit într-un chip cu totul neobişnuit: El este şi mort cu adevărat, căci moartea Lui nu a fost o amăgire (cum zic alţi ereziarhi), dar cumva se simte că acel trup nu cunoaşte stricăciunea, că viermele nu are putere asupra lui, ceea ce e foarte de înţeles. (n. n.)

„Fiul Meu eşti Tu; Eu astăzi Te-am născut."/ Pune graiurile acestea şi le înţelege pentru înomenirea lui Hristos, care avea venirea în vreme cu adevărat, cuvintele „astăzi" şi „mîine" fiind arătătoare de zile. Căci din Tatăl S-a născut fără de ani, precum şi unii eretici mărturisesc.

„Nu vei da pe Cel cuvios al Tău să vadă stricăciune!"[1]/ Minte aşadar acela ce mărturiseşte trupul lui Dumnezeu şi Mîntuitorului Hristos ca fiind pătimitor (adică primitor de patimi) după învicre, precum şi cînd îl numeşte „nestricăcios" (adică fără de patimă şi fără de moarte) mai-nainte de înviere.[2] Căci e arătat că nestricăciunea nepăcătuirii o avea dintru însăşi vremea întrupării.

„Dar Acela pe care Dumnezeu L-a înviat, n-a văzut stricăciune."/ Loc de nestricăciune făcînd mormîntul. Căci, înviind dintru dînsul, Hristos a răsărit cu adevărat ca un stăpînitor al nestricăciunii, pentru ca şi noi, sculîndu-ne din morminte în vremea învierii celei nădăjduite, să-L întîmpinăm pe El în nori, cînd va veni a doua oară cu slavă.[3]

> ***(38) Bărbaţi fraţi, cunoscut deci să vă fie că prin Acesta vi se vesteşte iertarea păcatelor şi că, de toate cîte n-aţi putut să vă îndreptaţi în* Legea *lui Moisi, (39) întru Acesta tot cel ce crede se îndreptează. (40) Socotiţi dar să nu vină peste voi ceea ce s-a zis în proorocii: (41) «Vedeţi, cei nebăgători de seamă, şi vă miraţi şi vă stingeţi, că Eu lucrez un lucru în zilele voastre, un lucru pe care nu-l veţi crede, dacă vi-l va povesti cineva» (*Avacum *1:5)."***

„[...] prin Acesta vi se vesteşte iertarea păcatelor şi că, de toate cîte n-aţi putut să vă îndreptaţi în Legea lui Moisi, întru Acesta tot cel ce cre-

---

[1] „Nu vei da pe Cel cuvios al Tău să vadă stricăciune!" Stihul acesta din David e pomenit şi de Petru în capitolul 2:27, şi vezi acolo tîlcuirea. (n. n.)

[2] Cei care zic că a pătimit şi a murit în chip de nălucire. (n. n.)

[3] După cum zice însuşi Pavel la *1 Tesaloniceni* 4:17: „[...] şi cei morţi întru Hristos se vor scula întîi, apoi noi, cei vii ce vom fi rămas, ne vom răpi în nori împreună cu aceştia, spre întîmpinarea Domnului în văzduh, şi aşa totdeauna împreună cu Domnul vom fi." Stih pe care Teofilact îl tîlcuieşte aşa: „Căci, aşa cum Hristos, după ce S-a sculat din morţi, S-a înălţat la ceruri pe nori – căci zice: «Norii L-au luat pe El de la ochii lor» (*Fapte* 1:9) – tot la fel se vor înălţa şi Creştinii ce au vieţuit după Hristos, cu acelaşi «car», adică cu aceiaşi nori, cu care s-a înălţat şi Hristos. [...] Iar păcătoşii, chiar Creştini de vor fi, rămîn jos, ticăloşii, ruşinaţi şi fără îndrăzneală, şi, după ce se vor judeca, au să se ducă în munca cea veşnică." (n. n.)

de se îndreptează."/ Vezi cum furişează cuvîntul, căci era aspru, de la cei ce erau de faţă la sămînţa [lui Avraam] cea după făgăduinţă. Şi n-a adus mărturie prin care să se creadă că iertarea păcatelor se face printr-Însul, căci aceea era fără de îndoială.

„Vedeţi, cei nebăgători de seamă, şi vă miraţi [...]"/ După ce a strigat Proorocul Avacum, Dumnezeu le-a răspuns celor nedrepţi, arătîndu-le primejdiile ce aveau să fie şi să li se întîmple lor. Şi era lucru de multă înspăimîntare că Israil – cel numărat între fiii lui Dumnezeu, care se numea „întîi-născut", cel pentru care [Dumnezeu] a nimicit Egiptul – Israil aşadar s-a dat Babilonenilor, şi nu numai sabiei, ci şi robirii, şi chinuirii şi tuturor relelor grele şi nepoftite.[1]

„[...] un lucru pe care nu-l veţi crede, dacă vi-l va povesti cineva."/ Atît de multe – zice – şi aşa de mari sînt [cele săvîrşite acum de Dumnezeu], încît nici nu vor fi crezute, dacă cineva le-ar vesti.

(42) Şi, ieşind ei din sinagoga Iudeilor, „neamurile" îi rugau ca sîmbăta viitoare să le mai grăiască cuvintele acestea. (43) Şi, risipindu-se adunarea [sinagoga], mulţi dintre Iudei şi dintre nemernicii cucernici au mers după Pavel şi după Varnava, care, grăindu-le lor, îi îndemnau să rămînă întru darul lui Dumnezeu. (44) Iar în sîmbăta următoare, mai toată cetatea s-a adunat ca să audă cuvîntul lui Dumnezeu. (45) Dar văzînd Iudeii mulţimile, s-au umplut de pizmă şi stăteau împotriva celor grăite de Pavel, hulind. (46) Iar Pavel şi Varnava, îndrăznind, au zis: „Vouă se cădea să vi se grăiască mai întîi cuvîntul lui Dumnezeu; dar, de vreme ce îl lepădaţi, judecîndu-vă nevrednici de viaţa veşnică, iată, ne întoarcem către «neamuri». (47) Căci aşa ne-a poruncit nouă Domnul: «Te-am pus spre lumină neamurilor, ca să fii Tu spre mîntuire pînă la marginea pămîntului»" (Isaia 49:6). (48) Iar «neamurile», auzind, se bucurau şi slăveau cuvîntul lui Dumnezeu şi cîţi erau rînduiţi spre viaţă veşnică au crezut.

„Şi, ieşind ei din sinagoga Iudeilor, „neamurile" îi rugau ca sîmbăta viitoare să le mai grăiască cuvintele acestea."/ Văzut-ai înţelepciunea lui Pavel? A vîrît întru dînşii pofta şi dorirea de a asculta încă o dată, arun-

[1] Deci proorocia era pentru robia din Babilon, despre care am mai pomenit. (n. n.)

cînd în sufletele acelora oarecari seminţe [ale cunoştinţei], dar fără a le dezlega [tainele], ci cît să-i atîrne şi să-i împrietenească cu el, ca să nu îi facă mai trîndavi, aruncîndu-le pe toate deodată. Căci le zisese că li s-a făgăduit lăsarea păcatelor, dar cum, nu le-a arătat. Şi nu i-a botezat pe dînşii îndată, căci nu era vreme, ci în sîmbăta ce a urmat, precum descoperă şi luminează mai jos.

„Dar, văzînd Iudeii mulţimile, s-au umplut de pizmă [...]"/ Atît de mare este tirania zavistiei, încît mulţi se topesc şi pier cînd îi văd pe alţii sporind înainte. Şi unii ca aceştia se luptă nu numai cu fratele, ci şi cu voia lui Dumnezeu.

„Vouă se cădea să vi se grăiască mai întîi cuvîntul lui Dumnezeu; dar, de vreme ce îl lepădaţi [...]"/ Ca să nu socotească cineva că din evlavie este cuvîntul următor: „[...] judecîndu-vă nevrednici de viaţa veşnică [...]", a zis înainte aceasta: „de vreme ce îl lepădaţi, ne întoarcem către «neamuri»". Şi n-a zis: Şi vă părăsim de tot! – ci: Vă părăsim – zice – atît cît să fie cu putinţă ca iarăşi să ne întoarcem către voi.

„Te-am pus spre lumină «neamurilor», ca să fii Tu spre mîntuire pînă la marginea pămîntului."/ Adică spre luminarea cunoştinţei mîntuirii.[1] Şi nu a zis doar „neamurilor", ci a tuturor neamurilor. Căci neam al Domnului după trup este toată firea oamenilor de obşte, dar osebit şi mai de aproape, Israil. Deci către Israil a venit [Hristos-Dumnezeu în trup], iar pe „neamuri" le-a luminat prin Apostoli. Deci [Dumnezeu] zice: Te-am dat pe Tine acestora [Iudeilor] pentru făgăduinţa făcută părinţilor lor, dar şi pe „neamuri" le voi lumina prin Tine, dăruind mîntuire tuturor oamenilor – căci aceasta înseamnă acel cuvînt: „pînă la marginea pămîntului" – şi sfîrşit voi pune tocmelilor şi făgăduinţelor făcute părinţilor lor. (Pentru că unii au tălmăcit cuvîntul „aşezămînt" [„testament", n. n.] prin „tocmeală".)[2]

---

[1] Pe marginea stihului din *Isaia*, Teodorit scrie aşa: „După ce a zis: «Te-am dat pe Tine spre lumină neamurilor», a adăugat: «ca să deschizi ochii orbilor, să-i scoţi din legături pe cei legaţi şi din casa păzirii pe cei ce şed întru întuneric.» Şi, la alt loc, a zis despre faţa Stăpînului Hristos: «Duhul Domnului peste Mine, pentru care M-a uns ca să bine-vestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei zdrobiţi cu inima, să propovăduiesc celor robiţi lăsare, orbilor – vedere» (*Isaia* 61:1). Şi, în altă parte: «Atunci vor auzi surzii cuvintele cărţii, şi ochii orbilor, ce sînt întru întuneric şi în negură, vor vedea» (*Isaia* 19:18)." (în tîlcuirea celor 150 de psalmi). (n. n.)

[2] Aceasta le-a fost spusă şi de Hristos-Lumina lumii următorilor Lui, Apostolii: „Voi sunteţi lumina lumii; nu poate o cetate aflată pe vîrf de munte să se ascundă. Nici nu

„[...] cîţi erau rînduiţi spre viaţă veşnică au crezut [...]"/ Rînduiţi nu de nevoie, căci zice: „„Căci, pe care i-a cunoscut mai înainte, pe aceia mai înainte i-a şi hotărît a fi de un chip cu chipul Fiului Său [...]" (*Romani* 8:29).[1] Deci au crezut cei rînduiţi, adică hotărîţi, spre viaţă după

---

aprind făclie şi o pun sub obroc, ci în sfeşnic, şi luminează tuturor celor din casă. Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încît să vadă faptele voastre cele bune şi să-L slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri" (*Matei* 5:14-16). Căci „apostol" înseamnă „trimis", şi Hristos Se numeşte „trimis" de Tatăl – precum zice Pavel: „Socotiţi pe Apostolul şi Arhiereul mărturisirii noastre, adică pe Trimisul" (*Evrei* 3:1) – de unde şi Apostolii. (n. n.)

[1] Legăturile dintre înainte-cunoştinţa şi înainte-hotărîrea lui Dumnezeu şi libertatea de alegere a omului sînt tainice pentru mintea noastră mărginită. Însemnătatea înţelegerii lor – atît cît ne este cu putinţă – este însă deosebită, pentru că din reaua lor judecare s-au ivit mari sminteli. Căci cei care au tîlcuit după capul lor *Scripturile* au înţeles că Dumnezeu, cunoscîndu-le pe toate, hotărăşte ce va fi în chip nesmintit, libertatea de alegere a omului fiind doar o părere a necunoştinţei noastre. Această gîndire care străbate eresurile creştine (Protestantismul, de pildă) este una deosebit de primejdioasă, pentru că îndreptăţeşte păcatul şi nimiceşte pocăinţa! Într-adevăr – dacă totul este hotărît dinainte de către Dumnezeu şi omul este condus de „fatalitate" orice ar face, fie bine, fie rău – înseamnă că el nu e vinovat de păcat, de vreme ce împrejurările în care s-a săvîrşit acesta au fost cunoscute şi hotărîte – nu-i aşa? – de Dumnezeu! Căci omul abia aşteaptă să-şi născocească îndreptăţiri prin care să-şi arunce greşelile şi reaua-voinţă în seama Celui care l-a zidit! Pentru a lămuri lucrurile, e de neapărată trebuinţă să alergăm la tîlcuirile Sfinţilor Părinţi. Iată ce spune despre aceasta Cuviosul Nicodim Aghioritul: „Despre înainte-cunoştinţa lui Dumnezeu, dumnezeiescul Ioan Damaschin zice acestea: «Se cuvine a şti că Dumnezeu le înainte-cunoaşte pe toate, dar nu le înainte-hotărăşte pe toate. El mai înainte cunoaşte cele ce sînt în puterea noastră, dar nu le înainte-hotărăşte. Căci El nu voieşte a se face răutatea, dar nici fapta bună n-o silniceşte» (cartea a doua despre credinţă, capitolul 47). Aşadar – după sfîntul acesta – înainte-cunoştinţa este mai obştească şi mai cuprinzătoare decît înainte-hotărîrea, iar înainte-hotărîrea este mai în parte. Fiindcă înainte-cunoştinţa lui Dumnezeu cuprinde şi pe cele ce sînt în puterea sau în voia noastră, şi pe cele ce nu sînt; adică pe cele care atîrnă de alegerea noastră, dar şi pe cele ce nu atîrnă de aceasta, ci de voia lui Dumnezeu. Iar înainte-hotărîrea le cuprinde numai pe cele ce nu atîrnă de noi, adică de voia noastră, ci doar de voia lui Dumnezeu. Şi care sînt acestea? Ascultă-l pe însuşi sfîntul acesta zicînd: «[...] facerea tuturor este de la Dumnezeu, căci aceasta este lucru al puterii Sale ziditoare şi făcătoare; rămînerea este a puterii Sale celei ţiitoare, ocîrmuirea şi mîntuirea noastră sînt ale puterii Sale celei mai înainte purtătoare de grijă, dobîndirea bunătăţilor celor veşnice e lucru al bunătăţii Sale» (cartea a doua despre credinţă, capitolul 45). De aici, urmează că Dumnezeu, pentru nemărginita Sa bunătate, a înainte-hotărît curat şi de obşte, fără de vreo alegere şi osebire, să-i zidească pe toţi oamenii, şi să-i ţină întru a fi prin purtarea Sa de

grijă şi să-i mîntuiască şi să-i facă moştenitori ai veşnicelor Sale bunătăţi. De aceea, prea-alesul între vechii teologi, adică dumnezeiescul Dionisie, zice că înainte-hotărîrea e voia cea bună a lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu din voie a înainte-hotărît şi a zidit toate făpturile. [...]

Iar Sfîntul Simeon Noul Teolog, de altă parte, zice aşa: «Pe toţi îi cheamă Dumnezeu, de la răsărituri pînă la apusuri: şi pe Evrei, şi pe Elini. Căci Dumnezeu a înainte-cunoscut şi nesupunerea la chemare pe care urmau să o arate Evreii din pricina necredinţei, şi întoarcerea pe care aveau să o facă *neamurile* la credinţă. Cu toate acestea, El a înainte-hotărît din veacuri ca toţi cîţi vor voi să creadă într-Însul şi să se boteze întru numele Lui – fie Evrei, fie Elini – să se îndrepteze de păcate, şi să se slăvească şi să se facă părtaşi ai vieţii veşnice. Deci iată, frate, că Dumnezeu te-a înainte-cunoscut, şi te-a înainte-hotărît, şi te-a îndreptat şi te-a chemat spre veşnica viaţă, prin credinţa în Hristos şi prin Sfîntul Botez» (*Cuvîntul 26*, foaia 140).

De aceea, oamenilor înainte-hotărîţi de Dumnezeu nu le rămîne altceva de făcut decît să se unească şi ei, de voia lor, cu buna voire a lui Dumnezeu, adică să urmeze şi ei prin fapte înainte-hotărîrii date de Dumnezeu, crezînd în Hristos, păzind poruncile lui Dumnezeu, ferindu-se de tot păcatul şi lucrînd fapta bună. Aşa se arată înainte-hotărîţi, aşa se fac moştenitori ai împărăţiei lui Dumnezeu. Căci, cei ce nu se vor uni de voia lor cu înainte-hotărîtoarea voie a lui Dumnezeu, necrezînd în Hristos, nici păzind poruncile lui Dumnezeu, aceştia cad din înainte-hotărîrea lor cea din veac făcută de Dumnezeu, lipsindu-se şi de darul lui Dumnezeu care se dă în viaţa aceasta, şi de slava ce se dă în viaţa cea veşnică. Şi, în scurt, cei ce nu se depărtează de răutăţi şi nu fac cele plăcute lui Dumnezeu, în loc de a rămîne înainte-hotărîţi, ajung lepădaţi. Şi nu din partea lui Dumnezeu! Să nu fie! Căci Dumnezeu le-a dăruit toate mijloacele – şi prin fire, şi prin dar – spre a se mîntui şi a cîştiga înainte-hotărîrea lor cea de la Dumnezeu şi din partea lor. Pentru că aceştia, nevoind a întrebuinţa bine mijloacele acestea şi stăpînirea de sine [libertatea, n. n.], nu au dobîndit dumnezeiasca înainte-hotărîre şi s-au lipsit de veşnica moştenire a bunătăţilor, ceea ce înseamnă că nu s-au învrednicit de sfîrşitul pentru care au fost zidiţi.

Mult îmi place ceea ce a zis despre aceasta, potrivit şi înţelepţeşte, înţeleptul Gheorghe Coresi, că, precum se întîmplă cu lucrurile firii, tot aşa şi cu cele ale darului. Adică – precum pentru cele fireşti, de pildă ca să facă roadă un pom, trebuie să ajute şi vremea, şi locul, şi ploile, şi buna întocmire a văzduhurilor, şi multe alte împrejurări – aşa se întîmplă şi cu cele ale darului: pentru ca să dobîndească înainte-hotărîrea sa de la Dumnezeu, omul trebuie să voiască şi el să se ostenească şi să se nevoiască spre a se păzi de cele rele, spre a lucra fapta bună şi, în scurt, spre a rămîne totdeauna întru cele bune şi în darul lui Dumnezeu. Căci, precum cele ale firii nu ajung la sfîrşitul cel bun dacă nu vor urma împreună şi împrejurările din afară, tot aşa şi cele ale darului nu au sfîrşit potrivit dacă nu va urma şi buna-voinţă a omului.

Deci, din acestea zise, se încheie că înainte-hotărîrea se înţelege în două feluri: obşteşte şi în parte. Şi înainte-hotărîrea peste tot cuprinzătoare este a lui Dumnezeu, căci numai pentru fireasca Sa bunătate a înainte-hotărît cu voinţa Sa, din veci, să zidească pe toţi

mai-nainte cunoştinţa [lui Dumnezeu], însă cu a lor socoteală şi voire. Căci mai-nainte cunoştinţa lui Dumnezeu nu ridică din mijloc stăpînirea de sine a voirii noastre [„libertatea", care e una din asemănările noastre cu Dumnezeu, n. n.]. Fiindcă – deşi Pavel a fost hotărît a fi vas al alegerii dinainte de întemeierea lumii după mai-nainte cunoştinţa lui Dumnezeu –

---

oamenii, să-i ţină prin darul unuia născut Fiului Său şi să-i facă moştenitori ai împărăţiei Sale, precum strigă şi zice Pavel: «(...) Care voieşte ca toţi oamenii să se mîntuiască» (*I Timotei* 2:4). Iar înainte-hotărîrea în parte este a oamenilor care voiesc să-şi unească şi ei voia lor cu voia lui Dumnezeu şi se nevoiesc a păzi poruncile Lui şi a dobîndi înainte-hotărîrea lor de la Dumnezeu. Această înainte-hotărîre se numeşte şi «alegere», fiindcă doar unii din cei mulţi vor şi fac voia lui Dumnezeu, care de aceea se şi numesc «aleşi", precum a zis Domnul: «Mulţi sînt chemaţi, dar puţini aleşi» (*Matei* 20:16).

Şi bagă de seamă că Apostolul vorbeşte aici – precum mi se pare – despre înainte-hotărîrea (alegerea) cea din parte, zicînd că «celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate le ajută spre bine», celor înainte-hotărîţi «a fi de un chip cu chipul Fiului Său». De aceea, mă mir cum unii din teologii noştri mai noi au zis că înainte-hotărîrea nu este voinţa nemijlocită a lui Dumnezeu, ci o voinţă pricinuită; căci Dumnezeu – zic ei – mai-nainte hotărăşte pe cei drepţi fiindcă mai-nainte cunoaşte faptele bune pe care le vor face. Şi ei s-au pornit a zice aceasta ca să fugă de ce zic Calvinii, că Dumnezeu înainte-hotărăşte pe oameni spre a dobîndi împărăţia Lui şi fără a face ei fapte bune. Astfel, căutînd să scape de o necuviinţă, au căzut într-alta: căci, dacă vom zice că Dumnezeu a înainte-hotărît să-i zidească şi să-i mîntuiască pe cei drepţi pentru faptele lor cele bune, atunci întîia pricină a zidirii şi a mîntuirii lor nu este bunătatea şi voia lui Dumnezeu, ci sînt faptele cele bune ale drepţilor, iar bunătatea şi voia lui Dumnezeu vin în urmă, căci faptele lor L-au îndemnat pe Dumnezeu a-i zidi şi a-i mîntui pe cei drepţi. Dar cine nu vede cît e de necuviincioasă această socotinţă? Căci, dacă Dumnezeu a înainte-hotărît a-i zidi şi a-i mîntui pe cei drepţi pentru bunătăţile lor, tot aşa, pentru răutăţile păcătoşilor, El ar fi trebuit să înainte-hotărască a nu-i zidi şi a nu-i chema la împărăţia Sa pe cei păcătoşi. Dar – precum răutatea păcătoşilor nu L-a oprit pe Dumnezeu de a înainte-hotărî din veac să-i zidească şi să-i cheme la împărăţia Sa pe aceia – tot aşa, nici faptele bune ale celor drepţi nu L-au făcut pe Dumnezeu să înainte-hotărască din veac a-i zidi şi a-i mîntui pe aceştia. Deci adevărul este acesta: într-adevăr, Dumnezeu înainte-cunoaşte din veac şi bunătăţile pe care or să le facă drepţii, şi răutăţile pe care au să le lucreze păcătoşii, dar nu pentru bunătăţile lor a înainte-hotărît să-i facă şi să-i mîntuiască pe cei drepţi, şi nici, din pricina răutăţilor lor, nu S-a oprit a-i zidi şi a-i chema la împărăţia Sa pe cei păcătoşi; ci, doar pentru nemărginita şi fireasca bunătate şi voie a Sa a înainte-hotărît din veac a zidi şi a chema la împărăţia Sa atît pe cei drepţi, cît şi pe cei păcătoşi. Iar drepţii, fiindcă s-au unit şi au urmat de voia lor voii acesteia a lui Dumnezeu, au cîştigat împărăţia Lui; iar păcătoşii, fiindcă nu au voit a se uni şi a urma voii lui Dumnezeu, au căzut din împărăţia Lui" (Nicodim Aghioritul, în subînsemnările la epistolele lui Pavel). (n. n.)

totuşi el nu a dobîndit aceasta din pîntecele maicii sale, nici întru vîrstă tînără, ci după trecere de vreme, cînd avea cunoştinţa sa despre ce este lucrul bun şi cinstit.

(49) Iar cuvîntul Domnului se purta prin tot ţinutul. (50) Dar Iudeii le-au întărîtat pe femeile cucernice şi de cinste şi pe cei de frunte ai cetăţii, şi au ridicat goană împotriva lui Pavel şi a lui Varnava şi i-au scos din hotarele lor. (51) Iar ei, scuturîndu-şi asupra lor praful de pe picioare, au venit la Iconiu. (52) Iar ucenicii se umpleau de bucurie şi de Duh Sfînt.

Acest „cuvîntul Domnului se purta" l-a pus în loc de: „se împărţea", „se întindea". Iar Iudeii nu au stat pînă la pizmă, ci au adăugat şi fapte. Iar „muieri cucernice" nu le numeşte pe cele credincioase, ci pe cele Eline sau Iudee, şi „de cinste" pe cele bogate. Şi văzut-ai la cîtă neruşinare le-au adus pe muieri?![1] După urmarea şi asemănarea dracului celui începător al răutăţii, prin muieri se sîrguiesc a închide oamenilor calea mîntuirii, precum şi acela a încuiat oamenilor Raiul prin Eva.[2]

---

[1] Nimic de mirare! Dacă singură Izavel a lui Ahav, întărîtată de vrăjitorii aceia păgîni, a îndrăznit să-l vîneze pe însuşi Ilie – cel mai aspru dintre Prooroci, de care tremura o împărăţie întreagă – ce să mai zicem de o adunare întreagă de muieri care aveau a lupta cu „gunoiul lumii"? – cum erau socotiţi Apostolii, precum bine zice undeva acelaşi Pavel. (n. n.)

[2] Iată cum Sfinţitul Teofilact îşi dezleagă singur nedumerirea de mai sus. Într-adevăr, femeia s-a lăsat ispitită către prigonire dintru început. De ce? Ne-o spune Sfîntul Efrem Sirul: pentru că nu a vrut să ajungă doar „dumnezee", precum îi făgăduise ispititorul, ci „dumnezee" deasupra „dumnezeului" Adam, adică a bărbatului din care era făcută; a vrut adică întîietatea de care Ziditorul o lipsise – după socoteala ei – în chip nedrept. Măcar că – aşa cum arată lămurit *Scriptura*, cei doi aveau aceeaşi cinste, doar că unul (bărbatul) era din pămînt (cum îi zice şi numele: „Adam" însemnînd „pămînt roşu"), iar cealaltă (femeia) era din bărbat, împreună făcînd omul: „[...] şi vor fi amîndoi un trup" (*Facerea* 2:24). Iată dar că păcatul Evei e îndoit: voinţa de a ajunge „dumnezee", dar totodată şi voinţa de stăpînire a bărbatului. Adică ea a vrut să-i fie cap bărbatului, ceea ce e neînchipuit de nebunesc şi de hulitor, de vreme ce „Hristos este capul oricărui bărbat, iar cap al femeii – bărbatul" (*I Corinteni* 11:3)", lucru ştiut prea-bine de Eva. De aceea a şi fost ea pedepsită mai aspru: „[...] şi bărbatul tău te va stăpîni" (*Facerea* 3:16), spre înţelepţirea smereniei. Doar că puţine au înţeles pedagogia lui Dumnezeu – şi aici vorbesc de femeile Creştine – şi pilda negrăită pe care le-o dă Preasfînta Născătoare de Dumnezeu şi pururea fecioara Maria, ci cele mai multe se învîrtoşează asupra

„Iar ei, scuturîndu-şi asupra lor praful de pe picioare, au venit la Iconiu [...]"/ Nu au făcut acest lucru fără pricină, ci pentru că au fost goniţi de la dînşii.[1]

„Iar ucenicii se umpleau de bucurie şi de Duh Sfînt."/ Dascălii erau goniţi, iar ucenicii se bucurau! Şi acest lucru era al puterii evangheliei, căci pătimirea dascălului nu curmă îndrăzneala ucenicului, ci îl face pe el mai sîrguitor.

---

bărbatului – acum mai mult ca niciodată, în vremea „Vărsătorului", a „noului matriarhat" – încercînd să dobîndească o vrednicie cu neputinţă de dobîndit decît de formă, care le face însă a-şi pierde propria vrednicie, scoţîndu-le din firea femeiască, cu nimic mai prejos decît aceea a bărbatului. Căci dragostea, blîndeţea, smerenia sînt cele mai înalte fapte bune (o ştim tot de la Pavel), şi aceste însuşiri au fost date mai degrabă firii femeieşti, întîi pentru a putea fi ajutor bărbatului (căci de aceea a şi fost zidită femeia), şi apoi, după cădere, pentru a putea să-şi nască şi să-şi crească fiii. Deci a pierde aceste însuşiri, pentru că le rîvneşti pe cele străine, înseamnă cădere din propria-ţi fire. (n. n.)

[1] Şi aici, ca în fiecare clipă a vieţii lor apostoleşti, povăţuiţi de Sfîntul Duh ai Cărui purtători erau, ei urmează nesmintit poruncile şi pildele învăţătorului lor Hristos, Care le zisese: „Cine nu vă va primi şi nu va asculta cuvintele voastre, ieşind din casa sau din cetatea aceea, scuturaţi praful de pe picioarele voastre!" (*Matei* 10:14). (n. n.)

CAPITOLUL XIV

(1) Şi în Iconiu au intrat împreună în sinagoga Iudeilor şi astfel au grăit, încît au crezut mulţime de Iudei şi de Elini. (2) Dar Iudeii care n-au crezut au ridicat şi au răzvrătit sufletele păgînilor asupra fraţilor. (3) Deci multă vreme au zăbovit acolo, grăind cu îndrăzneală întru Domnul, Cel ce mărturisea cuvîntul darului Său dînd a se face semne şi minuni prin mîinile lor.

„[...] au intrat împreună în sinagoga Iudeilor [...]"/ Nu s-au făcut mai fricoşi, ci iarăşi au intrat în sinagogi, ridicîndu-le [Iudeilor] tot răspunsul de îndreptare. Şi ei grăiau şi vorbeau şi către Elini.

„Dar Iudeii care n-au crezut au ridicat şi au răzvrătit sufletele păgînilor împotriva fraţilor."/ Şi pe „neamuri" le-au ridicat asupră-le, ca şi cum nu erau de ajuns doar ei! Dar de acolo nu au ieşit, căci nu i-au gonit, ci îi luptau numai. „Deci multă vreme au zăbovit, grăind cu îndrăzneală [...]"/ Îndrăzneala era dată de sîrguinţa lor, iar pe auzitori îi făcea să creadă lucrarea semnelor săvîrşite, la care însă ajută şi foloseşte întrucîtva şi îndrăzneala.

(4) Şi mulţimea din cetate s-a împărţit: şi unii erau cu Iudeii, iar alţii cu Apostolii. (5) Şi s-a făcut pornirea „neamurilor" şi a Iudeilor împreună cu boierii lor, ca să-i ocărască şi să-i ucidă cu pietre. (6) Înţelegînd, Apostolii au fugit în cetăţile Licaoniei: la Listra, şi Dervi şi în ţinutul dimprejur. (7) Şi acolo erau bine-vestind.

„Şi mulţimea din cetate s-a împărţit [...]"/ Aceasta era ceea ce zisese Hristos: „N-am venit să aduc pace, ci sabie!" (*Matei* 10:34).[1]

---

[1] Stih pe care Sfinţitul Teofilact îl tîlcuieşte aşa: „Nu întotdeauna este bună unirea; uneori şi despărţirea e bună. Iar «sabie» este cuvîntul credinţei, care ne taie pe noi de la iubirea de prieteni şi de rude, dacă aceştia ne împiedică de la buna cinstire de Dumnezeu. Şi nu ne îndeamnă să ne despărţim de aceştia fără pricină, ci numai atunci cînd nu se unesc cu noi în credinţă şi, mai vîrtos, atunci cînd ne împiedică de la credinţă" (în tîlcuirea la *Matei*). La care Sfîntul Ioan Scărarul adaugă că „sabia" lui Hristos îi desparte „pe iubitorii de Dumnezeu de iubitorii de lume, pe iubitorii de cele materialnice de

„Înțelegînd, Apostolii au fugit [...]"/ Deci nici un lucru necuviincios nu este dacă sfinții fug de cei ce vor să-i vrăjmășuiască, voind să se ferească de războiul pentru mărturisirea lui Hristos.[1]

(8) Și, în Listra, ședea jos un om neputincios de picioare, fiind olog din pîntecele maicii sale și care nu umblase niciodată. (9) Acesta asculta la Pavel cînd vorbea. Care, căutînd la el și văzînd că are credință a se mîntui, (10) a zis cu mare glas: „Scoală-te drept pe picioarele tale!" Și el a sărit și umbla. (11) Iar „neamurile", văzînd ceea ce făcuse Pavel, au ridicat glasul lor în limba licaonă, zicînd: „Dumnezeii, asemănîndu-se oamenilor, s-au coborît la noi!" (12) Și-l numeau pe Varnava „Zeus", iar pe Pavel „Hermes", fiindcă el era purtătorul cuvîntului.

„[...] i-a zis cu mare glas [...]"/ Pentru ce „cu mare glas"? Ca mulțimile să creadă. Iar prin acest cuvînt: „Acesta asculta la Pavel cînd vorbea. Care, căutînd la el și văzînd că are credință a se mîntui [...]", mie mi se pare că arată cum Pavel a căutat în sufletul lui. Căci era lucru al unui suflet filosof să ia aminte la cele ce se grăiau de către el. „Și el a sărit și umbla."/ Faptul că sărea era semn al sănătății celei adevărate.[2]

---

iubitorii de cele nematerialnice, pe iubitorii de slavă de cei smeriți în cuget" (în subînsemnările tîlcuirii epistolelor lui Pavel). (n. n.)

[1] Căci, făcînd așa, ei „păzeau legea Stăpînului Hristos și însăși pilda Lui. Căci Domnul nu numai că a poruncit ucenicilor Săi, zicînd: «Cînd vă vor goni din cetatea aceasta, fugiți în cealaltă!» (*Matei* 10:23), dar, cînd a auzit că Irod l-a închis în temniță pe Ioan, S-a dus în părțile Galileei: «Auzind – zice – Iisus că Ioan a fost închis, S-a dus în Galileea» (*Matei* 4:12)" (Sfințitul Teofilact, în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). Despre aceasta zice și Teologul Grigorie: „Lege este a nu veni către nevoință de voie, pentru cruțarea gonitorilor și a celor mai neputincioși, dar nici să ne ferim de nevoință. Căci cel dintîi este lucru de obrăznicie, iar al doilea este de nebărbăție" (*Cuvînt la moartea marelui Vasilie*). Și dumnezeiescul Hrisostom zice: „Știind acestea, trebuie să păzim măsurile și să nu ne dăm spre moarte de sine, chiar dacă am avea nenumărate greutăți; dar nici să ne lepădăm și să ne lenevim atunci cînd sîntem trași pentru cele ce se socotesc ale lui Dumnezeu, ci, cutezînd, să ne sprintenim (adică să ne gătim) spre mărturisire, prețuind mai mult viața viitoare decît pe aceasta" (*Cuvîntul 85* la *Evanghelia lui Ioan*). (n. n.)

[2] Așa se întîmplase și cu ologul din naștere vindecat de Petru. Căci ce putea face un om care nu cunoscuse mersul înainte? – decît ceea ce fac și copiii cei mici cînd li se întăresc picioarele și află bucuria de a se mișca. (n. n.)

„Iar «neamurile», văzînd ceea ce făcuse Pavel, au ridicat glasul lor în limba licaonă [...]"/ Vezi şi folosul „neamurilor", şi răutatea Iudeilor! Aceia (adică cei din „neamuri") îi cinsteau ca pe nişte dumnezei, iar aceştia (adică Iudeii) îi goneau ca pe nişte pierzători.

„Şi-l numeau pe Varnava «Zeus», iar pe Pavel «Hermes»[1] [...]"/ Văzut-ai cum era obiceiul Elinilor să facă din oameni dumnezei? Drept aceea, cînd întreabă vreunii de unde este slujirea idolilor, de aici cunoaşte începutul. Aşa [şi Licaonii], din oameni, îi făceau pe Apostoli dumnezei. Aşa s-a sîrguit de la început diavolul să aducă în lume păgînătatea, zicînd: „Veţi fi ca Dumnezeu!" (*Facerea* 3:5). Şi, fiindcă atunci n-a putut, mai pe urmă s-a ispitit sîrguindu-se să aducă pretutindeni în lume mulţimea dumnezeilor.[2]

---

[1] Hermes cel bun de gură, solul zeilor Elini. (n. n.)

[2] Apostolul Pavel a lămurit începuturile păgânismului în trei stihuri (*Romani* 1:21-23), pe care e de folos să le dăm aici împreună cu tîlcuirea lor: „«Pentru că, cunoscîndu-L pe Dumnezeu, [păgînii] nu L-au slăvit ca pe Dumnezeu şi nu I-au mulţumit, ci s-au zădărnicit în cugetele lor şi inima lor neînţelegătoare s-a întunecat. Zicînd a fi înţelepţi, au înnebunit».

Aici, Pavel spune pricina pentru care au căzut întru nesocotinţă Elinii, zicînd că toate le-au îngăduit socotinţelor lor (iar nu credinţei adică). Şi aşa, vrînd să înţeleagă neînchipuirea lui Dumnezeu cu închipuirile minţii şi ale simţirii, şi pe Cel fără de trup cu trup, s-au arătat zadarnici [fără folos, n. n.], pentru că socotinţele lor nu au putut ajunge la desăvîrşita cunoştinţă a lui Dumnezeu. Şi zice că inima [păgînilor] a fost «neînţelegătoare», pentru că nu au voit să cuprindă cu credinţa întregul cunoştinţei lui Dumnezeu. De unde s-au rătăcit însă într-atît, încît să lase totul la propria lor judecată? Dintru a se socoti pe sine a fi înţelepţi! Şi, pentru aceasta, au înnebunit, pentru că ce alt lucru e mai fără de minte şi mai nebun decît a te închina pietrelor şi lemnelor?

[...] «Şi au schimbat slava nestricăciosului Dumnezeu întru asemănarea chipului omului celui stricăcios, şi al păsărilor, şi al celor cu cîte patru picioare şi al celor tîrîtoare.»

Cel ce schimbă vreun lucru îl schimbă cu un altul pe care nu-l are. Aveau aşadar şi [păgînii] cunoştinţa lui Dumnezeu, dar au vîndut-o şi au luat alta pe care nu o aveau. Şi astfel au pierdut şi ceea ce aveau, pentru că slava nestricatului Dumnezeu au dat-o nu omului însufleţit măcar, ci chipului neînsufleţit de om stricăcios, făcîndu-i dumnezei pe idolii oamenilor. Şi, ce e mai rău decît aceasta, s-au povîrnit a se închina şi celor tîrîtoare, şerpilor adică, şi atîta au înnebunit, încît s-au închinat – vai! – şi înseşi chipurilor celor tîrîtoare. Pentru că – cunoştinţa de Dumnezeu ce trebuiau să o aibă, care covîrşeşte cu neasemănarea toate fiinţele – au afierosit-o zidirilor celor cu neasemănare mai de nimic decît toate. Iar slava lui Dumnezeu este a fi El cunoscut ca Făcător şi Proniator (purtător de grijă) al totului şi a avea toate celelalte însuşiri cuvenite lui Dumnezeu" (Teofilact, în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

(13) Iar preotul lui Zeus, care era înaintea cetății, aducînd înaintea porților tauri și cununi, voia să le aducă jertfă împreună cu mulțimile. (14) Și, auzind Apostolii Pavel și Varnava, și-au rupt veșmintele și au sărit în mulțime, strigînd (15) și zicînd: „Bărbaților, de ce faceți acestea? Doar și noi sîntem oameni, asemenea pătimitori ca voi, bine-vestind să vă întoarceți de la aceste deșertăciuni către Dumnezeu cel viu, Care a făcut cerul și pămîntul, marea și toate cele ce sînt într-însele; (16) Care, în neamurile trecute, a lăsat toate limbile să meargă în căile lor, (17) deși El nu S-a lăsat pe Sine nemărturisit, dîndu-vă din cer ploi și timpuri roditoare, umplînd de hrană și de veselie inimile voastre." (18) Și acestea zicînd, abia au potolit mulțimile să nu le jertfească lor.

„[...] și-au rupt veșmintele [...]"/ Vezi-i pe dînșii pretutindeni curați de slavă, nu numai nepoftind-o, ci și pe ceea ce li se da împingînd-o la o parte și lepădînd-o. Așa cum zicea și Petru: „Ce căutați la noi, ca și cum cu a noastră putere sau cucernicie l-am făcut pe acesta să umble?" (capitolul 3:12), și aceștia zic același lucru și cu grabnică tărie fac aceasta: „și-au rupt veșmintele și au sărit în mulțime, strigînd și zicînd: «Bărbaților, de ce faceți acestea? Doar și noi sîntem oameni, asemenea pătimitori ca și voi!»" Oameni sîntem[1] – zice – însă mai mari decît aceștia (adică decît idolii), căci ei sînt morți. Am văzut obiceiul Elinilor ca din oameni să facă dumnezei, pentru că și întru cărțile acelora care au scris istoriile

[1] Așa i-a zis și fericitul Petru lui Corneliu: „Și eu sînt om!" (*Faptele Apostolilor* 10:26). Două lucruri se arată cu toată puterea în acestea întîmplări. O dată, smerenia pe care doar sfinții o pot avea, despre care vorbește și tîlcuitorul. Apoi, slăbiciunea minții omului căzut, care caută să facă dumnezei din oamenii cei pieritori, dacă aceștia se arată mai puternici în ceva (orice ar fi acest *ceva*) decît ei. Pe această slăbiciune se sprijină stăpînirea lumească a omenirii. Să ne gîndim la ce se întîmplă în jurul nostru. De pildă, lumea noastră „raționalistă" e plină de „oameni-zei" care săvîrșesc „minuni" și tămăduiri mincinoase: *guru* cărora li se închină milioane de oameni slabi și înșelați, ajungînd să sărute țărîna pe care au călcat-o aceștia. Apoi, sînt „oamenii-zei" din artă: de pildă, omul numit Elvis Presley, mort în urmă cu treizeci de ani a lăsat în urmă o religie ai cărei credincioși mărturisesc pe față că *idolul* lor a fost un „zeu" (mulți cred că nici nu a murit, ci doar s-a ascuns, asemenea lui Zalmoxis sau a lui Pitagora – să zicem). În sfîrșit, conducătorii politici, odată ce sînt *unși* prin voința „poporului suveran", ies oarecum din firea omenească și sînt priviți drept niște zei-birocrați de care atîrnă „soarta națiunii". (n. n.)

cele vechi afli că Zeus, om fiind, s-a făcut pe sineşi dumnezeu, zicîndu-se că este dumnezeu. Tot aşa, mulţi împăraţi ai Romanilor şi ai Machidonilor s-au numit pe ei înşişi dumnezei.[1] De aceea, nu se cuvine a nu crede celor zise de demult că unii s-au amăgit şi i-au numit pe alţii dumnezei, fiindcă şi aceştia s-au amăgit în privinţa lui Varnava şi a lui Pavel. Căci şi cei din Samaria îl numeau pe Simon vrăjitorul „Puterea cea mare a lui Dumnezeu". Iar pe Pavel l-au socotit dumnezeu, iar nu slujitor al lui Dumnezeu, fiindcă nu a zis: Scoală-te şi stai drept, întru numele lui Hristos!

„[...] şi-au rupt veşmintele [...]"/ Era un obicei al Iudeilor să-şi rupă hainele pentru hulele împotriva lui Dumnezeu. De aceea şi-a rupt haina şi Caiafa cînd Hristos S-a numit pe Sine „Fiu al lui Dumnezeu", zicînd că Acela a hulit.[2] Deci – de vreme ce lucrul ce se făcea de către [Licaoni] era un fel de hulă, au făcut aceasta şi Apostolii, urmînd şi ei încă predaniilor iudaice. Însă obiceiul acesta e osîndit, căci nu este din *Lege*. Pentru că şi Dumnezeu a zis către Iudeii ce făceau unele ca acestea: „Întoarceţi-vă către Mine din toată inima voastră, în post şi întru plîngere, şi rupeţi-vă inimile voastre, iar nu hainele voastre!" (*Ioil* 2:12, 13).

„[...] Care, în neamurile trecute, a lăsat toate limbile să meargă în căile lor [...]"/ A zis: „a lăsat", dar nu adaugă pentru ce a lăsat, căci deocamdată stă întru aceea care îl silea. Şi [de aceea] nicăieri nu pune numele lui Hristos. „[...] deşi El nu S-a lăsat pe Sine nemărturisit [...]", întru fiecare neam săvîrşind cele ce-i povăţuiau pe oameni către dreptate. Căci, nesilind stăpînirea lor de sine, îi lăsase pe toţi oamenii să umble după cum le plăcea, iar El totdeauna le săvîrşea pe acelea prin care ei puteau, cuvîntători [„raţionali", n. n.] fiind, să-L înţeleagă şi să-L cunoască pe Ziditorul. Iar martori ai Lui zice că sînt ploile şi vremile roditoare din fiecare an.[3]

---

[1] Aşa au fost Augustus, apoi Caligula, de la Romani. Aşa a fost acel Antioh Epifanie, urmaşul lui Alexandru Machidon, din vremea Macaveilor. Aşa au fost „fiii Soarelui": Faraonii, împăraţii Chinei şi ai Japoniei şi cîţi alţii. (n. n.)

[2] Vezi la *Matei* 26:65. (n. n.)

[3] Pavel arată lămurit că Ziditorul nu i-a lăsat fără cunoştinţa de Sine nici pe păgîni, aşa cum se crede îndeobşte, zicînd aşa: „Pentru că ceea ce este cunoscut despre Dumnezeu este arătat întru dînşii, fiindcă Dumnezeu le-a arătat lor. Căci cele nevăzute ale Lui se văd din zidirea lumii, înţelegîndu-se din făpturi, adică veşnica Lui putere şi dumnezeirea, aşa ca să fie ei fără de răspuns. Pentru că, cunoscînd pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca pe Dumnezeu şi nu I-au mulţumit" (*Romani* 1:19-21).

(19) Iar de la Antiohia şi de la Iconiu au venit Iudei care au îndemnat mulţimile, şi, bătîndu-l pe Pavel cu pietre, l-au tras afară din cetate, gîndind că a murit. (20) Dar, înconjurîndu-l ucenicii, el s-a sculat şi a intrat în cetate. Şi a doua zi a ieşit cu Varnava către Dervi. (21) Şi, binevestind cetăţii aceleia şi învăţîndu-i pe mulţi, s-au înapoiat la Listra, la Iconiu şi la Antiohia, (22) întărind sufletele ucenicilor, îndemnîndu-i să rămînă în credinţă şi (arătîndu-le) că prin multe necazuri trebuie să intrăm în împărăţia lui Dumnezeu. (23) Şi, hirotonindu-le preoţi pe la biserici, rugîndu-se cu postiri, i-au încredinţat pe ei Domnului în Care crezuseră. (24) Şi, străbătînd Pisidia, au venit în Pamfilia. (25) Şi, grăind cuvîntul în Perga, au coborît în Atalia. (26) Şi de acolo au mers cu corabia spre Antiohia, de unde fuseseră încredinţaţi darului lui Dumnezeu spre lucrul pe care l-au împlinit. (27) Şi, venind şi adunînd Biserica, au vestit cîte a făcut Dumnezeu cu ei şi că a deschis „neamurilor" uşa credinţei. (28) Şi au petrecut acolo cu ucenicii nu puţină vreme.

„[...] Iudei care au îndemnat mulţimile [...]"/ Văzuta-i mărimea îndrăcirii iudaice? Căci au intrat într-un întreg norod care atîta îi cinstea pe Apostoli, şi l-au înduplecat să-i ucidă cu pietre.

Stihuri pe care Teofilact le tîlcuieşte aşa: „Mai sus, Apostolul a zis că Elinii au nedreptăţit cunoştinţa de Dumnezeu, fiindcă au întrebuinţat-o rău, făcîndu-i zei pe idoli. Şi de unde este arătat că Elinii aveau cunoştinţa de Dumnezeu? Din aceasta pe care o zice: Le era arătată lor cunoaşterea lui Dumnezeu. Dar cum era arătată? Aşa, căci Făcătorul şi Ziditorul Se propovăduieşte din buna rînduială a fāpturilor, precum zice şi David: «Cerurile povestesc slava lui Dumnezeu» (*Psalm 11*:1). Dar ce este cunoaşterea lui Dumnezeu? Aşa trebuie să înţelegi: din cele ale lui Dumnezeu, unele sînt necunoscute, precum este fiinţa şi firea Lui; iar altele cunoscute, precum sînt toate cele ce se socotesc despre fiinţa şi firea Lui: bunătatea, înţelepciunea, puterea, dumnezeirea (adică mărirea), pe care Pavel le numeşte aici «nevăzute ale lui Dumnezeu», înţelese însă din făpturile Lui.

Deci Dumnezeu a arătat Elinilor cunoştinţa Sa, adică cele ce se socotesc despre fiinţa Lui, care sînt nevăzute de ochii cei simţiţi, dar înţelese de minte din buna rînduială a făpturilor. [...] Iar aceasta: «spre a fi ei fără răspuns», a urmat din faptă: pentru că Dumnezeu nu a zidit făpturile Sale pentru acest prilej, ca să fie adică Elinii fără de răspuns, nu, ci aceasta a urmat faptelor lor. [...] Aşa au rămas şi Elinii fără dare de răspuns, pentru că, cunoscîndu-L pe Dumnezeu din zidire, nu L-au slăvit după vrednicie, precum se cuvenea, nici nu I-au mulţumit Lui ca Ziditor şi Făcător, ci slava şi mulţumirea au dat-o idolilor" (în tîlcuirea la epistolele Apostolului Pavel). (n. n.)

„[...] l-au tras afară din cetate [...]"/ Căci se temeau de aceia. Şi se sîrguiau să surpe propovăduirea. Şi vezi osîrdie, vezi poftă şi rîvnă fierbinte şi înfocată [la Pavel]! După ce fusese aruncat afară, a intrat iarăşi întru aceeaşi cetate, ca să arate că el tot voia să semene cuvîntul, deşi era înlăturat, şi pentru că nu se cădea să le aprindă mînia.

„[...] şi (arătîndu-le) că prin multe necazuri trebuie să intrăm în împărăţia lui Dumnezeu [...]"/ Vezi că fără osteneală şi trudă nu se îndreptează nimeni, căci pentru aceasta zice Domnul că „strîmtă şi îngustă" (în loc de: „plină de necazuri") este uşa intrării ce duce întru Împărăţie. Şi nu orice fel de necaz duce întru Împărăţie, ci acela pentru credinţa întru Dumnezeu.

„Şi, hirotonindu-le preoţi pe la biserici, rugîndu-se cu postiri [...]"/ Şi întru ispite îi învăţa să postească şi cu postiri să facă hirotoniile. Şi în Cipru nu au făcut preoţi, nici în Samaria, căci aceia erau aproape de Ierusalim şi de Apostoli. Încă şi întru Antiohia stăpînea cuvîntul. Iar aici aveau trebuinţă de multă mîgîiere, şi mai ales cei din „neamuri" aveau trebuinţă a fi învăţaţi. Şi vezi că şi Pavel şi Varnava aveau dregătorie de episcopi, căci hirotoneau nu numai diaconi, ci şi preoţi.

„Şi, venind şi adunînd Biserica, au vestit cîte a făcut Dumnezeu cu ei [...]"/ N-au zis: „cîte au făcut ei", ci: „cîte a făcut Dumnezeu". Însă mie mi se pare că despre ispite zice.

„[...] şi că a deschis «neamurilor» uşa credinţei [...]"/ „Deschidere a uşilor" numeşte învăţătura pe care „neamurile" o primiseră printr-înşii.[1]

„Şi au petrecut acolo cu ucenicii nu puţină vreme."/ Mare fiind cetatea, avea trebuinţă de dascăli.

---

[1] Aşa le scria şi Pavel Corintenilor: „Voi rămîne însă în Efes pînă la Cincizecime, Căci mi s-a deschis uşă mare spre lucru mult" (*1 Corinteni* 16:8, 9). (n. n.)

CAPITOLUL XV

(1) Şi unii, coborîndu-se din Iudeea, îi învăţau pe fraţi că: „Dacă nu vă tăiaţi împrejur, după obiceiul lui Moisi, nu puteţi să vă mîntuiţi!" (2) Deci, făcîndu-se împotriva lor nu puţină întrebare de către Pavel şi Varnava, au rînduit ca Pavel, şi Varnava şi alţi cîţiva dintre ei să se suie la Apostolii şi la presviterii din Ierusalim pentru această întrebare. (3) Deci ei, trimişi fiind de Biserică, au trecut prin Fenicia şi prin Samaria, povestind despre întoarcerea „neamurilor", şi făceau tuturor fraţilor mare bucurie. (4) Şi, sosind ei la Ierusalim, au fost primiţi de Biserică, şi de Apostoli şi de presviteri şi au vestit cîte a făcut Dumnezeu cu ei.

Şi unii [...] îi învăţau pe fraţi că: „Dacă nu vă tăiaţi împrejur, [...] nu puteţi să vă mîntuiţi!"/ Vezi ispite şi din lăuntru, şi din afară! Şi nu-i învăţau oricum tăierea împrejur, ci ziceau: Fără ea, nici a vă mîntui nu puteţi! Lucru care era împotrivnic, căci dacă se tăiau împrejur nu puteau să se mîntuiască. Iar Pavel n-a zis: Că ce? Oare nu sînt eu vrednic de credinţă dintru atîtea semne? Ci s-a înduplecat să se suie pentru aceia. Dar cum zice atunci, întru epistola către Galateni: „Nici nu m-am suit în Ierusalim către Apostolii cei mai-nainte de mine, nici nu le-am arătat lor evanghelia mea" (*Galateni* 1:17-19)?[1] Întîi, că nu s-a suit de voia lui, ci s-a trimis de către alţii. Iar acolo nu s-a dus ca să se înveţe, ci ca pe alţii să-i plece şi să-i încredinţeze. Căci el se ţinea dintru început de această socoteală, pe care şi Apostolii au întărit-o după acestea, că adică nu se cade să se taie împrejur cei ce credeau. Dar – de vreme ce [ucenicilor] nu li se părea deocamdată că este vrednic de credinţă, ci luau aminte la cei din Ierusalim – pentru aceea s-a dus la ei, nu ca el să înveţe ceva mai mult, ci ca să-i plece şi să-i încredinţeze pe cei ce grăiau împotrivă că şi cei din Ierusalim le hotărăsc tot aşa pe acestea.

(5) Dar unii din eresul Fariseilor care trecuseră la credinţă, s-au sculat zicînd că trebuie să-i taie împrejur şi să le poruncească a

[1] Despre aceasta, vezi la capitolul 9:26. (n. n.)

păzi Legea *lui Moisi. (6) Şi Apostolii şi bătrînii s-au adunat ca să cerceteze despre acest cuvînt. (7) Şi făcîndu-se multă întrebare, s-a sculat Petru şi le-a zis: „Bărbaţi fraţi, voi ştiţi că, din primele zile, Dumnezeu a ales întru noi ca prin gura mea «neamurile» să audă cuvîntul evangheliei şi să creadă. (8) Şi Dumnezeu, cunoscătorul de inimi, a mărturisit pentru ei, dîndu-le Duhul Sfînt ca şi nouă. (9) Şi nimic n-a osebit între noi şi ei, curăţind inimile lor prin credinţă. (10) Acum dar, de ce-L ispitiţi pe Dumnezeu şi vreţi să puneţi pe grumazul ucenicilor un jug pe care nici părinţii noştri, nici noi n-am putut să-l purtăm? (11) Ci, prin darul Domnului nostru Iisus Hristos, credem că ne vom mîntui în acelaşi chip ca şi aceia. (12) Şi a tăcut toată mulţimea şi-i asculta pe Varnava şi pe Pavel, care povesteau cîte semne şi minuni a făcut Dumnezeu prin ei întru „neamuri".*

„Dar unii din eresul Fariseilor care trecuseră la credinţă [...]"/ Nu credincioşii din „neamuri" cereau să se taie împrejur şi să facă celelalte lucruri trupeşti ale *Legii*, ci credincioşii din Iudei. Pe care, ca pe nişte cugetători ai *Legii* celei vechi, ucenicii nu i-au primit, măcar că ei înşişi erau din tăierea împrejur. Căci nu a lor voie căutau să şi-o întărească, ci pe aceea folositoare de obşte.

„Şi Apostolii şi bătrînii s-au adunat ca să cerceteze despre acest cuvînt."/ Şi aici se poate să socotim iar că Apostolii aveau şi altă vrednicie care-i covîrşea pe bătrîni. Pentru aceea, nu i-a luat şi nu i-a cuprins pe dînşii împreună cu bătrînii, ca să-i însemneze pe toţi cu nume de obşte.

„Bărbaţi fraţi, voi ştiţi [...]"/ Vezi că Petru era dintru început despărţit de lucrul acesta, deşi pînă atunci petrecea iudaiceşte. Şi zice: „voi ştiţi", căci erau poate de faţă şi cei ce-l învinuiseră mai-nainte, în vremea lui Corneliu, şi cei ce au intrat cu dînsul în casa aceluia, şi pentru aceasta îi aduce pe dînşii martori. Dar ce este acest cuvînt: „Dumnezeu a ales întru noi"? Adică: „în Palestina", sau: „fiind voi de faţă". Şi, zicînd: „prin gura mea", arată că printr-însul grăieşte Dumnezeu, că el nu zice nimic omenesc.

„Şi Dumnezeu, cunoscătorul de inimi, a mărturisit pentru ei, dîndu-le Duhul Sfînt [...]"/ Îi suie pe dînşii către duhovniceasca mărturie. „Şi nimic n-a osebit între noi şi ei, curăţind inimile lor prin credinţă."/ Nici o deosebire – zice – nu este între credincioşi – ori Iudei, ori Elini de sînt – acolo unde credinţa face curăţirea păcatelor, care ies de la inimă. Iar cu-

rățirea aceasta se aseamănă tăierii împrejur. În locul tăierii împrejur celei trupești, s-a dat tăierea împrejur cea duhovnicească, ce le curățește pe cele ascunse prin credința întru Hristos.[1] Dar ce este acest cuvînt: „de

[1] Cuvîntul despre tăierea împrejur îi privește mai mult decît cred pe Creștinii de azi, care nici acum nu știu că ei sînt adevărații „fii ai lui Avraam", adevărații „Iudei", că Biserica lui Hristos este adevăratul „Israil", adică norodul ales, care doar a fost închipuit de Israil cel trupesc, cel ce a căzut din har fiindcă nu L-a primit pe Hristos. De aceea, e de neapărată trebuință să lămurim acest lucru, folosindu-ne de ceea ce le scria Pavel Romanilor, zicînd: „Căci tăierea împrejur folosește cu adevărat dacă vei face *Legea*; iar dacă ești călcător de *Lege*, tăierea ta împrejur s-a făcut netăiere împrejur. Căci nu cel întru arătare este Iudeu, nici cea întru arătare, în trup, este tăiere împrejur; ci este Iudeu cel întru ascuns, și tăierea împrejur este aceea a inimii întru Duhul" (*Romani* 2:25-28). Stihuri pe care Sfințitul Teofilact le tîlcuiește așa:

„Cînd ești tăiat împrejur după trup, dar nu faci nici un lucru al *Legii*, atunci, după duh, tu ești netăiat împrejur. [...] Pentru aceasta zice și Dumnezeu, prin Ieremia: «Toate neamurile sînt netăiate împrejur cu trupul, și toți cei din casa lui Israil sînt netăiați împrejur cu inimile lor» (capitolul 9, stihul 26). Și îți poruncește să te tai împrejur la inimă: «Tăiați-vă împrejur Dumnezeului vostru și tăiați împrejur învîrtoșarea inimii voastre, bărbații lui Iuda!» (*Ieremia* 4:4).

[...] Aici, Apostolul arată învederat că sînt două netăieri împrejur: cea din fire și cea din voință, care este – precum am zis înainte – cînd cineva nu are tăiată sau curmată nici o patimă și îndulcire trupească. Și două tăieri împrejur: cea la trup și cea la inimă întru Duhul. Și zice așadar că netăierea împrejur cea din fire – atunci cînd tac patimile, prin păzirea îndreptărilor *Legii*, precum am zis – va judeca (adică va osîndi) nu tăierea împrejur (fiindcă ar fi părut că îi înfruntă), ci pe tine, pe Iudeu, care te arăți tăiat împrejur cu trupul, dar ești netăiat împrejur cu inima, călcînd îndreptările *Legii*. Deci, prin cuvintele acestea, Apostolul nu necinstește tăierea împrejur, căci se vede mai mult cinstind-o, ci necinstește pe Iudeul ce ocărăște netăierea împrejur, dar calcă îndreptările *Legii*.

Apoi, după ce a lămurit aceasta, hotărăște învederat și cine este adevăratul Iudeu și arată că Iudeii le făceau pe toate spre arătare, zicînd: Nu cel întru arătare este Iudeu, ci cel întru ascuns, care nu împlinește nici o hotărîre a *Legii* doar trupește, ci înțelege duhovnicește și sîmbetele, și jertfele, și curățirile și toate obiceiurile *Legii*. Și, zicînd «tăiere împrejur a inimii întru Duhul», deschide drum darului și duhovniceștii viețuiri a Bisericii lui Hristos și vorbește de credință, căci credința se lucrează cu inima și cu duhul, și are laudă de la Dumnezeu, Care cercetează inimile și nu judecă după trup și după ceea ce se vede.

Iar încheierea care iese din toate acestea este aceasta, că pretutindeni viețuirea trebuie să fie bună, iar cînd auzi despre cel netăiat împrejur, și despre Elini sau de alt neam, să nu te gîndești la slujitorul și închinătorul la idoli, ci la cinstitorul de Dumnezeu și la omul cu fapte bune, care nu știe însă de cele ale *Legii*, precum am zis mai sus" (În tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

ce-L ispitiţi pe Dumnezeu"? Zice: De ce-L ispitiţi, ca şi cum nu ar putea să ne mîntuiască prin credinţă? – adică: Pentru ce nu credeţi lui Dumnezeu? – căci lucru al necredinţei este să se mai ţină de cele ale *Legii*.

„Acum dar, de ce [...] vreţi să puneţi pe grumazul ucenicilor un jug pe care nici părinţii noştri, nici noi n-am putut să-l purtăm? Ci, prin darul Domnului nostru Iisus Hristos, credem că ne vom mîntui [...]"/ Cu adevărat, însărcinătoare era *Legea* celor dintru Israil, şi o mărturisesc aceasta şi ucenicii. Şi Însuşi Mîntuitorul ne-a învăţat aceasta: „Veniţi către Mine, toţi cei osteniţi şi însărcinaţi, şi Eu vă voi odihni pe voi. [...] căci jugul Meu e blînd şi sarcina Mea e uşoară!" (*Matei* 11:28, 30), „osteniţi şi însărcinaţi" arătîndu-i pe cei de sub *Lege*. Şi S-a numit pe Sine „blînd", fiindcă *Legea* nu avea blîndeţe.[1] Asemenea este cuvîntul acela: „În dar sînteţi mîntuiţi, prin credinţă, şi aceasta nu de la sinevă; darul e al lui Dumnezeu" (*Efeseni* 2:8). Deci înainte, *Legea* îi mîntuia pe cei ce le-ar fi păzit pe toate ale ei, iar acum darul Domnului îi mîntuieşte şi fără de păzirea vieţuirii [trupeşti] după *Lege*, prin credinţă.[2]

---

[1] *Legea* cea veche era atît de aspră fiind dată unor oameni trupeşti, al căror suflet era învîrtoşat şi nu puteau ajunge la pocăinţă decît prin cele mai înfricoşate pedepse (şi de multe ori nici atunci). Dimpotrivă, legea darului evangheliei este blîndă pentru că s-a dat oamenilor duhovniceşti, care se pot ridica din păcat prin căinţă, prin osîndire de sine în cuget. „Căci Dumnezeu nu voieşte moartea păcătosului, ci să se întoarcă şi să fie viu" (*Iezechil* 18:23). (n. n.)

[2] Adică fără păzirea tăierii împrejur, a curăţirilor, a jertfelor, a opririi de la anume mîncări şi aşa mai departe. Căci *Legea* lui Moisi a rămas lucrătoare în ce priveşte poruncile ei morale, care sînt de fapt ale legii fireşti, avîndu-le şi păgînii. Despre acestea scria Pavel Romanilor: „Şi ştim că, toate cîte zice *Legea*, le zice celor ce sînt în *Lege*, ca toată gura să se astupe şi sub judecata lui Dumnezeu să se facă toată lumea. Pentru că, din faptele Legii, nu se va îndrepta nici un trup" (*Romani* 3:19). Stih pe care fericitul Teodorit îl tîlcuieşte aşa: „Unele lucruri din *Legea* lui Moisi se potriveau cunoştinţei firii, precum: «Să nu prea-curveşti!», «Să nu ucizi!», «Să nu furi!», «Să nu mărturiseşti minciună asupra aproapelui tău!», «Cinsteşte pe tatăl tău şi pe maica ta!», şi cîte ca acestea. Căci şi cei ce nu au primit *Legea* ştiau că fiecare din acestea îl face pe om vinovat de mustrări şi chiar de munci. Iar pe altele le-a hotărît Puitorul de *Lege* ca fiind potrivite numai Iudeilor din vremea aceea – precum tăierea împrejur, ţinerea sîmbetei, jertfele şi cele ca acestea – care sînt închipuiri ale altor lucruri. Dar numai împlinirea acestora nu e destul a-l arăta drept pe cel împărtăşit de ele, şi de aceea a zis şi dumnezeiescul Apostol că, «din faptele *Legii*, nu se va îndrepta nici un trup înaintea lui Dumnezeu»" (în subînsemnările tîlcuirii Sfinţitului Teofilact la epistolele lui Pavel). (n. n.)

(13) Iar dacă au tăcut ei, a răspuns Iacov, zicînd: „Bărbaţi fraţi, ascultaţi-mă! (14) Simeon a spus cum de la început Dumnezeu a socotit să ia din «neamuri» un norod pentru numele Său. (15) Şi cu aceasta se întocmesc cuvintele Proorocilor, precum este scris: (16) «După acestea, Mă voi întoarce şi voi zidi iarăşi Cortul cel căzut al lui David, şi pe cele surpate ale lui iarăşi le voi zidi şi-l voi îndrepta, (17) ca să-L caute pe Domnul ceilalţi oameni şi toate neamurile peste care s-a chemat numele Meu – zice Domnul, Cel ce a făcut acestea» (Amos *9:11, 12*). ***(18) Lui Dumnezeu Îi sînt cunoscute din veac toate lucrurile Lui. (19) De aceea, eu judec să nu-i supărăm pe cei ce se întorc la Dumnezeu dintre «neamuri», (20) ci să le trimitem lor scrisoare să se ferească de pîngăririle idolilor, şi de curvie, şi de sugrumat şi de sînge. (21) Pentru că Moisi are din timpuri vechi prin toate cetăţile propovăduitorii săi, fiind citit în sinagogi în fiecare sîmbătă." (22) Atunci li s-a părut Apostolilor şi bătrînilor, împreună cu toată adunarea, să aleagă bărbaţi dintre ei şi să-i trimită la Antiohia, cu Pavel şi cu Varnava: pe Iuda cel numit „Varsava", şi pe Sila, bărbaţi care povăţuiau între fraţi, (23) scriind prin mîinile lor acestea:***

„[...] a răspuns Iacov, zicînd [...]"/ Episcop era acesta, şi tocmai de aceea grăieşte la urmă. Şi vezi înţelepciunea lui, căci întăreşte cuvîntul şi de la Proorocii cei noi, şi de la cei vechi.

„[...] Simeon a spus [...]"/ Simeon e cel ce întru *Evanghelia* lui Luca proorocise: „Acum, slobozeşte-l pe robul Tău, Stăpîne!" (*Luca* 2:29)[1]

---

[1] Primindu-L pe Mîntuitorul în biserică, Simeon spusese: „Ochii mei văzură mîntuirea Ta, Pe care ai gătit-o înaintea feţei tuturor noroadelor, lumină spre descoperirea neamurilor şi slavă poporului Tău Israil" (*Luca* 2:30-32). Dar cine era acest drept Simeon? Unul dintre cei 72 de tălmăcitori ai *Pentateuhului*, adus în elineşte (*Septuaginta*) – din rînduială dumnezeiască – în zilele Faraonului Ptolemeu Filadelf (283-246 înainte de Hristos). Simeon – ajungînd la locul din Isaia (7:14) unde este scris: „Iată, Fecioara va avea în pîntece, şi va naşte fiu şi vei chema numele lui «Emanuil"», şi neînţelegînd aceste cuvinte – a şters „Fecioara", vrînd să scrie „tînăra". Dar Îngerul Domnului i s-a arătat şi i-a ţinut mîna, zicînd: „Nu fi necredincios faţă de cele scrise, a căror împlinire singur o vei vedea! Pentru că nu vei gusta moartea pînă ce nu vei vedea pe Cel ce Se va naşte din Curata Fecioară, Hristos Domnul!" Iar proorocia Îngerului s-a împlinit după mai mult de 270 de ani, cînd a fost adus la Biserică Mîntuitorul Hristos pentru a fi tăiat împrejur a opta zi, după cum poruncea *Legea veche*. Atunci, dreptul Simeon L-a primit

„Cum de la început Dumnezeu a socotit să ia din «neamuri» un norod pentru numele Său"/ Nu a ales oricum, ci „numelui Său", adică slavei Sale.

„Şi cu aceasta se întocmesc cuvintele Proorocilor [...]"/ De la vechime ar fi fost arătat [Simeon] vrednic de credinţă, şi nu avea, pentru că nu era vechi. Pentru aceasta, aduce pe urmă proorocie veche: „După acestea Mă voi întoarce, şi voi zidi iarăşi Cortul cel căzut al lui David, şi pe cele surpate ale lui iarăşi le voi zidi şi-l voi îndrepta."/ Căci, cu adevărat, [biserica veche] căzuse cădere nevindecată. Dar cum? Ierusalimul s-a ridicat, iar nu mai mult s-a surpat? Despre ce ridicare zice aşadar? Despre aceea de după robia din Babilon, [cînd şi-a luat] iarăşi vrednicia.

„De aceea, eu judec să nu-i supărăm pe cei ce se întorc la Dumnezeu dintre «neamuri»"/ Adică: Să nu-i răsturnăm, căci – dacă Dumnezeu i-a chemat, iar luările aminte şi păzirile acestea [ale *Legii*] răstoarnă – atunci ne luptăm cu Dumnezeu. Şi cu stăpînire este pus acest cuvînt: „eu judec". „Ci să le trimitem lor scrisoare să se ferească de pîngăririle idolilor, şi de curvie, şi de sugrumat şi de sînge."/ Căci este nevoie să ţină aceste [păziri ale *Legii*], deşi sînt trupeşti. Deci, fiindcă mari rele făceau acele [păcate], i-a oprit pe dînşii de la ele.

„Pentru că Moisi are din timpuri vechi prin toate cetăţile propovăduitorii săi [...]"/ Şi mai-nainte de venirea Mîntuitorului se citea în sinagogi din cărţile lui Moisi în toate sîmbetele, şi după venire nu se opreşte a se citi ele în bisericile lui Hristos. Şi aceasta se arată dintru acest cuvînt, ce zice aşa: Pînă în ziua de astăzi se citeşte Moisi. Căci, dacă nu s-ar citi *Scripturile* cele vechi în biserici, [Pavel] nu ar fi scris Galatenilor aşa, fără de socoteală, aceea: „Spuneţi-mi voi, cei ce voiţi a fi sub *Lege*, *Legea* nu o auziţi?" (4:21)[1].

„Apostolii, şi bătrînii şi fraţii, fraţilor din «neamuri» care sînt în Antiohia, şi în Siria şi în Cilicia, să se bucure! (24) Deoarece am auzit că unii dintre noi, venind fără porunca noastră, v-au tulbu-

pe Prunc şi a rostit acea prea-frumoasă rugăciune: „Acum slobozeşte pe robul Tău, Stăpîne!" (n. n.)

[1] Stih pe care Teofilact îl tîlcuieşte aşa: „Apostolul aduce iarăşi dovezi ca să arate că însăşi *Legea* voieşte a nu mai fi păzită de Creştini. Şi bine le-a zis: «cei ce voiţi», fiindcă nu era lucru cuviincios şi firesc a păzi Galatenii *Legea Veche*, ci aceasta era isprava voinţei lor celei prigonitoare. Şi Pavel numeşte aici *«Lege» Cartea Facerii* lumii, pentru că de obicei numeşte *«Lege»* toată *Scriptura Veche*. (n. n.)

rat cu vorbele lor şi au slăbit sufletele voastre, zicînd că trebuie să vă tăiaţi împrejur şi să păziţi* Legea, *(25) ni s-a părut nouă, care ne-am adunat cu un suflet, ca, alegînd, să trimitem bărbaţi către voi, împreună cu iubiţii noştri Varnava şi Pavel, (26) oameni care şi-au dat sufletele lor pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos. (27) Drept aceea, i-am trimis pe Iuda şi pe Sila, care vă vor vesti şi ei cu cuvîntul aceleaşi lucruri.

„[...] ni s-a părut nouă, care ne-am adunat cu un suflet [...]"/ Căci tuturor li se par acestea şi le scriu cu luare-aminte şi cu socoteală. Se cuvine a însemna că nici Iacov, nici Petru n-au îndrăznit să dogmatizeze cele pentru netăierea împrejur în afara întregii Biserici, deşi au judecat că bun lucru este[1]; totodată, nici ei toţi nu s-au folosit de stăpînire, ci numai s-au plecat că aceasta I se pare şi Sfîntului Duh[2] [vezi mai jos, n. n.]. Şi, ca să nu pară şi să se creadă că trimiterea acelora este lucru al clevetirii lui Pavel şi a lui Varnava, vezi laudele lor: „[...] oameni care şi-au dat sufletele lor pentru numele Domnului nostru Iisus Hristos."

(28) Căci părutu-s-a Duhului Sfînt şi nouă să nu vi se pună nici o greutate mai mult peste voi, afară de acestea de nevoie: (29) a vă

---

[1] Căci toate dogmele, adică adevărurile de neschimbat ale credinţei, ţin de ceea ce Cuviosul Iustin Popovici numeşte „sobornicitatea" Bisericii, zicînd aşa: „Legea cea mai înaltă a sobornicităţii dumnezeu-omeneşti în Biserică este aceasta: fiecare slujeşte tuturor şi toţi fiecăruia; fiecare mădular trăieşte şi se mîntuieşte cu ajutorul întregului trup al Bisericii, cu ajutorul tuturor mădularelor Bisericii, atît al celor pămînteşti, cît şi al celor cereşti; toată viaţa Creştinilor nu este altceva decît viaţa «împreună cu toţi Sfinţii» în Duhul Sfînt şi prin Duhul Sfînt, slujire neîncetată lui Dumnezeu, cu toată inima, cu tot sufletul, cu toată mintea, cu toată fiinţa" (în *Biserica Ortodoxă şi Ecumenismul*). Iată de ce soboarele Părinţilor purtători de Duh Sfînt au lăsat dogme şi canoane cu putere netrecătoare, peste care nu se poate trece fără a fi tăiat de la trupul Bisericii. (n. n.)

[2] Căci „tot omul este mincinos" (*Psalmul 115*:2), nimic din ceea ce vine de la judecata lui cea căzută nu e adevărat. Singurul care nu greşeşte în ceea ce zice e Duhul Sfînt, adică Dumnezeu, atunci cînd vorbeşte prin oameni. De aceea dogmele Creştinismului sînt adevăruri de neschimbat, date celor ce şi-au pus sufletul pentru Hristos, care tocmai din această pricină vorbesc la fel, chiar dacă sînt despărţiţi de vreme sau de depărtarea locului. Tot ceea ce nu vine de la Duhul, deşi pare a fi cugetare omenească, e de la tatăl minciunii. Acestea sînt dogmele mincinoase, ereziile, pe care duhul înşelării le dă celor mîndri în sinea lor, care se întemeiază pe judecata lor proprie, adică „apostolilor mincinoşi", despre care Pavel i-a prevenit pe cei de după el, adică şi pe noi. (n. n.)

feri de cele jertfite idolilor, de sînge, de sugrumat și de curvie, de care păzindu-vă, bine veți face. Fiți sănătoși!" (30) Deci, slobozindu-se, aceștia au coborît la Antiohia și, adunînd mulțimea, au dat scrisoarea. (31) Și, citind-o, s-au bucurat pentru mîngîiere. (32) Iar Iuda și cu Sila, fiind și ei prooroci, i-au mîngîiat prin multe cuvinte pe frați și i-au întărit. (33) Și, petrecînd cîtăva vreme, s-au slobozit cu pace de către frați către Apostoli. (34) Iar Pavel și Varnava petreceau în Antiohia, învățînd și binevestind, împreună cu mulți alții, cuvîntul Domnului. (35) Și, după cîteva zile, Pavel a zis către Varnava: „Întorcîndu-ne, să cercetăm cum se află frății noștri în toate cetățile în care am vestit cuvîntul Domnului." (36) Varnava voia să-l ia împreună cu ei și pe Ioan cel numit „Marcu", (37) dar Pavel zicea să nu-l ia pe acesta cu ei, fiindcă se despărțise de ei în Pamfilia și nu venise alături de ei la lucrul la care fuseseră trimiși.

„[...] părutu-s-a Duhului Sfînt și nouă [...]"/ Ca să nu-și închipuie că era socoteală omenească. Iar acest cuvînt: „și nouă", s-a pus ca să cunoască aceia că și ei primesc, deși sînt întru tăierea împrejur.

„[...] afară de acestea de nevoie [...]"/ Arată că nu le lipsea nimic [de care să se păzească], ci le ajungeau acestea. Și, zicîndu-le să se lepede de „sugrumat", opreau uciderea[1].

„[...] și, adunînd mulțimea, au dat scrisoarea."/ Aceasta este mîngîierea dascălilor, adică sporirea ucenicilor.

„Întorcîndu-ne, să cercetăm cum se află frații noștri [...]"/ Se cuvine a însemna că lucrul povățuitorilor este a-i iscodi și a-i cerca pe cei luminați de dînșii, dacă sînt sănătoși cu credința ori nu, ci șchiopătează și trebuie să fie îndreptați.

(38) Drept aceea, s-a făcut neînțelegere între ei, încît s-au despărțit unul de altul. Și Varnava, luîndu-l pe Marcu, a plecat cu corabia

[1] În *Noul Testament* pe care îl folosim noi, se tălmăcește: „animal sugrumat", crezîndu-se că e vorba de acea oprire de a mînca animalul cu sîngele într-însul, sînge care trebuie să se scurgă pe pămînt, după porunca lui Dumnezeu: „Numai carne cu sîngele ei, în care e viața ei, să nu mîncați!" (*Facerea* 9:4). Dar tălmăcirea adevărată e aceasta a Sfințitului Teofilact: e vorba de ucidere, căci despre sînge a scris mai înainte: „să vă feriți de sînge", adică de a mînca animalul cu sîngele într-însul. (n. n.)

în Cipru; (39) iar Pavel, alegîndu-l pe Sila, a plecat, dîndu-se de către frați darului Domnului. (40) Și străbătea Siria și Cilicia, întărind bisericile.

„Drept aceea, s-a făcut neînțelegere între ei [...]"/ Între Pavel și Varnava s-a făcut oarecare micșorare de suflet – unul avînd dreptate, iar altul nu – însă fiecare făcînd aceasta cu scop binecuvîntat. Iar pricina micșorării de suflet este aceasta. Acel Marcu fusese călătorind împreună cu dînșii în drumul evanghelic de la Palestina pînă la Perga Pamfiliei. Apoi, punînd la cale Apostolii drumul cel întins, Marcu, obosind ca un om, s-a lăsat de drumul Apostolilor și s-a întors în Palestina, nu de Hristos lepădîndu-se, ci lăsîndu-se de drumul cel îndelungat, ca de unul ce era greu.[1] Iar Pavel și Varnava s-au întors din nou plini de roadele bunei-credințe, bine-vestind Bisericii [Creștinilor] din Ierusalim întoarcerea și pocăința „neamurilor". Și, fiindcă toți i-au lăudat pe Pavel și pe Varnava pentru isprăvile cele bune, Marcu s-a mîhnit și s-a rănit la suflet, socotind că, dacă ar fi fost părtaș Apostolilor, poate s-ar fi făcut acum și părtaș al laudelor. Deci a voit să alerge iarăși împreună cu dînșii. Și Varnava l-a primit, după ce s-a pocăit, dar Pavel se pricea, zicînd că nu se cade să-l mai ia pe cel ce nu a mers împreună cu dînșii la lucrul Domnului. Și prigonirea și micșorarea de suflet nu era pentru nedreptate, ci pentru dreptate: căci Pavel căuta dreptatea, iar Varnava iubirea de oameni. Deci, despărțindu-se cu socoteala, se uneau întru blagocestie[2]. Și nu s-au despărțit cu credința, nici cu așezarea, ci cu omenească micșorare de suflet. Și aceasta a fost din iconomie [dumnezeiască]. Fiindcă, după ce s-au despărțit, Varnava și Marcu ieșind și mergînd pe drumul lor, pe Marcu l-a folosit luarea-aminte cea cu de-amănuntul a lui Pavel, căci s-a sîrguit să-și acopere lenevirea dinainte prin osîrdie. Iar Pavel a poruncit bisericilor să nu-l primească pe Marcu nu ca să-l scîrbească, ci pentru a-l face mai sîrguitor. Iar după ce l-a văzut cuprins de sîrguință și dezvinovățindu-se de lenevirea dinainte prin cele de acum, a început să-l arate și să-l laude pe dînsul, zicînd: „Se închină vouă [...] Marcu, nepotul lui Varnava, penru care ați luat porunci. De va veni la voi, să-l primiți cu cinste" (*Coloseni* 4:10).

---

[1] Tîlcuitorul a pomenit de aceasta și mai sus, cu aceleași cuvinte. (n. n.)

[2] Buna-credință (n. n.).

Încă şi între Prooroci aflăm această deosebire, adică şi ei au avut multe feluri de socoteli şi de aşezări. Astfel, Ilie era aspru, iar Moisi blînd. Aşa şi aici, cu adevărat, Pavel e mai aspru. Dar vezi-i şi blîndeţea, căci nu s-a mîniat, ci i-a cerut lui Varnava cu blîndeţe. Deci ce vom zice? Că s-au despărţit învrăjbiţi? Să nu fie! Căci vezi-l după acestea pe Varnava dobîndind multe laude de la Pavel întru epistole. Iar mie mi se pare că despărţirea s-a făcut cu învoire, zicînd unul către altul: De vreme ce eu voiesc, iar tu nu voieşti, ca să nu ne sfădim, să împărţim locurile [în care vom merge]. Şi deci făceau acest lucru supunîndu-se foarte unul altuia. Şi acestea s-au scris spre pilda noastră, ca să nu cădem. Căci nu este cu putinţă, oameni fiind, să nu ne supărăm şi să nu ne tulburăm; dar, după ce ne supărăm şi ne tulburăm, se cuvine să ne întoarcem şi să ne schimbăm. Şi foarte mult l-a folosit pe Marcu sfada aceasta. Căci înfricoşarea lui Pavel îl întorcea [la sîrguinţă], iar bunătatea lui Varnava îl făcea să nu se mai lase. Pentru că, văzînd că Pavel voieşte ca el să fie despărţit şi să rămînă, s-a temut şi s-a mustrat pe sine foarte. Apoi, văzîndu-l pe Varnava că se ţine de dînsul aşa de mult, l-a iubit pe el foarte. Şi ucenicul sta atît de departe de a se sminti din sfada dascălilor, încît chiar se îndrepta din aceasta. Drept aceea, cei doi se sfădesc cu adevărat, dar la sfîrşit Marcu dobîndeşte cîştigul.

„Şi străbătea Siria şi Cilicia, întărind bisericile."/ Nu se duce către alte cetăţi mai-nainte de a le cerceta pe acelea care primiseră cuvîntul lui Dumnezeu. Aceasta să o facem şi noi: să-i învăţăm şi să-i iscusim pe cei dintîi, ca nu cumva aceştia să se facă împiedicare celor de pe urmă.

CAPITOLUL XVI

(1) Şi a sosit la Dervi şi la Listra. Şi, iată, era acolo un ucenic cu numele Timotei, fiul unei femei Iudee credincioase şi al unui tată Elin, (2) care avea bune mărturii de la fraţii din Listra şi din Iconiu. (3) Pavel a voit ca acesta să vină împreună cu el şi, luîndu-l, l-a tăiat împrejur, din pricina Iudeilor care erau în acele locuri; căci toţi ştiau că tatăl lui era Elin.

„Şi, iată, era acolo un ucenic cu numele Timotei, fiul unei femei Iudee credincioase şi al unui tată Elin [...]"/ Mai însemnează că Iudeii defăimau *Legea* într-atît, încît şi după Elini se măritau şi cu muieri Eline se însurau.

„[...] şi, luîndu-l, l-a tăiat împrejur, din pricina Iudeilor care erau în acele locuri [...]"/ Vrednic lucru este a ne spăimînta de înţelepciunea lui Pavel! Cel ce atît se meşteşugise pentru netăierea împrejur şi pe toate le pornise pentru acest lucru, pînă ce îl isprăvise, l-a tăiat împrejur pe ucenic! Nu numai că nu i-a oprit pe alţii, ci el însuşi săvîrşeşte acest lucru! Aşadar, pe toate le privea spre folos şi nimic nu făcea fără rost.[1] Căci „[...] Pavel a voit ca acesta să vină împreună cu el [...]"/ Şi lucrul cel minunat e că îl şi purta după el [pe Timotei]. Şi zice: „[...] din pricina Iudeilor care erau în acele locuri", căci nu ar fi suferit să audă cuvîntul [tăierii împrejur] de la cei netăiaţi împrejur.

Şi ce [vom mai zice]? Vezi isprava aceasta: l-a tăiat împrejur ca să surpe tăierea împrejur, nu ca să o întărească! – vrînd să isprăvească un lucru prea-mare, şi prea-poftit şi dorit tuturor Apostolilor. Căci Iudeii îl defăimau pe dînsul în sus şi în jos, ca pe unul ce pretutindeni răsturna

[1] De aceea zice Pavel: „Şi m-am făcut Iudeilor ca un Iudeu, ca să-i dobîndesc pe Iudei" (*1 Corinteni* 9:20). Stih pe care acelaşi Teofilact îl tîlcuieşte aşa: „Căci, ca să surpe tăierea împrejur, a primit iconomiceşte tăierea împrejur. Nu a zis însă că s-a făcut Iudeu, ci «ca un Iudeu», ca să arate că tot ce făcea primind cele ale Iudeilor era numai iconomie, arătare şi pogorămînt, ca să-i cîştige şi să-i mîntuiască pe aceia." Despre aceasta se miră şi Hrisostomul, zicînd: „Ce zici, propovăduitorule al lumii, cel ce de înseşi cerurile te-ai atins şi atît ai strălucit? Cum dar, pe neaşteptate, te pogori atît? Aşa – zice – căci aceasta este a mă sui, fiindcă cel ce se coboară îl ridică şi-l aduce către sine pe cel ce zace jos" (*Cuvîntul 32* la epistola întîi către Corinteni). (n. n.)

Legea, şi pe cei din „neamuri" îi învăţa nesupunerea şi depărtarea de la *Lege*; şi se aflau foarte cu ură către dînsul. Deci, de vreme ce l-a aflat pe Timotei între Elini ucenic îndemînatic către slujba sa şi voia să-l aibă împreună-călător cu el, l-a tăiat împrejur pentru cei ce bîrfeau asupra lui păgîneşte, prin lucrarea aceasta vrînd a-i trage pe aceştia către sineşi. Căci, dacă Timotei ar fi fost netăiat împrejur, toţi ar fi fugit de dînsul. Căci – dacă atîta osîndire şi defăimare s-a făscut asupra lui Pavel pentru Trofim Efeseanul (care era din Elini)[1], pe care socoteau că l-a băgat în Biserică – ce nu ar fi pătimit poate dacă l-ar fi avut împreună cu sine netăiat împrejur pe Timotei, care era dascăl! Şi vezi-l pe el şi curăţindu-se după socoteala Apostolilor, şi vestind în biserică împlinirea curăţirii.[2] Şi pe toate le făcea pentru mîntuirea Iudeilor. Încă şi pe Petru l-ar fi putut afla cineva făţărnicindu-se iudaiceşte. Şi acestea nu-i vătămau cu nimic pe Apostoli, dar Iudeilor li s-au făcut pricină de mîntuire şi începătură a credinţei întru Hristos, căci aveu dascăli pe care-i socoteau că păzesc *Legea*.

(4) Şi, cînd treceau prin cetăţi, îi învăţau să păzească dogmele rînduite de Apostolii şi de bătrînii din Ierusalim. (5) Deci bisericile se întăreau în credinţă şi sporeau cu numărul în fiecare zi. (6) Şi ei au străbătut Frigia şi ţinutul Galatiei, opriţi fiind de Duhul Sfînt ca să propovăduiască cuvîntul în Asia. (7) Venind la hotarele Misiei, se ispiteau a merge în Bitinia, dar Duhul nu i-a lăsat. (8) Şi, trecînd dincolo de Misia, au coborît la Troada. (9) Şi noaptea i s-a arătat lui Pavel o vedenie: un bărbat Machidon sta rugîndu-l şi zicînd: „Treci în Machidonia şi ne ajută!" (10) Cînd a văzut el această vedenie, am căutat să ieşim îndată în Machidonia, socotind că Domnul ne cheamă să le bine-vestim lor. (11) Drept aceea, pornind de la Troada, am mers drept la Samotraki, iar a doua zi la Neapoli, (12) şi de acolo la Filipi[3], care este cea dintîi cetate a acestei părţi a Machidoniei şi colonie romană. Şi eram petrecînd în această cetate cîteva zile.

---

[1] Vezi la capitolul 21:29. (n. n.)

[2] Vezi la capitolul 21:26. (n. n.)

[3] Cetatea se numea aşa de la Filip, cel care o întemeiase, tatăl lui Alexandru Machidon. În epistola sa către ei, şi Pavel mărturiseşte multe fapte bune ale Filipenilor, care i-au trimis cele spre trebuinţă pe cînd se afla la Roma în vremea primei sale întemniţări. (n. n.)

„[...] îi învățau să păzească dogmele [...]"/ Aici, nu numește „dogme" tainele iconomiei întrupării, ci a se depărta de cele jertfite idolilor, de sînge, de sugrumat și de curvie, care privesc către închipuirea vieții celei canonisite.

„[...] opriți fiind de Duhul Sfînt ca să propovăduiască cuvîntul în Asia."/ Pentru ce au fost opriți, nu zice; iar că s-au oprit a zis, învățîndu-ne să ne plecăm numai și să nu căutăm pricina, și arătînd că multe le făceau și ca niște oameni. Și Duhul îi oprește pe Apostoli să grăiască cuvîntul în Asia și în Bitinia fiindcă știa dinainte că pe cei de acolo îi va stăpîni eresul luptătorilor împotriva Duhului.

„Și noaptea i s-a arătat lui Pavel o vedenie: un bărbat Machidon sta rugîndu-l și zicînd: «Treci în Machidonia și ne ajută!»"/ În vedenie, nu i se mai arată [ce să facă] prin Înger – ca lui Filip și lui Corneliu – ci printr-un chip omenesc, nu oarecum dumnezeiesc. Căci așa se întîmplă unde înduplecarea și supunerea este lesnicioasă; iar unde trebuie multă silă, e nevoie de chip mai dumnezeiesc. Se cuvine a însemna că Luca era cu Pavel în cetățile acestea, fiindcă vorbește și din partea sa, zicînd: „am căutat", „am mers", „am ieșit".

(13) Și în ziua sîmbetei am ieșit în afara porții [cetății], lîngă rîu, unde socoteam a fi loc de rugăciune; și, șezînd, grăiam muierilor ce se adunaseră. (14) Și o muiere cu numele Lidia – vînzătoare de pînze mohorîte din cetatea Tiatirilor – cinstitoare de Dumnezeu, asculta. Acesteia, Dumnezeu i-a deschis inima ca să ia aminte la cele grăite de Pavel. (15) Iar după ce s-a botezat și ea și casa ei, ne-a rugat zicînd: „Dacă m-ați socotit că sînt credincioasă Domnului, intrînd în casa mea, rămîneți!" Și ne-a silit să rămînem.

„Și în ziua sîmbetei am ieșit în afara porții [cetății], lîngă rîu, unde socoteam a fi loc de rugăciune [...]"/ Iudeii cei părut-cinstitori de Dumnezeu de acolo se adunau în taină[1] afară de cetate, lîngă rîu, căci nu aveau sinagogă, pentru rărimea și împuținarea lor. Căci ei se rugau nu numai unde era sinagogă, ci și afară, alegînd și hotărînd un loc oarecare, fiind mai trupești. Și [Apostolii ieșeau] în ziua sîmbetei, cînd se aduna și norodul.

---

[1] Căci erau într-o colonie romană, cum s-a zis mai sus. (n. aut.)

„De m-ați socotit că sînt credincioasă Domnului [...]"/ Vezi muiere înțeleaptă! Căci mai întîi a mărturisit că-L cinstea pe Dumnzeu, și apoi i-a chemat pe Apostoli. Vezi și lipsa ei de mîndrie. Și era muiere simplă, cum se arată din meșteșugul ei, căci vindea pînze mohorîte[1]. Și nu se rușinează de meșteșuguri scriitorul de istorie [Sfîntul Evanghelist Luca, n. n.]. Și n-a zis: „dacă m-ați judecat muiere cucernică", ci: „credincioasă Domnului". Adică: Dacă sînt credincioasă Domnului, atunci cu mult mai vîrtos vouă. Și nu i-a rugat doar, nici nu i-a lăsat pe dînșii să fie stăpîni de a intra sau nu [în casa ei], ci i-a silit foarte.

(16) Și, pe cînd mergeam noi odată la rugăciune, ne-a întîmpinat o slujnică ce avea duh pitonicesc, multă dobîndă aducînd stăpînilor ei vrăjind. (17) Aceasta, ținîndu-se după Pavel și după noi, striga, zicînd: „Acești oameni sînt robi ai Dumnezeului celui prea-înalt, care vă vestesc vouă calea mîntuirii!" (18) Și aceasta o făcea în multe zile. Iar Pavel, supărîndu-se, s-a întors și i-a zis duhului: „În numele lui Iisus Hristos, îți poruncesc să ieși dintr-însa!" Și în acel ceas a ieșit. (19) Și stăpînii ei, văzînd că s-a dus nădejdea cîștigului lor, au pus mîna pe Pavel și pe Sila și i-au dus în tîrg înaintea mai marilor. (20) Și, ducîndu-i la voievozi, au zis: „Acești oameni, care sînt Iudei, tulbură cetatea noastră. (21) Și vestesc obiceiuri pe care nu sîntem slobozi a le primi, nici a le face, noi fiind Romani."

„[...] avea duh pitonicesc [...]"/ Care este dracul acesta? Zeul „Piton", care se numea așa de la loc.[2] Iar acesta voia să-i arunce în ispite. Despre Pitia aceasta se povestește și într-alt fel: Fiind ca o muiere oarecare, ședea pe scaunul cu trei picioare al lui Apollon, desfăcîndu-și picioarele. Apoi, un duh rău suindu-se pe dedesubtul ei și intrînd prin părțile și mădularele ei cele născătoare, o umplea de îndrăcire. Și aceasta, dezlegîn-

[1] Porfiră, țesătură vopsită cu purpură, colorant stacojiu închis spre violet, extras dintr-o moluscă de mare. (n. n.)

[2] „Duhul pitonicesc" – duhul necurat al ghicitoriei, al proorociei mincinoase – nu se numea așa de la loc, precum zice tălmăcirea, ci de la balaurul Piton (închipuire a diavolului cel mare), ucis (cum nălucește mitologia) de către Apollo (închipuirea „luminoasă" a Satanei) la Delphi. Aici se afla cea mai veche capiște a zeului (închisă de Creștini la anul 390), cu acel vestit oracol, a cărui preoteasă se chema „Pitia". (n. n.)

du-şi părul, de aici se înnebunea şi spume din gură slobozea. Şi aşa, ca într-o beţie făcîndu-se, graiurile nebuniei şi ale îndrăcirii le grăia.

„Aceşti oameni sînt robi ai Dumnezeului celui prea-înalt, care vă vestesc vouă calea mîntuirii."/ O pîngăritule! – dacă ştii că vestesc calea mîntuirii, pentru ce nu te depărtezi de ei? Şi să cunoşti că şi dracii ştiu că Dumnezeu prea-înalt este Iisus cel răstignit.[1] Şi Pavel adeverea că este rob al Acestuia, zicînd: „Pavel, rob al lui Iisus Hristos [...]" (*Romani* 1:1).[2]

„Iar Pavel, supărîndu-se [...]"/ În loc de: „pornindu-se şi rănindu-se". Deşi ea grăia lucruri adevărate, i-a astupat gura, învăţîndu-ne ca nici cînd se făţărnicesc dracii că ajută adevărului să nu primim [ceea ce zic], ci toată calea rătăcirii să le-o îngrădim, şi să ne astupăm auzul despre toate cele de la dînşii. Căci, dacă Pavel ar fi primit mărturia lui, pe mulţi din cei credincioşi i-ar fi amăgit. Aşadar, întîi nu a primit, ci nu îl lua în seamă, nevrînd să se facă slujitor semnelor; iar după ce [acela] a zăbovit [multe zile] supărîndu-l, atunci i-a poruncit să iasă. Deci dracul făcea aceasta cu viclenie şi cu răutate, iar el cu înţelepciune.[3]

---

[1] Cum ei înşişi au mărturisit, supăraţi că erau munciţi mai-nainte de judecata cea mare. Căci întrebau: „«Ce ai cu noi, Iisuse Nazarinene? Ai venit ca să ne pierzi? Te ştim cine eşti: Sfîntul lui Dumnezeu.» Şi Iisus l-a certat, zicînd: «Taci şi ieşi din el!»" (*Marcu* 1:24, 25). Sau, în alt loc: „Ce ai Tu cu noi, Iisuse, Fiul lui Dumnezeu? Ai venit aici mai înainte de vreme ca să ne munceşti?" (*Matei* 8:29). (n. n.)

[2] Stih pe care Teofilact îl tîlcuieşte aşa: „Multe sînt chipurile slujirii. Astfel, cineva este rob al lui Dumnezeu din facere şi din zidire, pentru că toate făpturile sînt ale lui Dumnezeu: «Toate – zice – sînt roabe ale Tale» (*Psalm 118*:91). Altcineva este rob al lui Dumnezeu din credinţă, pentru care acelaşi Pavel a zis: «(...) v-aţi supus (adică aţi slujit) din toată inima dreptarului învăţăturii căreia aţi fost încredinţaţi» (*Romani* 6:17). Este cineva rob al lui Dumnezeu şi din chipul vieţuirii, după care Moisi se zice «slugă a Domnului», adică rob. Iar Pavel era rob al lui Hristos în toate chipurile acestea" (în tîlcuirea la epistolele lui Pavel). (n. n.)

[3] Iar în altă parte, Sfinţitul Teofilact adaugă: „Pavel l-a oprit pe duhul pitonicesc, căci sfîntul nu voia să fie adeverit şi mărturisit de gură necurată" (în tîlcuirea la *Marcu*). Aşa făcuse şi Hristos atunci cînd diavolii se apucaseră să-L mărturisească în faţa mulţimii: „Şi era în sinagoga lor (din Capernaum) un om cu duh necurat, care striga tare, zicînd: «Ce ai cu noi, Iisuse Nazarinene? Ai venit să ne pierzi? Te ştim cine eşti, Sfîntul lui Dumnezeu.» Şi Iisus l-a certat, zicînd: «Taci şi ieşi din el!» Şi, scuturîndu-l duhul cel necurat şi strigînd cu glas mare, a ieşit din el. [...] Şi a tămăduit pe mulţi care pătimeau de felurite boli şi demoni mulţi a alungat. Iar pe demoni nu-i lăsa să vorbească, pentru că ştiau că El e Hristos" (*Marcu* 1:23-26, 34). (n. n.)

„Şi stăpînii ei, văzînd că s-a dus nădejdea cîştigului lor [...]"/ Pretutindeni banii sînt pricinile răutăţilor. [Stăpînii ei] vor ca fata să fie îndrăcită ca să adune ei bani. Vezi-i pe dînşii că nici la drac nu luau aminte, ci priveau numai către un singur lucru: iubirea de argint. Şi acela [dracul] zicea că [Apostolii] sînt robii lui Dumnezeu celui de sus, iar ei că le tulburau cetatea. Acela zicea că Apostolii vestesc calea mîntuirii, iar aceştia că învaţă obiceiuri noi, „pe care nu sîntem slobozi a le primi".

(22) Şi s-a ridicat norodul împotriva lor. Şi voievozii, rupîndu-le hainele, au poruncit să-i bată cu toiege. (23) Şi, după ce le-au dat multe lovituri, i-au aruncat în temniţă, poruncind temnicerului să-i păzească prea-bine. (24) Acesta, primind o asemenea poruncă, i-a băgat în fundul temniţei şi le-a strîns picioarele în butuci. (25) Iar la miezul nopţii, Pavel şi Sila, rugîndu-se, Îl lăudau pe Dumnezeu în cîntări, iar cei ce erau în temniţă îi ascultau. (26) Şi, fără de veste, s-a făcut cutremur mare, încît s-au clătinat temeliile temniţei şi îndată s-au deschis toate uşile şi legăturile tuturor s-au dezlegat. (27) Şi, deşteptîndu-se temnicerul şi văzînd deschise uşile temniţei, scoţînd sabia, voia să se omoare, socotind că cei legaţi au scăpat. (28) Iar Pavel a strigat cu mare glas, zicînd: „Să nu-ţi faci nici un rău, că toţi sîntem aici." (29) Iar el, cerînd lumînare, a sărit în lăuntru şi, tremurînd, a căzut înaintea lui Pavel şi a lui Sila. (30) Şi, scoţîndu-i pe ei afară, le-a zis: „Domnilor, ce mi se cade să fac ca să mă mîntuiesc?" (31) Iar ei au zis: „Crede întru Domnul Iisus, şi te vei mîntui tu şi casa ta." (32) Şi i-au grăit lui cuvîntul Domnului şi tuturor celor din casa lui. (33) Şi el, luîndu-i la sine în acel ceas al nopţii, a spălat rănile lor şi s-a botezat el şi toţi ai lui îndată. (34) Şi, ducîndu-i în casă, a pus masa şi s-a bucurat cu toată casa, crezînd în Dumnezeu.

„Şi s-a ridicat norodul împotriva lor."/ Minunile şi învăţătura le-a săvîrşit Pavel, iar de primejdii se împărtăşea şi Sila.

„Şi fără de veste s-a făcut cutremur mare [...]"/ Cutremurul s-a făcut ca să se deştepte acela [temnicerul], iar uşile s-au deschis ca să se minuneze de lucrul făcut. Şi cei legaţi nu vedeau acestea; căci, dacă le-ar fi văzut, ar fi fugit toţi. Şi deschiderea uşilor a urmat ca să nu pară că de sine s-a făcut cutremurul, ci mărturisindu-L pe El.

„Crede întru Domnul Iisus, şi te vei mîntui tu şi casa ta."/ Nici în temniţă nu se astîmpără Pavel, ci şi acolo l-a adus către sine pe păzitorul temniţei, întru această bună robire.[1] „Şi el, luîndu-i la sine în acel ceas al nopţii, a spălat rănile lor şi s-a botezat el şi toţi ai lui îndată."/ A spălat rănile acelora, iar el s-a spălat de păcate. „[...] şi s-a bucurat cu toată casa, crezînd în Dumnezeu."/ Măcar că nu era nimic altceva decît graiuri şi bune nădejdi. Iar temnicerul acesta este Stefana, de care pomeneşte Pavel întru întîia epistolă către Corinteni, zicînd: „Am botezat casa lui Stefana [...]" (1:16).[2]

(35) Şi, făcîndu-se ziuă, judecătorii i-au trimis pe purtătorii de toiege, zicînd: „Sloboziţi-i pe oamenii aceia!" (36) Iar temnicerul a spus cuvintele acestea către Pavel, că au trimis voievozii să fie lăsaţi slobozi: „Acum deci ieşiţi şi mergeţi cu pace!" (37) Dar Pavel a zis către ei: „După ce ne-au bătut în faţa norodului pe noi,

---

[1] Iar în altă parte, Teofilact tîlcuieşte cuvîntul dinainte al lui Pavel aşa: „Mic este cuvîntul credinţei, căci zice: «Crede în Domnul Iisus, şi te vei mîntui!» (*Fapte* 16:31). Vezi cît este cuvîntul credinţei? Cît «grăuntele de muştar» (*Marcu* 4:31, 32). Căci, după ce s-a semănat, propovăduirea s-a lăţit şi a crescut pe pămînt, încît «păsările cerului», adică toţi cei înalţi cu înţelegerea şi cu cunoştinţa, locuiesc într-însa. Căci cîţi înţelepţi n-au lăsat înţelepciunea lumii şi s-au odihnit întru aceea a propovăduirii? Deci mai mare decît toate s-a făcut şi a odrăslit ramuri mari, căci Apostolii s-au despărţit asemenea unor ramuri: unul la Roma, altul în India, altul în Ahaia, altul în altă parte a pămîntului" (în tîlcuirea la *Marcu*). (n. n.)

[2] În tîlcuirea la epistolele Sfîntului Apostol Pavel, Sfîntul Nicodim Aghioritul dă mai multe lămuriri despre acestea: „Unii zic că acest Stefana a fost acel păzitor al temniţei care i-a avut pe Pavel şi pe Sila spre pază – precum mărturisesc *Faptele* în capitolul 16. Se poate ca acest păzitor de temniţă să fi fost Peloponezian şi apoi să se fi mutat în Corint. De aceea şi scrie Pavel către Corinteni la sfîrşitul epistolei (capitolul 16:15): «Ştiţi casa lui Stefana că este pîrgă a Ahaiei.» (Tot aşa, şi femeia Lidia, vînzătoarea de porfiră, era din cetatea Tiatirilor şi s-a mutat în Filipi, precum se vede în acelaşi capitol al *Faptelor*.) Însă – pentru că, mai sus, Pavel a zis hotărîtor: «N-am botezat pe nimeni din voi», din cei din Corint adică, şi pentru că Teofilact zice că Stefana era vestit în Corint, iar Pavel zice că a fost «pîrgă a Ahaiei» – pentru toate acestea aşadar, putem zice cu încredinţare că: toţi cei pomeniţi aici de către Pavel erau Corinteni; din mulţii Corinteni care s-au botezat (precum zic *Faptele* 18:8), doar aceştia au fost botezaţi de Pavel în Corint; şi că acest Stefana este altul, osebit de acel păzitor al temniţei, pe care Pavel l-a botezat în Filipi. De aceea şi zicerea «nu ştiu de am botezat pe altcineva» trebuie a se înţelege hotărîtor, adică: «în Corint nu am botezat pe alţii, nu şi în alte locuri»." (n. n.)

care sîntem cetățeni Romani, și ne-au băgat în temniță fără judecată, acum ne scot afară pe ascuns? Nu așa! Ci să vină ei înșiși să ne scoată afară!" (38) Și purtătorii de toiege le-au vestit voievozilor aceste cuvinte. Și, auzind că sînt cetățeni Romani, judecătorii s-au temut. (39) Și venind, se rugau de ei și, scoțîndu-i afară, îi pofteau să plece din cetate. (40) Iar ei, ieșind din temniță, s-au dus în casa Lidiei; și, văzîndu-i pe frați, i-au mîngîiat și au plecat.

„Dar Pavel a zis către ei: «După ce ne-au bătut în fața norodului pe noi, care sîntem cetățeni Romani, și ne-au băgat în temniță fără judecată, acum ne scot afară pe ascuns?»"/ Și, măcar că voievozii trimit să-i scoată, Pavel nu iese. Și îi învinuiește că fuseseră bătuți înaintea tuturor, deși erau cetățeni Romani, și încă nejudecați. Vezi că multe le făceau și omenește. Și a zis acestea ca să nu pară că se sloboade ca un osîndit și ca unul ce greșise. Ci și pentru Lidia și pentru ceilalți îi înfricoșează pe dînșii, ca să nu se creadă că cineva s-a rugat să fie slobozlți.[1] Căci, „auzind că sînt cetățeni Romani, judecătorii s-au temut."

„Iar ei, ieșind din temniță, s-au dus în casa Lidiei; și, văzîndu-i pe frați, i-au mîngîiat și au plecat."/ Căci nu se cădea să o lase întru nevoință și în grijă pe primitoarea lor de străini. Și nu au suferit să se ducă, măcar că erau siliți de voievozi, pînă nu au intrat la muierea cea umilă și la ceilalți pe care îi numeau „frați". O, cîtă lipsă de mîndrie și cîtă dragoste aveau!

---

[1] Să știe adică păgînii că Apostolii nu fuseseră liberați din voință și putere omenească, și să se teamă a-i prigoni pe Lidia și pe ceilalți Creștini. (n. n.)

CAPITOLUL XVII

(1) Şi, trecînd prin Amfipoli şi prin Apolonia, au venit la Tesalonic, unde era o sinagogă a Iudeilor. (2) Şi, după obiceiul său, Pavel a intrat la ei şi în trei sîmbete s-a întrebat cu ei din Scripturi, (3) dovedindu-le şi arătîndu-le că Hristos trebuia să pătimească şi să învie din morţi, şi că „Acesta, pe Care vi-L vestesc eu, este Hristosul, Iisus." (4) Şi unii dintre ei au crezut şi s-au însoţit cu Pavel şi cu Sila, şi mare mulţime de Elini din cei cucernici şi dintre muierile de frunte nu puţine. (5) Iar Iudeii cei necredincioşi, umplîndu-se de pizmă şi luînd cu ei pe cîţiva oameni de rînd din cei răi, adunînd gloată, au întărîtat cetatea şi, năvălind la casa lui Iason, căutau să-i scoată înaintea norodului. (6) Dar, neaflîndu-i pe ei, l-au tras pe Iason[1] şi pe cîţiva fraţi la mai-marii cetăţii, strigînd că cei ce au tulburat toată lumea[2] au venit şi aici, (7) că pe aceş-

---

[1] Despre acesta zicea Pavel „[...] Lucius, Iason şi Sosipatru, rudele mele" (*Romani* 16:21), numindu-i „rude" nu atît după trup, ci mai ales după buna-cinstire de Dumnezeu (după Teofilact). (n. n.)

[2] Tulburarea aceasta a lumii de către Apostolii lui Hristos fusese proorocită încă de David. Să citim două stihuri, tîlcuite de fericitul Teofilact, fiind de mare folos:

„«Sunat-au şi s-au tulburat apele lor, tulburatu-s-au munţii întru tăria Lui» (Psalm 45:2).

Şi *Istoria Faptelor* ne învaţă cum s-au umplut de tulburare şi de gîlceavă cetăţile cînd Sfinţiţii Apostoli au început să înconjure lumea: în Efes, Dimitrie a pornit toată cetatea de acolo, în Listra şi în Dervi s-a făcut acelaşi lucru. Şi iarăşi: în Filipi, în Tesalonic, în Atena şi în Corint s-au ridicat valuri de către duhurile înşelăciunii. Şi, fiind stăpîniţi de acestea, oarecari strigau împotriva Sfinţiţilor Apostoli: «Cei ce au tulburat toată lumea au venit şi aici.» Şi Fericitul Avacum mai-nainte le-a vestit pe acestea, zicînd: «Ai adus la mare caii Tăi, tulburînd ei ape multe» (*Avacum* 3:15). Şi i-a numit «cai» pe Sfinţiţii Apostoli, căci ei s-au făcut pe sine căruţă dumnezeiască, fiindcă, purtîndu-Se peste dînşii, Stăpînul a risipit ca pe nişte ape feluritele dogme ale păgînătăţii. Deci Psalmistul zice aici că apele au fost cuprinse de furtună şi munţii s-au clătinat cînd s-a adus propovăduirea *Evangheliei* în toată lumea. Iar «munţi», a numit ceata dracilor, pentru umflarea trufiei şi pentru înălţimea îngîmfării, şi «ape» – socotelile oamenilor, ce se poartă aici şi acolo ca nişte ape şi se amăgesc de duhurile înşelăciunii."

Şi: „«Tulbura-se-vor neamurile»

Graiul arată propovăduirile Apostolilor, care au pornit îndată tulburare şi furtună întru oameni, după glasul Domnului, Cel ce a zis: «Am venit să despart pe fiu de tatăl său,

tia i-a găzduit Iason şi că toţi aceştia lucrează împotriva rînduielilor Chesarului, zicînd că este un alt împărat: Iisus. (8) Şi au tulburat norodul şi pe mai-marii cetăţii care auzeau acestea. (9) Şi, luînd multe de la Iason şi de la ceilalţi, i-au slobozit.

„Şi, trecînd prin Amfipoli şi prin Apolonia [...]"/ Cetăţile cele mici le trec şi le lasă, sîrguindu-se către cele mai mari, ca de acolo cuvîntul să străbată la cele de aproape. „[...] au venit la Tesalonic, unde era o sinagogă a Iudeilor."/ Deşi ziseseră că se întorc către „neamuri", tot nu-i lasă pe aceştia, căci multă dorire şi dragoste aveau către dînşii.

„[...] în trei sîmbete s-a întrebat cu ei din Scripturi, dovedindu-le şi arătîndu-le că Hristos trebuia să pătimească şi să învie din morţi [...]"/ Mai-nainte de toate, propovăduieşte patima, căci ştia că aceasta e mîntuitoare.

„[...] şi mare mulţime de Elini din cei cucernici [...]"/ „Elini cucernici" îi numeşte pe Iudeii care păzeau *Legea*, dar grăiau elineşte; sau pe cei ce veniseră la credinţa iudaică din Elini.

„[...] şi toţi aceştia lucrează împotriva rînduielilor Chesarului, zicînd că este un alt împărat: Iisus."/ Şi părinţii acestora tot aşa Îl pîrau pe Iisus, zicînd că Se numeşte pe Sine împărat. Însă aceia aveau în cap pricină lesne amăgitoare la vedere, căci Cel pîrît trăia. Dar aceştia ce scăpare de minciună au cînd zic că Apostolii Îl vestesc împărat pe Iisus? – Care, după socoteala lor, murise şi de Care niciodată împăraţii de pe pămînt nu puteau să se teamă, nevăzîndu-L pe Dînsul arătîndu-Se nicidecum.[1]

---

pe fiică de mama sa, pe noră de soacră-sa» (*Matei* 10:35). Proorocind acestea, zice şi Avacum: «Adus-ai la mare caii Tăi, tulburînd ape multe» (*Avacum* 3:15), adică pe Apostoli, a căror călărie o zice în loc de: «învăţătură mîntuitoare». [...]

«şi se vor teme toţi cei ce locuiesc marginile de semnele Tale» (Psalmul 64:8).

Căci tulburarea a mers înainte, şi a urmat frica ce s-a făcut pentru mulţimea minunilor, şi i-a învăţat pe oameni buna-credinţă" (în tîlcuirea Psalmilor). (n. n.)

[1] Arhiereii şi ceilalţi conducători bisericeşti Iudei erau încă de mult în legătură cu Chesarul de la Roma şi, dacă trebuia, treceau peste stăpînitorii Romani locali, scriindu-i aceluia. Aşa au făcut cu Pilat, care – îndemnat de acel duh de „dreptate" (*ius*) roman, dar şi clătinat de visul soţiei sale – chiar a vrut să-L elibereze pe Iisus, pe Care L-a văzut că este drept şi că nu are nici un rău întru Sine. Ce l-a împiedicat a fost teama de Chesar, căruia Arhiereii i-ar fi scris că procuratorul Iudeii a liberat un vrăjmaş al stăpînirii sale, un tulburător care voieşte să se facă împărat în Iudeea. Iar Chesarul ar fi crezut, căci avea şi pricină: o dată, pentru că Iudeii chiar pregăteau o răzvrătire (au fost mai multe, pînă la anul 70, cînd chesarul Titus şi Vespasian i-au nimicit cu desăvîrşire); şi apoi pentru că,

(10) Iar frații i-au trimis îndată, noaptea, la Veria, pe Pavel și pe Sila care, ajungînd acolo, au intrat în sinagoga Iudeilor. (11) Și aceștia erau de neam mai bun decît cei din Tesalonic; ei au primit cuvîntul cu toată osîrdia în toate zilele, cercetînd* Scripturile *dacă sînt așa. (12) Au crezut mulți dintre ei, și dintre muierile de cinste ale Elinilor, și dintre bărbați nu puțini. (13) Și, cînd au aflat Iudeii din Tesalonic că și în Veria s-a vestit de către Pavel cuvîntul lui Dumnezeu, au venit și acolo, tulburînd mulțimile. (14) Și atunci frații l-au trimis îndată pe Pavel să meargă spre mare; iar Sila și Timotei au rămas acolo. (15) Iar cei ce se îngrijeau să-l scape pe Pavel l-au dus pînă la Atena; și, luînd ei porunci către Sila și Timotei, ca să vină la el mai curînd, s-au dus.

A pus acest cuvînt: „de neam mai bun", în loc de: „mai blînzi". Iar ceea ce zice: „cercetînd Scripturile dacă sînt așa", arată că nu le iscodeau ca niște necredincioși, căci deja crezuseră, ci ca unii neîmpărtășiți de învățătura Proorocilor. Fiindcă mai ales prin aceasta ajungeau credincioși, iscodind *Scripturile* și aflînd că cuvintele Proorocilor vechi se unesc cu lucrările iconomiei celei după trup a Domnului.

„Și atunci frații l-au trimis îndată pe Pavel să meargă spre mare [...]"/ Cu iconomie fugea, nu pentru că s-ar fi temut, căci altfel ar fi încetat a propovădui și nu i-ar fi întărîtat mai mult. Ci dintru aceasta se făceau două lucruri: și mînia acelora se stingea, și propovăduirea sporea. Și numai pe Pavel îl trimit, căci pentru dînsul se temeau, ca nu cumva să pătimească ceva, fiind căpetenie. Așadar, darul nu lucra totdeauna, ci îi lăsa pe dînșii și îi deștepta afundîndu-i în grijă.[1]

---

mazilindu-l pe Pilat, i-ar fi luat și toată averea, așa zicînd „legea" (care era întrupată chiar de el, de Chesar!), acesta fiind mijlocul obișnuit prin care *imperatorii* își umpleau din cînd în cînd vistieriile secătuite de cheltuielile nebunești pe care le făceau împreună cu familia, cu țiitoarele, cu „favoriții" și cu „clienții" lor. Astfel încît – liberîndu-L pe acel Iisus „împărat al Iudeilor", pe acel Prooroc ce propovăduia „nebunia" adevărului – Pilat își pierdea, odată cu vrednicia de guvernator, toată agoniseala strînsă într-o viață de aspră trudă prin tot felul de fundături ale lumii, prin care își pregătise o bine-meritată bătrînețe tihnită. Despre înrîurirea pe care arhiereii Iudei o aveau asupra stăpînirii romane vom vorbi și mai jos, căci a fost mult mai mare decît se arată în *Evanghelii* și în *Fapte*. (n. n.)

[1] Căci așa e sufletul omenesc: atunci cînd toate i se lucrează cu putere dumnezeiască, el aflîndu-se în odihnă, se lenevește și vrăjmașul diavol dobîndește cale a-și săvîrși lucrarea lui cea rea. În starea aceasta căzută, în înșelarea desăvîrșită în care se află, omul tre-

(16) Iar în Atena, pe cînd Pavel îi aştepta, duhul lui se întărîta în el, văzînd că cetatea este plină de idoli. (17) Drept aceea, se întreba în sinagogă cu Iudeii şi cu cei cucernici, şi în tîrg, în fiecare zi, cu cei ce se întîmplau. (18) Iar unii dintre filosofii Epicurei şi Stoici se priceau cu el, şi unii ziceau: „Ce voieşte oare să grăiască acest spermolog (semănător de cuvinte)?" Iar alţii ziceau: „Se pare că este vestitor de dumnezei străini" – căci le binevestea pe Iisus şi Învierea Lui. (19) Şi, prinzîndu-l, l-au dus în Areopag, zicînd: „Putem să înţelegem şi noi ce este această învăţătură nouă grăită de tine? (20) Căci tu aduci la auzul nostru lucruri străine. Voim deci să ştim ce vor să fie acestea." (21) Toţi Atenienii şi străinii care locuiau acolo nu zăboveau pentru nimic altceva decît pentru a spune sau a auzi ceva nou.

„[...] duhul lui se întărîta în el [...]"/ Acest cuvînt nu înseamnează aici mînie, căci darul [Duhului] este departe de urgie şi de mînie. Atunci ce e „se întărîta"? „Se ridica", „nu suferea", ci se topea.[1]

„[...] Iar unii dintre filosofii Epicurei şi Stoici se priceau cu el [...]"/ Epicureii erau cei ce ziceau că toate [ale lumii] sînt nechivernisite [căci nimeni nu poartă grija lor], către care mai ales întinzîndu-şi cuvîntul, Pavel zice: De vreme ce El dă tuturor viaţă şi suflare, aşezarea vremilor celor mai-nainte rînduite şi hotarele locuinţei lor arată purtarea de grijă a lui Dumnezeu.[2] Iar filosofii îl luau în rîs că le grăia aşa, căci nu înţele-

---

buie să fie priveghetor toată vremea, iar starea de veghe nu poate fi dată şi ţinută decît numai de teamă. De aceea, „frica este începutul înţelepciunii" (*Iisus Sirah* 1:14). De aceea, cei mai mari sfinţi au fost lăsaţi în primejdii şi în ispite fără ajutorul darului dumnezeiesc: citeşte viaţa marelui David, a Apostolilor, a sfinţilor *Filocaliei* şi *Patericului*. (n. n.)

[1] Hristos a spus că „oricine se mînie pe fratele său în deşert vrednic va fi de osîndă" (*Matei* 5:22). Dar aici, ca şi în faţa lui Elima vrăjitorul (la capitolul 13:8-11) sau a arhiereului (la capitolul 23:3), Pavel „nu s-a mîniat în deşert – după cum zice Teofilact – ci din rîvnă. Căci atunci ne mîniem în deşert, cînd o facem din pricina banilor sau a slavei deşarte." Şi adaugă: „Cel care se mînie în deşert va fi osîndit, iar dacă cineva se mînie cu bună pricină, pentru îndreptare şi din rîvnă duhovnicească, acela nu va fi osîndit" (în tîlcuirea evangheliilor). Adică mînia împotriva răului şi a minciunii, iar nu a omului, este binecuvîntată. Aşa, nici Pavel nu ura pe nici unul asupra căruia se mînia, oricît de rău ar fi fost, şi îl aştepta să se întoarcă la pocăinţă şi să se mîntuiască. (n. n.)

[2] Ceea ce ar fi putut să bage şi ei de seamă, doar să fi vrut. În epistole, Pavel vorbeşte îndelung despre îndărătnicia Elinilor de a nu-L vedea pe Dumnezeu din zidiri şi din buna alcătuire a lumii, aşa cum am arătat şi în alte note. (n. n.)

geau nimic din cele zise de dînsul. Căci cum ar fi înțeles cei ce ziceau că dumnezeu este trupul și că fericirea stă în dezmierdare?[1] „[...] și unii ziceau: Ce voiește oare să grăiască acest spermolog (semănător de cuvinte)?" Se zice că „spermologul" este o pasăre prea-umilă, care obișnuiește să adune semințele căzute și risipite în răspîntii și pe căi. Cu aceasta îl asemănau [filosofii] pe Pavel, ridicînd deșartă sprînceană, adică trufindu-se și mîndrindu-se pentru limba lor cea desfătată. [...] Deci, de vreme ce spermologul este o pasăre prea-mică, ce nici către mîncare, nici către oarecare veselie nu e îndemînatică, pe cei proști [simpli, n. n.] îi numeau „spermologi". „Iar alții ziceau: «Se pare că este vestitor de dumnezei străini» [...]"/ Căci ei socoteau că și „Învierea" era un dumnezeu, fiind obișnuiți să cinstească și partea femeiască în loc de dumnezeu.

„Și, prinzîndu-l, l-au dus în Areopag [...]"/ L-au dus la Areopag nu ca să învețe, ci să-l muncească acolo unde se săvîrșeau osîndele de ucidere. Iar „Areiospagos" se numea pentru că acolo își luase osînda Ares [zeul războiului, n. n.] – precum se zice – pentru prea-curvia pe care o făcuse. Iar „pagos" înseamnă „locul cel înalt", căci întru un vîrf de deal era divanul acela.

„Toți Atenienii și străinii care locuiau acolo nu zăboveau pentru nimic altceva decît pentru a spune sau a auzi ceva nou."/ Ni se cuvine a însemna că, deși ei zăboveau întru a zice și a auzi lucruri noi, totuși socoteau că acelea pe care nu le auziseră niciodată sînt neînțelese și de mirare. Căci, dacă Pavel ar fi propovăduit că s-a răstignit un om, aceasta nu ar fi fost de neînțeles; dar, de vreme ce zicea că Dumnezeu S-a răstignit și S-a sculat din morți, cu adevărat grăia lucruri străine și de mirare.

---

[1] În înșelarea lor, Stoicii puneau cunoașterea numai pe seama simțămintelor trupești și sufletești – cum ar fi plăcerea și durerea, bucuria și întristarea – pe care omul ar putea să le stăpînească după cum vrea, prin puterea „rațiunii" sale. Că această „rațiune" este una căzută, neînstare să deosebească binele de rău, asta nu-i supăra cu nimic. Pînă la urmă, ei nu fac nimic altceva decît să îndumnezeiască trupul și „rațiunea" simțurilor lui. În veacul întîi după Hristos, cel mai cunoscut „filosof" Stoic era Romanul Seneca, învățătorul lui Nero. (n. n.)

Iar Epicureii erau urmașii neînțeleptului „filosof" Epicur (341-270, înainte de Hristos). Acesta a fost atît de umanist, încît a stat împotrivă chiar înșelărilor idolatre, punînd deasupra credinței în zei cinstirea plăcerilor trupești, în care vedea calea de a atinge „pacea" („ataraxia"), așadar „fericirea". Nu e de mirare că „satanistul" Karl Marx îl prețuia în chip deosebit, numindu-l „cel mai mare Iluminist Elin". (n. n.)

(22) Şi, stînd în mijlocul Areopagului, Pavel a zis: „Bărbaţi Atenieni, în toate vă văd ca şi cum aţi fi mai cucernici. (23) Căci, străbătînd cetatea voastră şi privind locurile voastre de închinare, am aflat şi un jertfelnic pe care era scris: «Dumnezeului necunoscut». Deci pe Cel pe Care voi, necunoscîndu-L, Îl cinstiţi, pe Acesta Îl vestesc eu vouă. (24) Dumnezeu, Care a făcut lumea şi toate cele ce sînt într-însa, Acesta fiind Domnul cerului şi al pămîntului, nu locuieşte în biserici făcute de mîini. (25) Nici nu este slujit de mîini omeneşti, neavînd trebuinţă de ceva, El dînd tuturor viaţă, şi suflare şi toate. (26) Şi a făcut dintr-un sînge tot neamul omenesc, ca să locuiască peste toată faţa pămîntului, aşezînd vremile cele dinainte rînduite şi hotarele locuirii lor, (27) ca ei să-l caute pe Dumnezeu, doar L-ar pipăi şi L-ar afla, căci nu e departe de fiecare dintre noi. (28) Căci în El trăim, şi ne mişcăm şi sîntem, precum au zis şi unii dintre poeţii voştri: «căci ai Lui şi neam sîntem». (29) Fiind deci neam al lui Dumnezeu, nu sîntem datori a socoti că dumnezeirea este asemenea aurului, sau argintului sau pietrei cioplite de meşteşugul şi de iscusinţa omului.[1]

„[...] vă văd ca şi cum aţi fi mai cucernici [...]"/ Pavel pare că îi laudă pe dînşii pentru acel jertfelnic. Şi acesta fusese ridicat de dînşii dintr-o pricină ca aceasta. Cîndva, Atenienii ridicaseră război cu cei împotrivnici. Apoi, după ce le-a mers rău, s-au întors. Şi, de vreme ce demonii aveau obicei să-i batjocorească pe dînşii, arătîndu-se unul din demoni, le-a zis că niciodată nu fusese cinstit de către ei şi că, mîniindu-se asupra lor, s-a făcut pricinuitorul înfrîngerii lor de atunci. Deci [Atenienii] i-au ridicat aceluia capişte şi, păzindu-se ca să nu pătimească acelaşi lucru şi altă dată, trecîndu-l cu vederea pe vreunul din dumnezeii necunoscuţi lor, au rînduit capiştea aceasta, scriind deasupra: „Necunoscutului dumnezeu", zicînd adică aşa: Ridică-se capiştea aceasta spre cinstea acelui dumnezeu care nu s-ar cunoaşte de noi, ca să ne fie milostiv, [şi să nu se mînie] că nu îl cinstim şi nu îi slujim. Şi întreaga scriere-deasupra a capiştii (adică pisania) era aceasta: „Dumnezeilor Asiei, dumnezeilor Europei, dumnezeilor Libiei, necunoscutului şi străinului dumnezeu."

---

[1] Dumnezeu – le zice Pavel idolatrilor Atenieni – nu este ca „idolii neamurilor – argint şi aur, lucruri de mîini omeneşti" (*Psalmul 113*:12). (n. n.)

„Căci, străbătînd cetatea voastră şi privind locurile voastre de închinare am aflat şi un jertfelnic pe care era scris: «Dumnezeului necunoscut» [...]"/ În cetate, nu a aflat scriere [pisanie] dumnezeiască, ci capişte [idolească] scrisă deasupra.[1] Şi, din această pisanie a capiştii, a surpat capiştea. Căci ce se cădea să facă? Elinii erau toţi necredincioşi şi păgîni. Dacă le-ar fi vorbit din evanghelie, l-ar fi luat în rîs; dacă le-ar fi spus de la Prooroci, nu ar fi crezut. Deci a supus şi a biruit armele vrăjmaşilor prin ele însele, şi aceasta e ceea ce zice: „Făcutu-m-am celor fără de lege ca unul fără de lege" (*I Corinteni* 19:21). A văzut capiştea, şi a adus slovele scrierii către sine, iar mai bine zis a mutat noima acestora. Căci zice: Pe jertfelnic şi pe capişte era scris: „Necunoscutului dumnezeu", şi care dumnezeu era necunoscut, afară de Hristos? Deci cum? Pentru Hristos au scris aceasta Atenienii? Dacă ar fi scris-o pentru Hristos, isprava lui Pavel nu ar fi fost aşa de minunată. Ci aceia au scris într-un fel şi cu o minte, iar acesta a putut să o schimbe şi să o prefacă pe dînsa într-alt fel. Şi este nevoie a zice pentru ce Atenienii au scris aşa, adică: „Necunoscutului dumnezeu".[2] Ei aveau mulţi dumnezei: şi ai locului, şi străini; adică pe unii îi aveau primiţi de la părinţi, iar pe alţii de la neamurile de aproape. Deci – fiindcă nu îi primiseră pe toţi dintru început, ci pe rînd se aduseseră şi intraseră la dînşii, unii în zilele părinţilor lor, alţii în zilele moşilor lor, iar alţii în vremea vîrstei lor – ei au zis: Aşa cum nu-i ştiam pe aceştia dintru început, iar mai pe urmă i-am cunoscut, tot astfel se poate întîmpla să mai fie şi alt dumnezeu neştiut de noi, şi de aceea să rămînă

---

[1] Adică Atenienii nu făcuseră capiştea pentru adevăratul Dumnezeu – pe care ar fi vrut să-L cunoască, aşa cum am auzit tîlcuindu-se în biserică, din marea evlavie a Ortodocşilor pentru filosofia păgînă, pe care şi Proorocii, şi Hristos, şi Apostolii şi Sfinţii Părinţi au osîndit-o şi au nimicit-o ca pe o nebunească înşelare a celor trufaşi, precum şi este (citiţi-i doar pe Sfîntul Grigorie Teologul, pe marele Vasilie şi pe Hrisostomul, care îi cunoşteau bine pe filosofii Elini!). Nu, Atenienii – precum arată Sfinţitul Teofilact, pe urmele Sfîntului Ioan Gură de Aur – voiau să-l îmbuneze pe acel diavol pe care nu ajunseseră să-l cunoască. Cine citeşte „istoria religiilor", vede că ceea ce Grecii numesc „Helada" e un pămînt pe care s-au adunat o mulţime de noroade, fiecare cu diavolii lor la care se închinau, şi a trecut vreme pînă să îi strîngă pe toţi în acel „Pantheon" (adunarea tuturor „zeilor", închipuire a iadului, pe care i-au luat de la ei şi Romanii, schimbîndu-le doar numele). (n. aut.)

[2] Sfinţitul Teofilact dă încă o tîlcuire la aceasta, fără a spune de unde e luată, tîlcuire care nu se împotriveşte nicidecum celei de mai sus, ci mai ales o întăreşte şi o întregeşte. Căci aşa e tot ce se grăieşte de Duhul prin cei aleşi ai lui Dumnezeu: toţi zic acelaşi lucru într-o minunată împreună-glăsuire, întregindu-se unul pe altul. (n. n.)

negrijit şi necinstit. Deci au ridicat capişte şi au scris-o deasupra: „Necunoscutului dumnezeu", prin scrisoare zicînd aceasta: Dacă mai este şi alt dumnezeu necunoscut de noi, şi pe acela îl vom cinsti şi i ne vom închina. Vezi covîrşire de disidemonie[1]?! Pentru aceasta a zis Pavel: Vă văd ca şi cum aţi fi mai evlavioşi întru toate. Căci îi slujiţi şi îi cinstiţi nu numai pe demonii pe care îi cunoaşteţi, ci şi pe aceia care încă nu au fost cunoscuţi de voi pînă acum.[2] Şi, robind noima, a potrivit-o şi a pus-o la Hristos [zicînd]: „Deci pe Cel pe Care voi, necunoscîndu-L, Îl cinstiţi, pe Acesta vi-L vestesc eu vouă." Atenienii voiau să-l osîndească, zicîndu-i: Străine dogme aduci, căci propovăduieşti un dumnezeu pe care noi nu-l ştim! Deci, vrînd să se izbăvească de bănuială, îi învaţă că nu propovăduieşte un dumnezeu străin, ci pe acela cinstit de ei cu slujirea înaintea lui. Voi – zice – aţi apucat mai-nainte de mine, slujirea voastră a întrecut propovăduirea mea, căci eu, care vi-L vestesc pe Acela cinstit de voi fără a-L cunoaşte: „Dumnezeu, Care a făcut lumea şi toate cele ce sînt într-însa, Acesta fiind Domnul cerului şi al pămîntului" Un grai a grăit, prin care le-a răsturnat pe toate cele ale filosofilor.[3] Căci Epicureii zic că toate sînt făcute de la sine şi dintru atomi[4], iar acesta zice că lumea şi toate cele dintru dînsa este lucru al lui Dumnezeu.

---

[1] Am lăsat grecismul „disidemonie", care înseamnă „credinţă" sau „evlavie către demoni". Nevrînd să-L vadă pe Dumnezeul a toate din făpturi, Elinii se închinau dracilor de voia lor, făcîndu-şi-i dumnezei. Deci Pavel le spune, în chip ironic, că sînt mai evlavioşi decît alţii faţă de draci. (n. n.)

[2] Pavel vorbeşte aici cu ironie binecuvîntată, aşa cum o face şi în alte locuri, şi mai ales atunci cînd e în primejdie de moarte, ca acum. Căci tălmăcirea noastră obişnuită e „dumnezei", dar în elină se spune curat: „daemon-i", adică „draci", după zicerea Psalmistului: „Toţi dumnezeii neamurilor sînt draci, iar Domnul cerurile a făcut" (*Psalmul* 95:5). Deci Pavel le zice: Vă văd că sînteţi cei mai evlavioşi dintre toţi cei înşelaţi cu voia de diavolul cel mare, căci nu aţi trecut cu vederea şi nu v-aţi lenevit să-i faceţi capişte pînă şi acelui drac pe care din nebăgare de seamă l-aţi fi uitat! (n. n.)

[3] Căci Pavel vorbea întru Duhul, asemenea Psalmistului, care zice întru acelaşi Duh: „Dumnezeu este mare Domn şi Împărat mare peste tot pămîntul; că în mîna Lui sînt marginile pămîntului, şi înălţările munţilor ale Lui sînt; că a Lui este marea şi El a făcut-o pe dînsa, şi uscatul mîinile Lui l-au zidit" (*Psalmul 94*:3-5). Şi: „Întru început Tu, Doamne, pămîntul ai întemeiat, şi lucrurile mîinilor Tale sînt cerurile" (*Psalmul 101*). Şi: „Cerurile povestesc slava lui Dumnezeu şi facerea mîinilor Lui o vesteşte tăria" (*Psalmul 18*:1). (n. n.)

[4] „Căci – din pricina trufiei lor şi a relei lor voinţe – n-au înţeles lucrurile Domnului şi lucrurile mîinilor Lui" (*Psalmul 27*:5). (n. n.)

„[...] nu locuieşte în biserici făcute de mîini [...]"/ Ca să nu socotească ei că Dumnezeul propovăduit de dînsul este unul din cei mulţi, îndreptează cuvîntul, adăugînd pe urmă că Acesta „nu locuieşte în biserici făcute de mîini", ci în sufletul omenesc. Dar cum? Nu locuia în biserica Ierusalimului? Nu, cu adevărat, nicidecum! – ci acolo lucra. Şi zice: „[...] nici nu este slujit de mîini omeneşti [...]." Dar cum de Se slujea de mîinile omeneşti la Iudei? Nu de mîini, ci de minţi, fiindcă Acesta, adică Dumnezeu, nu căuta [la jertfele lor] ca şi cum ar fi avut trebuinţă, căci zice: „Au doară carne de tauri voi mînca, sau sînge de ţapi voi bea?" (*Psalmul 49*:13).[1] „[...] neavînd trebuinţă de ceva, El dînd tuturor viaţă, şi suflare şi toate."/ Două semne ale dumnezeirii a pus: că El nu are trebuinţă de nimic şi că le dă pe toate tuturor. Şi iată, Îl face pe El ziditor şi al sufletului, nu născător[2]. „[...] aşezînd vremile cele mai-nainte rînduite [...]"/ A aşezat şi a hotărît „ca ei să-L caute pe Dumnezeu, doar L-ar pipăi şi L-ar afla", căci nu e departe de fiecare dintre noi." Însă nu oricînd, ci în „vremi rînduite", arătînd că acum L-au aflat necăutîndu-L. Arată că nu L-au aflat atunci cînd L-au căutat, deşi era aşa de arătat ca şi cum ar fi fost ceva pipăit.[3] Căci cerul nu era doar aici, iar în altă parte nu; nici nu

---

[1] Iar Dumnezeu urmează aşa, prin gura lui David: „Jertfeşte lui Dumnezeu jertfă de laudă şi dă Celui Preaînalt rugăciunile tale! Şi Mă cheamă în ziua necazului tău, şi te voi scoate şi Mă vei proslăvi" (stihurile 14, 15). Deci – după ce le arată lipsa de judecată a jertfelor de dobitoace, pe care le îngăduise pentru a-i păzi de idolatrie, precum am arătat – aici le-a arătat dinainte jertfa de laudă a noului Aşezămînt al lui Hristos. (n. n.)

[2] Căci, dacă Dumnezeu ar fi născător al sufletelor, precum ar vrea toţi gnosticii, noi am fi *din* Dumnezeu, nu *de la* Dumnezeu, adică am fi dumnezei după fiinţă, ca parte din Dumnezeu, iar nu făpturi. Nebunia aceasta străbate toate eresurile gnostice, de la cel al „misterelor" egiptene, la cel hindus, la cel budhist, apoi pitagoreic şi platonic, pînă la acela al Kabalei şi Alchimiei, care, toate, se strîng acum în marele eres al umanismului zilelor noastre, acele al „ştiinţei", tehnicii şi „paranormalului". Umanism care nu e decît ultimul pisc al filosofiei Satanei, care zice: Gustaţi, şi veţi fi dumnezei precum este Dumnezeu, adică după fiinţă! Pe aceasta o numesc eu „Gnoză", ea cuprinzînd şi acea filosofie gnostică numită aşa de cărturari. (n. n.)

[3] Toţi filosofii L-au căutat, dar nu cu bună credinţă şi nu acolo unde era, adică în spatele zidirilor, prin care Se arăta. Ci au făcut din zidiri dumnezei, din „kosmos" au făcut dumnezeu, pentru a putea zice că omul e dumnezeu după fiinţă. De ce? Din pricina trufiei satanice trezite de Satana în Eva şi în Adam, trufie care a crescut încă mai mult în urmaşii acestora. Şi e înfricoşător să vezi că şi astăzi, după două mii de ani de Creştinism propovăduit pînă în cele mai pustii locuri de pe pămînt, omenirea botezată trăieşte în bezna Panteismului, adică a slujirii făpturii în locul Făcătorului: astrologia e nelipsită în

era doar în vremea aceasta, iar întru alta nu. Drept aceea, în toată vremea și în tot hotarul este cu putință a-L afla pe Dînsul: așa a iconomisit căutarea, încît nici de loc, nici de vreme nu e oprit a fi aflat. Căci însăși aceasta mai ales îi folosea și le ajuta lor, anume că cerul este pretutindeni, și că stă în toată vremea. Și aceasta e ceea ce arată zicerea „deși nu e departe de fiecare dintre noi". Căci [Dumnezeu, ca și cerul,] este aproape de toți, de cei ce locuiesc pretutindeni în lume. Și este atît de aproape – zice – încît fără de Dînsul nu trăim, „căci în El trăim și ne mișcăm și sîntem". Și, ca printr-o pildă trupească, zice aceasta: Precum este cu neputință să nu știm aerul care pretutindeni este vărsat și nu e departe de nici unul dintre noi, iar mai ales este chiar întru noi, așa nici pe Dumnezeu, Ziditorul a toate. Și vezi cum zice că toate sînt ale Lui: purtarea Lui de grijă, și alcătuirea, și înființarea, și lucrarea și nepierirea noastră, toate de la Dînsul.

„[...] precum au zis și unii dintre poeții voștri [...]"/ Înțeleptul Aretas[1] a zis că „al lui neam sîntem" vorbind despre Zeus, iar Pavel zice aceasta despre Ziditorul. Căci nu zice că sînt unul și același, să nu fie! Ci potrivește cele zise pentru acela chiar la Dumnezeu, fiindcă nici capiștea acestuia nu a zis să este a aceluia pe care îl cinsteau ei. Și a zis că sîntem „neam al lui Dumnezeu", adică ai Lui prea de aproape, fiindcă din neamul nostru a bine-voit Dumnezeu a Se naște pe pămînt. Și n-a zis: Nu sînteți datori a socoti că Dumnezeu este asemenea aurului sau argintului, ci mai smerit decît cuvîntul acesta: „nu sîntem datori". Și vezi cum a arătat că Dumnezeu este fără de trup, căci, cînd își va închipui trup, mintea se gîndește și la depărtare.

(30) Dar Dumnezeu, trecînd cu vederea anii neștiinței acesteia, poruncește acum tuturor oamenilor pretutindeni să se pocăiască, (31) pentru că a pus o zi în care să judece lumea întru dreptate prin Bărbatul pe care L-a rînduit, dăruind tuturor încredințare, prin Învierea Lui din morți." (32) Și, auzind despre învierea morților, unii își băteau joc, iar alții i-au zis: „Te vom asculta despre

---

toate jurnalele și pe toate posturile TV; în școli se vorbește necurmat de „culturile tradiționale", despre care avem în fiecare zi cîte un film documentar arătînd șamani și vrăjitoare închinîndu-se „puterilor" soarelui, munților și rîurilor; reclamele la tot felul de lucruri netrebnice sînt pline de „spirite" ale focului, apei și gerului, și așa mai departe. (n. n.)

[1] Astronom și filosof din Saleus, din veacul 4-3 î. H. (n. n.)

aceasta şi altădată." (33) Şi aşa, Pavel a ieşit din mijlocul lor. (34) Iar unii, lipindu-se de el, au crezut, între care şi Dionisie Areopagitul[1] şi o muiere cu numele Damaris, şi alţii împreună cu dînşii.

„Dar Dumnezeu, trecînd cu vederea anii neştiinţei acesteia [...]"/ Aici, nu zice că nu se va munci nici unul dintru aceştia, ci nimeni din cei ce vor să se pocăiască. Fiindcă nu zice aceasta pentru cei morţi, ci pentru aceia cărora le porunceşte să se pocăiască, zicînd: Nu veţi da seama pentru anii dinainte ai neştiinţei voastre. Şi nu zice: „lăsînd", ci: „trecînd cu vederea", spunînd aşa: Aţi săvîrşit rele fără a voi, pentru că nu aţi ştiut. Deci [Dumnezeu] le porunceşte să se pocăiască, şi nu-i munceşte ca pe unii ce sînt vrednici de muncă.

„[...] pentru că a pus o zi în care să judece lumea [...]"/ Zice: De nevoie va face judecată pentru toate faptele şi gîndurile „prin Bărbatul pe Care L-a rînduit" judecător al viilor şi al morţilor[2], şi Acesta este Domnul Care S-a făcut om. Şi, după ce au auzit lucruri mari şi înalte, [Atenienii] nu au mai grăit împotrivă, ci batjocoreau învierea, căci – zice – „omul sufletesc nu primeşte cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sînt nebunie" (*1 Corinteni* 2:14).[3]

---

[1] Primirea Adevărului de către acest învăţat Elin – cel ce avea să ajungă la o îngerească vedere a lui Dumnezeu, precum se arată în scrierile sale – a pricinuit multă tristeţe cărturarilor Umanişti, care încearcă să-l dea la o parte din istoria Creştinismului, zicînd că ar fi fost un filosof trăitor după Pavel (nu se ştie cînd!), ce ar fi amestecat eresul neo-platonic cu ceva din învăţătura lui Hristos. Şi îl numesc „Dionisie pseudo-Areopagitul", adică „Dionisie cel neadevărat". Am spus acestea căci aşa e scris şi pe coperta cărţilor lui adunate în *Opere complete* de către Ortodocşi. (n. n.)

[2] Cum scrie şi Petru: „Ei îşi vor da seama înaintea Celui ce este gata să judece viii şi morţii" (*1 Petru* 4:5). (n. n.)

[3] „«Omul sufletesc» – arată Sfinţitul Teofilact – este acela care pune întreaga cunoştinţă pe seama silogismelor sufletului său, socotind că nu are trebuinţă de ajutorul lui Dumnezeu. El nu voieşte a primi nici o înţelegere duhovnicească fără iscodire, doar cu credinţa cea simplă, ci socoteşte că toate înţelegerile duhovniceşti care nu au dovadă sînt nebunii şi necunoştinţe. Astfel, Pavel îl numeşte «om sufletesc», adică firesc, pe acela ce socoteşte că toate se fac cu fireasca socoteală şi nu cugetă că este vreun lucru mai presus de fire. Aşadar, omul acesta se numeşte «firesc» şi «sufletesc» fiindcă sufletul lui se îndeletniceşte doar întru iconomia şi ocîrmuirea firii; căci – precum ochii trupului, oricît de frumoşi şi buni ar fi, nu pot să vadă fără a avea lumină – tot aşa şi sufle-

„Şi aşa, Pavel a ieşit din mijlocul lor."/ Cum „aşa"? După ce a fost luat în rîs de unii iar pe alţii i-a înduplecat. „Iar unii, lipindu-se de el, au crezut, între care şi Dionisie Areopagitul [...]"/ Divanul Areopagului era afară de cetate, şi acolo Areopagiţii judecau pentru toate greşelile şi nelegiuirile. Deci pe Pavel l-au tras către sfatul Areopagului ca pe un vestitor de dumnezei străini. Dar dumnezeiescul Dionisie, care era atunci unul dintre judecători între Areopagiţi, a dat hotărîre nemitarnică şi dreaptă adevărului. Şi, lăsînd nebuneasca cinste şi evlavie a Areopagiţilor, se ţinea de luminare. Căci, deşi Romanii îi stăpîneau atunci [pe Elini], totuşi lăsaseră Atena şi Lakedemonia slobode după legile lor. Şi Dionisie învaţă dogmele mîntuirii prin Pavel, dar se povăţuieşte întru învăţături de către prea-marele Ierotei.

---

tul, care e alcătuit spre a fi primitor de Duh Sfînt, dacă nu are lumina Sfîntului Duh, nu poate vedea şi înţelege dumnezeieştile noime."

La aceasta, Cuviosul Nicodim Aghioritul adaugă: „Oarecari dascăli spun că, prin cuvintele acestea, Apostolul desluşeşte trei feluri de oameni: «trupeşti», «sufleteşti» şi «duhovniceşti». Astfel, «trupesc» este acela care se află afară de fire, săvîrşind răul şi păcatul; «sufletesc» este acela care se află în starea cea după fire, nefăcînd nici răul [cu voia, n. n.], nici fapta bună [a credinţei, n. n.]; iar «duhovnicesc» este acela care se află în starea mai presus de fire, fiind învrednicit de darurile Duhului şi povăţuit de Sfîntul Duh. Adică, de pildă: un om care nedreptăţeşte şi răpeşte lucrurile altuia se zice că este «trupesc»; unul care nu nedreptăţeşte pe nimeni, dar nici nu voieşte a-l nedreptăţi alţii pe el, se numeşte «sufletesc»; iar altul – care nu numai că nu nedreptăţeşte pe nimeni, dar şi rabdă cu mulţumire şi se bucură cînd e nedreptăţit de alţii – acesta se zice că e om «duhovnicesc». Iar Coresi zice că «om sufletesc» este acela ce urmează sufletului celui firesc şi simţitor" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

CAPITOLUL XVIII

(1) După acestea, Pavel, ieşind din Atena, a venit în Corint. (2) Şi – aflînd un Iudeu cu numele Acvila (de neam din Pont[1], venit de curînd din Italia) şi pe Priscila, muierea lui (pentru că poruncise Clavdiu ca toţi Iudeii să plece din Roma) – a venit la ei. (3) Şi, pentru că erau de acelaşi meşteşug, a rămas la ei şi lucrau, căci erau făcători de corturi. (4) Şi se pricea în sinagogă în fiecare sîmbătă şi-i încredinţa şi pe Iudei, şi pe Elini. (5) Iar dacă Sila şi Timotei s-au pogorît din Macedonia, Pavel se cuprinsese de Duhul, mărturisind Iudeilor că Iisus este Hristosul. (6) Şi, stînd ei împotrivă şi hulind, el, scuturîndu-şi hainele, a zis către ei: „Sîngele vostru asupra capului vostru! Eu sînt curat! De acum înainte mă voi duce la «neamuri»!"

„[...] Pavel, ieşind din Atena, a venit în Corint [...]"/ Se aducea de Duhul în Corint, întru care i se cădea să petreacă. Fiindcă Atenienii, deşi erau poftitori de auzire străină, totuşi nu luau aminte, căci nu pentru aceasta se sîrguiau, ci ca pururea să aibă ceva a grăi. Deci lui Pavel i s-a părut că semănase îndeajuns seminţele învăţăturii [acolo], fiindcă cea mai mare parte a vieţii lui trecuse acum. Căci el s-a săvîrşit în zilele lui Nero[2], iar războiul împotriva Iudeilor se ridicase din vremea lui Clavdiu[3], şi Iudeii erau goniţi de la Roma ca nişte pierzători. De aceea se iconomiseşte ca Pavel să fie dus la Roma legat, pentru a nu fi izgonit de acolo ca Iudeu.

„Şi, pentru că [Acvila şi Priscila] erau de acelaşi meşteşug [cu el], a rămas la ei şi lucrau [...]"/ Pentru aceasta petrece la ei, fiindcă acolo a

---

[1] Pontul era o fostă satrapie persană, în partea de miazănoapte a Asiei Mici. (n. n.)

[2] Nero (Lucius Domitius Ahenobarbus, 54-68), împărat Roman, urmaş al lui Clavdiu, tatăl său vitreg. A fost educat de Stoicul Seneca. Se credea semizeu, asemenea lui Achile sau Alexandru Machidon. Şi-a ucis fratele vitreg, Britannicus, şi mama, care îi era şi femeie, cum am mai zis. Ţin să pomenesc de mai multe ori lucruri ca acestea, pentru a se înţelege mai bine ce iad era lumea în care s-a întrupat Dumnezeu-Cuvîntul şi în care au propovăduit Apostolii. (n. n.)

[3] Deci înainte de anul 54. (n. n.)

aflat locaş îndemînatic.[1] Căci, decît multe palate împărăteşti, mai îndemînatic îi era lui [să stea acolo], aşa cum şi celui ce se luptă îi este mult mai trebuincios şi mai folositor locul de luptă decît aşternuturile cele moi; şi unui viteaz sabia de fier, iar nu cea de aur.[2]

---

[1] Mari au fost aceştia doi, Acvila şi Priscila, căci iată cum îi laudă Apostolul: „Îmbrăţişaţi-i pe Priscila şi pe Acvila, pe împreună-lucrătorii mei întru Hristos Iisus, care şi-au pus grumazul lor pentru sufletul meu, cărora nu doar eu le mulţumesc, ci şi toate bisericile dintre «neamuri»; şi biserica din casa lor" (*Romani* 16:3-5). (n. n.)

[2] Învăţătorul omenirii lucra corturi! Lucrul acesta pare nepotrivit gîndirii noastre, care nu preţuieşte lucrul mîinilor decît dacă ţine de „artă", adică de ceva neobişnuit, săvîrşit numai de cîţiva „aleşi". De ce făcea Apostolul aceasta? Răspunsul îl dă Cuviosul Nicodim Aghioritul, care zice aşa: „Fericitul Pavel arată în multe părţi ale epistolelor sale că lucra lucru de mînă. Şi nu numai Pavel lucra şi slujea, ci toţi Apostolii, precum o zic ei înşişi în *Aşezămintele* lor: «Fiindcă şi noi, îndeletnicindu-ne în cuvîntul evangheliei, totuşi nu ne lenevim de lucrări. Căci unii dintre noi sînt pescari, alţii făcători de corturi, şi alţii lucrători de pămînt, ca niciodată să nu fim fără lucru» (*Aşezămintele*, cartea a doua, capitolul 63). Şi ce zic? Însuşi Stăpînul tuturor şi Domnul nostru Iisus Hristos a făcut lucru de mînă, meşteşugul teslăresc cel subţire [«tîmplărie», n. n.], pînă la vîrsta de treizeci ani. Căci nu doar S-a numit «fiu al teslarului Iosif» – precum zice Evanghelistul Matei: «Au nu este acesta fiul teslarului?» (*Matei* 13:55) – ci chiar a fost teslar, precum zice Evanghelistul Marcu: «Au nu este acesta fiul Mariei, teslarul?» (*Marcu* 6:3). Iar Domnul şi dumnezeieştii Lui Apostoli lucrau meşteşug [din aceste pricini]: 1) Ca să-şi scoată hrana vieţii lor neîngreuind pe cineva, căci sărac a fost şi Domnul (vezi la zicerea «bogat fiind, pentru noi a sărăcit» *2 Corinteni* 8:9, în subînsemnare), şi Apostolii Lui, şi prin urmare avea trebuinţă să lucreze. 2) Ca să dea milostenie la săraci din osteneala lor. 3) Ca să dea dajdiile împărăteşti ce cădeau asupră-le. 4) Ca să dea şi dajdiile preoţeşti. 5) Ca să-i înveţe pe oameni să nu aibă meşteşugul drept un lucru necinstit şi defăimat, ci să-l socotească un lucru cinstit şi legiuit de Dumnezeu; căci mulţi bogaţi şi stăpînitori fără de socoteală ajung întru atîta mîndrie, încît le e ruşine nu numai a lucra meşteşug, ci şi a vorbi cu meşteri. De aceea, chiar unii care au fost meşteri mai înainte, după ce se îmbogăţesc, leapădă meşteşugul şi îşi petrec viaţa fără lucrare. 6) Ca să-i înveţe pe oameni cu fapta că meşteşugul şi lucrarea de mînă, oricît ar fi de smerite, nu sînt rele şi nu-l pot opri pe om de la mîntuire. 7) Şi, cea mai de pe urmă, ca să-i înveţe pe toţi meşterii să nu folosească vicleşuguri, amăgiri, furtişaguri, minciuni şi jurăminte în meşteşugurile lor, ci să le lucreze cu curăţie şi cu frică de Dumnezeu, urmînd Domnului şi Apostolilor Lui. Aşadar – dacă Stăpînul Îngerilor şi dumnezeieştii Săi Apostoli lucrau meşteşuguri de mînă şi nu şedeau fără lucrare, măcar că aveau voie a se hrăni din propovăduirea evangheliei, cum le rînduise Domnul – cu cît mai vîrtos se cuvine ca toţi Creştinii – şi cei sfinţiţi cu preoţia, şi credincioşii bărbaţi şi femei – să aibă meşteşuguri şi să nu şadă fără lucrare? Căci din nelucrare se nasc tîlhăriile, vicleşugurile, eresurile şi răutăţile cele mai multe, precum zice înţeleptul Sirah: «Multă răutate i-a

„[...] scuturîndu-şi hainele, a zis către ei: [...]"/ Ca nu numai cu graiul, ci şi cu lucrul să-i înfricoşeze. „Sîngele vostru asupra capului vostru! Eu sînt curat!"/ Neluminat este graiul. Şi socotesc că zice aceasta: Fiecare din cei ce se depărtează de la Hristos, care este Viaţa, pare că se ucide pe sine, mutîndu-se de la viaţă la moarte, ca şi cum şi-ar vărsa sîngele prin junghierea de sine. Deci aceasta o zice: Pentru că voi înşivă vă jungiaţi prin necredinţă, voi veţi lua osînda, eu fiind nevinovat! Dintru aceasta este cu putinţă să cunoaştem că cel ce se junghie pe sine se munceşte de la Dumnezeu ca un ucigaş.

(7) Şi, mutîndu-se de acolo, a venit în casa unui anume Just, cinstitor al lui Dumnezeu, a cărui casă era alături de sinagogă. (8) Iar Crisp, mai-marele sinagogii, a crezut în Domnul, împreună cu toată casa lui; şi mulţi dintre Corinteni, auzind, credeau şi se botezau. (9) Şi Domnul i-a zis lui Pavel, noaptea în vedenie: „Nu te teme, ci grăieşte şi nu tăcea! (10) Pentru că Eu sînt cu tine şi nimeni nu se va ispiti asupra ta ca să-ţi facă rău. Căci mult norod Îmi este Mie în cetatea aceasta." (11) Şi a şezut un an şi şase luni, învăţînd între ei cuvîntul lui Dumnezeu.

„[...] a cărui casă era alături de sinagogă."/ Adică pentru a avea rîvnă şi dintru vecinătate.

„Iar Crisp, mai-marele sinagogii, a crezut în Domnul, împreună cu toată casa lui [...]"/ E acel Crisp despre care zice: „Mulţumesc lui Dumnezeu că nu am botezat pe nimeni dintre voi, decît numai pe Crisp şi pe Gaius" (*1 Corinteni* 1:15).[1]

învăţat pe oameni nelucrarea» (*Sirah* 33:32). Iar din meşteşuguri se naşte orice faptă bună şi buna rînduială în lume. De aceea, chiar Pavel porunceşte a nu petrece cineva împreună cu oamenii nelucrători, zicînd: «Vă poruncim, fraţilor, întru numele Domnului Iisus Hristos, a vă osebi de tot fratele ce umblă fără rînduială, iar nu după predania pe care a luat-o de la noi» (*2 Tesaloniceni* 3:2). De aceea porunceşte şi a nu mînca cineva dacă nu lucrează, zicînd: «Dacă cineva nu voieşte să lucreze, nici să nu mănînce» (*2 Tesaloniceni* 3:10) (tîlcuire la zicerea: «Fraţilor, aduceţi-vă aminte de ostenelile şi de trudele noastre: căci, lucrînd noaptea şi ziua, pentru a nu îngreuia pe careva din voi, v-am propovăduit evanghelia lui Dumnezeu", *1 Tesaloniceni* 2:9)." (n. n.)

[1] În privinţa acestui Gaius este însă o nedumerire, pe care o desluşeşte Cuviosul Nicodim Aghioritul, tîlcuind stihul de mai sus aşa: „În capitolul 19:29, *Faptele* pomenesc

„Nu te teme, ci grăieşte şi nu tăcea [...]", după care îi zice ceea ce îi plăcea lui mai ales: „[...] căci mult norod Îmi este Mie în cetatea aceasta." Căci nimic nu-l întrista pe Pavel aşa de mult decît cei ce nu credeau.

(12) Şi, fiind antipat al Ahaiei Galion, Iudeii s-au ridicat toţi cu un suflet asupra lui Pavel şi l-au dus la divan, (13) zicînd că el îi îndeamnă pe oameni să-L cinstească pe Dumnezeu împotriva* Legii. *(14) Şi, cînd Pavel era gata să deschidă gura, Galion a zis către Iudei: „Dacă ar fi vreo nedreptate sau vreo faptă rea – o, Iudeilor! – după cuviinţă v-aş fi suferit pe voi. (15) Dar, de vreme ce este întrebare pentru cuvînt, şi pentru nume şi pentru legea voastră, veţi căuta voi înşivă de ele, pentru că eu nu voiesc să fiu judecător acestora!" (16) Şi i-a gonit de la divan. (17) Şi, apucîndu-l toţi Elinii pe Sostene, mai-marele sinagogii, îl băteau înaintea divanului, şi lui Galion[1] nu-i era grijă de nimic din acestea. (18) Iar Pavel, îngăduind încă multe zile (în Corint), şi-a luat rămas bun de la fraţi şi a mers pe apă în Siria, împreună cu Priscila şi cu Acvila, care şi-a tuns capul în Cheghres, căci avea făgăduinţă.

„[...] Iudeii s-au ridicat toţi cu un suflet asupra lui Pavel şi l-au dus la divan [...]"/ Dar cineva ar fi putut întreba: Cum „s-au ridicat asupra lui"? Răpindu-l pe dînsul de năprasnă. Dar nimic n-au putut [izbuti] ducîndu-l la antipatul, căci acesta le-a închis lor divanul. Oarecum blînd mi se pare că era omul acesta.

„Şi, apucîndu-l toţi Elinii pe Sostene, mai-marele sinagogii, îl băteau înaintea divanului [...]"/ Îl băteau pe Sosten fie pentru că şi el era lipit şi unit cu Pavel, precum Crisp, mai marele sinagogii; fie pentru că veniseră într-o atît de mare nebunie, încît, nedobîndindu-şi scopul, îl băteau pe Sosten în locul lui Pavel. Sau îl băteau pentru că, voind ei să-l ucidă pe

---

că Gaius era Machidonean şi împreună-călător cu Pavel. Însă – fiindcă Pavel scrie aici hotărîtor, că: «n-am botezat pe nici unul din voi, Corintenii, fără numai pe Crisp şi pe Gaius» – urmează că acest Gaius ar fi fost Corintean, altul adică decît acela de care scriu *Faptele*. Iar cum că acest Gaius era Corintean, mărturiseşte însuşi Pavel, scriind către Romani din Corint: «Vă îmbrăţişează pe voi Gaius, gazda mea şi a bisericii toate» (*Romani* 16:23). Şi împreună-mărturiseşte aceasta şi înţeleptul Teodorit, în precuvîntarea la tîlcuirea epistolelor lui Pavel." (n. n.)

[1] Galion, proconsulul Ahaiei, era fratele Stoicului Seneca, învăţătorul lui Nero, de care am vorbit într-o notă de mai sus. (n. n.)

Pavel, Sosten îi oprea.[1] Şi îl băteau pe acest Sosten chiar înaintea stăpînitorului, făcînd lucru necuvios şi necuviincios, zicînd: Dacă fiecare face ceea ce voieşte şi nu este lege, iată că şi noi îl batem pe acesta! Şi antipatul nu îi pedepsea, ci îi lăsa să se bată unii pe alţii. Căci, dacă ar fi făcut aceasta asupra altcuiva, iar nu împotriva loruşi, negreşit putea să-i înţelepţească pe dînşii[2].

„[...] şi a mers pe apă în Siria, împreună cu Priscila şi cu Acvila, care şi-a tuns capul în Cheghres [...]"/ Fiindcă Iudeilor li se părea că învaţă în afara *Legii* şi de aceea mulţi se sminteau asupra lui şi nu-i primeau propovăduirea, face aici acest lucru[3] cu iconomie, ca şi în biserică în Ierusalim[4]. Şi aceasta e ceea ce zicea: „Făcutu-m-am celor de sub *Lege* ca unul sub *Lege*, ca să-i dobîndesc pe cei de sub *Lege*" (*1 Corinteni* 9:20).[5]

„[...] căci avea făgăduinţă"/ Acvila şi-a tăiat părul din făgăduinţă. Adică era făgăduit să-şi taie părul, ca să nu le mai lucreze ca un mirean pe cele ale mirenilor, ci să rămînă în Biserică asemenea unuia ce viază după Dumnezeu. Acesta era obicei vechi al Iudeilor. Căci acest lucru îl făceau cei ce voiau să vieţuiască cu cinstire de Dumnezeu. Drept aceea, bine fac călugării şi călugăriţele cînd îşi tund capul.

---

[1] În tîlcuirea la epistolele lui Pavel, Nicodim Aghioritul zice aşa: „Acest Sosten fusese mai mare al sinagogii Iudeilor şi a crezut în Hristos, la fel ca şi Crisp, arhisinagogul. Şi – fiindcă Galion, antipatul (proconsulul) Ahaiei, îi izgonise de la divan pe Iudeii care îl aduseseră la dînsul pe Pavel – aceştia, neavînd norocul să-l vatăme pe Pavel, l-au prins pe acest Sosten şi l-au bătut înaintea divanului ca pe un prieten al Apostolului." Sosten l-a urmat pe Pavel şi s-a învrednicit a fi numit „frate" de către acesta, care scrie aşa în epistola întîi către Corinteni: „Pavel, chemat Apostol [...] şi fratele Sosten, har vouă şi pace..." (1:1). (n. n.)

[2] Vrea să spună că Romanii nu îngăduiau neorînduiala, şi-i pedepseau aspru şi numaidecît pe cei care tulburau cît de puţin acea „pax romana" pe care o ţineau straşnic în toată lumea, cu sabia, cu biciul blumbuit şi cu crucile pe care le înălţau grabnic peste tot unde simţeau că e nevoie. (n. n.)

[3] Adică îl lasă pe Acvila să-şi radă capul, după împlinirea făgăduinţei făcute în biserica Iudeilor. Tîlcuitorul lasă să se înţeleagă că şi Pavel face acelaşi lucru, curăţindu-se împreună cu el, după obiceiul *Legii*. Vezi despre aceasta la capitolul 21:23. (n. n.)

[4] Cînd s-a curăţit şi a adus jertfe, vezi la capitolul 21:26. (n. n.)

[5] „Aici Pavel îi numeşte «sub *Lege*» pe nemernici [«străini», n. n.], adică pe cei care, fiind din «neamuri», veniseră de curînd la iudaism, aşadar pe aceia ce primiseră şi se catehizaseră în *Legea cea Veche*, însă nu erau curat Evrei. Sau, «sub *Lege*» îi numeşte pe Evreii ce crezuseră în Hristos, dar primeau încă cele ale *Legii Vechi*" (Sfinţitul Teofilact în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

(19) Şi au sosit la Efes, şi pe aceia i-a lăsat acolo, iar el, intrînd în sinagogă, se întreba cu Iudeii. (20) Şi, rugîndu-l să rămînă la ei mai multă vreme, n-a voit, (21) ci, despărţindu-se de ei, a zis: „Mi se cade cu adevărat ca praznicul care vine să-l fac la Ierusalim, şi iarăşi mă voi întoarce la voi, de va voi Dumnezeu."

„[...] şi pe aceia i-a lăsat acolo [...]"/ Pe aceştia i-a lăsat în Efes ca pe nişte dascăli, căci, fiind atîta vreme cu dînsul, învăţaseră multe. Iar cu acel cuvînt: „şi iarăşi mă voi întoarce la voi", Pavel s-a făgăduit că se va întoarce, ştiind că va face aceasta, fiind prooroc. Dar, pentru ca nimeni să nu făgăduiască fără de rînduială că va face ceva, împins fiind de obrăznicie, Pavel ne-a învăţat să nu făgăduim pentru cele viitoare fără a zice: „de va voi Dumnezeu", fiindcă nimeni nu ştie ce va naşte ziua ce vine. Deci nebun este cel ce nu adaugă lîngă făgăduinţă: „de va voi Domnul", căci, dacă făgăduieşte ca şi cum s-ar bizui că negreşit va face ceva, va auzi de multe ori: „Nebune, într-această noapte sufletul tău îl voi lua, aşadar cele ce te-ai făgăduit cînd vor fi?" (*Luca* 12:20).

Şi a purces de la Efes. (22) Şi, coborîndu-se în Chesaria, suindu-se (la Ierusalim) şi închinîndu-se adunării (Bisericii), s-a coborît la Antiohia. (23) Şi, stînd acolo cîtăva vreme, a plecat, străbătînd pe rînd ţinutul Galatiei şi Frigia, întărindu-i pe toţi ucenicii.

Pavel avea de-a pururea acest obicei, să-i cerceteze şi să-i întărească pe cei credincioşi, pentru a le uşura greutăţile cu cuvîntul cel dăscălesc [„de învăţătură", n. n.], dacă i-ar fi aflat slăbănogiţi şi stricaţi.

(24) Iar un Iudeu cu numele Apollo, Alexandrin de neam, bărbat meşter la cuvînt, puternic fiind în* Scripturi, *a sosit la Efes. (25) Acesta era învăţat calea Domnului şi, fierbînd cu duhul, grăia şi învăţa cu de-adinsul cele pentru Domnul,

Sînt unii care adeverează şi întăresc că acest „Apollo" este „Apelis", episcopul Corintenilor, pentru care scrie Pavel: „Cît despre fratele Apollo, l-am rugat mult să vină la voi cu fraţii" (*1 Corinteni* 16:12); şi: „Eu am sădit, Apollo a udat, dar Dumnezeu le-a crescut" (*1 Corinteni* 3:6). Şi, dacă aceasta e adevărată, socoteşte sau că bărbatul e numit cu două nume, sau că unul din nume s-a schimbat mai pe urmă.

ştiind numai de botezul lui Ioan. (26) Şi el a început a grăi fără sfială în sinagogă. Şi, auzindu-l, Priscila şi Acvila l-au luat cu ei şi i-au arătat mai cu de-amănuntul calea lui Dumnezeu. (27) Şi, voind el să treacă în Ahaia, îndemnîndu-se, fraţii au scris ucenicilor să-l primească. Şi, mergînd acolo (în Corint), a ajutat mult cu darul celor ce crezuseră; (28) căci tare îi înfrunta el pe Iudei în faţa norodului, arătîndu-le din* Scripturi *că Iisus este Hristosul.

Dacă nu ştia decît de botezul lui Ioan, „cum fierbea cu Duhul”? – căci Duhul nu se da aşa şi, dacă cei ce i-au urmat au avut trebuinţă de botezul lui Hristos, cu mult mai mult şi el. Fiindcă botezul lui Ioan avea doar îndemn de pocăinţă, iar nu şi curăţire de păcate, încît între botezul lui Ioan şi botezul celor credincioşi este deosebirea că cel al credincioşilor dăruieşte iertare păcatelor. Căci cel credincios se botează în numele Tatălui, şi al Fiului şi al Sfîntului Duh şi se spală de credinţa pe care o avea mai înainte. Şi, dacă cei botezaţi de Ioan nu aveau Duh Sfînt, atunci cum „fierbea cu Duhul” Apollo, fiind botezat numai întru botezul lui Ioan? Deci ce se cuvine să zicem? Mie mi se pare că acesta este din cei o sută douăzeci care împreună cu Apostolii s-au botezat.[1] Sau, dacă nu este aşa, atunci s-a făcut şi la acesta ca şi la Corneliu[2]. Dar, deşi „fierbea cu Duhul”, nu avea Duh Sfînt[3], căci nici în limbi nu grăia, nici nu proorocea. Şi una este a fierbe cu duhul, şi alta a avea Duh Sfînt. Cel ce are Duh Sfînt Îl are locuind întru dînsul, şi Însuşi Duhul grăieşte din cele din lăuntru, precum a grăit Apostolilor, oprindu-i pe dînşii să grăiască sau să nu grăiască cuvîntul. Iar cel ce „fierbe cu Duhul” lucrează ceva povăţuindu-se de Duhul prin strălucirea şi îndemnarea dinafară. Căci pe cele nevăzute se cade să le socotim din cele simţite.

„[...] tare îi înfrunta el pe Iudei în faţa norodului, arătîndu-le din Scripturi că Iisus este Hristosul”/ Dintru faptul că îi mustra înaintea norodului i se arată îndrăzneala; dintru aceea că îi înfrunta cu tărie, i se însemnează puterea; iar dintru aceea că le arăta din *Scripturi*, iscusinţa. Căci nici îndrăzneala nu foloseşte la ceva nefiind puterea, nici puterea nefiind îndrăzneala [şi iscusinţa, n. n.].

---

[1] Cei 120 peste care Se pogorîse Duhul Sfînt în foişor. (n. n.)

[2] Care nu era botezat cînd a primit înştiinţarea Duhului prin Înger. (n. n.)

[3] Darul Duhului Sfînt, n. n. (n. n.)

CAPITOLUL XIX

(1) Şi, pe cînd Apollo era în Corint, Pavel, trecînd prin părţile cele de sus, a venit în Efes. Şi, aflînd cîţiva ucenici, (2) a zis către ei: „Primit-aţi voi Duhul Sfînt cînd aţi crezut?" Iar ei au zis către el: „Dar nici că este Duh Sfînt n-am auzit încă!" (3) Şi el a zis: „Deci în ce v-aţi botezat?" Ei au zis: „În botezul lui Ioan." (4) Iar Pavel a zis: „Ioan a botezat cu botezul pocăinţei, zicînd norodului să creadă în Cel ce avea să vină după el, adică în Iisus Hristos." (5) Şi auzind ei, s-au botezat în numele Domnului Iisus.

„Dar nici că este Duh Sfînt n-am auzit încă!"/ Aceştia se osebeau cu mult de ceilalţi, neştiind nici că este Duh Sfînt. Căci e arătat că nu credeau nici întru Hristos, dintru aceea ce zicea Ioan: să creadă întru Cel ce vine după dînsul [pe Care ei nu-L ştiau]. Iar Pavel nu a zis că botezul lui Ioan este nimic, ci că nu e desăvîrşit. Dar de unde aveau aceia botezul lui Ioan, în Efes fiind? Poate merseseră la Ierusalim şi se întorseseră, fără a-L cunoaşte pe Iisus. Şi nu le zice: Credeţi întru Iisus? Dar ce? „Primit-aţi voi Duhul Sfînt cînd aţi crezut?" Pavel ştia că nu-L aveau, ci voieşte să le zică să ceară, cunoscînd de ce sînt lipsiţi.

(6) Şi, punîndu-şi Pavel mîinile peste ei, Duhul Sfînt a venit peste dînşii, şi grăiau în limbi şi prooroceau. (7) Şi erau toţi ca la doisprezece bărbaţi.

Nu-L vedeau pe Duhul, căci nevăzut este, însă darul [Duhului] dăruia un oarecare semn simţit al lucrării aceleia. Şi unul grăia cu limba Perşilor, altul cu a Romanilor, iar altul cu alta, şi prin aceasta se arăta celor de afară că Duhul este întru cel ce grăieşte.

(8) Şi el, intrînd în sinagogă, a grăit cu îndrăzneală vreme de trei luni, întrebîndu-se cu ei şi adeverind cele despre împărăţia lui Dumnezeu.

Ce este „a grăit cu îndrăzneală"? Către primejdii era rînduit şi gătit. Sau, [aceasta înseamnă] şi că vorbea mai arătat, neîntunecînd dogmele. Şi

vezi-l pe dînsul pretutindeni ducîndu-se în sinagogi şi ieşind, căci pretutindeni voia să ia pricinile de la dînşii[1].

(9) Dar, fiindcă unii se împietreau şi nu ascultau, grăind de rău calea înaintea norodului, Pavel, plecînd de la ei, i-a osebit pe ucenici, în fiecare zi pricindu-se în şcoala unuia Tiranus. (10) Şi aceasta s-a făcut vreme de doi ani, încît toţi cei ce locuiau în Asia – şi Iudei şi Elini – au auzit cuvîntul Domnului.

„[...] grăind de rău calea înaintea norodului [...]"/ „Cale" Îl numeşte fie pe Hristos, Care Se cheamă şi „Cale"[2], fie credinţa cea adevărată, care se vestea prin Pavel. Iar ceea ce zice: „i-a osebit pe ucenici", învaţă să se despartă şi să se depărteze cei ce au crezut în Fiul lui Dumnezeu de cei ce Îl hulesc pe El.

(11) Şi nu mici puteri făcea Dumnezeu prin mîinile lui Pavel, (12) încît şi peste cei bolnavi se puneau mahrame sau basmale[3] purtate de el, şi bolile se depărtau de ei şi duhurile cele rele ieşeau dintr-înşii.

„[...] încît şi peste cei bolnavi se puneau mahrame sau basmale purtate de el [...]"/ Nu numai că se atingeau de ele cînd le purta, ci i le luau şi le puneau deasupra acelora. Şi vezi orbire iudaică! Deşi vedeau lucrarea săvîrşită prin Apostoli, nu luau aminte! Căci semnele mahramelor, ale basmalelor şi ale umbrelor ucenicilor sînt mai mari decît acelea făcute de Iisus! Iar mahramele şi basmalele sînt amîndouă [nişte ştergare] făcute din in. Însă mahramele se pun pe cap, iar basmalele se ţin în mînă de cei ce nu pot să poarte mahrame (ca aceia ce poartă îmbrăcăminte de conducător) spre a se şterge de umezelile feţei, precum sînt sudorile, scuipatul, lacrimile şi celelalte.[4]

---

[1] Pricinile de îndreptăţire ale Iudeilor, că adică nu li s-ar fi propovăduit, şi de aceea n-au ajuns să creadă în Hristos. Căci Pavel propovăduieşte mai departe în sinagogi, din marea dragoste pentru neamul său, pentru a cărui mîntuire ar fi vrut să fie el însuşi anatema (*Romani* 9:3), cum am mai arătat şi într-o notă de mai sus. (n. n.)

[2] Precum El Însuşi zice: „Eu sunt Calea, Adevărul şi Viaţa. Nimeni nu vine la Tatăl Meu decît prin Mine" (*Ioan* 14:6). (n. n.)

[3] Adică ceea ce numim acum „batiste". (n. n.)

[4] Mahrama este un acoperămînt de neapărată trebuinţă în acea climă fierbinte, pentru a apăra capul de săgeţile de foc ale soarelui şi pentru a-l răcori, prin evaporarea sudorii pe care o absoarbe pînza groasă de in. (n. n.)

(13) Şi s-au ispitit unii dintre Iudeii „jurători" ce înconjurau lumea să cheme peste cei ce aveau duhuri rele numele Domnului Iisus, zicînd: „Vă jurăm pe voi cu Iisus, pe Care-l propovăduieşte Pavel!"

Adică aceştia nu voiau să creadă, dar încercau să scoată draci cu numele lui Iisus. Căci cuvîntul acesta: „Iudeii «jurători»", îi arată că nu jurau duhurile necurate cu numele Domnului ca nişte credincioşi întru Iisus, ci ca unii ce ipiteau. Deci acest cuvînt: „s-au ispitit", arată că nu aveau îndrăzneală, dar îşi puneau mîinile ca să-şi dobîndească scopul. De aceea, după puţin, s-au şi osîndit pentru obrăznicia lor.

(14) Iar cei care făceau aceasta erau cei şapte fii ai unuia Scheva, arhiereu Iudeu. (15) Şi, răspunzînd, duhul cel rău le-a zis: „Pe Iisus Îl cunosc şi îl ştiu şi pe Pavel, dar voi cine sînteţi?" (16) Şi, sărind asupra lor omul întru care era duhul cel rău şi biruindu-i, s-a întărit asupra lor, încît ei au fugit goi şi răniţi din casa aceea. (17) Şi acesta s-a făcut cunoscută tuturor Iudeilor şi Elinilor care locuiau în Efes, şi frică a căzut peste toţi aceştia şi se mărea numele Domnului Iisus.

„[...] cei care făceau aceasta [...]"/ Ei făceau aceasta în taină, dar neputinţa lor s-a vădit la arătare.[1] Şi e lucru vrednic de a ne minuna cum dracul nu a ajutat amăgirii jurătorilor, ci i-a vădit şi a făcut arătată lucrarea lor cea rea. Mie mi se pare că el a fost foarte mîniat, asemenea cuiva

---

[1] Despre unii ca aceşti fii ai lui Scheva proorocea Mîntuitorul: „Mulţi îmi vor zice în ziua aceea: «Doamne Doamne, au nu în numele Tău [...] am scos demoni şi nu în numele Tău am făcut minuni multe?» Şi atunci le voi mărturisi: «Niciodată nu v-am cunoscut. Depărtaţi-vă de la Mine, cei ce lucraţi fărădelegea!»" (*Matei* 7:22). Pe marginea acestora, Sfinţitul Teofilact scrie aşa: „La începutul propovăduirii, mulţi au scos draci, chiar nevrednici fiind, căci aceştia fugeau din pricina numelui lui Iisus." Adică atunci, la începutul propovăduirii, era nevoie ca oamenii să se încredinţeze de puterea numelui lui Iisus, pe care Iudeii îl defăimau. Şi Teofilact urmează: „Pentru că darul lucrează şi prin cei nevrednici, după cum şi prin preoţii cei nevrednici [în ce priveşte vieţuirea, nu credinţa în dogme, n. n.] ne sfinţim. Căci şi Iuda Iscarioteanul a făcut semne, şi fiii lui Scheva. Iar cînd zice că: «Niciodată nu v-am cunoscut!», Domnul arată că nu i-a iubit nici atunci cînd făceau minuni, întrucît dragostea este numită aici «cunoaştere»" (în tîlcuirea la *Matei*). (n. n.)

aflat întru primejdiile cele mai de pe urmă care e mustrat de un oarecare mişel şi ticălos, şi voieşte să-şi verse toată mînia asupra aceluia.[1]

(18) Şi mulţi dintre cei ce crezuseră veneau ca să se mărturisească şi să spună faptele lor.

Se cuvine ca tot credinciosul să-şi spună păcatele, să se lepede şi să se depărteze de ele, mustrîndu-se pe sine pentru a nu le mai săvîrşi, ca să se facă drept, după cea zisă: „Eu – zice – sînt Cel ce şterg fărădelegile tale, şi nu voi pomeni nedreptăţile tale. Iar tu pomeneşte-le, şi să ne judecăm! Spune-ţi întîi tu fărădelegile tale, ca să te îndreptezi" (*Isaia* 43:25, 26) şi: „Dreptul îşi este luişi pîrîş întru răspunsuri" (*Pilde* 18:17).

(19) Iar mulţi dintre cei ce făcuseră vrăji, aducînd cărţile, le ardeau înaintea tuturor. Şi au socotit preţul lor, şi au găsit cincizeci de mii de arginţi. (20) Astfel creştea cu tărie cuvîntul Domnului şi se întărea. (21) Şi, dacă s-au săvîrşit acestea, Pavel şi-a pus în gînd cu Duhul ca, trecînd prin Machidonia şi prin Ahaia, să meargă la Ierusalim, zicînd că: „După ce voi fi acolo, trebuie să văd şi Roma."

„[...] le ardeau înaintea tuturor."/ Ştiind că de-acum încolo nici un folos nu mai era dintru dînsele. Şi, atît erau Efesenii de idolatri şi de vrăjitori, încît făceau cărţi vrăjitoreşti de mult preţ, socotindu-le între lucrurile prea-frumoase din viaţa aceasta. Pe care, după ce au crezut în Hristos, nu le-au vîndut, ci le-au ars, din două pricini. Întîi, ca să nu se mai împărtăşească nimeni de vătămarea lor pierzătoare de suflet. Iar apoi, ca că nu cîştige ei ceva dintru o asemenea pricină. Căci, aşa cum e oprit a se aduce la Dumnezeu preţul cîinelui sau cîştigul dobîndit din curvie, tot astfel judecau a fi necuviincios a se pune la picioarele Apostolilor argintul adunat din vînzarea acelor cărţi.

---

[1] Diavolii ştiau că pentru ei începea o vreme de chinuri şi scîrbe, cînd, cu darul lui Hristos, preoţii şi sfinţii Creştini îi vor prigoni, alungîndu-i din oamenii care, pînă la răscumpărarea săvîrşită de Mîntuitorul Hristos prin jertfa Sa, erau de drept în puterea lor. Aceasta îi turba şi totodată îi înfricoşa cumplit, căci se vedeau pretutindeni neputincioşi în faţa Apostolilor; şi, ca şi cum aceia nu ar fi fost de ajuns, acum se mai iveau şi nişte ticăloşi de vrăjitori, care, în lipsa lor de minte, propovăduiau acel nume ce îi ardea şi îi scotea afară din „lume", adică din cetăţi, luîndu-le stăpînirea şi nimicindu-le capiştile. (n. aut.)

(22) Şi, trimiţîndu-i în Machidonia pe doi dintre cei care îl slujeau, pe Timotei şi pe Erast, el a rămas cîtăva vreme în Asia.

I-a trimis pe ucenici în Machidonia pentru a vesti acolo venirea lui şi totodată pentru a-i face mai sîrguitori. Şi cu cuviinţă zăboveşte în Asia, căci acolo era tirania filosofilor.[1]

---

[1] De aceea le scria Pavel Creştinilor (de pildă, Colosenilor), aşa:

„«Vedeţi a nu fi vreunul furîndu-vă pe voi»

Creştinilor – tîlcuieşte Sfinţitul Teofilact –, vedeţi şi luaţi bine aminte ca nu cumva să se afle vreunul care să vă rătăcească de la credinţă! Căci unul ca acesta este fur, şi vine pe ascuns şi sapă pereţii pe dedesubt, fără a simţi voi. Şi face acestea ca să vă fure şi să vă amăgească mintea, depărtînd-o de la adevărul evangheliei. Luaţi aminte, dar!

«prin filosofie şi prin zadarnica amăgire»

Cu aceste cuvinte, Pavel le arată Creştinilor calea prin care vine furul şi omul cel amăgitor, care este aceasta: filosofia cea din afară. Dar, fiindcă numele filosofiei este cinstit şi lăudat între cei mai mulţi, a adăugat şi aceasta: „*zadarnica* amăgire". Căci este şi amăgire bună, despre care zicea Ieremia către Dumnezeu: «M-ai amăgit pe mine, Doamne, şi m-am amăgit» (capitolul 20:7), cum a fost şi amăgirea lui Isaac de către Iacov, fiul său, care cu dreptate a luat blagoslovenia lui Isav, fiul cel întîi născut (*Facerea* 27). Şi acest fel de amăgire nici nu se cuvine a-l numi cineva „amăgire", ci iconomie.

«după predania oamenilor,»

Vezi – o, cititorule! – de unde se naşte amăgirea? Din faptul că, între cele ale credinţei şi între cuvintele *Scripturilor*, intră cugetările şi predanisirile cele greşite ale oamenilor. Căci prin aceasta şi eresurile se numesc «eresuri», pentru că sînt socoteli şi păreri omeneşti. Iar credinţa Creştinilor nu este părere şi socotinţă omenească şi de aceea nu se va numi «eres».

«după stihiile lumii, iar nu după Hristos.»

Zice: Dacă v-ar fi cu putinţă vouă – o, Colosenilor! – a fi şi slugi ale lui Hristos, şi ale stihiilor lumii deodată, tot nu s-ar cuveni să vă înduplecaţi şi să slujiţi stihiilor, ci doar lui Hristos s-ar cuveni a sluji. Dar acum, cînd înseşi stihiile şi luările-aminte ale zilelor vă despart cu totul şi vă depărtează de la Hristos, cu mult mai vîrtos se cuvine a nu le urma şi a nu sluji lor! Iar luările-aminte ale zilelor nu au fost doar legiuiri ale Elinilor, ci şi ale Evreilor; şi luările-aminte ale Elinilor şi-au avut începutul de la filosofie, iar ale Evreilor de la *Lege*" (în tîlcuirea la *Coloseni* 2:8).

Iar „luările-aminte elineşti ale zilelor" sînt acele sărbători închinate „Naturii" pe care le ţineau şi le ţin toţi păgînii şi – din păcate! – şi noi, Creştinii, care ne folosim de prilejul praznicelor Bisericii pentru a cinsti făpturile, iar nu pe Făcătorul lor. Astfel, Naşterea Domnului („Crăciunul") este de fapt o sărbătoare a Soarelui, care începe să crească odată cu solstiţiul de iarnă. La fel, Intrarea Domnului în Ierusalim („Floriile") e începutul unei mari sărbători a „renaşterii" făpturii, desăvîrşită odată cu Învierea (Paştele „oului cosmic", vorba lui Eliade), o săptămînă mai tîrziu. Pogorîrea Sfîntului Duh („Rusali-

(23) Şi s-a făcut în vremea aceea nu puţină tulburare pentru calea Domnului. (24) Căci un argintar, cu numele Dimitrie, care făcea biserici de argint Artemidei şi da meşterilor săi nu puţin de lucru,

„[...] biserici de argint [...]"/ Poate chivoţele mici. Şi vezi că pretutindeni slujirea de idoli se pricinuieşte de la bani. Încă Dimitrie acesta tot pentru bani [se tulbură], nu pentru că păgînătatea le era în primejdie să piară, ci fiindcă nu mai aveau de aici încolo pricină de venit şi de cîştig.[1] Căci

---

ile") ascunde vechea „Rosalia" romană, altă serbare a ierburilor. Cît despre „luările-aminte iudaice ale zilelor", acestea au avut rostul lor pentru Iudei, pînă la înfiinţarea Bisericii lui Hristos, odată cu pogorîrea Sfîntului Duh din ziua Cincizecimii, iar după aceea nu au mai fost decît urmări ale cinstirii *Legii* celei vechi ca idol, în locul lui Dumnezeu. Pe acestea s-a străduit Sfîntul Apostol Pavel, cu preţul pătimirilor lui, să le scoată din mintea Evreilor Creştini. Urme ale păzirii acestor obiceiuri avem şi noi, Ortodocşii, de pildă jertfa mielului, animalul jertfit la ieşirea din Egipt, care a fost o închipuire a jertfei Mîntuitorului şi a avut rost pentru Iudei, dar nu pentru cei botezaţi din „neamuri", cărora nu are de ce să le aducă aminte. Să însemnăm că însăşi numirea, praznicului: „Paşti", arată că nu sîntem prea încredinţaţi de învierea lui Hristos, şi deci nici de a noastră, urarea „Paşti fericit!", în loc de: „Hristos a înviat!", ajungînd acum aproape obştească. Tîlcuirea Pashei iudaice se află pe larg în tîlcuirea epistolei către Evrei. Acolo vedem că mielul îl însemna pe Hristos cel răstignit; că Egiptul trimitea cu gîndul la împărăţia Satanei, din care se liberează cei aleşi ai lui *Israil*, şi aşa mai departe. Nimic din acestea nu se află în jertfa mielului de Paşti de la noi, pentru că nici nu trebuie. Căci, dacă ar fi fost nevoie de ele, am fi avut poruncă în *Sfintele Canoane*. Dar de ce să ne mai trebuiască aceste închipuiri, de vreme ce noi avem însuşi lucrul, adică trupul dumnezeiesc-omenesc al lui Hristos, în Sfînta Taină a Împărtăşaniei? Nu, noi nu ne mîntuim din mîncări, pentru noi „împărăţia lui Dumnezeu nu este mîncare şi băutură, ci dreptatea, pacea şi bucuria întru Duhul Sfînt!" (*Romani*, 14:17.) (n. n.)

[1] Într-adevăr, industria „talismanelor" şi a amuletelor era, este şi va fi una dintre cele mai bănoase. Este de neînchipuit cît de orbit e omul – şi nu mă gîndesc acum decît la omul ortodox – care, după două mii de ani de la surparea „zeilor", urmează acelaşi păgînism, aceeaşi închinare la făpturi, punîndu-şi nădejdea în „puterile naturii" – ale dobitoacelor, ierburilor, metalelor şi pietrelor. Şi aceasta se vede la tot pasul: femei şi bărbaţi care poartă inele, cercei şi brăţări din aur, argint şi pietre preţioase. Acestea nu sînt numai podoabe, ci şi „amulete", căci – după mintea lor slabă – ei cred (chiar fără să-şi dea seama) că acele metale şi pietre închid într-însele „puteri" (sau „forţe") care îi apără de boli, de vrăjmaşi şi de reaua întîmplare. („Mistica" inelului şi a medalionului străbate întreaga literatură „para-ştiinţifică" şi vrăjitorească din cărţi, reviste şi ziare. Aşa avem, de pildă, romanul şi filmul „Stăpînul inelelor", în care aceasta se vede limpede, nemaifiind nevoie de nici o tîlcuire.) De multe ori, podoabele despre care vorbim înfăţişează semnele planetelor, adică ale zodiacului astrologic, astrologia cunoscînd astăzi cea mai veselă înflorire din toate timpurile, cum vedem la orice oră în ziare, în cărţi şi la televi-

Dimitrie ştia că îi amăgeşte pe oameni făcînd biserici şi dumnezei de argint şi se temea să nu i se vădească reaua lui lucrare prin învăţătura cea adevărată a lui Pavel. Şi se temea ca într-un sfîrşit să nu piară însăşi biserica Artemidei din Efes, cu aceasta spunînd dinainte pieirea ei, care s-a şi făcut.[1]

(25) i-a adunat pe aceştia şi pe cei care lucrau unele ca acestea, şi le-a zis: „Bărbaţilor, ştiţi că din acest meşteşug este cîştigul vostru. (26)

---

zor. Să mai pomenim de nebunia copilărească a „mărţişoarelor" – mici idolaşi panteişti făcuţi din te miri ce, de la aur şi argint, pînă la sticlă, plastic, tablă, fulgi de găină şi scoici – fără de care românul ortodox nu poate ţine Postul Mare. Cui să-i spui că 1 martie este sărbătoarea marelui diavol Mars, „părintele" Romanilor? – ziua aceasta însemnînd Anul Nou al Latinilor pînă la reforma calendarului făcută de Iulius Caesar, care a adăugat două luni în an: Ianuarie (a lui Ianus) şi Februarie, din pricini pe care nu am aici loc să le arăt. Şi nu numai atît: crucea însăşi purtată la gît de Creştini, icoanele şi iconiţele – pe care trebuie să le avem în casă şi asupra noastră pentru a ne aminti de Jertfa Mîntuitorului Hristos, de El, de Maica Sa şi de sfinţi – şi acestea au ajuns să fie văzute ca amulete şi talismane. Făcute din toate materialele pe care ţi le poţi închipui, ele sînt purtate peste tot, în toate formele şi oricum: astfel, găseşti insigne, brelocuri de pus la chei, fanioane de atîrnat în maşină purtînd chipul Maicii Domnului şi al Domnului Hristos; apoi, cruciuliţe cu ventuză de lipit pe parbriz, cruci de masă şi de perete, din lemn sau plastic, cruci împletite din lînă sau nailon, uneori metalizat. Departe de a pieri, idolatria – care se vede limpede numai din această înflorire a „artizanatului religios", atît „tradiţional", cît şi „Ortodox" – idolatria aşadar se învîrtoşează acum în sufletele noastre, într-o ultimă izbucnire, înainte ca Adevărul, adică Hristos Însuşi, să Se arate biruitor pentru veşnicie, odată cu sfîrşitul acestei lumi. (n. n.)

[1] Iată ce zice Cuviosul Nicodim Aghioritul despre marele templu din Efes al diavoliţei „Artemis": „Capiştea Artemidei a fost una din cele «şapte minuni ale lumii», care s-a zidit cu cheltuiala întregii Asii celei mici vreme de 200 de ani – precum zice Plinius. Şi era în lungime de 425 de picioare, iar în lăţime de 200; se întărea şi se rezema asupra a 127 de coloane, fiecare din ele avînd 60 de picioare înălţime, afierosite de un împărat (fiindcă în vremea aceea fiecare cetate se oblăduia de un ocîrmuitor care se numea «împărat»); şi fiecare dintr-însele era de multă cheltuială şi meşteşugită de meşteri prea-iscusiţi. Capiştea aceasta s-a zidit de vestitul arhitect Ktisiphont sau Krisiphont şi de Metagheni, fiul lui. A fost arsă însă în ziua cînd s-a născut Alexandru cel Mare (anul 356 înainte de Hristos). Focul l-a pus un om prost [«simplu», «de rînd», n. n.], anume Erostrat, care, pedepsindu-se să mărturisească de unde s-a îndemnat a o arde, a răspuns că s-a îndemnat pentru ca să lase numele său nemuritor. De aceea, Asia, ca să zădărnicească scopul lui Erostrat, a dat hotărîre ca nimeni să nu cuteze a rosti numele acesta. Însă hotărîrea aceasta a deşteptat iscodirea oamenilor şi i-a făcut pe istorici a pomeni şi sus şi jos în istoriile lor numele lui Erostrat." Dincolo de trufia lui Erostrat, nu putem trece cu vederea că arderea acelui loc blestemat a fost lucrarea dumnezeiască. (n. n.)

Şi vedeţi şi auziţi că nu numai în Efes, ci în mai toată Asia, Pavel acesta, învăţînd, a întors mult norod, zicînd că nu sînt dumnezei cei ce se fac de mîini. (27) Din aceasta, nu numai meseria noastră e în primejdie a fi defăimată, dar şi biserica marii dumnezeiţe Artemida e în primejdie a se socoti întru nimic, ba încă să se surpe şi mărirea ei, pe care o cinsteşte toată Asia şi lumea."[1]

„[...] ştiţi că din acest meşteşug este cîştigul vostru [...]"/ A mărit primejdia, zicînd: Cu meşteşugul acesta ne primejduim să cădem în foamete! – deşi cele zise erau de ajuns ca să-i aducă pe aceia spre dreapta-credinţă. Căci din acestea ar fi trebuit să înţeleagă aşa: Dacă omul acesta are atîta putere încît să-i schimbe pe toţi şi să primejduiască cinstirile dumnezeilor, se cade a socoti cît de mare este Dumnezeul lui! Şi pretutindeni către meşteşug împinge cuvîntul, zicînd: „meseria noastră e în primejdie a fi defăimată".

„[...] învăţînd, a întors mult norod [...]"/ Nu cu sila, aşa se cade a îndupleca norodul. „[...] zicînd că nu sînt dumnezei cei ce se fac de mîini."/ Încă şi aceasta ajunge că a zis, că nu sînt dumnezei aceia făcuţi de mînă. Deci, dacă aşa de lesne este vădită păgînătatea, apoi de mult trebuia să se mustre şi să se vădească. Iar dacă [era] tare, atunci nu aşa degrab urma să se ridice din mijloc.

(28) Şi, auzind ei şi umplîndu-se de mînie, strigau zicînd: „Mare este Artemida Efesenilor!" (29) Şi s-a umplut toată cetatea de tulburare şi s-au pornit toţi într-un suflet la teatru, răpind împreună pe Machidonii Gaius şi Aristarh, însoţitorii lui Pavel.

„[...] umplîndu-se de mînie, strigau zicînd: «Mare este Artemida Efesenilor!»"/ Mînia s-a făcut cînd au auzit de Artemida, dar şi despre pierderea cîştigului, căci aşa sînt năravurile celor proşti: să se răpească şi să se aprindă dintr-o pricină mică, de nimic. Şi în fiecare cetate aveau dumnezei şi aşa se aflau, ca şi cum, prin strigăt, le-ar fi ridicat şi le-ar fi cres-

---

[1] Iată ce zice Cuviosul Nicodim Aghioritul despre acestea: „Efesul a fost mitropolia Asiei celei mici şi slujea mincinoasei zeiţe Artemis, care avea în Efes şi capiştea cea prea-mare şi prea-frumoasă, fiind cinstită de toţi Elinii şi mai ales de Efeseni. De aceea, Efesul se numea «cetatea Artemidei» şi a idolului ei «Diopet»." (n. n.)

cut acelora cinstea, ca risipind cele făcute împotriva lor. Aşa strigau adeseori, temîndu-se să nu se stingă cinstea lor.[1]

(30) Iar Pavel, voind să intre în mijlocul norodului, ucenicii nu l-au lăsat. (31) Încă şi unii din mai-marii Asiei care îi erau prieteni, trimiţînd la el, îl rugau să nu se dea pe sine în privelişte. (32) Deci unii strigau una, iar alţii alta, căci adunarea era tulburată, iar cei mai mulţi nu ştiau pentru ce s-au adunat acolo.

„[...] ucenicii nu l-au lăsat [...]"/ Nu-l lăsau să se dea pe sineşi norodului celui fără de rînduială.[2] Aşa îl iubeau pe el toţi cei credincioşi. Şi Pavel încă se pleca lor, căci nu era prigonitor.

---

[1] Strigătul este o lucrarea magică, arătînd credinţa în cuvîntul rostit a omului înşelat. Gîndirea idolatră, vrăjitorească, îşi închipuie că vorba rostită de om este ziditoare, că ea poate „crea realitatea". Acest lucru arată în chip limpede trufia satanică a omului căzut, care vrea să-şi vadă împlinită numaidecît propria lui voinţă, potrivnică aceleia a lui Dumnezeu. Prin strigăt, omul îşi închipuie în chip magic că are cuvînt ziditor, asemenea Celui care pe toate le-a făcut cu Cuvîntul Său, zicînd doar: „Să fie!" Orbit de mîndria care îi ia minţile, omul uită că acel Cuvînt care a adus lumea întru fiinţă nu este un sunet, o mişcare a aerului avînd un înţeles, aşa cum e cuvîntul omenesc, ci una din Persoanele Dumnezeirii, pricina („logosul", „raţiunea") de a fi a întregii lumi văzute şi nevăzute. De aceea, toate răzvrătirile („revoluţiile") sînt întîi de toate antihristice: ele încep negreşit cu strigătele mulţimii, care cere într-un glas: Aceasta să fie ca mine! Nu are nici o însemnătate ce anume crede gloata că vrea în acea clipă, ci doar faptul în sine că doreşte ca nălucirile ei să capete chip şi trup de îndată. Idolatria tuturor timpurilor – care nu e decît Umanism, cinstire a omului – s-a sprijinit şi se sprijină pe strigătele gloatei: „Trăiască Baal şi împăratul, fiul lui!"; „Trăiască Ammon-Ra şi Faraonul, fiul lui!"; „Trăiască Zeus şi Chesarul, fiul lui!"; „Trăiască Regele şi Patria!" – aceasta fiind ipostasiată în femeie, un fel de „soţie" (vorba ceea, „mistică", a Regelui); în sfîrşit: „Trăiască Raţiunea şi fiul ei, omul!" De aceea strigă aici aşa şi Efesenii: „Trăiască Artemida *noastră* şi preotesele ei!" (n. n.)

[2] Pavel îşi închipuia că poate stăpîni cu cuvîntul gloata dezlănţuită, fiara cea cu o mie de capete. Şi aici se vede firea lui de luptător în arenă, pricină pentru care şi povesteşte întîmplările din Efes zicînd aşa: „Dacă m-am luptat cu fiarele în Efes, ce folos îmi este?" (*1 Corinteni* 15:32). Stih pe care Teofilact îl tîlcuieşte astfel: „Eu – zice – m-am luptat cu fiare, şi nu cu oameni, într-atît de răi şi de sălbatici erau. Dar, cu toate că Dumnezeu m-a slobozit de vrăjmăşia lor, ce folos îmi este mie că am suferit acestea, dacă nu este înviere? Iar «luptă cu fiarele» numeşte lupta pe care a avut-o în Efes cu Evreii şi cu argintarul Dimitrie. Căci ce osebire aveau aceia de fiare? Negreşit, nici una!"

„[...] iar cei mai mulți nu știau pentru ce s-au adunat acolo"/ Căci așa este mulțimea, așa prost urmează, ca focul cînd cade asupra materiei.[1]

(33) Iar din norod l-au scos pe Alexandru, punîndu-l înainte Iudeii. Iar el, făcînd semn cu mîna, voia să răspundă norodului. (34) Și, cunoscînd ei că este Iudeu, într-un glas au strigat toți aproape două ceasuri: „Mare este Artemida Efesenilor!"

Pentru ce voia să răspundă Alexandru? Au doară el fusese defăimat? Făcea aceasta ca să afle vreme îndemînatică pentru a le răsturna pe toate și a atrage mînia norodului.[2]

În urma unor răzmerițe sălbatice ca aceea din Efes, Apostolul avea să le scrie Tesalonicenilor: „De aceea fraților, rugați-vă pentru noi, ca să curgă și să se slăvească cuvîntul Domnului ca și la voi, ca să ne izbăvim de oamenii cei necuviincioși și răi. Căci credința nu este a tuturor" (*2 Tesaloniceni* 3:1, 2). Stihuri pe care același Teofilact le tîlcuiește astfel: „Aici, Pavel vorbește despre cei ce grăiau împotriva propovăduirii și a dogmelor evangheliei – cum erau faurul Alexandru, argintarul Dimitrie și toți ceilalți ca ei – căci pe aceștia îi arată Pavel umbrit cînd zice «că nu este a tuturor credința». Adică: Nu toți cred în evanghelie, ci numai cei vrednici – cum ar zice cineva, de pildă, că nu este al tuturor oamenilor a se face ostași împărătești, ci doar al acelora ce sînt iscusiți spre aceasta" (în tîlcuirea la epistolele lui Pavel). (n. n.)

[1] Vorbind despre tulburările și primejdiile stîrnite asupra lui Pavel de arămarul Alexandru (vezi *2 Timotei* 4:14) (care e chiar acest Alexandru, care le va vorbi mai jos Iudeilor), Teodorit zice că nu e nimic de mirare, căci însușirea celor ce viețuiesc din lucrarea mîinilor este a întărîta noroadele. Iar noi putem adăuga că așa au început revoluțiile, care – toate! – sînt antihristice: nu de la țărani, ci de la meșteșugari, calfe și ucenici, de la acel „proletariat" căruia Marx îi cerea să se unească pentru a porni marele foc al „revoluției mondiale". (n. n.)

[2] Norod care a strigat vreme de două ceasuri, cei mai mulți neștiind nici pentru ce se adunaseră acolo: este o scenă obișnuită de „linșaj", cînd fiara cu o mie de capete, între care nici unul bun, anarhia „populară", vrea „să facă dreptate", dorind de fapt să ucidă la adăpostul anonimatului. Aici e miezul democrației, acel război civil necurmat, care, din cînd în cînd, are nevoie de ceva sînge pentru a se re-însufleți. Dar nu mereu: în cea mai mare parte a timpului, acest război e numai unul de vorbe, în care împotrivnicii se ucid sufletește, prinzînd cîte un „țap de ispășire" și defăimîndu-l pînă îl nimicesc ca „persoană publică". Iar mijlocul prin care se face aceasta e acum clevetirea prin presă, noua „ghilotină" care îi execută pe „tulburători". Pe Apostoli, și mai cu seamă pe Pavel, democrația elină voia să îl rupă în bucăți în chip trupesc, într-atît erau de supărați acei păgîni că le este defăimată libertatea de a trăi în cele mai de jos patimi. (n. n.)

(35) Iar logofătul[1], aşezînd (potolind) mulţimea, a zis: „Bărbaţi Efeseni, cine este omul care să nu ştie că cetatea Efesenilor este purtătoarea de grijă a bisericii Artemidei, dumnezeiţei celei mari, şi a lui Diopet? (36) Deci, acestea fiind mai presus de orice îndoială, se cuvine să vă astîmpăraţi şi să nu faceţi nimic cu obrăznicie.

Bine şi cu mustrare răspunde gramaticul. Şi nu a zis: Cine este care să n-o ştie pe Artemida? – ci: „care să nu ştie că cetatea Efesenilor este purtătoarea de grijă a bisericii Artemidei, dumnezeiţei celei mari, şi a lui Diopet? Deci, acestea fiind mai presus de orice îndoială, se cuvine să vă astîmpăraţi şi să nu faceţi nimic cu obrăznicie." Deci – zice – pentru ce rîvniţi ca şi cum acestea ar fi nearătate? – vrînd să facă „buna lor credinţă" pricină a liniştirii. Şi „Diopet" îl numeşte pe idolul Atenei, care socoteau că se coborîse de sus, de la Zeus, şi nu de la oameni, precum băsmesc Elinii spre înspăimîntarea celor proşti.

(37) Căci i-aţi adus pe bărbaţii aceştia, care nu sînt nici furi de cele sfinte, nici n-o hulesc pe dumnezeiţa voastră. (38) Iar dacă Dimitrie şi meşterii împreună cu el au vreun cuvînt cu cineva, sînt judecători şi dregători ca să se pîrască unii pe alţii. (39) Iar dacă pentru altceva cercaţi, se va dezlega întru adunarea cea legiuită. (40) Căci ne primejduim să fim învinuiţi de zarvă pentru ziua de azi, fiindcă nici o pricină nu este pentru care am putea să dăm seama de tulburarea aceasta." (41) Şi, zicînd acestea, a slobozit adunarea.

Încet, îi atinge pe dînşii, arătînd că făceau [zarvă] cu obrăznicie, şi că nu se cădea să facă adunare de obşte pentru învinuiri osebite şi din parte.

---

[1] Gramaticul, scriitorul de acte. (n. n.)

CAPITOLUL XX

(1) Iar după ce a încetat gîlceava, Pavel, chemîndu-i pe ucenici şi închinîndu-se lor, a ieşit să meargă în Machidonia. (2) Şi, trecînd prin acele părţi şi mîngîindu-i pe ei cu multe cuvinte, a sosit în Elada. (3) Şi a stat acolo trei luni. Dar, făcîndu-se vicleşug asupra lui de către Iudei, voia să se suie în Siria, şi şi-a făcut socoteala să se întoarcă prin Machidonia. (4) Şi mergeau împreună cu el pînă în Asia Sosipatru Verianul, Tesalonicenii Aristarh şi Secundus, Gaius Dervianul şi Timotei; iar din Asia: Tihic şi Trofim. (5) Aceştia, mergînd înainte, ne-au aşteptat în Troada. (6) Iar noi, după zilele Azimelor, am mers pe apă de la Filipi, şi în cinci zile am venit la ei în Troada, unde am zăbovit şapte zile.

„[...] mîngîindu-i pe ei cu multe cuvinte [...]"/ Căci de multă mîngîiere aveau trebuinţă după tulburarea aceea.[1]

(7) Iar întru una din sîmbete, adunaţi fiind ucenicii să frîngă pîinea, Pavel vorbea cu dînşii, vrînd să purceadă a doua zi, şi a lungit

[1] Dar Pavel nu a încetat să le poarte de grijă Efesenilor, şi pentru aceea le-a şi scris o epistolă osebită, tocmai pentru că – precum zice Sfîntul Nicodim Aghioritul – „Efesul era aşa de mult dedat la religia Artemidei şi a celorlalţi demoni". De aceea l-a şi lăsat acolo învăţător şi arhiereu pe Timotei. Şi nu numai Pavel a purtat grijă de Efeseni, ci şi Ioan Teologul, precum arată acelaşi Sfînt Nicodim, care zice: „În Efes petrecea cea mai multă vreme Evanghelistul Ioan, care s-a şi săvîrşit acolo. [...] Căci ia aminte că dumnezeiescul Hrisostom, şi ucenicul său Teodorit şi Teofilact zic toţi trei într-o unire că Evanghelistul Ioan s-a săvîrşit, adică a adormit şi a murit în Efes. Încă şi Policarp, episcopul Smirnei (sau – după alţii – al Efesului), în scrisoarea către Victor, episcopul Romei, mărturiseşte şi el aceasta, zicînd: «Şi în Asia Mică mari stihii au adormit. Filip a adormit în Ieropoli [...] Încă şi Ioan, cel ce a căzut pe pieptul lui Iisus, [...] acest martor şi învăţător a adormit în Efes.» Iar Nichifor Vlemid zice, în oraţia ce-i face, că Evanghelistul Ioan «s-a înălţat» sau «s-a schimbat», fiindcă, scuturînd îndată stricăciunea, s-a făcut nestricat şi acum viază. Însă «schimbarea» aceasta se socoteşte ca moarte şi ca adormire, astfel împlinindu-se amîndouă cuvintele *Evangheliei* despre aceasta, adică: «şi nu a zis Iisus despre el că nu va muri» şi: «De va rămîne acesta pînă ce voi veni, ce-ţi pasă ţie?» (*Ioan* 21:22)" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

cuvîntul lui pînă la miezul nopții. (8) Și în foișorul unde erau adunați erau lumini multe.

„Iar întru una din sîmbete [...]"/ Duminică era atunci și praznicul a cincizeci de zile. „[...] adunați fiind ucenicii să frîngă pîinea, Pavel vorbea cu dînșii [...] și a lungit cuvîntul lui pînă la miezul nopții"/ Și nici noaptea nu tăcea, ci mai ales atunci vorbea, fiind liniște. Și vezi că vorbea multe chiar întru însăși vremea cinei.

(9) Și, pe cînd Pavel vorbea de multe, un tînăr cu numele Eutihie, șezînd întru o fereastră, a fost cuprins de un somn greu și, plecîndu-se de somn, a căzut jos din rîndul al treilea al casei de sus, și l-au luat mort.

A tulburat praznicul diavolul, surpîndu-l pe ascultător cu somnul. Și acela ședea în fereastră fără de vreme, fiind tîrziu noaptea, atît de mare dorire și dragoste avea să asculte. Și lucrul cel minunat e că, tînăr fiind, nu era trîndav; căci nu din trîndăvie a dormitat, ci din nevoia firii. Și, fiind împresurat de somn, nu s-a depărtat și nu s-a temut de primejdie ca să nu cadă.

(10) Iar Pavel, coborîndu-se, s-a plecat peste el și, luîndu-l în brațe, a zis: „Nu vă tulburați, căci sufletul lui este într-însul." (11) Și – suindu-se, și frîngînd pîine și mîncînd – a vorbit cu ei mult pînă la ziuă, și așa a plecat. (12) Iar pe tînăr l-au adus viu și nu puțin s-au mîngîiat. (13) Iar noi, venind la corabie, am mers la Asson, ca să-l luăm de acolo pe Pavel.

„[...] căci sufletul lui este într-însul."/ Nu a zis: Va învia, eu îl voi scula pe el din moarte! Vezi lipsa de mîndrie și smerenia lui și așezarea cea mîngîietoare a sufletului lui.

Pentru că așa era rînduit, vrînd el să meargă pe uscat pedestru. (14) Și, dacă s-a întîlnit cu noi la Asson, luîndu-l cu noi, am venit la Mitilene. (15) Și de acolo, înotînd cu corabia, am sosit a doua zi în preajma Hiosului. Iar în ziua următoare, am ajuns în Samos și, după ce am rămas în Troghilion, a doua zi am venit la Milet.

„[...] vrînd el să meargă pe uscat pedestru."/ Adică, poruncindu-le acelora călătoria mai uşoară, iar pe cea ostenitoare alegînd-o el, a mers pedestru. Astfel, a iconomisit şi multe trebi, învăţîndu-i totodată pe dînşii şi deprinzîndu-i să se despartă de dînsul.

(16) Căci Pavel socotise să treacă Efesul, ca să nu i se facă să zăbovească în Asia, grăbindu-se să fie, de ar fi putut, la Ierusalim în ziua praznicului a cincizeci de zile.

Vezi-l pe dînsul şi poftind şi sîrguindu-se, dar de multe ori nedobîndind [ceea ce voia], ca să nu-l socotim că era mai presus de firea omenească. Fiindcă acei sfinţi şi mari bărbaţi se împărtăşeau de aceeaşi fire cu noi, iar de voire nu[1]. Pentru aceea şi aveau mult dar.

(17) Şi, trimiţînd din Milet la Efes, i-a chemat la sine pe presviterii Bisericii. (18) Iar dacă aceia au venit la el, le-a zis: „Voi ştiţi cum m-am purtat cu voi în toată vremea, din ziua cea dintîi cînd am venit în Asia, (19) slujind Domnului cu toată smerenia şi cu multe lacrimi şi ispite care mi s-au întîmplat întru vicleşugurile Iudeilor. (20) Cum nimic nu m-am ferit să vă vestesc şi să vă învăţ cele de folos – şi înaintea norodului, şi prin case – (21) mărturisind şi Iudeilor, şi Elinilor pocăinţa cea către Dumnezeu şi credinţa în Domnul nostru Iisus.

„[...] cu toată smerenia [...]"/ Nu doar cu smerenie, ci cu *toată*. Căci multe sînt felurile smereniei: în cuvînt, în lucru, înaintea stăpînitorilor, înaitea celor stăpîniţi.

„[...] i-a chemat la sine pe presviterii Bisericii."/ Fiindcă cei mulţi nu ştiu obiceiul, mai ales al Testamentului celui nou, de a-i numi episcopi pe „presviteri" şi pe presviteri „episcopi", s-a însemnat aceasta şi aici, şi în epistola către Tit şi încă în aceea către Filipeni. Şi vom şti aceasta dacă vom vrea să culegem şi din întîia epistolă către Timotei. Deci de aici, din *Fapte*, se poate să ne încredinţăm de aceasta. Căci scrie aşa: „Şi, trimiţînd din Milet la Efes, i-a chemat la sine pe presviterii Bisericii", nu pe „epis-

---

[1] Căci voirea noastră e stricată, ca una ce se împotriveşte voinţei lui Dumnezeu, iar ei voiau ceea ce voieşte şi Dumnezeu. (n. n.)

copi"; dar mai jos va adăuga: „întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi să păstoriți Biserica lui Dumnezeu". Iar în epistola către Tit zice: „Și să așezi prin cetăți presviteri precum eu ți-am poruncit!" (*Tit* 1:5)[1], și în epistola către Filipeni: „Pavel și Timotei, robii lui Dumnezeu, celor ce sînt în Filipi împreună cu episcopii și diaconii [...]" (*Filipeni* 1:1).[2]

„Cum nimic nu m-am ferit să vă vestesc cele de folos [...]"/ Căci erau unele pe care nu li se cădea să le învețe și să le știe. Căci, așa cum a ascunde unele din cele de folos este lucru al zavistiei, tot astfel a le spune pe toate (pe care nu se cuvenea să le știe) este lucru al nebuniei. De aceea a adăugat: „dintru cele de folos".

(22) Iar acum iată, legat fiind eu cu Duhul, merg la Ierusalim, neștiind cele ce mi se vor întîmpla acolo, (23) decît numai că Duhul Sfînt mărturisește prin cetăți că mă așteaptă legături și necazuri. (24) Ci de nici una nu bag seamă, nici nu-mi cinstesc sufletul, numai să săvîrșesc cu bucurie alergarea mea și slujba pe care am luat-o de la Domnul Iisus, de a mărturisi evanghelia darului lui Dumnezeu.

---

[1] Stih tîlcuit de Teofilact așa: „Prin «presviteri», îi înțelege aici pe episcopi – cum am zis și aiurea, după Hrisostom, Teofilact și Teodorit – fiindcă mai jos zice: «Însă episcopul trebuie a fi neprihănit» (stih 7)" (în tîlcuirea la epistola către Tit). (n. n.)

[2] Stih pe marginea căruia Sfințitul Teofilact scrie așa: „Aici, îi numește «episcopi» pe presviteri și pe preoți, fiindcă nu era legiuit a se afla întru una și aceeași cetate mai mulți arhierei și episcopi. [La care Cuviosul Nicodim Aghioritul adaugă: «Canonul opt al întîiului sobor ecumenic oprește arătat a fi doi episcopi întru o cetate. Și canonul 35 al Sfinților Apostoli și cel de-al 20-lea al soborului al 6-lea ecumenic oprește aceasta. Și ia aminte că numirea «episcop» va să zică «pîndar»", n. n.] Căci – urmează Teofilact – în vremea Apostolilor numirile episcopilor și presviterilor nu erau așa despărțite cum sînt acum, căci acum numai arhiereii se numesc «episcopi», nu și preoții, iar atunci se numeau «episcopi» și preoții și diaconii. De aceea scria Pavel lui Timotei acestea: «Încredințează deplin diaconia ta» (în loc de: «slujba ta», adică: «vrednicia ta episcopească») (2 *Timotei* 4:5); și iarăși: «Nu te lenevi de darul ce este întru tine, care ți s-a dat prin proorocie și prin punerea mîinilor presviterilor» (*1 Timotei* 4:14), adică prin mîinile episcopilor. Căci presviterii nu-i hirotoniseau pe episcopi, ci episcopii, după întîiul canon al Sfinților Apostoli, ce zice: «Episcopul să se hirotonească de doi sau trei episcopi.» Ci, dimpotrivă, presviterii și preoții se numeau în vremea aceea «episcopi» fiindcă «pîndeau», adică priveau norodul, ca să-i curățească și să-i lumineze pe cei ce aveau trebuință." (n. n.)

„[...] legat fiind eu cu Duhul [...]"/ Înțelegerea acestui cuvînt este așa: Merg la Ierusalim mai-nainte cunoscînd prin Duhul cele ce vor fi, și așa mă duc ca și cum aș fi legat. Apoi – ca să nu socotească cineva că vorbește de vreo legătură sau nevoie [care îl silea], ci că se duce de voia sa – zice: „Duhul Sfînt mărturisește prin cetăți că mă așteaptă legături și necazuri." Și ni se cuvine a însemna că Proorocii nu le știau pe toate, ci doar cîte le arăta lor Duhul Sfînt. Căci, iată, Pavel spune mai-nainte ca un prooroc tot ce avea să i se întîmple și cele despre cei rău-credincioși și eretici care aveau să se facă între dînșii [între episcopi, vezi stihurile de mai jos, n. n.], dar zice că nu știe un lucru: care va fi sfîrșitul acestora. Căci, pe toate arătîndu-le lui Domnul, numai unul a ascuns de dînsul, adică ce i se va întîmpla după legăturile și necazurile acelea, ca nu cumva, înălțîndu-se și știind că negreșit va dobîndi [izbăvirea de ispite], să cadă prin mîndrie. Ci Duhul a lăsat ca lucrul să fie cu îndoială, ca, temîndu-se de neputința trupului, să se roage lui Dumnzeu a fi mîntuit din acelea. Deci acest cuvînt: „mă așteaptă legături și necazuri", zice așa: Știu că vor fi ispite, dar nu știu în ce fel! – lucru care îi era mai greu. Dar pentru ce te duci, dacă te așteaptă necazuri și legături? Pentru aceasta, ca să fiu legat pentru Hristos, ca să mor pentru Dînsul![1]

(25) Și acum, iată, eu știu că voi, toți pe la care am trecut propovăduind împărăția lui Dumnezeu, nu veți mai vedea fața mea. (26) Pentru aceea vă mărturisesc în ziua de astăzi că sînt curat de sîngele tuturor. (27) Căci nu m-am ferit să vă vestesc tot sfatul lui Dumnezeu.

„[...] sînt curat de sîngele tuturor."/ Curat sînt eu – zice – de sîngele tuturor, dacă, dormitînd, veți fi omorîți de ucigașul sufletelor. Pentru că eu am făcut lucrul Domnului, „căci nu m-am ferit – zice – să vă vestesc tot sfatul lui Dumnezeu." Deci dar, cel ce nu grăiește este vinovat de sîngele fratelui, adică de junghierea lui [de către diavolul]. Și Pavel pare că se îndreptează și se face nevinovat, dar de fapt îi înfricoșează pe aceia [ca să ia aminte la ei și la turma lor cea cuvîntătoare, cum zice mai departe, n. n.].

---

[1] Căci nici nu mai trăia el, ci Hristos întru sine, precum le scrie Galatenilor (*Galateni* 2:20). (n. n.)

(28) Drept aceea, luaţi aminte de voi şi de toată turma întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi, ca să păstoriţi Biserica lui Dumnezeu, pe care a cîştigat-o cu sîngele Său!

„Drept aceea, luaţi aminte de voi şi de toată turma [...]"/ Fiindcă nu aduce cîştig [păstorilor] a-i îndrepta şi a-i face buni numai pe alţii – căci zice: „[...] ca nu cumva, propovăduind altora, să mă fac eu însumi netrebnic" (*1 Corinteni* 9:27)"[1] – dar nici a se griji numai de ei şi de a lor mîntuire, căci unul ca acesta este iubitor de sine şi caută numai al său folos, fiind asemenea celui care şi-a îngropat talantul. Deci zice: Luaţi aminte

[1] Stih pe care tot Teofilact îl tîlcuieşte aşa: „Cu aceste cuvinte, Apostolul îi face pe Creştini să fie mai cu luare aminte. Şi zice: Căci – dacă mie nu-mi este îndestul spre mîntuire a fi propovăduitor şi învăţător al lumii, de nu mă voi arăta neprins şi neprihănit în toate – cum vă veţi mîntui doar cu credinţa, voi, care sînteţi biruiţi de atîtea şi atîtea patimi?" La care Cuviosul Nicodim Aghioritul adaugă: „Din aceste cuvinte ale Apostolului, învăţăm că niciodată nu trebuie a se bizui cineva, ci totdeauna se cuvine a se teme, ca nu cumva să cadă din darul rămînerii întru bine şi să se facă netrebnic, adică să se osîndească. Căci – dacă Pavel se teme de aceasta, Pavel, cel ce s-a suit pînă la al treilea cer şi a auzit graiuri negrăite! – cu cît mai mult şi mai fără măsură se cuvine a ne teme de aceasta noi, cei ce ne tăvălim în patimi şi care, precum luna, ne schimbăm şi ne prefacem în fiecare clipă? Vezi şi subînsemnarea zicerii: «Cu frică şi cu cutremur lucraţi mîntuirea voastră!» (*Filipeni* 2:12). Zice şi marele Macarie: «Şi chiar cînd vreun suflet ia darul [adică un suflet sfînt, n. n.], şi atunci este nevoie de multă pricepere şi deslușire, pe care Însuşi Domnul le dă sufletului celui ce le cere de la El, ca să slujească Lui cu bună-plăcere întru duhul pe care îl ia, pentru a nu se birui de răutate întru nimic şi a nu greşi din neştiinţă şi din netemere şi a nu se abate din pricina lenevirii. [...] Căci, pedeapsă, moarte şi plîngere va fi unui astfel de suflet. Despre aceasta zice şi Sfîntul Apostol: 'nu cumva, propovăduind altora, să mă fac eu însumi netrebnic'. Vezi, Apostol al lui Dumnezeu fiind, şi ce frică are?» (cuvîntul 15, capitolul VI). Şi, în altă parte, acelaşi Macarie zice că semnul Creştinismului este acesta: dacă cineva e plăcut lui Dumnezeu, să se ascundă de oameni; şi, avînd toate vistieriile Împăratului, se cuvine a le ascunde şi totdeauna a zice: Nu sînt ale mele, căci eu sînt sărac! Altul mi le-a dat şi le ia de la mine cînd voieşte. Iar dacă vreunul zice: Sînt bogat, ajunge, am cîştigat, nu mai am trebuinţă! – acela nu este Creştin, ci vas al rătăcirii şi al diavolului. [...] Căci, cei ce au înfocarea şi iubirea către Dumnezeu nebiruită, cu cît se sîrguiesc a spori şi a mai aduna, cu atît se socotesc pe sine săraci, şi lipsiţi şi nimic avînd, zicînd aşa: Nu sînt vrednic ca soarele să strălucească peste mine! Şi aceasta e smerenia» (cuvîntul 15, capitolul 37)." De unde vedem încă o dată acest lucru lesne de înţeles: că frica de păcat, şi deci de Dumnezeu, este începutul înţelepciunii, cum zic înţelepţii lui Dumnezeu (de pildă, Sirah, la capitolul 1, stih 14). (n. n.)

de voi nu pentru că mîntuirea voastră ar fi mai cinstită decît aceea a turmei, ci pentru că, atunci cînd luăm aminte de noi, şi turma se foloseşte.

„[...] întru care Duhul Sfînt v-a pus pe voi episcopi [...]"/ De la Duhul aveţi hirotonia! – zice. Şi se cuvine a însemna că aici îi numeşte „episcopi" pe cei numiţi mai înapoi „presviteri", pentru că şi presviterii [preoţii, n. n.] au nevoie să privească peste turmele cele cuvîntătoare ale Bisericii dacă nu cumva cineva este bolnav cu credinţa, dacă nu cumva cineva flămînzeşte sau înseteazā sau are trebuinţă de mustrare şi de întoarcere, după cuvîntul ce zice: „Mustră, ceartă, mîngîie!" (2 *Timotei* 4:2)[1]. Sau, aici vorbeşte chiar de episcopi.

„[...] pe care a cîştigat-o cu sîngele Său."/ Zice: primejdia nu este pentru lucruri mici, dacă Acela nu Şi-a cruţat sîngele Său. Căci, ca să-i împace pe vrăjmaşi, şi sîngele Şi l-a vărsat, iar tu nici după ce s-au făcut prieteni[2] nu poţi să-i opreşti şi să-i înfrîngi.

(29) Căci eu ştiu aceasta: că, după ducerea mea, vor intra între voi lupi grei, care nu vor cruţa turma. (30) Şi dintre voi înşivă se vor ridica bărbaţi grăind îndărătnicii, ca să-i tragă pe ucenici după dînşii. (31) Drept aceea, privegheaţi, aducîndu-vă aminte că, vreme de trei ani, n-am încetat noaptea şi ziua să vă învăţ, cu lacrimi, pe fiecare dintre voi.

---

[1] Stih pe care Sfinţitul Teofilact îl tîlcuieşte aşa: „Zice: Mustră! – cînd vezi că e vreme de mustrare, adică atunci cînd, cercetînd, vei afla că a păcătuit Creştinul sau că are să păcătuiască. Atunci, nu te sfii, mustră-l! Iar mai înainte de a cerceta, să nu mustri! [Apoi], după ce-l vei mustra şi-i vei dovedi Creştinului că a păcătuit, ceartă-l! – adică dă-i canonul potrivit şi lucrarea de căinţă pentru păcatul lui. [Iar] certarea şi canonisirea pe care o va da păcătosului arhiereul şi dascălul se aseamănă cu tăierea rănii folosită de doctori, iar mîngîierea se aseamănă cu plasturele cel dulce şi alinat care se pune de doctor asupra rănii după tăierea ei. Deci şi tu – o, Timotei! – pune plasturele cel moale şi dulce al mîngîierii asupra rănii celei tăiate a păcătosului, ca nu cumva tăierea, adică certarea, să-l arunce pe păcătosul cel rănit în deznădăjduire, pricinuindu-i dureri cumplite." Tîlcuire la care Nicodim Aghioritul adaugă: „Aşa zice şi Teodorit: «Aceasta o fac şi doctorii cei înţelepţi, care, mai întîi, taie patima cea ascunsă şi folosesc buruienile cele aspre şi doctoriile iuţi, iar apoi le pun deasupra pe cele blînde. Deci mustrarea se potriveşte cu tăierea, cercetarea cu doctoriile cele aspre, iar mîngîierea cu cele blînde.»" (n. n.)

[2] Vrăjmaşi fiind înainte oamenii cu Dumnezeu şi cu Sfinţii Îngeri, cum s-a arătat în nota stihului 4, capitolul 1. Iar aceştia s-au împăcat prin jertfa de sînge a lui Hristos, taină înfricoşată care a făcut cu putinţă mîntuirea credincioşilor, adică a Bisericii. (Iar de ce a fost nevoie de această jertfă, vezi în tîlcuirea lui Teofilact a epistolei către Evrei.) (n. n.)

Îndoit este răul. Şi că el nu va mai fi de faţă, şi că alţii li se vor pune asupră. Şi cel mai greu – zice – e că vor fi „dintru voi înşivă". Căci foarte greu este cînd se află şi război între ei [între păstorii turmei creştine, n. n.].

„[...] ca să-i tragă pe ucenici după dînşii."/ Pentru că scopul ereticilor nu e să cîştige norod Domnului, ci ei se sîrguiesc a-şi cîştiga loruşi, ca să se fălească cu ucenicii ce le poartă numele, precum de la Mani, „Maniheii"; de la Arie, „arienii" şi celelalte feluri de eresuri la fel. Aceasta este „a-i trage pe ucenici după dînşii". Pentru aceasta, Pavel îi înfrînge dinainte, mustrîndu-i şi astupîndu-le gura celor ce ziceau: „Eu sînt al lui Pavel, eu al lui Apollo iar eu al lui Kifa!" (*1 Corinteni* 1:12).[1]

(32) Şi acum, fraţilor, vă încredinţez lui Dumnezeu şi cuvîntului darului Său, cel ce poate să vă zidească şi să vă dea moştenire între toţi cei sfinţiţi. (33) Argintul, sau aurul sau haina nimănui n-am poftit; (34) voi înşivă ştiţi că trebuinţelor mele şi ale celor ce erau cu mine au lucrat mîinile acestea.

De la sfătuire, sfîrşeşte întru rugăciune. Căci – de vreme ce i-a înfricoşat pe dînşii foarte, ca să nu-i rănească de tot – vezi mîngîierea: „Şi acum – zice – vă încredinţez lui Dumnezeu şi cuvîntului darului Său." Şi nu zice că nu a luat argint şi aur, ci că nici nu le-a poftit. Iar cea de sfîrşit este şi mai mare: „Voi înşivă – zice – ştiţi că trebuinţelor mele şi ale celor ce erau cu mine au lucrat mîinile acestea." Căci adevărata milostenie este ca dintru ale sale osteneli că dea cineva celor lipsiţi. Şi vezi cum lucra omul cu sîrguinţă, vorbind noaptea şi ziua.

---

[1] Stih pe care Teofilact îl lămureşte aşa: „Apostolul face aceasta ca să arate Corintenilor că – dacă este rău şi sub vinovăţie ca cineva să zică: «eu sînt al lui Pavel, sau al lui Apollo sau al lui Kifa» – cu cît este mai rău a zice că sînt ai altor învăţători, făţarnici şi mincinoşi" (în tîlcuirea la *1 Corinteni*).

Pavel a scris tuturor bisericilor să se păzească de apostolii şi învăţătorii mincinoşi, cunoscînd dinainte, întru Duhul, că Biserica lui Hristos va fi tot mai bîntuită de eresuri, născute din trufia povăţuitorilor. Pentru aceasta le zicea presviterilor Efesului: „Ştiu că, după ducerea mea, vor intra lupi grei între voi, necruţînd turma" (*Fapte* 23:29). Iar către episcopul Efesului, Timotei, scria aşa: „Căci va fi vremea cînd nu vor mai suferi învăţătura cea sănătoasă, ci îşi vor grămădi învăţători după poftele lor, scărpinîndu-şi auzul [chiar aşa! – n. n.], şi îşi vor întoarce auzul de la adevăr, abătîndu-se către basme" (2 *Timotei* 4:3). Stihuri care sînt proorocie dumnezeiască pînă în ziua de azi. (n. n.)

(35) Toate vi le-am arătat; căci, ostenindu-vă astfel se cade să ajutați celor slabi, aducîndu-vă aminte de cuvîndul Domnului Iisus, căci El a zis: «Mai fericit este a da decît a lua!»"

Nu puteți să alergați la neștiință, căci v-am arătat vouă prin fapte că ostenindu-vă se cade să lucrați, aducîndu-vă aminte de cuvîntul Domnului Iisus, că „mai fericit este a da decît a lua!". Și unde l-a zis? Poate că l-a dat Apostolilor, sau este arătat din cele ce ar fi putut fi socotite de oricine.[1] Și o treaptă este a le arunca pe ale sale; a doua, a-și ajuta luiși; a treia, și altora; a patra, să nu ia, avînd stăpînire a lua pentru propovăduire. Și n-a zis că a lua este lucru rău, ci că e mai bine a nu lua.[2]

(36) Și, zicînd acestea, plecîndu-și genunchii, s-a rugat împreună cu toți. (37) Și multă plîngere i-a cuprins pe toți și, căzînd pe grumazul lui Pavel, îl sărutau, (38) cuprinși de jale mai ales pentru cuvîntul pe care îl spusese, că n-au să mai vadă fața lui. Și îl petrecură la corabie.

Ni se cuvine a însemna că acela ce se desparte de cineva, cînd își ia ziua bună, se cade să facă rugăciune și plecare de genunchi împreună cu toți cei de față, și așa să purceadă și să se ducă. Și, zicînd acest cuvînt: „căzînd pe grumazul lui Pavel", arată așezarea și dragostea pe care o aveau către dînsul. Căci cei ce se îmbrățișau cu îmbrățișarea de pe urmă primiseră multă dragoste și iubire din grăirea către norod.

---

[1] În tîlcuirea la epistolele lui Pavel, Sfințitul Teofilact zice că Apostolul a auzit cuvîntul acesta aievea și fără mijlocire chiar de la învățătorul său Hristos, adică prin descoperire și prin insuflare dumnezeiască. (n. n.)

[2] Pavel îi îndeamnă pe Creștini să lucreze pentru a-i ajuta pe cei sărmani și în multe locuri din epistole, arătîndu-le că mai mult se folosește cel ce dă milostenie decît cel care o primește. Iar Sfințitul Teofilact tîlcuiește aceasta așa: „Zicerea «mai fericit [lucru] este a da decît a lua» nu e lepădare desăvîrșită de a lua cineva, ci este o asemănare ce arată numai că este mai bine a da decît a lua. Precum, de pildă, nu e oprit a nu avea omul argint pentru că are și aur, care este mai bun decît argintul, tot așa nu e oprit a lua omul milostenie pentru că nu poate da milostenie. Încă și în alt chip rînduiește Pavel să dea Creștinul milostenie, ca, pentru pricina milosteniei să lucreze lucru de mînă și, din lucrarea mîinilor sale să dea și celor ce nu au." „Căci – adaugă Cuviosul Nicodim Aghioritul – și Pavel lua milostenie de la Filipeni pentru că nu avea chip a-și căștiga hrana, căci nu putea lucra, fiind în temniță și în legături; iar cînd se afla slobod de legături, atunci lucra și nu avea trebuință să ia milostenie de la alții" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel) (n. n.)

CAPITOLUL XXI

(1) Şi, despărţindu-ne de ei, mergînd drept, am venit la Cos, şi a doua zi la Rodos, iar de acolo la Patara. (2) Şi, aflînd o corabie care mergea în Fenicia, ne-am suit şi am purces. (3) Şi, ivindu-se Ciprul şi lăsîndu-l la stînga, mergeam spre Siria şi ne-am coborît în Tir, căci acolo corabia avea să descarce povara.

Cu aceasta ce zice: „despărţindu-ne de ei", arată graba pe care o aveau, şi după cum se cuvenea, căci de aici nu le era cu putinţă să intre în mare. Dar ce este acel cuvînt: „mergînd drept"? E în loc de: „am trecut, nu am zăbovit întru alte lucruri". „Şi, aflînd o corabie care mergea în Fenicia [...]"/ Poate aceia petreceau acolo, şi ei, neaflînd corabie care să meargă în Chesaria, s-au dus în Fenicia. Încă şi Ciprul şi Siria le-au lăsat, căci acest cuvînt: „ivindu-se Ciprul şi lăsîndu-l la stînga", nu este adăugat fără rost, ci arată că nu se sîrguiau să vină nici în apropierea Siriei.

(4) Şi, aflînd ucenici, am rămas acolo şapte zile. Aceştia îi ziceau lui Pavel, prin Duhul, să nu se suie la Ierusalim. (5) Şi, cînd am împlinit zilele, ieşind, am mers, petrecîndu-ne toţi, împreună cu muieri şi cu copii, pînă afară din cetate. Şi, plecîndu-ne genunchii pe ţărm, ne-am rugat. (6) Şi, închinîndu-ne unii altora, am intrat în corabie, iar aceia s-au întors la ale lor. (7) Iar noi, săvîrşind calea pe apă, de la Tir am venit la Ptolemaida şi, închinîndu-ne fraţilor, am rămas la ei o zi.

„[...] îi ziceau lui Pavel, prin Duhul [...]"/ Deci, dacă îi porunceau de la Duhul, pentru ce s-a împotrivit? Pentru că ei ştiau prin Duhul, dar nu îl sfătuiau prin Acesta; căci nu îi spuneau dinainte doar de primejdiile cele grele, ci şi că nu se cuvine să se ducă la Ierusalim, pentru a-l cruţa.[1]

„Şi, cînd am împlinit zilele [...]"/ „Zile" le numeşte pe acelea orînduite ale Azimelor. Şi, după ce au împlinit zilele cele orînduite, au ieşit din

---

[1] Adică vorbeau din dragoste omenească, el fiind însă mînat de dragostea pentru Hristos. (n. n.)

Tir. Şi vezi-mi te rog toate zilele după Azime. În Troada au venit în cinci zile, apoi au stat acolo şapte zile; deci s-au făcut douăsprezece zile. Apoi, [au fost] în Asson, în Mitilene, în preajma Hiosului, în Troghilion, în Samos şi în Milet; optsprezece zile de toate. Apoi, în Cos, în Rodos, în Patara; douăzeci şi una. Apoi, de acolo, în cinci zile la Tir; douăzeci şi şase. Apoi, au stat acolo şapte; treizeci şi trei. Apoi, în Ptolemaida una; treizeci şi patru. Apoi, în Chesaria petrec mai mult decît în alte părţi, pînă îi suie pe ei Proorocul Agav. Aşa se împlineşte praznicul a cincizeci de zile şi acolo îl face Pavel.

(8) Iar a doua zi, ieşind cei ce erau cu Pavel, au venit în Chesaria. Şi, intrînd în casa lui Filip binevestitorul, care era dintre cei şapte, am rămas la el. (9) Şi acesta avea patru fiice fecioare, proorociţe.

Fetele erau ale lui Filip diaconul[1]. Şi însemnează că proorociţele acelea, fiicele lui, erau fecioare, păzind acest lucru din evlavie, şi de aceea se învredniciseră de darul proorocirii.[2] Căci, dacă nu le-ar fi fost acest lucru iubit [evlavia, n. n.], scriitorul nu ar mai fi adăugat că erau fecioare.

---

[1] Iar nu ale Apostolului Filip, din cei doisprezece. (n. n.)

[2] Fecioria este mare jertfă, care – după cum zice Sfîntul Ioan Gură de Aur – îi aşază pe cei feciorelnici chiar deasupra Îngerilor, care nu au ispite trupeşti. De aceea, mari daruri se dau în schimbul ei, precum şi acesta al proorociei. Aşa zice şi Cuviosul Nicodim Aghioritul: „Multe sînt binefacerile fecioriei. Ieronim zice că «fecioria este jertfă pentru Hristos şi e asemenea vieţuirii îngereşti». Atanasie zice că «este bogăţie necheltuită, cunună nevestejită, lăcaş al lui Dumnezeu, petrecere a Sfîntului Duh, mărgăritar nepreţuit, biruinţă asupra iadului şi asupra morţii.» [...] Dumnezeiescul Ignatie, în epistola către Tarsieni, le numeşte pe fecioare «preotese ale lui Hristos». Dumnezeiescul Ambrozie îi numeşte pe bărbaţii feciorelnici «mucenici». Sfîntul Ciprian a numit fecioria «trandafir al Bisericii». Teologul Grigorie zice în stihurile sale că fecioarele urmează fecioria dumnezeieştii Treimi şi că se numesc «fecioare» fiindcă aleargă la Fecioara şi Maica lui Dumnezeu, pe aceea urmînd-o. Filip diaconul avea în casa sa patru fiice fecioare, care prooroceau, precum arată *Faptele* (capitolul 21). Apostolul Filip avea trei fiice, dintre care două fecioare (după Policrat). Prin îndemnarea lui Pavel, Sfînta Tecla a ales fecioria (după Ambrozie, în *Cartea despre feciorie*). Şi Sfînta Ifighenia, cu îndemnarea Sfîntului Apostol Matei, a rămas întru feciorie (după Avdia). Sfînta Flavia – fiica lui Climent, sfetnicul Romei – s-a lipit de feciorie, cu îndemnarea Sfîntului Climent al Romei. Feciorelnicii şi fecioarele se află sus, în muntele lui Dumnezeu, şi urmează Mielului oriunde ar merge, după *Apocalipsă* (14:1). În stihurile sale, Teologul Grigorie zice că a văzut două femei împodobite îm-

(10) Şi, zăbovind noi acolo mai multe zile, a coborît din Iudeea un prooroc cu numele Agav. (11) Şi, venind el la noi, a luat brîul lui Pavel şi, legîndu-şi picioarele şi mîinile, a zis: „Acestea zice Duhul Sfînt: «Pe bărbatul al căruia este acest brîu, aşa îl vor lega Iudeii la Ierusalim şi-l vor da în mîinile neamurilor.»"

Acest Agav era cel ce vestise foametea aceea de demult.[1] Iar lucrul cel greu era că aveau să-l dea în mîinile „neamurilor". Şi vezi că, după ce a auzit că are a pătimi nenumărate greutăţi, atunci se sîrguieşte. Iar Agav n-a zis că pe Pavel vor să-l lege, ca să nu se creadă că o zice din tocmeală [„înţelegere", n. n.], ci pe bărbatul al căruia era brîul acela.

(12) Şi, dacă am auzit acestea, îl rugam – şi noi, şi localnicii – să nu se suie la Ierusalim. (13) Atunci a răspuns Pavel: „Ce faceţi de plîngeţi şi-mi întristaţi inima? Căci eu sînt gata nu numai a fi legat, ci şi a muri în Ierusalim pentru numele Domnului Iisus!" (14) Şi, neputîndu-l îndupleca, am încetat, zicînd: „Voia Domnului să fie!"

„Ce faceţi de plîngeţi şi-mi întristaţi inima?"/ Aceia plîngeau, iar el îi mîngîia, durîndu-l pentru lacrimile lor! Cel ce nu plîngea pentru ale sale ispite, [se întrista pentru ei]: Pentru voi – zice – mă întristez, nu pentru pătimirile mele [care mă aşteaptă]. Căci, pentru Acela, şi a muri voiesc. Iar dacă n-au putut să-l plece, au tăcut, cunoscînd că era voia lui Dumnezeu. Deci se cuvine a însemna că avem a-i ţine de rău pe cei care opresc pe cineva să facă vreun lucru viteaz, chiar dacă aceia ar lăcrima. Căci asemenea lacrimi îl frîngeau şi îi slăbeau tăria sufletului chiar şi lui Pavel. Pentru aceea i-a împins pe ei deoparte.[2]

---

brăţişîndu-l pe el, care erau Fecioria şi Înţelepciunea, de vreme ce înţelepciunea este unită cu fecioria, iar cel ce doreşte a ajunge înţelept trebuie să fie neînsurat şi fecior ori feciorelnic. Iar Grigorie Nissis zice: «De aceea socotesc că şi izvorul nestricăciunii, Însuşi Domnul nostru Iisus Hristos, nu a intrat în lume prin nuntă, ca să arate prin chipul înomenirii această mare taină, anume că singură curăţia este îndestulă a primi venirea lui Dumnezeu, care într-alt chip nu este cu putinţă a se isprăvi cu toată scumpătatea, fără numai de s-ar înstrăina cineva pe sine desăvîrşit de trupeştile patimi» (*Cuvînt despre feciorie*, capitolul II, tomul al III-lea)" (în tîlcuirea epistolelor lui Pavel). (n. n.)

[1] Vezi la capitolul 11:28. (n. n.)

[2] Aşa făcuse şi Mîntuitorul cu Petru, care voia să Îl oprească de la patimile cele mîntuitoare pentru omenire. Şi a fost încă mult mai aspru, precum citim: „Şi Petru, luîndu-L

(15) Iar după zilele acestea, gătindu-ne, ne-am suit la Ierusalim. (16) Şi au venit împreună cu noi şi dintre ucenicii din Chesaria, ducîndu-ne la un oarecare Cipriot Mnason, vechi ucenic, la care am fost găzduiţi. (17) Şi, sosind la Ierusalim, fraţii ne-au primit cu bucurie. (18) Iar a doua zi Pavel a mers cu noi la Iacov, şi au venit acolo toţi bătrînii. (19) Şi, închinîndu-se lor, le povestea cu de-amănuntul cele făcute de Dumnezeu între „neamuri" prin slujba lui.

Acest cuvînt, „gătindu-ne", arată aceasta, adică: „luînd cele de trebuinţă pentru călătorie".

„Iar a doua zi Pavel a mers cu noi la Iacov [...]"/ Acesta era „fratele Domnului", episcop al Ierusalimului, bărbat mare şi minunat.

„[...] le povestea cu de-amănuntul cele făcute de Dumnezeu între «neamuri» prin slujba lui [...]"/ Nu mărindu-se în deşert, ci vrînd să arate iubirea de oameni a lui Dumnezeu. „[...] prin slujba lui [...]"/ Adică prin propovăduirea cuvîntului evangheliei.

(20) Iar ei, auzind, Îl slăveau pe Domul, şi i-au zis: „Vezi frate, cîte mii de Iudei au crezut, şi toţi sînt rîvnitori* Legii. ***(21) Şi ei au înţeles despre tine că-i înveţi despărţirea de Moisi pe toţi Iudeii dintre «neamuri», zicîndu-le să nu-şi taie împrejur fiii şi să nu umble după obiceiuri. (22) Ce este deci? Cu adevărat, trebuie să se adune mulţime, căci vor auzi că ai venit. (23) Fă deci, ceea ce îţi spunem:

„Vezi frate, cîte mii de Iudei au crezut [...]"/ Miile acestea sînt din cei ce strigaseră: „Sîngele Lui asupra noastră şi asupra fiilor noştri!" (*Matei* 27:25). Totuşi, Iubitorul de oameni a primit la Sine şi dintr-înşii, şi din copiii lor, şi i-a învrednicit de nenumărate bunătăţi.[1]

---

la o parte, a început să-L dojenească, zicîndu-I: «Fie-Ţi milă de Tine să nu Ţi se întîmple Ţie aceasta!» Iar El, întorcîndu-Se, i-a zis lui Petru: «Mergi înapoia Mea, satano! Sminteală Îmi eşti, căci nu cugeţi cele ale lui Dumnezeu, ci cele ale oamenilor!»" (*Matei* 16:22, 23). (n. n.)

[1] Trecînd peste nebunia blestemului pe care chiar Iudeii şi l-au adus deasupra capului, de care Sfîntul Ioan Hrisostom se miră scriind aşa: „Uită-te şi acum cît e de mare nebunia lor! Atît de mare e furia lor, atît de cumplită pofta lor cea rea, încît nu-i lasă

„Şi ei au înţeles despre tine [...]"/ N-a zis: „au auzit", ci: „aşa au crezut şi au învăţat".

***Sînt la noi patru bărbaţi care au asupra lor o făgăduinţă. (24) Pe aceştia luîndu-i, curăţeşte-te împreună cu ei şi cheltuieşte pentru ei ca să-şi radă capul, şi vor cunoaşte toţi că nimic nu este din cele ce au înţeles despre tine, [văzînd] că tu însuţi umbli păzind* Legea.**

„Sînt la noi patru bărbaţi care au asupra lor o făgăduinţă."/ Multe erau felurile „făgăduinţei": căci unii făgăduiau jertfe, alţii bani, alţii pe ei înşişi, iar alţii un număr de zile arătate şi hotărîte să nu bea vin şi să nu-şi tundă capul. Căci părul este semn de omorîre, el fiind mort şi neprimind simţirea durerii.[1] Şi obiceiul celor ce aveau făgăduinţe era să-şi radă capul după ce s-ar fi curăţit, şi aşa, după şapte zile, să aducă prinos pentru sinele. Aşa făcuse şi Acvila[2], tunzîndu-şi capul ca unul ce-L cinstea pe Dumnezeu. Întru acest fel erau şi bărbaţii aceştia.

„Pe aceştia luîndu-i, curăţeşte-te împreună cu ei şi cheltuieşte pentru ei ca să-şi radă capul [...]"/ Adică: Dă tu jertfele ce se aduc pentru dînşii după *Lege*, ca să ridici bănuiala [că ai fi împotriva *Legii*]. Zice: Fă răspunsul şi dezvinovăţirea cu fapta, nu cu vorba, ca să se vadă şi să cunoască toţi că acelea de care s-au înştiinţat despre tine nu sînt nimic.

(25) Cît despre «neamurile» care au crezut, noi le-am trimis o scrisoare, judecînd ca nimic de acest fel să nu păzească, fără numai să se ferească de ceea ce este jertfit idolilor, de sînge, de sugrumat şi de curvie."

---

deloc să vadă ce trebuie să facă şi ce nu. Vreţi să vă blestemaţi pe voi înşivă? Blestemaţi-vă! Dar pentru ce mai aduceţi blestemul şi asupra copiilor voştri? Cu toate acestea, Iubitorul de oameni n-a întărit osînda zisă de ei, nu numai peste copii, dar nici chiar peste ei [...], ci i-a primit şi i-a învrednicit de mii şi mii de bunătăţi pe aceia dintre ei şi dintre copiii lor care s-au pocăit. Dintre ei era Pavel; dintre ei, miile de credincioşi din Ierusalim" (*Omilii la Matei*). (n. n.)

[1] De aceea nu se tund şi nu îşi scurtează barba călugării, cei care au murit lumii acesteia şi lumea a murit pentru ei. (n. n.)

[2] Vezi mai sus, la capitolul 18:18. (n. n.)

Precum noi – zice – le-am poruncit şi le-am rînduit acelora, măcar că noi propovăduim Iudeilor, aşa lucrează şi tu împreună cu noi, propovăduind „neamurilor". Căci să nu te temi, din pogorămînt se face lucrul!

(26) Atunci Pavel, luîndu-i cu el pe bărbaţii aceia, s-a curăţit împreună cu ei a doua zi şi a intrat în biserică, vestind împlinirea zilelor curăţirii, pînă cînd a fost adusă jertfă pentru fiecare din ei.

Pavel s-a ras şi a săvîrşit toate cele iudaice nu pentru că socoteala lui s-ar fi schimbat, căci atunci lucrul ar fi fost rău, ci dragostea lui făcînd pogorămînt. Iar „vestind împlinirea zilelor curăţirii" zice pentru că el însuşi era cel ce se făcea arătat pe sine.

(27) Şi, cînd era să se împlinească cele şapte zile, Iudeii din Asia, văzîndu-l în biserică, au întărîtat tot norodul şi şi-au pus mîinile pe el, (28) strigînd: „Bărbaţi Israiliţi, ajutaţi! Acesta este omul care-i învaţă pe toţi pretutindeni împotriva norodului, şi a* Legii *şi a locului acestuia! Încă şi Elini a adus în biserică şi a spurcat acest loc sfînt!" (29) Căci îl văzuseră mai înainte împreună cu el în cetate pe Trofim Efeseanul, pe care socoteau că Pavel l-a adus în biserică.

Vezi iconomia făcută: după ce Iudeii (cei din Ierusalim) s-au încredinţat, atunci s-au pus asupră-i aceia din Asia, ca să nu să se încredinţeze şi ceilalţi. Şi pretutindeni năravul lor este tulburător.[1]

(30) Şi s-a mişcat toată cetatea şi a alergat norodul. Şi, prinzîndu-l, îl trăgeau pe Pavel afară din biserică, şi îndată s-au închis uşile. (31) Şi, căutînd ei să-l omoare, a ajuns veste la căpitanul oştii că s-a tulburat tot Ierusalimul. (32) Acela, luînd îndată ostaşi şi sutaşi, a alergat asupra lor; iar ei, văzîndu-l pe căpitan şi pe ostaşi, au încetat a-l mai bate pe Pavel. (33) Apropiindu-se atunci

---

[1] Ei zic: „Acesta este omul care-i învaţă pe toţi pretutindeni împotriva norodului, şi a Legii şi a locului acestuia! Încă şi Elini a adus în biserică şi a spurcat acest loc sfînt!" Tot aşa făcuseră şi cu Ştefan şi cu Mîntuitorul Hristos. Deşi li se arătase din *Scripturi* că biserica cea veche avusese o lucrare vremelnică, ei tot pe a lor o ţin (pînă în ziua de azi, de altfel, şi pînă la sfîrşitul vremurilor). (n. n.)

căpitanul, l-a apucat şi a poruncit să-l lege cu două lanţuri. Şi întreba cine este şi ce a făcut. (34) Iar din mulţime unii strigau una, alţii alta; şi, neputînd să înţeleagă adevărul despre gîlceavă, a poruncit să-l ducă în tabără.

„îl trăgeau pe Pavel afară din biserică [...]"/ Căci voiau să-l ucidă, şi de aceea îl scoteau afară, ca să facă acest lucru cu mai multă slobozenie.[1]

(35) Cînd a ajuns la trepte, a fost purtat de ostaşi, pentru sila norodului. (36) Căci mergea după el mulţimea norodului, strigînd: „Ia-l pe el!" (37) Şi, vrînd să-l bage în tabără[2], Pavel i-a zis căpitanului: „Îmi este slobod să vorbesc ceva cu tine?" Iar el a zis: „Ştii elineşte?! (38) Nu eşti tu oare Egipteanul care, înainte de zilele acestea, te-ai ridicat împotrivă şi i-ai scos în pustie pe cei patru mii de bărbaţi Sicari?"

Ce înseamnează acest: „ia-l pe el!"? Adică să îl pună „între insigne[3]", cum se zice, după obiceiul roman. Sau e în loc de: Ridică-l pe el dintre cei vii! Căci Iudeii aveau obicei să zică acest cuvînt asupra drepţilor, precum şi asupra Domnului.[4]

„Nu eşti tu oare Egipteanul [...]"/ A fost un oarecare Egiptean, aflător de izvodiri, zurbagiu, amăgitor şi vrăjitor. Şi diavolul a nădăjduit ca, prin acesta, să-i umbrească şi să-i facă pe Hristos şi pe Apostoli părtaşi de învinovăţirile ce i se cuveneau lui şi celor împreună cu el.

„Patru mii de bărbaţi Sicari [...]"/ La Iudei, trei eresuri erau cuprinzătoare: Fariseii[5], Saducheii[6] şi Esenienii. Aceştia din urmă duceau o viaţă

---

[1] Cei de o seminţie cu el voiau să-l sfîşie, iar păgînul căpitan îl scoate din mîinile lor. Şi Teofilact zice (în tîlcuirea la *Matei*) că ceea ce a făcut acest căpitan cu Pavel putea face şi Pilat cu Mîntuitorul Hristos, căci el era stăpînitorul. (n. n.)

[2] Romanii îşi aveau în fiecare cetate tabără întărită cu zid (din pămînt şi lemn, sau din piatră), „fortăreaţă" sau „bază militară", cum zicem azi. Noi am păstrat însă tălmăcirea „tabără". (n. n.)

[3] Acestea erau semnele purtate de unităţile de luptă romane. La noi, este steagul. (n. n.)

[4] Vedem că, de cele mai multe ori, Iudeii nu îi ucideau pe drepţi ei înşişi, ci le cereau stăpînitorilor Romani să o facă, pentru a lăsa răspunderea asupra acestora: aşa au făcut şi cu Mîntuitorul, aşa şi cu alţii, şi mai ales cu Pavel. (n. n.)

[5] „Cei despărţiţi", după tălmăcirea Sfinţitului Teofilact. (n. n.)

[6] „Cei drepţi", tot după Sfinţitul Teofilact. (n. n.)

mai cinstită, fiind iubitori unii de alţii şi înfrînaţi. De aceea se şi numeau „esenieni", adică „cuvioşi"; iar alţii i-au numit „sicari", adică „rîvnitori".

(39) Şi a zis Pavel: „Eu sînt om Iudeu din Tarsul Ciliciei, cetăţean al unei cetăţi ce nu e neînsemnată. Te rog, dă-mi voie să grăiesc către norod!"

„Eu sînt om Iudeu [...]"/ Fiindcă îi zisese: „Nu eşti tu oare Egipteanul [...]?", îndată l-a îndepărtat pe dînsul de la această bănuială, arătîndu-şi [şi neamul şi credinţa]. Dar ce [este aceasta]? Oare nu s-a lepădat? Să nu fie! Căci era şi Iudeu, şi Creştin. Pentru că noi, Creştinii, sîntem „Iudei" în chip firesc, ca aceia ce mărturisim adevărata credinţă, lucru pe care îl însemnează acest nume: „Iudeu"[1]. Iar acest cuvînt: „Te rog, dă-mi voie să grăiesc către norod!", era prea-mare semn că nu era vinovat pentru nimic, fiind el atît de gata spre răspundere către norodul Iudeilor.

(40) Şi dîndu-i voie acela, Pavel, stînd pe trepte, a făcut norodului cu mîna. Şi făcîndu-se multă tăcere, a vorbit în limba evreiască, zicînd:

[1] „Care se mărturiseşte", după acelaşi. (n. n.)

CAPITOLUL XXII

(1) „Bărbaţi fraţi şi părinţi, auziţi acum răspunsul meu faţă de voi!" (2) Şi auzind că le grăieşte în limba evreiască, mai multă tăcere i-au dat. Şi el le-a zis:

„[...] stînd pe trepte [...]"/ Din acel loc, stînd la înălţime, avea multă lesnire să grăiască norodului, căci era şi legat. Ci nu ar putut să-l vadă cineva, dacă Pavel ar fi grăit fiind în norod, legat cu două lanţuri. Şi cum nu s-a tulburat văzînd atîta norod sculat asupra lui cu război?

„Bărbaţi fraţi şi părinţi [...]"/ Acest cuvînt: „părinţi" , e însemnător de cinste; iar acesta: „fraţi", de rudenie adevărată. Şi vezi cuvîntul izbăvit de linguşeală şi avînd blîndeţe. Căci nu a zis: „stăpîni" ori „domni", ci: „fraţi", pe care mai mult îl doreau, zicînd: Nu sînt străin de voi, nici împotriva voastră.[1]

„Şi, auzind că le grăieşte în limba evreiască [...]"/ Vezi cum i-a supus pe dînşii faptul că era de o limbă cu ei, căci aveau oarecare cucernicie către limba lor.

„(3) Eu sînt bărbat Iudeu, născut în Tarsul Ciliciei şi crescut în cetatea aceasta, învăţînd la picioarele lui Gamaliil în chip amănunţit Legea ***părintească, rîvnitor fiind lui Dumnezeu precum voi toţi sînteţi astăzi. (4) Eu am prigonit pînă la moarte această cale, legînd şi dînd la temniţă şi bărbaţi, şi femei, (5) precum mărturiseşte pentru mine şi arhiereul şi toţi bătrînii,***

Făcînd aşa începutul, deschide cale înainte cuvîntului. „Eu – zice – sînt bărbat Iudeu", lucru pe care voiau să-l audă mai mult decît orice. Dar, ca să nu socotească iarăşi că e de alt neam, adaugă credinţa: „crescut în cetatea aceasta", arătîndu-şi [astfel] multa sa sîrguinţă către slujba *Legii*: căci, lăsînd o patrie atît de mare şi de depărtată, a ales să fie crescut aici, pentru *Lege*. Şi nu a zis numai: „lîngă Gamaliil", ci: „la picioarele

---

[1] Pretutindeni le zice „fraţi" şi celor pe care îi mustră în epistole, căci pentru mîntuirea lor se sîrguia şi se chinuia. (n. n.)

lui", arătînd răbdarea, stăruirea, sîrguința pentru auzirea învățăturii și multa cucernicie către bărbatul acela. [...] învățînd [...] în chip amănunțit Legea părintească [...]"/ Nu zice doar: „*Legea*", ci: aceea „părintească". Dar ce dacă ai știut *Legea* în amănunt, dar nu-i izbîndești ei și nu o iubești? Rîvnitor sînt lui Dumnezeu! – zice. Și, după ce a zis mari laude pentru sineși, de obște face cuvîntul: „precum voi toți sînteți astăzi". Și vezi cîți martori aduce pe urmă: pe bătrîni, pe arhiereu, pe cei din cetate. Și pînă aici îi avea pe dînșii martori. Iar celelalte le-a lăsat fără de martori.

de la care primind și scrisori către frați, mergeam la Damasc, ca să-i aduc legați la Ierusalim și pe cei ce erau acolo, spre a fi pedepsiți. (6) Și a fost pe cînd mergeam și mă apropiam de Damasc, întru amiaza zilei: fără de veste, din cer a strălucit împrejurul meu lumină multă. (7) Și am căzut la pămînt și am auzit glas zicîndu-mi: «Saule, Saule, de ce Mă gonești?» (8) Iar eu am răspuns: «Cine ești, Doamne?» Și a zis către mine: «Eu sînt Iisus Nazarineanul, pe Care tu Îl gonești.»

Ca să nu socotești că lucrul era făcut din mînie, arată că le făcea pe toate cu rîvnă și fără slavă deșartă.

(9) Iar cei ce erau împreună cu mine au văzut lumina și s-au înfricoșat, dar glasul Celui care-mi grăia nu l-au auzit. (10) Și am zis: «Ce voi face, Doamne?» Iar Domnul a zis către mine: «Ridică-te și mergi în Damasc, și acolo ți se va grăi despre toate cele ce ți s-au rînduit să faci.» (11) Și, fiindcă nu vedeam, din pricina slavei luminii aceleia, am venit în Damasc fiind dus de mînă de cei ce erau împreună cu mine. (12) Iar un oarecare Anania – bărbat bine-credincios după* Lege*, mărturisit de toți Iudeii care locuiau în Damasc – (13) venind la mine și stînd înaintea mea, mi-a zis: «Frate Saule, caută (cu ochii și vezi iarăși)!» Și în ceasul acela am căutat la el (l-am văzut).

„Iar cei ce erau împreună cu mine au văzut lumina [...]"/ Să nu te miri deloc dacă aici zice așa, iar în alt loc zice că „ei stăteau auzind glasul, dar nevăzînd pe nimeni" [vezi la capitolul 9:7]. Nu este împotrivă aceasta, căci erau două glasuri, al lui Pavel și al Domnului. Deci acolo vorbește

de glasul lui, iar aici a adăugat: „dar glasul Celui care-mi grăia nu l-au auzit". Deci acel cuvînt: „nevăzînd pe nimeni" nu este însemnător de văzut, ci de auzit. Căci nu a zis că nu au văzut lumina, ci că „nu vedeau pe nimeni", adică nu vedeau cine grăia. Şi cu cuviinţă s-a făcut acest lucru, numai el trebuind să se învrednicească de glasul acela; căci, de vreme ce aceia mai groşi se pleacă mai mult vederii, aceia au văzut lumina şi s-au înfricoşat. Fiindcă împrejurul lor nici nu a făcut atîta lumină cît împrejurul acestuia. Pentru că a orbit vederile lui Pavel, dar prin cele ce i s-au întîmplat acestuia şi acelora le-a dat să vadă, dacă ar fi voit. Însă mie mi se pare că aceia cu iconomie nu au crezut, ca să fie martori vrednici de credinţă. [...] Şi împleteşte mărturia şi prin feţe [„persoane", n. n.], şi prin lucruri. Prin feţe, şi a sa, şi străine: preoţii, bătrînii, cei ce călătoreau împreună cu el. Şi prin lucrurile pe care le făcea şi pe care le pătimea. Căci şi lucrurile mărturisesc, nu numai feţele. Zice că Anania îi era necunoscut, apoi zice însuşi lucrul: recăpătarea vederii. Apoi, proorocia cea mare:

(14) Iar el a zis: «Dumnezeul părinţilor noştri te-a ales pe tine ca să cunoşti voia Lui şi să-L vezi pe Cel Drept şi să auzi glas din gura Lui.

Bine a zis: „Dumnezeul părinţilor noştri", ca să-i arate pe dînşii că nu erau Iudei, ci străini de *Lege*, şi că nu din rîvnă fac [ceea ce fac].

„[...] şi să-L vezi pe Cel Drept [...]"/ Deocamdată numai atîta zice, căci dacă [Acela] e „drept", atunci aceştia sînt vinovaţi.

(15) Şi-I vei fi Lui mărturie către toţi oamenii pentru cele ce ai văzut şi ai auzit. (16) Şi acum de ce zăboveşti? Sculîndu-te, botează-te şi spală-ţi păcatele, chemînd numele Domnului Iisus!» (17) Şi mi-a fost mie să mă fac întru uimire cînd m-am întors la Ierusalim şi mă rugam în biserică. (18) Şi L-am văzut pe El zicîndu-mi: «Grăbeşte-te, şi ieşi curînd din Ierusalim, pentru că nu vor primi mărturia ta despre Mine.»

„Şi-I vei fi Lui mărturie [...]"/ Pentru aceasta, că nu vei vinde vederea şi auzirea [Lui]. „[...] pentru cele ce ai văzut şi ai auzit." – zice. Prin amîndouă simţurile îl încredinţează pe el. Şi zice: Vei fi mărturie a Lui către toţi oamenii, nu numai către al tău, ci şi către cei străini. Căci măr-

turiile aceasta sînt: nu îi pleacă şi nu îi încredinţează pe cei ce ştiu, ci pe cei ce nu ştiu. Şi mare proorocie era aceasta, şi vezi-o că s-a împlinit, căci [Pavel] s-a făcut martor către toţi prin cele ce a săvîrşit, prin cele ce a pătimit şi prin cele ce a grăit.

(19) Şi eu am zis: «Doamne, ei ştiu că eu îi puneam în temniţă şi-i băteam prin sinagogi pe cei ce credeau întru Tine. (20) Şi, cînd se vărsa sîngele lui Ştefan, mucenicul Tău, şi eu eram de faţă, şi împreună voiam moartea lui şi păzeam hainele celor care îl omorau.» (21) Şi a zis către mine: «Mergi, că Eu te voi trimite departe, la neamuri.»" (22) Şi l-au ascultat pînă la acest cuvînt, şi au ridicat glasul lor, zicînd: „Ia-l de pe pămînt pe unul ca acesta! Căci nu se cade ca el să mai trăiască!"

Pentru ce a zis că „ei ştiu"? Nu grăindu-I împotrivă lui Hristos, ci voind să se înveţe lucrul cel atît de nenădăjduit[1]. Însă Hristos nu l-a învăţat [aceasta], ci i-a zis numai să se ducă [la „neamuri"].

„[...] şi, cînd se vărsa sîngele lui Ştefan, mucenicul Tău, şi eu eram de faţă, şi împreună voiam moartea lui şi păzeam hainele celor care îl omorau [...]"/ Le aduce aminte de spurcata ucidere cea cumplită. [Şi, fiindcă îi mustră cu acest cuvînt, ei nu îl mai suferă]: „Şi l-au ascultat pînă la acest cuvînt, şi au ridicat glasul lor, zicînd: «Ia-l de pe pămînt pe unul ca acesta! Căci nu se cade ca el să mai trăiască!»"[2]

---

[1] Anume cum putea el, prigonitorul Creştinilor, să-I fie mărturie lui Hristos, mergînd la propovăduire, de vreme ce toţi îl ştiau cine fusese. Şi, într-adevăr, Pavel avea să fie bănuit destulă vreme de Creştini că propovăduieşte evanghelia lui Hristos urmărind un scop viclean. De aceea a şi fost ales pentru luminarea „neamurilor", căci aceia nu-l cunoşteau. Ce i-a încredinţat pe Apostoli şi pe ceilalţi Creştini că Pavel este într-adevăr de-al lor au fost mărturiile minunii săvîrşite cu el pe acel drum al Damascului şi apoi toate necazurile şi primejdiile suferite de el de la Iudei, care de la început nu au avut nici o îndoială că Fariseul lor atît de rîvnitor se lepădase de ei şi deci trebuia scos din această viaţă cît mai degrabă, ca unul ce lovise sinagoga din lăuntru, fiind cunoscător şi învăţător al *Legii*. (n. n.)

[2] Duhul minciunii, diavolul, care era întru ei sau asupra lor nu putea răbda Duhul Adevărului ce grăia prin Pavel, sau prin Ştefan sau prin omul Iisus, căci Acesta îl ardea. Şi singurul chip în care putea să scape de arsură era să-şi pună ucenicii, pe Iudei, să îi scoată pe acei sfinţi din această lume. Ne putem da seama cît de cumplită e arsura adevărului asupra minciunii din iuţeala cu care se pornesc mincinoşii să-i ucidă pe cei

(23) Şi – strigînd ei, şi aruncînd hainele şi praf azvîrlind în văzduh – (24) căpitanul a poruncit să-l ducă în tabără, zicînd să-l certe pe el cu bătaie, ca să cunoască pentru care pricină strigau aşa asupra lui. (25) Şi, fiindcă prea îl strîngeau cu curelele, Pavel a zis către sutaşul care sta de faţă: „Oare vă este slobod a bate un (cetăţean) Roman şi nevinovat?" (26) Şi, auzind, sutaşul a mers la căpitan să-i spună, zicînd: „Caută ce vei face! Căci omul acesta este (cetăţean) Roman." (27) Şi, venind la el, căpitanul i-a zis: „Spune-mi dacă eşti tu (cetăţean) Roman!" Iar el a zis: „Aşa!" (28) Şi a răspuns căpitanul: „Eu am cîştigat această cetăţenie cu multă cheltuială." Iar Pavel a zis: „Eu însă m-am şi născut [aşa]!" (29) Deci îndată s-au depărtat de el cei ce erau gata să-l bată, iar căpitanul s-a înfricoşat după ce a înţeles că legase un Roman.

„[...] ca să cunoască pentru care pricină strigau aşa asupra lui."/ De la aceia care strigau asupra lui ar fi trebuit să afle şi să-i întrebe dacă socotesc adevărate cele zise de Pavel! Dar el îi părtineşte şi face spre hatîrul lor, căci nu aceasta căuta, adică să facă lucrurile cu dreptate, ci să domolească mînia lor nedreaptă.[1]

„Oare vă este slobod a bate un (cetăţean) Roman şi nevinovat?"/ Pavel nu a minţit zicînd că e Roman, căci tatăl lui cumpărase cu bani numele acesta, pentru ocrotire şi cinste. Căci mare privilegiu aveau atunci cei ce se învredniceau să se numească aşa, şi nu toţi dobîndeau aceasta.[2] Căci se

---

drepţi, făcînd mai întîi nişte mişcări nestăpînite, de oameni ieşiţi din minţi: Caiafa îşi sfîşie haina, ascultătorii lui Ştefan îşi vîră degetele în urechi, aceştia de acum ai lui Pavel îşi leapădă hainele şi aruncă ţărînă în văzduh. După pilda aceasta aveau să facă cu toţi martorii Adevărului, Care e Însuşi Hristos – cum am tot zis – adică cu Sfinţii Mucenici, în număr de vreo 11 milioane (după socoteala Bisericii, deşi trebuie să fie mai mulţi, dar neştiuţi). (n. n.)

[1] Ca şi Pilat, nici acest căpitan nu vrea să aibă necazuri şi împiedicări de prisos în drumul lui către o vrednicie mai mare în împărăţia Chesarului, drum pe care şi-l croise cu greu, plecînd de jos şi dintre „barbari". Acum el era cetăţean Roman, urmaş prin înfiere al „semizeilor" născuţi din Mars şi Rhea Silva, şi singurul lui ţel e să ţină rînduiala şi liniştea în această provincie îndepărtată şi sălbatică, cu o climă nesuferită şi cu nişte oameni de neînţeles, care se ceartă necurmat pentru o carte şi un oarecare Nazarinean răstignit cu ani în urmă. (n. n.)

[2] E vorba de privilegiile pe care le aveau cetăţenii Romani faţă de ceilalţi trăitori în împărăţie. (n. n.)

zice că toți s-au numit „Romani" de la Adrian[1], dar mai-nainte nu era așa. Și Pavel le zice acestea ca nu cumva, bătut fiind, să fie lesne defăimat. Căci, dacă l-ar fi bătut și ar fi lăsat lucrul în voia lor, l-ar fi și omorît. Iar acum – dacă nu pentru altceva, dar măcar pentru aceasta – nu numai că nu l-au bătut, ci l-au și slobozit din legături. Și două învinovățiri le aduce: că vor să-l bată fiind și Roman, și fără de vină. Și astfel i-a vîrît pe dînșii în frică. Iar Pavel a zis: „Eu însă m-am și născut [Roman]!"[2] Vezi că din tată era Roman, căci Chilichia căzuse sub stăpînirea Romanilor mai înainte de a se naște el, și deci de nevoie urma să fie Roman, ca unul ce era sub dînșii.[3]

Ci acum Pavel a fost legat în Ierusalim după proorocie, și s-a împlinit cuvîntul[4]. Dar ce s-a făcut de aici? L-au pogorît pe dînsul către Iudei dezlegat, căci s-a temut căpitanul, după ce a cunoscut că este Roman, adică din neam cu dregătorie.

(30) Și a doua zi, voind să cunoască adevărul, pentru ce era pîrît de Iudei, l-a slobozit din legături și a poruncit să vină arhiereii și toată adunarea lor. Și, aducîndu-l pe Pavel, l-a pus în mijlocul lor.

---

[1] Publius Aelius Hadrianus, împărat Roman (117-138), urmaș al lui Traian. (n. n.)

[2] Adică: Tu de curînd ai cetățenia și cinstea aceasta, fiindcă tu ai cîștigat-o. Iar eu slava o port părintească și născută împreună cu mine. Pentru aceasta zice: „Și sînt născut într-însa!" (n. aut.)

[3] Mai sus, se zice că tatăl său cumpărase cetățenia, care se dădea și fiilor, iar aici zice că Pavel se născuse Roman pentru că era dintr-o cetate romană. Cele două nu sînt împotrivnice: se poate ca tatăl său să fi cumpărat cetățenia înainte de cucerirea Chilichiei de către Romani, după care toți locuitorii acesteia au fost făcuți cetățeni. (n. n.)

[4] Proorocia lui Agav, cînd și-a pus brîul lui Pavel. Vezi la capitolul 21:11. (n. n.)

CAPITOLUL XXIII

(1) Şi, căutînd spre adunare, Pavel a zis: „Bărbaţi fraţi, eu cu ştiinţa cea bună am vieţuit înaintea lui Dumnezeu pînă în ziua aceasta." (2) Iar arhiereul Anania a poruncit celor ce şedeau lîngă el să-l bată peste gură. (3) Atunci Pavel a zis către el: „Te va bate Dumnezeu, perete văruit! Tu şezi judecîndu-mă după* Lege*, şi, împotriva* Legii*, porunceşti să mă bată?" (4) Iar cei ce stăteau lîngă el au zis: „Pe arhiereul lui Dumnezeu îl ocărăşti?" (5) Iar Pavel a zis: „Fraţilor, nu ştiam că este arhiereu, căci este scris: «Pe mai-marele norodului tău să nu-l vorbeşti de rău.»"

„Şi, căutînd spre adunare [...]"/ Nu mai vorbeşte către mulţime, către norod.

Iar acest cuvînt: „eu cu ştiinţa cea bună am vieţuit înaintea lui Dumnezeu pînă în ziua aceasta", zice aşa: Nu mă ştiu să vă fi nedreptăţit pe voi cu ceva, nici să fi făcut vreun lucru vrednic de legăturile acestea.

„Tu şezi judecîndu-mă după Lege, şi, împotriva Legii, porunceşti să mă bată?"/ „împotriva Legii" e în loc de: „vinovat fiind tu şi de nenumărate bătăi vrednic".

„Pe arhiereul lui Dumnezeu îl ocărăşti? [...] «Fraţilor, nu ştiam că este arhiereu [...]»" Atunci cum zicea că acela şade judecînd după *Lege*? Aici făţărniceşte neştiinţa, dar una care nu vatămă, ci zideşte. Iar eu încă şi cred că nu-l ştia pe acela a fi arhiereu, fiindcă multă vreme era de cînd nu venise [la Ierusalim] ca să petreacă împreună cu Iudeii şi acum îl vedea pe acela între mulţi alţii. Căci arhiereul nici nu mai era arătat, mulţi fiind şi de multe feluri de oameni.[1] Şi îl numeşte pe dînsul „perete văruit" fi-

---

[1] Cum s-a arătat şi în tîlcuirea stihurilor 5-10 de la capitolul 4. Fiindcă nu mai păzeau de mult *Legea* nici în această privinţă, de a fi un singur arhiereu pe viaţă, ci, în dorinţa lor nebunească de mărire şi de putere, aveau mai mulţi. Iar că nu mai păzeau *Legea* e în firea lucrurilor: căci ea încetase, împlinindu-se prin Hristos, şi slujbele ei nu îşi mai aveau rostul. Rămăseseră doar „pereţii văruiţi ai mormîntului", sub care se ascundea marea putoare a nelegiuirilor lor. De altfel, această batjocorire a *Legii* nici nu a durat mult: la trei ani după mucenicia lui Pavel, în anul 70, Romanii i-au ucis şi pe aceşti ar-

indcă avea faţă strălucită ca un apărător al *Legii*, care judeca după *Lege*, dar mintea lui era plină de nelegiuire. Pentru aceea, îi mustră chipul şi portul aşezării celei din afară.[1]

(6) Deci, cunoscînd că o parte erau Saduchei, iar cealaltă Farisei, Pavel a strigat întru adunare: „Bărbaţi fraţi! Eu sînt Fariseu, fiu de Fariseu. Pentru nădejdea şi învierea morţilor sînt eu judecat!" (7) Şi, grăind el aceasta, între Farisei şi Saduchei s-a făcut neînţelegere, şi mulţimea s-a dezbinat. (8) Căci Saducheii zic că nu este înviere, nici Înger, nici Duh, iar Fariseii le mărturisesc pe amîndouă.

„Eu sînt Fariseu [...]"/ Iarăşi vorbeşte omeneşte, şi pretutindeni dobîndeşte harul. Şi nu minte nici aici, fiindcă de la strămoşi era Fariseu. Căci, de vreme ce aceia nu voiau să spună pentru ce îl judecă, este silit să spună că: „Pentru nădejdea şi învierea morţilor sînt eu judecat!", făcîndu-se vrednic de credinţă din pîra şi din clevetirea lor. „Căci Saducheii zic că nu este înviere, nici Înger, nici Duh [...]"/ Poate că Saducheii nu-L ştiu nici pe Dumnezeu, fiind groşi [cu cugetarea], şi de aceea nu cred că va fi înviere. „[...] iar Fariseii le mărturisesc pe amîndouă."/ Dar de ce zice: „amîndouă", căci sînt trei? Ci zice că Duhul şi Îngerul sînt una. Iar acest cuvînt: „amîndouă", şi la trei se zice [de către cei simpli], căci nu se cade a judeca scripturile necărturarilor şi pescarilor după grăirea cea adevărată [„corectă", n. n.] din afară. Căci dintru aceasta se nasc eresurile.[2]

---

hierei, şi pe toţi preoţii Iudei, care stăteau împotriva Arhiereului cel Mare Hristos şi a preoţilor Săi. (n. n.)

[1] Mîntuitorul îi numise pe făţarnicii apărători ai *Legii* cu un cuvînt încă mai aspru: „morminte văruite, care pe din afară se arată frumoase, iar în lăuntru însă sunt pline de oase de morţi şi de toată necurăţia" (*Matei* 23:27). (n. n.)

[2] Nu toţi scriitorii scripturilor sfinte au fost pescari, de pildă Sfîntul Evanghelist Luca. Dar Sfinţitul Teofilact vorbeşte despre toate *Sfintele Scripturi* lăsate de Apostoli, dintre care cei mai mulţi erau într-adevăr pescari. De aceea zicea Sfîntul Apostol Pavel: „Dumnezeu le-a ales pe cele nebune ale lumii, ca să le ruşineze pe cele înţelepte; Dumnezeu le-a ales pe cele slabe ale lumii, ca să le ruşineze pe cele tari" (*I Corinteni* 1:27). Zicere pe care Sfinţitul Teofilact o tîlcuieşte aşa: „Cu adevărat, aceasta este prea-mare ruşinare a Elinilor, cînd văd ei în tîrg cum un Creştin oarecare – om de rînd şi neînvăţat, avînd meşteşug gros şi prost – filosofează despre Dumnezeu şi despre cele dumnezeieşti mai mult decît dînşii. La fel, cînd văd cum un oarecare Creştin neputincios şi prost [«om

(9) Şi s-a făcut mare strigare, şi, ridicîndu-se cărturarii din partea Fariseilor, se priceau, zicînd: „Nici un rău nu aflăm în omul acesta! Iar dacă i-a grăit lui Duh sau Înger, să nu ne împotrivim lui Dumnezeu!" (10) Deci, făcîndu-se mare gîlceavă şi temîndu-se căpitanul ca Pavel să nu fie rupt de ei, a poruncit ostaşilor să se coboare şi să-l răpească din mijlocul lor şi să-l ducă în tabără.

„[...] iar dacă i-a grăit lui Duh sau Înger [...]"/ Lipseşte ceva spre împlinirea înţelegerii, ca să fie aşa: Nu este arătat dacă Duh sau Înger i-a dat puterea şi meşteşugul cuvîntului ca să scape de vrăjmăşie.[1] Sau, ca de la

---

de rînd», n. n.] îi smereşte şi-i biruieşte pe puternicii lumii, pe cei cu dregătorii şi bogăţii. Aceasta se înţelege mai ales despre Apostoli, căci aceştia, deşi erau pescari neînvăţaţi şi socotiţi nebuni, i-au biruit şi i-au supus pe cei înţelepţi; şi, măcar că erau neputincioşi şi slabi după bogăţie şi după slavă, i-au ruşinat pe cei puternici şi slăviţi."

Aşadar, Teofilact zice: „Căci nu se cade a judeca scripturile necărturarilor şi pescarilor după grăirea cea adevărată [«corectă», n. n.] din afară. Căci dintru aceasta se nasc eresurile." Lucru pe care îl vedem azi mai mult decît oricînd: în strădania lor de a vorbi „înalt" şi „corect", tălmăcitorii sau scriitorii de cărţi ortodoxe strîmbă înţelesurile dogmelor, şi le duc către erezie. Toţi se feresc de vorbirea românească – înrîurită ce-i drept de elină şi de slavă veche; vorbire ce li se pare grosolană, „neevoluată" – şi aleargă la cuvintele şi alcătuirile gramaticale împrumutate din latină, franceză şi italiană (în veacul al 19-lea, de către aşa-zişii „Latinişti") sau la acelea anglo-saxone. Iar urmarea nu e doar că această „limbă română" e de fapt una străină şi caraghioasă, ci – ceea ce e mult mai rău – că e golită de înţelesuri ortodoxe! Pilda cea mai la îndemînă e latinescul „spirit", folosit în nenumărate împrejurări: „Sfîntul Spirit", „spiritele bune (sau rele)", „(urcuş) spiritual" şi aşa mai departe. Pentru că nu ne mai place slavul „duh", ne închipuim că îl putem înlocui cu „europeanul" „spirit" pentru a spune acelaşi lucru. Nu este aşa nicidecum! Înţelesul unui cuvînt e dat de felul în care a fost folosit de-a lungul vremii. Astfel, slavul „duh" trimite mintea către ceva cu totul şi cu totul netrupesc şi nematerialnic, pentru că a fost folosit în hotarele Ortodoxiei, ale cărei dogme vorbesc, toate, despre lucruri nematerialnice, de vreme ce aşa este Dumnezeu. În schimb, latinescul „spirit" – şi înainte de creştinare, şi după căderea Creştinismului Apusean în multele lui eresuri – „spirit" aşadar duce cu gîndul la ceva care e între trupesc şi netrupesc. Nu am aici nici loc, nici vreme pentru a vorbi mai mult despre aceasta, dar trebuie să ţinem seama de ceea ce zice mai sus Sfinţitul Teofilact: vorbirea părut-înaltă a cărturarilor recunoscuţi – vorbire căreia cititorul nu-i simte găunoşenia, lipsa de miez – ascunde întru sine eresul, adică minciuna cu chip de adevăr, care se furişează în minte fără să bagi de seamă. (n. n.)

[1] Adică Fariseii ar fi zis numai: „Nici un rău nu aflăm în omul acesta!", iar fraza: „Iar dacă i-a grăit lui Duh sau Înger, să nu ne împotrivim lui Dumnezeu!" e a lui Luca. Într-adevăr, e greu de crezut că Fariseii i-ar fi îndemnat dintr-o dată pe ceilalţi să nu se împotrivească lui Dumnezeu, de vreme ce ei înşişi făceau aceasta dintotdeauna. (n. n.)

Farisei se cuvine să se zică graiul „iar dacă i-a grăit lui Duh sau Înger", în loc de: Grăind cele pentru înviere, este arătat că el a învățat cuvîntul despre înviere ori prin Duhul Sfînt, ori prin Înger.[1]

„[...] temîndu-se căpitanul [...]"/ Se teme ca Pavel să nu fie rupt de aceia, fiindcă zisese că e Roman. Și nu fără de primejdie era aceasta.[2] Și ostașii îl răpesc pe dînsul socotindu-l de acum ca pe un om de-al lor.

(11) Iar în noaptea ce a venit, stîndu-i înainte, Domnul i-a zis: „Îndrăznește, Pavele! Căci, așa cum ai mărturisit despre Mine la Ierusalim, tot astfel ți se cade să mărturisești și în Roma." (12) Iar cînd s-a făcut ziuă, adunîndu-se, oarecari Iudei s-au anatematisit pe ei înșiși, zicînd că nu vor mînca, nici nu vor bea pînă nu-l vor omorî pe Pavel. (13) Și erau mai mult de patruzeci aceia care făcuseră acest jurămînt, (14) care, ducîndu-se la arhierei și la bătrîni, au zis:

„[...] stîndu-i înainte, Domnul i-a zis: «Îndrăznește, Pavele!»"/ Fiindcă Domnul îl mîngîie pururea întru necazuri. Și, mai înainte de a cădea în primejdie, nu i S-a arătat, pentru a ne iscusi pe noi[3]. Și după ce i S-a arătat, îl lasă iarăși, ca să se mîntuiască omenește.

„Anatema ne-am făcut pe noi să nu gustăm nimic pînă nu-l vom omorî pe Pavel. (15) Acum deci voi, împreună cu sinedriul, arătați căpitanului să-l coboare mîine la voi, ca și cum ați avea să cercetați mai cu de-amănuntul cele despre el; iar noi, înainte de a se apropia el, sîntem gata să-l omorîm."

„[...] s-au anatematisit pe ei înșiși" e în loc de: Au zis să fie afară de credința lui Dumnezeu dacă nu vor face cele socotite și hotărîte de ei.

---

[1] Această jumătate a frazei e foarte cu putință să o fi zis Fariseii, pentru că voiau să le închidă gura Saducheilor, cu care erau în luptă din pricina dogmei învierii din *Vechiul Testament*, dogmă în care cei din urmă nu credeau. De aceea s-a și stîrnit gîlceava între ei, care i-a ținut să nu-l rupă pe Pavel în bucăți și unii, și alții. Deci Sfințitul Teofilact dă amîndouă înțelesurile, care nu sînt împotrivnice unul altuia, ci se întregesc unul pe altul. (n. n.)

[2] A fi ucis un Roman în Ierusalim nu era fără de primejdie pentru Lysis, care tocmai de aceea se afla acolo, ca să-i apere pe cetățenii Chesarului. (n. n.)

[3] Pentru a ne învăța să răbdăm. (n. n.)

Deci ei sînt anatema pentru că au minţit şi au rămas mincinoşi de făgăduinţă, precum au şi minţit. Şi tot anatema se făceau şi dacă li s-ar fi întîmplat să-l ucidă pe Pavel, ca ucigaşi; sau Dumnezeu îi făcea, dacă ar fi tăcut arhiereii.

(16) Şi, auzind fiul surorii lui Pavel vicleşugul, mergînd şi intrînd în tabără, i-a spus lui. (17) Şi, chemînd Pavel pe unul din sutaşi, i-a zis: „Du-l pe tînărul acesta la căpitan, căci are să-i spună ceva." (18) Iar el, luîndu-l, l-a dus la căpitan şi a zis: „Pavel cel legat, chemîndu-mă, m-a rugat să-l aduc pe acest tînăr la tine, avînd să-ţi spună ceva." (19) Şi căpitanul, luîndu-l de mînă şi ducîndu-l în lături, l-a întrebat: „Ce ai să-mi spui?" (20) Iar el i-a zis: „Iudeii s-au vorbit să te roage ca mîine să-l cobori pe Pavel la adunare, ca şi cum ar vrea să cerceteze mai cu de-amănuntul despre el. (21) Dar tu să nu-i asculţi, căci îl pîndesc mai mult de patruzeci de bărbaţi, care s-au anatematisit să nu mănînce, nici să bea pînă nu-l vor omorî. Şi acum ei sînt gata, aşteptînd făgăduinţa ta." (22) Deci căpitanul l-a slobozit pe tînăr, poruncindu-i: „Nimănui să nu spui că mi-ai arătat acestea." (23) Şi, chemînd la sine pe doi dintre sutaşi, le-a zis: „Pregătiţi de la ceasul al treilea din noapte două sute de slujitori, şaptezeci de călăreţi şi două sute de suliţaşi, ca să meargă pînă la Chesaria. (24) Şi să aduceţi dobitoace (de călărie), ca, punîndu-l pe Pavel, să-l scape către procuratorul Felix."

„Şi, auzind fiul surorii lui Pavel vicleşugul [...]"/ Acest lucru era al iconomiei lui Dumnezeu: adică să nu ştie ei că se va auzi. Şi Pavel se mîntuieşte iarăşi prin omenească purtare de grijă. Şi nu lasă pe nimeni să se înştiinţeze, nici pe sutaş, ca lucrul să nu se facă arătat. Şi nu este defăimare a lui că s-a temut de primejdii, ci neputinţă a firii, căci om era; şi laudă a voirii, căci, chiar temîndu-se de moarte şi de bătăi, n-a făcut nimic nevrednic de fapta lui bună din pricina acestei frici.

(25) Şi a scris o scrisoare, avînd acest cuprins: (26) „Clavdius Lysis, prea-puternicului domn Felix, să se bucure! (27) Pe acest bărbat, prins de Iudei şi avînd să fie omorît de ei, mergînd eu cu oaste l-am scos, înţelegînd că este Roman. (28) Şi, vrînd să înţeleg pri-

cina pentru care îl pîrau, l-am coborît la adunarea lor. (29) Şi am aflat că este pîrît pentru întrebările* Legii *lor, dar nu are nici o vină vrednică de moarte sau de legături. (30) Şi, vestindu-mi-se că va să fie vicleşug împotriva acestui bărbat din partea Iudeilor, dintru acel ceas l-am trimis la tine, poruncind şi pîrîşilor să spună înaintea ta cele ce au asupra lui. Fii sănătos!" (31) Deci ostaşii, luîndu-l pe Pavel, precum li se poruncise, l-au adus noaptea la Antipatrida. (32) Iar a doua zi, lăsîndu-i pe călăreţi să meargă cu el, s-au întors la tabără. (33) Iar aceia, intrînd în Chesaria şi dînd domnului scrisoarea, i-au înfăţişat şi pe Pavel. (34) Şi, citind, şi întrebînd domnul din ce ţinut este şi înţelegînd că este din Chilichia, (35) a zis: „Te voi asculta cînd vor veni şi pîrîşii tăi."

„[...] dar nu are nici o vină vrednică de moarte sau de legături."/ Vezi că nici scrisoarea nu îl învinovăţeşte pe Pavel şi că îi pîrăşte pe aceia. Şi vezi că prin hotărîrea celor din afară [din afara Bisericii Iudeilor, n. n.] Pavel se face nevinovat asemenea lui Hristos prin hotărîrea lui Pilat.[1]

Şi a poruncit să fie păzit în pretoriul lui Irod.

[1] Peste tot, acelaşi lucru se face, precum se şi cuvine, de vreme ce Creştinii sînt următorii lui Hristos. (n. n.)

CAPITOLUL XXIV

(1) Iar după cinci zile s-a coborît arhiereul Anania cu bătrînii şi cu un oarecare ritor Tertul, care au arătat domnului împotriva lui Pavel. (2) Şi, chemîndu-l pe Pavel, Tertul a început să-l pîrască, zicînd: „Prin tine dobîndim multă pace, şi isprăvile făcute acestui neam prin purtarea ta de grijă (3) totdeauna şi pretutindeni le primim, prea puternice Felix, cu toată mulţumirea. (4) Dar, ca să nu te ostenesc mai mult, te rog să ne asculţi, pe scurt, cu a ta blîndeţe.

„Şi a poruncit să fie păzit în pretoriul lui Irod."/ Se cuvine a însemna că în Chesaria era divanul lui Irod[1].

„[...] care au arătat domnului împotriva lui Pavel."/ Iarăşi lipseşte cuvîntului un grai spre înţelegere, ca să fie aşa: „care au arătat asupra lui Pavel carte dăscălească".

„Prin tine dobîndim multă pace [...]"/ Vezi cum dintru început îl apucă mai-nainte pe judecător cu laude, şi ca pe un scornitor de izvodiri şi un zurbagiu voieşte să-l arate şi să-l dovedească pe Pavel.

(5) Căci l-am aflat pe omul acesta pierzător şi pornind zarvă printre toţi Iudeii din lume, fiind căpetenia eresului Nazarinenilor, (6) care s-a ispitit să spurce şi biserica şi pe care l-am prins şi am voit să-l judecăm după legea noastră. (7) Dar, venind Lysis căpitanul, l-a scos cu multă silă din mîinile noastre, (8) poruncind pîrîşilor lui să vină la tine. De la el vei putea, cercetînd tu însuţi, să cunoşti toate învinuirile aduse de noi." (9) Iar Iudeii adevereau împreună, zicînd: „Acestea aşa sînt!"

„[...] fiind căpetenia eresului Nazarinenilor [...]"/ Se pare că acest nume al „Nazarinenilor" era de obşte. Şi de la acesta iarăşi îl pîrau şi îl cleveteau pe el, căci Nazaretul era o cetate defăimată. Şi Tertul îi nu-

[1] Adică al lui Agrippa. (n. n.)

meşte pe Nazarineni [pe Creştini, n. n.] „eretici" fiindcă era şi acest eres între Iudei.[1] Iar Tertul era Elin, şi de aceea a arătat pricina în chip retoric.

(10) Şi, făcîndu-i semn domnul să vorbească, Pavel a răspuns: „Fiindcă ştiu că de mulţi ani eşti judecător drept acestui neam, mai cu bună voie răspund cele pentru mine. (11) Tu poţi să cunoşti că nu sînt mai mult de douăsprezece zile de cînd m-am suit la Ierusalim ca să mă închin. (12) Şi nici în biserică nu m-au aflat pricindu-mă cu cineva sau făcînd tulburare norodului, nici în sinagogi, nici în cetate. (13) Şi nu pot să adeverească ceea ce spun acum împotriva mea. (14) Şi-ţi mărturisesc aceasta, că aşa slujesc lui Dumnezeu-Tatăl, după calea pe care ei o numesc «eres», crezînd cele scrise în Lege şi în Prooroci, (15) avînd nădejde în Dumnezeu, pe care şi aceştia înşişi o aşteaptă, că va să fie învierea morţilor: şi a drepţilor, şi a nedrepţilor.

„[...] m-am suit la Ierusalim ca să mă închin"/ Atît sînt de departe – zice – de a porni zarve, încît m-am suit ca să mă închin. Şi zăboveşte întru cuvîntul acesta, care era dovedire puternică.

„[...] aşa slujesc lui Dumnezeu-Tatăl, după calea pe care ei o numesc «eres», crezînd cele scrise în Lege şi în Prooroci [...]"/ [Slujea lui Dumnezeu-Tatăl] după chemarea lui de Apostol al lui Hristos [pe care ei o numeau „eres", n. n.]. Şi, zicînd că slujeşte Dumnezeului părintesc, arată că un Dumnezeu este şi al *Legii* celei vechi, şi al celei noi. Iar „cale" numeşte credinţa, adică predania[2].

---

[1] Adică erau şi nişte eretici numiţi chiar „Nazarineni". Căci Biserica cea veche, pierzînd harul, era împărţită între multe eresuri, fiecare înţelegînd după cum voia Testamentul cel vechi făcut de Dumnezeu cu Avraam şi apoi înnoit cu Iacov-Israil. Toţi se uneau însă într-un gînd: să nu primească împlinirea acestui Testament, care se săvîrşise sub ochii lor. De aceea nici nu mai aveau învăţători adevăraţi şi sufereau de foamea şi setea cunoştinţei de Dumnezeu, împlinindu-se proorociile, care ziceau: „Iată, Domnul Dumnezeu Savaot va lua din Ierusalim şi din Iuda orice sprijin şi orice ajutor, orice hrană de pîine şi orice sprijin de apă, [...] pe judecător şi pe prooroc, pe prezicător şi pe bătrîn; [...] pe sfătuitor, pe înţelept" (*Isaia* 3:1-3). Şi: „Iată vin zile – zice Domnul Dumnezeu – în care voi trimite foamete pe pămînt, nu foamete de pîine şi nu sete de apă, ci de auzit cuvintele Domnului" (*Amos* 8:11). (n. n.)

[2] Arată că această „Cale" a Creştinilor urmează celor mai dinainte arătate de Dumnezeu prin Proorocii Săi, pe care Iudeii nu au vrut să-i asculte nici în vremea lor, ucigîn-

(16) Și întru aceasta mă nevoiesc și eu, ca fără de poticnire să am știință către Dumnezeu și către oameni pururea. (17) Și, după mulți ani, am venit să aduc neamului meu milostenii și prinoase, (18) întru care m-au aflat – curățit, în biserică – niște Iudei din Asia, dar nu cu gloată, nici cu gîlceavă. (19) Aceia trebuia să fie de față înaintea ta și să pîrască dacă au ceva asupra mea. (20) Sau chiar aceștia să spună dacă au aflat întru mine vreo strîmbătate cînd am stat înaintea soborului, (21) decît numai pentru acest singur glas pe care l-am strigat stînd între ei, că: «Pentru învierea morților sînt eu astăzi judecat între voi!»"

„[...] mă nevoiesc și eu, ca fără de poticnire să am știință către Dumnezeu și către oameni pururea./ Aceasta este fapta bună desăvîrșită, cînd nici oamenilor nu le dăm pricini de poticnire, și înaintea lui Dumnezeu ne sîrguim să fim fără de poticnire.

„Sau chiar aceștia să spună dacă au aflat întru mine vreo strîmbătate cînd am stat înaintea soborului [...]"/ Întreabă dacă au aflat la el vreo strîmbătate după cercarea și iscodirea făcută de ei în sobor, nu deosebi. [Adică zice]: Că grăiesc adevărul, o mărturisec înșiși cei ce mă osîndesc. Căci aceasta e bogăția îndreptărilor sale, a nu fugi de pîrîși, ci a fi gata să dea cuvînt și răspuns tuturor.

„[...] decît numai pentru acest singur glas pe care l-am strigat stînd între ei, că: «Pentru învierea morților sînt eu astăzi judecat între voi!»" Căci de aceasta le cădea greu dintru început, că propovăduia învierea. Pentru că, arătîndu-se și dovedindu-se aceasta, că Hristos a înviat, cu lesnire se aduceau în lăuntru și celelalte ale Lui.[1]

---

du-i, și cu atît mai mult nu voiau să-i asculte acum, după împlinirea proorociilor pentru Hristos. De mirare e că Pavel amintește toate acestea – pe care arhiereul și bătrînii le știau prea-bine, dar nu voiau să le primească cu nici un chip – în fața păgînului Felix, care ajunge astfel judecător într-o pricină teologică ce nu îl privea de-a dreptul, deși nu era necunoscător al *Legii*, precum se va vedea. Ce vreau să zic e că însăși nelegiuita judecată a Iudeilor asupra lui Pavel e folosită de el pentru a propovădui împlinirea *Legii* celei vechi prin Hristos stăpînitorilor păgîni chiar în pretoriul unde i se hotăra soarta! Așa va face și la judecata lui Porcius Festus și în temnițele lui Nero, pînă cînd acel diavol îmbrăcat în trup va trebui să-i curme propovăduirea cu sabia, după cum le vom vedea pe toate mai jos. (n. n.)

[1] Adică învierea dovedea fără nici o putință de tăgăduire că acel Iisus Nazarineanul este Hristosul proorocit în Testamentul cel vechi, că e Dumnezeu-Fiul cel întrupat și

(22) Iar Felix, auzind acestea, i-a amînat, știind mai cu amănuntul calea aceasta, zicînd: „Cînd se va coborî Lysis căpitanul, voi înțelege asupra acelora ale voastre." (23) Și a poruncit sutașului ca Pavel să fie păzit, și să aibă odihnă și să nu oprească pe nimeni dintre ai lui a veni sau a-i sluji lui.

„[...] i-a amînat [...]"/ I-a amînat într-adins, căci nu avea trebuință să se înștiințeze [de la căpitan], ci ca să-i împingă și să-i depărteze pe Iudei, pentru a-l lăsa pe Pavel. Căci nu voia să-l muncească pentru aceia.[1]

„[...] știind mai cu amănuntul calea aceasta [...]"/ Felix știa credința mai cu de-amănuntul, învățat fiind cele pentru Hristos din *Scriptura cea Veche*. Dar, pentru plăcerea oamenilor, nu l-a slobozit pe Pavel – precum zice mai jos: „și, vrînd să facă har Iudeilor, Felix [...]" – încă și bani nădăjduind să ia de la dînsul. Și știa cele despre „cale" căci avea muiere Iudeică, de la care auzea acestea deseori.

(24) Iar după cîteva zile, Felix, venind cu Drusila, muierea lui, care era Iudeică, l-a chemat pe Pavel și l-a ascultat despre credința în Hristos Iisus. (25) Și – grăind el despre dreptate, și despre înfrî-

---

toate celelalte pe care le văzuseră săvîrșindu-se de El vreme de trei ani și jumătate, dar pe care nu voiseră să le primească. Cine nu voise aceasta? Arhiereii, cărturarii și bătrînii lui Israil, adică cei care cunoșteau *Legea* și Proorocii și povățuiau norodul cu mînă de fier. Ei ar fi trebuit să spună mulțimii de Iudei simpli, rătăciți în păgînism și în eresuri, că Acela e Mesiah cel așteptat, Fiul lui Dumnezeu, precum El Însuși spunea. Dar au făcut dimpotrivă, încît minunile dumnezeiești săvîrșite de Hristos nu au fost de ajuns să-i încredințeze pe oameni că era Cine era, și aceștia L-au crezut pînă în ultima clipă că e unul din Prooroci: Ieremia, Ilie, dacă nu chiar Ioan Botezătorul (*Matei* 16:14). Însă învierea de Sine a lui Hristos nu mai trebuia tîlcuită de nimeni, era un fapt care-l încredința pe orice om, oricît de simplu, că Dumnezeu Se întrupase, trăise și murise ca om printre oameni. Lucru de mirare: cîtă vreme le dovedise în toate chipurile că e Dumnezeu trăind printre ei, oamenii nu voiseră să-L creadă, iar acum, după ce înviase și Se înălțase dintre ei, începeau să creadă tot mai mulți, și asta doar din vorbele unor pescari și a unui învățător care se lepădase de *Lege*, precum le ziceau arhiereii și bătrînii. Deci aceștia din urmă se temeau acum de Hristos, Care nu mai era printre ei, mai mult decît atunci cînd le strica toate sîmbetele cuvîntînd în biserica lui Solomon sau prin sinagogi. De aceea se străduiesc din toate puterile să curme cuvîntul Apostolilor despre înviere, pe care nu o putuseră ascunde, ba chiar dimpotrivă, voind să fie vicleni, o făcuseră arătată, căci ei pecetluiseră și păziseră mormîntul. (n. n.)

[1] Cum voise să facă Lysis, și cum făcuse Pilat cu Hristos. (n. n.)

nare şi despre judecata viitoare – Felix s-a înfricoşat şi a răspuns: „Acum mergi, şi, aflînd vreme, te voi mai chema." (26) Şi, nădăjduind şi că i se vor da bani de către Pavel ca să-l slobozească, încă şi mai des trimitea să-l cheme şi vorbea cu el. (27) Şi, cînd s-au împlinit doi ani[1], în locul lui Felix s-a pus Porcius Festus. Şi, voind Felix să le facă har Iudeilor, l-a lăsat pe Pavel legat.

„[...] cu Drusila, muierea lui, care era Iudeică [...]"/ Afară de *Lege* se împreunase aceasta, Iudeică fiind, cu Elin. Ori poate că era Iudeică, dar, măritîndu-se după dînsul, se făcuse Elină. Pentru aceea îi şi spunea lui credinţa ei, plecîndu-l şi pe bărbatul său să se facă călcător de *Lege*.

„[...] Felix s-a înfricoşat [...]"/ Atît de mare era tăria graiurilor lui Pavel, încît l-au şi înfricoşat pe stăpînitor.

„Şi, nădăjduind şi că i se vor da bani de către Pavel ca să-l slobozească, încă şi mai des trimitea să-l cheme şi vorbea cu el [...]"/ Vezi cît sînt de adevărate cele scrise! Îl chema pe el adesea nu minunîndu-se de dînsul, nici lăudînd cele ce se ziceau, nici voind a crede, ci nădăjduind – zice – să i se dea bani!

[1] Doi ani a stat Pavel nejudecat – în „arest preventiv", cum se zice astăzi – stăpînirea ştiind că este nevinovat. Şi aceasta s-a făcut pentru ca el să ajungă la o vreme în faţa Chesarului, care nu era altul decît Nero, „leul" de la Roma (precum îl numeşte la 2 *Timotei* 4:17). Iar altă pricină a acestei îndelungate aşteptări a judecăţii este – pe cît cred, gîndindu-mă la întreaga istorie a Creştinismului – pentru ca noi, Creştinii, să nu ne tulburăm atunci cînd ni se face nedreptate, şi să nu căutăm dreptatea la judecătorii cei din afară. (n. n.)

CAPITOLUL XXV

(1) Deci Festus, intrînd în dregătorie, după trei zile s-a suit de la Chesaria la Ierusalim. (2) Şi arhiereul şi fruntaşii Iudeilor i-au arătat asupra lui Pavel. Şi îl rugau, (3) cerînd har asupra lui, să-l trimită la Ierusalim, făcînd vicleşug ca să-l omoare pe drum. (4) Dar Festus a răspuns că Pavel se păzeşte în Chesaria şi că el însuşi avea să meargă acolo degrabă. (5) Deci le-a zis: „Cei tari dintre voi să se coboare cu mine, şi, dacă este ceva întru bărbatul acesta, să-l pîrască pe el." (6) Şi, rămînînd la ei nu mai mult de zece zile, s-a coborît în Chesaria, iar a doua zi, şezînd la divan, a poruncit să fie adus Pavel. (7) Şi, venind el, Iudeii coborîţi din Ierusalim l-au înconjurat, aducînd asupra lui multe şi grele învinuiri, pe care nu puteau să le dovedească. (8) Iar el a răspuns: „N-am greşit nimic nici faţă de Legea ***Iudeilor, nici faţă de biserică, nici faţă de Chesarul." (9) Iar Festus, voind să facă har Iudeilor, răspunzînd, i-a zis lui Pavel: „Vrei să te sui la Ierusalim şi acolo să te judeci înaintea mea pentru acestea?" (10) Dar Pavel a zis: „Stau la divanul Chesarului, unde trebuie să mă judec. Iudeilor nu le-am făcut nici o nedreptate, cum ştii şi tu mai bine. (11) Şi, dacă am făcut nedreptate şi am săvîrşit ceva vrednic de moarte, nu mă feresc de moarte; dar, dacă nu este nimic din cele pentru care mă pîrăsc aceştia, nimeni nu poate să mă dăruiască lor. Cer să fiu judecat de Chesarul!" (12) Atunci Festus, vorbind cu sfatul său, a răspuns: „Pe Chesarul l-ai cerut, la Chesarul vei merge!"***

„N-am greşit nimic nici faţă de Legea Iudeilor, nici faţă de biserică, nici faţă de Chesarul."/ Iată mărturie luminată că Pavel se păzea fără de poticnire întru toate, negrăind ceva nici împotriva lui Dumnezeu, nici a *Legii*, nici împotriva bisericii sau a vreunui om. Iar „nici faţă de biserică" e în loc de: Nici zidirile din pietre ale Iudeilor nu le-am ocărît cîndva! – deşi ştia şi propovăduia că Dumnezeu nu locuieşte în biserici făcute de mîini [omeneşti][1]. Şi nici pe vreun preot Iudeu n-a îndrăznit să-l ocărască întru ştiinţă,

[1] Dumnezeu nu are un locaş hotărît, pentru că este necuprins nici cu locul, nici cu vremea. Astfel, El nu locuia în Cortul Mărturiei, sau în biserica lui Solomon, şi nu locuieşte în bisericile noastre, ci acolo Îşi arată lucrarea Lui mîntuitoare. Iudeii făcuseră însă din

măcar că nu se mai pleca arhiereilor Iudei. Iar aceea ce zice: „Stau la divanul Chesarului, unde trebuie să mă judec", e în loc de: Mă lepăd de tine și voiesc să mă duc la împăratul, în Roma, și acolo să mă judec.

(13) Și, dacă au trecut cîteva zile, împăratul Agrippa și Verinichi au sosit la Chesaria, ca să-l salute pe Festus. (14) Și zăbovind acolo mai multe zile, Festus i-a spus împăratului despre Pavel, zicînd: „Este aici un bărbat, lăsat legat de Felix, (15) pentru care, fiind eu în Ierusalim, mi-au arătat înaintea mea arhiereii și bătrînii Iudeilor, cerînd judecată împotriva lui.

„[...] împăratul Agrippa [...]"/ Ori Agrippa se pogora în provincii întru rînduială de împărat, și pentru aceasta se numea „împărat" [„chesar"], ori poate și el era împărat al părților de la Răsărit, Nero stăpînind peste acelea de la Apus și fiind în Roma.[1] Iar numele de „chesar" însemnează

---

biserica lui Solomon un idol, și Pavel (în urma Sfîntului Mucenic Ștefan) se străduiește să surpe acest eres. Pentru aceasta le scria Evreilor: „Căci Hristos nu a intrat în Sfinte făcute de mîini, închipuiri ale celor adevărate, ci întru însuși cerul, pentru a Se înfățișa acum fețel lui Dumnezeu pentru noi" (*Evrei* 9:24). Stih pe care Sfințitul Teofilact îl tîlcuiește așa: „Evreii se făleau foarte pentru minunatul Cort din pustie și pentru biserica ce o aveau în Ierusalim, fiindcă o asemenea biserică minunată și vestită nu se afla întru nici o altă parte a pămîntului, nu numai pentru podoaba, frumusețea și acel neurmărit meșteșug arhitectonic al lui Solomon pe care îl avea, ci și pentru neprețuita bogăție a sculelor și a vaselor ei. Căci, de vreme ce Evreii se trăgeau la dragostea de Dumnezeu prin împodobirile trupești și simțite, Dumnezeu a poruncit ca atît Cortul, cît și biserica lui Solomon să se facă cu toată dărnicia și bogăția și de aceea oamenii veneau de la marginile pămîntului să o vadă. Deci aici Pavel face același lucru ca și cu jertfele, pe care le-a doborît și le-a nimicit, în locul lor punînd și mărind moartea lui Hristos. Adică acum, punînd «cerul» în locul Cortului lui Moisi și a bisericii lui Solomon, arată deosebirea dintre Hristos și arhiereii cei vechi. Și zice că ceilalți arhierei intrau în Sfintele făcute de mîini, care erau închipuiri ale Sfintelor celor adevărate, adică ale cerului; iar Hristos, adevăratul Arhiereu, a intrat în însuși cerul, după omenirea Sa adică, fiindcă după dumnezeire toate le plinește și pretutindeni Se află. Și nu numai cu aceasta arată Pavel covîrșirea lui Hristos asupra celorlalți arhierei, ci și spunînd că Arhiereul nostru Hristos Se află lîngă Dumnezeu. Căci arhiereii cei vechi Îl vedeau pe Dumnezeu doar prin oarecari simboale abia zărite, iar Hristos Îl vedea curat, înfățișîndu-Se «înaintea feței Lui» [ca om] [...]." (n. n.)

[1] E vorba de Irod Agrippa II, fiul lui Irod Agrippa I. Născut la Roma, în anul 27. Frate cu Verinichi și Drusilla. În anul 48, împăratul Clavdiu l-a împuternicit ca superintendent al bisericii din Ierusalim, iar în anul 50 l-a făcut guvernator al Chalciei. Apoi, a fost ridicat la vrednicia de guvernator al tetrarhiilor lui Filip și Lysanius, cu numele de „împărat". A murit la Roma, în anul 100, în al treilea an al domniei lui Traian. (n. n.)

în latinește „împărat", încît toți împărații Romanilor se numesc „chesari", cu nume de obște, fără a avea acest nume al lor osebit și adevărat. Și am zis aceasta ca nu cumva, din unirea numelui celui de obște, să socotească cineva că Domnul nostru S-a născut în vremea aceluiași chesar întru care a pătimit Pavel. Căci Domnul S-a născut, precum arată vremile, în zilele chesarului Avgust[1], și a murit după treizeci și doi de ani, în zilele chesarului Tiberiu[2]. Iar Pavel a murit în zilele lui Nero, după treizeci și cinci de ani de la moartea Domnului.[3]

(16) Iar eu le-am răspuns că Romanii n-au obiceiul să dea pe vreun om la pierzare înainte ca pîrîtul să-i aibă de față pe pîrîșii lui și să-și ia loc de răspuns pentru vina sa. (17) Adunîndu-se deci ei aici fără zăbavă, a doua zi am stat la judecată și am poruncit să fie adus bărbatul, (18) pentru care, stîndu-i iarăși împrejur, pîrîșii nu au adus nici o vină dintre cele pe care le bănuiam eu,

„[...] Romanii n-au obiceiul să dea pe vreun om la pierzare înainte ca pîrîtul să-i aibă de față pe pîrîșii lui și să-și ia loc de răspuns pentru vina sa."/ Drept aceea, e arătat că Pilat, dăruindu-L pe Iisus Iudeilor, a făcut aceasta cu suflet ucigaș. Fiindcă și judecata lui Dumnezeu a trecut-o cu vederea, și legea Romanilor a călcat-o dînd la moarte sînge nevinovat, ca să placă ucigașilor, deși putea fi judecat pentru călcarea de lege de împăratul Romanilor, care îl trimisese să stăpînească hotarele Ierusalimului[4].

„[...] pentru care, stîndu-i iarăși împrejur, pîrîșii nu au adus nici o vină dintre cele pe care le bănuiam eu [...]"/ Îi aduceau, dar nu dovedeau, căci pîndirea, bîntuirea și îndrăznirea lor dădeau de bănuit, dar cercetarea nu dovedea nimic.

(19) ci aveau asupra lui numai niște întrebări despre a lor credință și despre un oarecare Iisus mort, de Care Pavel zicea că este viu. (20)

[1] Augustus Gaius Iulius Caesar Octavian, primul împărat Roman (între anii 27-14). Nepot al lui Gaius Iulius Caesar. (n. n.)

[2] Tiberiu, împărat Roman (14-37), fiul adoptiv și urmașul lui Octavian Augustus. (n. n.)

[3] Adică Pavel a murit în anul 67, ceea ce e adevărat, dar numai dacă Mîntuitorul ar fi trăit doar 32 de ani, pe cînd noi știm că anii petrecerii Sale pămîntești au fost 33. Pentru cronologie, vezi la ultima pagină, unde tot așa, este greșeală de un an. (n. n.)

[4] Adică să pună în lucrare *lex romana*. Însă, atunci cînd binele lor o cerea, Romanii treceau fără mustrări de cuget peste lege, ca toți stăpînitorii lipsiți de Dumnezeu, întru care nu se poate afla dreptatea. (n. n.)

Şi, nedumerindu-mă de întrebarea lor, i-am zis dacă voieşte să meargă la Ierusalim şi să fie judecat acolo pentru acestea. (21) Dar Pavel, cerînd să fie ţinut pentru judecata Sevastului, am poruncit să fie ţinut pînă ce îl voi trimite la Chesarul." (22) Iar Agrippa a zis către Festus: „Aş fi voit să-l aud şi eu pe acest om." Iar el a zis: „Mîine îl vei auzi." (23) Deci a doua zi, Agrippa şi Verinichi venind cu mare alai şi intrînd la divanul palatului împreună cu căpitanii şi cu bărbaţii cei mai de frunte ai cetăţii, Festus a dat poruncă să fie adus Pavel. (24) Şi a zis Festus: „Împărate Agrippa şi voi toţi bărbaţii care sînteţi împreună cu noi, vedeţi-l pe acesta pentru care toată mulţimea Iudeilor mi s-a rugat – şi în Ierusalim, şi aici – strigînd că nu trebuie să mai trăiască.

„[...] şi despre un oarecare Iisus mort, de Care Pavel zicea că este viu [...]"/ Cu cuviinţă zice: „despre un oarecare Iisus", căci el era om al stăpînirii şi de acestea nu grijea.

„Şi, nedumerindu-mă de întrebarea lor [...]"/ Căci, cu adevărat, cercetarea acelora covîrşea auzurile judecătorului.

„[...] judecata Sevastului [...]"/ „Sevast" îl numeşte pe împăratul, precum şi „Chesar", căruia şi „domn" îi va zice mai jos: „[...] dar nu am ceva adeverit ca să scriu domnului."

(25) Şi, cunoscînd eu că nu a făcut nimic vrednic de moarte, şi el însuşi cerînd să fie judecat de Chesarul, am socotit să-l trimit. (26) Dar nu am ceva adeverit ca să scriu domnului despre el. De aceea l-am adus înaintea voastră şi mai ales înaintea ta, împărate Agrippa, ca, făcîndu-se cercetare, să am ce să scriu. (27) Căci fără cuviinţă mi se pare să-l trimit legat, fără să însemnez pricinile aflate asupra lui."

„Şi, cunoscînd eu că nu a făcut nimic vrednic de moarte [...]"/ Acum însuşi judecătorul îl mărturiseşte că era nevinovat! Însă nu l-a slobozit, fiindcă aşa a iconomisit Domnul, ca el să le ceară să mute judecata. Căci aceia care cereau să li se mute judecata la Chesarul erau trimişi la Roma, şi aşa urma să se împlinească ceea ce proorocise Pavel, că: „Mi se cade să văd şi Roma" (capitolul 19, stih 21). Şi vezi cum Pavel merge la Roma curat de toată bănuiala, dezbrăcîndu-se de toate [bănuielile] la aceia între care se născuse şi crescuse.

CAPITOLUL XXVI

(1) Iar Agrippa a zis către Pavel: „Ţi se porunceşte să grăieşti singur pentru tine!" Atunci Pavel, întinzînd mîna, a răspuns: (2) „O, împărate Agrippa! – mă socotesc fericit că astăzi pot să răspund înaintea ta, pentru toate cîte mă pîrăsc Iudeii. (3) Căci tu mai ales ştii toate obiceiurile şi întrebările Iudeilor. De aceea, te rog să mă asculţi cu îngăduinţă. (4) Viaţa mea din tinereţe, care din început s-a făcut în neamul meu în Ierusalim, o ştiu toţi Iudeii. (5) Ei ştiu despre mine, dacă vor să mărturisească, anume că înainte am vieţuit ca Fariseu, după eresul cel prea cu cercare a** Legii **noastre. (6) Şi acum stau judecîndu-mă pentru nădejdea făgăduinţei făcute de Dumnezeu către părinţii noştri, (7) la care cele douăsprezece seminţii ale noastre, slujind lui Dumnezeu fără încetare, zi şi noapte, nădăjduiesc să ajungă. Pentru nădejdea aceasta – o, împărate Agrippa! – sînt pîrît de Iudei. (8) Ce lucru necredincios se socoteşte la voi dacă Dumnezeu îi învie pe cei morţi?

„[...] mă socotesc fericit că astăzi pot să răspund înaintea ta [...]"/ Nu zice acestea linguşindu-l pe dînsul – să nu fie! – ci vrînd să-l dobîndească prin blîndeţe. Şi cel socotit osîndit l-a şi dobîndit şi l-a supus pe judecător în parte. Căci, fiind de faţă toţi, acela avea să zică: „Întru puţin nu mă pleci a mă face Creştin!" „Căci tu mai ales ştii toate obiceiurile şi întrebările Iudeilor [...]"/ Căci, dacă ar fi ştiut întru sine vreun rău, se cădea să se teamă a fi judecat înaintea celui ce cunoştea obiceiurile şi întrebările Iudeilor. Ci a nu se lepăda de un asemenea judecător, care cunoştea toate faptele cu de-amănuntul, era lucru al conştiinţei sale celei curate.

„Viaţa mea [...] o ştiu toţi Iudeii"/ E în loc de: Ei ştiu adevărul, dar nu voiesc să-l mărturisească, minţind şi păcătuind de bună voie. „[...] înainte, am vieţuit ca Fariseu, după eresul cel prea cu cercare a Legii noastre."/ Se cuvine a însemna că Fariseii erau acei eretici care cercau *Scripturile* mai cu de-adinsul decît celelalte eresuri iudaice. Şi a zis: „prea cu cercare", nu: „prea-adevărat", căci ei nu aveau cunoştinţa cea adevărată a *Scripturilor.* Deci cercarea iscodeşte şi socoteşte, dar nu cunoaşte cu totul însuşi adevărul, ci uneori cineva se mai şi amăgeşte singur cu mintea.

(9) Deci mi s-a părut în sinea mea că față de numele lui Iisus Nazarineanul trebuia să fac multe împotrivă; (10) Ceea ce am și făcut în Ierusalim, și pe mulți dintre sfinți i-am închis în temnițe cu puterea pe care am luat-o de la arhierei. Și, cînd se omorau, dam hotărîre. (11) Și îi munceam de multe ori în toate sinagogile și-i îndemnam să hulească. Și, mult tulburîndu-mă asupra lor, îi goneam pînă și prin cetățile din afară.

„Deci mi s-a părut [...]"/ Am socotit – zice – dintru a mea judecată că așa se cade a se face acest lucru.[1] „Și, mult tulburîndu-mă asupra lor [...]"/ Căci, strechiindu-se[2] de lucrarea drăcească și de draci, făcea multe lucruri necuvioase, asemenea celor turbați. Sau – zice – poate că mă turbam încă mai mult decît aceia, fiindcă de voie săvîrșeam răul.

(12) Și în felul acesta mergînd și la Damasc, cu putere și cu poruncă de la arhierei (13) – o, împărate! – am văzut pe cale, la amiază, o lumină din cer strălucind împrejurul meu și al celor ce mergeau împreună cu mine, mai mult decît strălucirea soarelui. (14) Și, căzînd noi toți la pămînt, eu am auzit un glas zicînd către mine în limba evreiască: «Saule, Saule, de ce Mă gonești? Greu îți este să lovești cu piciorul împotriva boldurilor!» (15) Iar eu am zis: «Cine ești Doamne?» Iar Domnul a zis: «Eu sînt Iisus, pe Care tu Îl gonești. (16) Dar scoală-te și stai pe picioarele tale! Căci spre aceasta M-am arătat ție: ca să te aleg slugă și mărturie și a celor ce ai văzut, și a celor întru care Mă voi arăta ție. (17) Scoțîndu-te pe tine din norod și de la neamurile la care te trimit, (18) să deschizi ochii lor, ca să se întoarcă de la întuneric la lumină și de

---

[1] Ceea ce spuneam în nota dinainte: citind *Scripturile* în chip omenesc, fără luminare de la Dumnezeu, lui Pavel *i s-a părut în sinea lui* că, luptînd împotriva numelui lui Iisus și gonindu-i pe Creștini, lucrează după *Lege*! Pentru ca apoi, primind darul de la Dumnezeu, să zică pretutindeni: „a părut Duhului și mie să fac cutare lucru". Adică de atunci încolo a lui a fost doar buna voire și sîrguința, iar „părerea", adică socoteala, a lăsat-o în seama Sfîntului Duh-Dumnezeu, smerindu-se și înțelegînd că El știe mai bine cum și ce este de făcut. (n. n.)

[2] Strechea e o insectă a cărei larvă parazitează vitele, pricinuindu-le, printre altele, un soi de nebunie. (n. n.)

la puterea Satanei la Dumnezeu, ca să ia iertarea păcatelor şi soartă între Sfinţi, prin credinţa întru Mine.»

„[...] mai mult decît strălucirea soarelui [...]"/ Pavel [face o asemănare pe înţelesul oamenilor], aducîndu-l ca pildă pe cel mai luminător dintre cele simţite; şi, neputînd să facă deopotrivă lumina aceluia cu lumina lui Iisus, zice că lumina Lui biruie lumina soarelui.[1]

(19) Drept aceea, împărate Agrippa, nu m-am făcut neascultător vedeniei cereşti, (20) ci mai întîi Iudeilor – din Damasc, din Ierusalim, din toată ţara – şi apoi «neamurilor» le-am vestit să se pocăiască şi să se întoarcă la Dumnezeu făcînd lucruri vrednice de pocăinţă.

„[...] nu m-am făcut neascultător vedeniei cereşti [...]"/ M-am supus şi m-am încredinţat – zice – celor [văzute şi auzite]. Cu această vedenie m-a tras şi m-a adus [Hristos] la credinţa creştinească, şi aşa m-a plecat să nu întîrzii. Iar „vedenia" este privirea cea curată[2] care îl covîrşeşte pe om, pe care nimeni nu o poate vedea, în trup fiind, dacă nu ochii i se descoperă [de către Dumnezeu].

(21) Pentru acestea, Iudeii, prinzîndu-mă în biserică, se ispiteau să mă omoare. (22) Dobîndind deci ajutorul de la Dumnezeu, stau pînă în ziua aceasta mărturisind la mic şi la mare, negrăind nimic afară de cele ce şi Proorocii şi Moisi au spus că va să fie: (23) că va pătimi Hristos, că, din învierea morţilor, El va vesti întîi lumină norodului şi «neamurilor»."

„[...] negrăind nimic afară de cele ce şi Proorocii şi Moisi au spus că va să fie [...]"/ Cele grăite de Prooroci pentru patima lui Hristos este de

---

[1] Pavel a văzut şi a fost orbit de acea lumină negrăită, de slava lui Hristos, ca şi Petru pe muntele Taborului, cum scrie acesta din urmă în a doua sa epistolă sobornicească: „Noi v-am adus la cunoştinţă puterea Domnului nostru Iisus Hristos şi venirea Lui, nu luîndu-ne după basme meşteşugite, ci fiindcă am văzut slava Lui cu ochii noştri" (*2 Petru* 1:16). Şi prin aceasta s-a făcut arătată vrednicia lui Pavel asemenea cu aceea a Apostolilor cei mari. (n. n.)

[2] Adică privirea curăţită de orbirea sufletească pricinuită de patimi. Privirea aceasta e împiedicată de vederea cea trupească, şi de aceea Pavel o pierde pe aceasta din urmă, pentru a o căpăta pe cea dintîi. (n. n.)

prisos a le mai zice, fiind prea-arătate. Iar că şi Moisi a grăit pentru patima Lui este arătat dintru ce a zis el ca din partea lui Iacov despre Iuda: „Ca un leu culcîndu-se a adormit, şi ca un pui de leu. Cine îl va scula pe el?" (*Facerea* 49:9) – căci acolo însemnează luminat moartea şi învierea lui Hristos. Încă şi patima, cînd zice iarăşi: „Veţi vedea viaţa voastră spînzurată înaintea ochilor voştri."[1]

„[...] din învierea morţilor, El va vesti întîi lumină norodului şi «neamurilor» [...]"/ Căci întîi El a înviat, şi nu va mai muri. Fiindcă cei ce au înviat printr-Însul sau prin ucenici au murit iarăşi, aşteptînd pînă la învierea de obşte.

(24) Şi, acestea răspunzînd el, i-a zis Festus cu glas mare: „Te înnebuneşti, Pavele! Cartea cea multă te întoarce spre nebunie!" (25) Iar Pavel a zis: „Nu mă înnebunesc, puternice Festus, ci grăiesc cuvintele adevărului şi ale înţelepciunii. (26) Căci ştie despre acestea împăratul, către care şi îndrăznesc a grăi, fiind încredinţat că nimic nu i-a rămas ascuns,

„Te înnebuneşti, Pavele! [...]"/ Festus a zis acestea din iuţime şi din mînie, văzînd că Pavel vorbea numai către împăratul şi căpătase îndrăzneală. Iar Pavel îl învaţă pricina pentru care a întors cuvîntul către împăratul.

„Căci ştie despre acestea împăratul [...]"/ Aici, e vorba despre cruce şi despre înviere, căci pretutindeni prin lume se vestise dogma aceasta. Şi vorbeşte aşa arătînd că Agrippa le ştia pe toate. Şi numai că nu zice către dînşii: Se cădea ca şi voi să ştiţi acestea! Căci mai jos adaugă acest cuvînt, adică: „pentru că lucrurile acestea nu s-au făcut într-un ungher".

Pentru că lucrurile acestea nu s-au făcut într-un ungher. (27) Îi crezi tu, împărate Agrippa, pe Prooroci? Ştiu că îi crezi!" (28) Iar Agrippa a zis către Pavel: „Întru puţin nu mă înduplеci să mă fac şi eu Creştin!" (29) Iar Pavel a zis: „Aş pofti de la Dumnezeu – şi întru puţin, şi întru mult – ca nu numai tu, ci şi toţi care mă aud astăzi să se facă aşa cum sînt şi eu, afară de legăturile acestea." (30) Şi, zicînd el acestea, s-a ridicat şi împăratul, şi domnul [Festus], şi Verinichi şi cei care şedeau împreună cu ei. (31) Şi, depărtîndu-se,

---

[1] Nu se află în ediţia în uz a *Vechiului Testament*. (n. n.)

grăiau unul cu altul, zicînd: „Omul acesta nu face nimic vrednic de moarte sau de legături." (32) Iar Agrippa i-a zis lui Festus: „Se putea slobozi omul acesta, dacă nu l-ar fi cerut pe Chesarul."

„Aş pofti de la Dumnezeu – şi întru puţin, şi întru mult [...]"/ Agrippa îi zisese: „întru puţin nu mă înduplеci să mă fac şi eu Creştin!", prin acest cuvînt vrînd să zică aşa: „puţin îţi lipseşte să mă înduplеci". Iar Pavel – cel prea-înţelept întru cele dumnezeieşti şi întru cele omeneşti, folosind aducerea vorbei mai mult decît însemnarea ei – a adus acel cuvînt: „şi întru puţin, şi întru mult", în loc de: Întru puţină osteneală de cuvinte – iar de va trebui, şi întru mai multă – aş pofti să te faci Creştin. Adică: Şi prin puţine cuvinte, şi prin multe aş pofti să te faci Creştin; şi prin unele, şi prin altele sînt osîrduitor să le fac pe toate pentru mîntuirea ta, şi nu numai a ta, ci şi a celor ce sînt împreună cu tine.

„[...] afară de legăturile acestea [...]"/ De ce zici: „afară de legăturile acestea" – o, fericite Pavele? Care îţi este ţie de acum îndrăzneala, dacă de acestea te ruşinezi şi fugi? Şi mai ales înaintea a atîta norod! Au nu te făleşti pretutindeni pentru acestea prin epistole, şi te numeşti „legat" pe sineţi şi porţi lanţul împrejur în loc de coroană? Deci ce s-a făcut acum că te lepezi de legături? Nu mă lepăd – răspunde el – nici nu mă ruşinez, ci fac pogorămînt neputinţei acelora, căci ei nu sînt încă în stare să primească lauda mea [pentru legături]. Şi m-am învăţat de la Stăpînul meu să nu pun petic de pînză nouă pe haină veche.[1] Pentru aceasta am zis aşa. [Deci] nu zice aceasta lepădînd de la sine legăturile pentru că s-ar fi ruşinat de ele, căci acestea îi erau lui vrednice de slavă şi de laudă mai mult decît orice altceva. Ci vorbeşte aşa căutînd la socoteala acelora.

---

[1] „Nimeni nu pune un petic de postav nou la o haină veche – zice Mîntuitorul – căci peticul acesta, ca umplutură, trage de haină şi se face o ruptură şi mai rea" (*Matei* 9:16). Stih pe care Sfinţitul Teofilact îl tîlcuieşte aşa: „«Haina veche» arată neputinţa ucenicilor. [Şi arată că] ucenicii nu se făcuseră încă puternici, ci aveau nevoie de pogorămînt [...]. Zicînd aceasta, şi pe ucenici îi învaţă ca şi ei, cînd vor învăţa lumea, să fie pogorîtori" (în tîlcuirea la *Matei*). (n. tr.)

CAPITOLUL XXVII

(1) Iar după ce s-a judecat să mergem în Italia, au dat pe Pavel şi pe alţi cîţiva legaţi unui sutaş cu numele Iuliu, din ceata Sevastiană. (2) Şi, intrînd într-o corabie de la Atramit, vrînd să mergem pe lîngă locurile Asiei, am purces, fiind cu noi Aristarh, Machidonean din Tesalonic. (3) Şi a doua zi am venit în Sidon. Şi Iuliu, atătîndu-se cu iubire de oameni către Pavel, i-a dat voie să meargă la prieteni ca să primească purtarea lor de grijă.

„[...] fiind cu noi Aristarh, Machidonean din Tesalonic [...]"/ Vezi pînă unde a fost împreună cu Pavel şi Aristarh! Şi bine şi în vreme de trebuinţă a fost cu el, vrînd să vestească în Machidonia toate cele despre dînsul.

Iar acest cuvînt: „Şi Iuliu, atătîndu-se cu iubire de oameni către Pavel i-a dat voie să meargă la prieteni", arată că bine a făcut dîndu-i voie la aceasta. Căci era cu putinţă ca el – din multa trudă şi greutate a legăturilor, din frică, dintru aceea să se ducea şi se aducea – să se fi slăbit şi chiar să se fi îmbolnăvit. Şi vezi cum nici aceasta nu o ascunde [scriitorul], că [Pavel] voia să dobîndească purtare de grijă.

(4) Şi, purcezînd de acolo, am venit sub Cipru, pentru că vînturile erau împotrivă. (5) Şi, străbătînd marea Chilichiei şi a Pamfiliei, am venit la Mira Lichiei. (6) Şi, aflînd sutaşul acolo o corabie din Alexandria mergînd în Italia, ne-a băgat într-însa. (7) Şi, multe zile vîslind cu zăbavă şi abia sosind lîngă Knid, nelăsîndu-ne vîntul, am trecut pe sub Crit, pe lîngă Salmona. (8) Şi, abia trecînd, am ajuns la un loc ce se chema „Limanuri Bune", de care era aproape oraşul Lasea.

„[...] o corabie din Alexandria [...]"/ Cu cuviinţă se află corabia aceea, ca şi aceia să vestească cele despre Pavel în Asia, iar aceştia în Lichia.

(9) Şi – multă vreme trecînd şi mergerea corabiei fiind cu primejdie, fiindcă trecuse acum şi postul – Pavel îi sfătuia, (10) zicîndu-le: „Bărbaţilor, văd că mergerea corabiei va să fie cu necaz şi cu mul-

tă pagubă, nu numai pentru povară şi pentru corabie, ci şi pentru sufletele noastre."

„[...] fiindcă trecuse acum şi postul [...]"/ Socotesc că „post" îl numeşte aici pe cel al Iudeilor. Căci plecaseră mult după praznicul a cincizeci de zile, încît au venit în părţile Critului mai întru vremea iernii.

„Bărbaţilor, văd că mergerea corabiei va să fie cu necaz şi cu multă pagubă [...]"/ Ca să nu pară că prooroceşte, ci că vorbeşte din socoteala lui, zice: „văd", căci aceia nu ar fi primit spusele lui îndată dacă ar fi zis aceasta hotărît.

(11) Iar sutaşul asculta mai mult de cîrmaci şi de căpitanul corabiei decît de cele spuse de Pavel. (12) Şi, limanul nefiind bun de iernat, cei mai mulţi făceau sfat să se ducă de acolo şi, dacă s-ar putea, să ajungă la Fenix şi să ierneze în limanul Critului, care caută spre Liva şi spre Hor. (13) Şi, suflînd austrul, părîndu-li-se că-şi vor dobîndi voia, lăsîndu-se din Asson, au vîslit spre marginile Critului.

„[...] asculta mai mult de cîrmaci şi de căpitanul corabiei [...]"/ Făcea aşa socotind că se cade să se plece mai mult celor iscusiţi întru meşteşugul înnotării cu corabia decît unui călător neiscusit întru acesta. Şi, dintru aceasta, arată că greşeala era a socotelii, nu a întîmplării.

(14) Şi, nu după multă vreme, s-a întărîtat un vînt viforos, ce se cheamă „Euroclidon". (15) Şi, răpindu-se corabia, iar ea neputînd a căuta împotriva vîntului, ne purtam după valuri. (16) Şi, trecînd un ostrov ce se cheamă Clavda, abia am putut prinde luntrea, (17) pe care, trăgînd-o în corabie şi folosind unelte ajutătoare, au încins corabia pe dedesubt. Şi, temîndu-se să nu cadă în Sirt,

Nu se cuvine a cere *Scripturii* să grăiască chiar potrivit, pentru că acest cuvînt: „a căuta împotriva vîntului", se potriveşte la om, iar nu la corabie.

au slobozit vintrele [pînzele] şi aşa eram purtaţi. (18) Şi, fiind noi foarte împresuraţi de viscol, a doua zi au lepădat din povara cora-

biei. (19) Iar a treia zi, cu mîinile noastre am lepădat uneltele corăbiei. (20) Şi, nearătîndu-se nici soarele, nici stelele vreme de mai multe zile şi avînd asupră-ne vifor nu puţin, ni se luase de acum orice nădejde de a ne mîntui. (21) Şi, fiind flămînzi de mult, Pavel, stînd în mijlocul lor, le-a zis: „O bărbaţilor! – ascultîndu-mă pe mine, se cădea să nu fi plecat din Crit, şi n-aţi fi cîştigat necazul şi paguba aceasta. (22) Dar acum vă îndemn să aveţi voie bună, căci nici un suflet dintre voi nu va pieri, ci numai corabia. (23) Căci în noaptea aceasta mi-a stat înainte Îngerul lui Dumnezeu, al Căruia sînt eu şi Căruia slujesc, (24) zicînd: «Nu te teme, Pavele! Înaintea Chesarului se cade să stai şi, iată, Dumnezeu ţi i-a dăruit pe toţi cei ce sînt cu tine în corabie.» (25) Drept aceea, fiţi cu bună nădejde, bărbaţilor, căci cred lui Dumnezeu că aşa va fi, precum mi s-a zis mie. (26) Şi este să cădem într-un ostrov oarecare." (27) Şi, dacă s-a împlinit a paisprezecea noapte de cînd ne purtam cu corabia în marea Adriaticii, pe la miezul nopţii, li s-a părut corăbierilor că se apropie la vreo margine. (28) Şi, slobozind măsura, au aflat douăzeci de stînjeni; şi, trecînd puţin mai departe şi măsurînd iarăşi, au aflat cincisprezece stînjeni. (29) Şi, temîndu-se ca nu cumva să cadă pe locuri prundoase, au aruncat patru ancore dinspre cîrma corabiei şi se rugau să se facă ziuă. (30) Dar corăbierii căutau să fugă din corabie şi au coborît luntrea în mare, cu prilejul că vor să arunce şi ancorele dinspre piscul corabiei[1]. (31) Pavel a spus sutaşului şi ostaşilor: „De nu rămîn aceştia în corabie, nu vă veţi putea mîntui." (32) Atunci, ostaşii au tăiat funiile luntrei şi au lăsat-o să cadă. (33) Iar pînă să se facă ziuă, Pavel îi ruga pe toţi să mănînce bucate, zicîndu-le: „Paisprezece zile sînt azi de cînd n-aţi mîncat, aşteptînd şi nimic gustînd.

„Dar acum vă îndemn să aveţi voie bună [...]"/ După atîta vifor şi furtună, nu le vorbeşte punîndu-se asupra lor ca să-i mustre pentru neascultare, ci vrînd măcar de aici înainte să-l creadă. Şi pe cele făcute le aduce întru mărturia adevărului celor pe care urma să le zică. Şi două lucruri spune dinainte: că se va prăpădi corabia, dar cei dintr-însa se vor mîntui;

[1] Etrava, piesa de rezistenţă care închide corpul unei nave în partea din faţă. (n. n.)

şi că urmau să cadă într-un ostrov – lucruri care nu erau ale socotelii, ci ale proorociei.

„[...] iată, Dumnezeu ţi i-a dăruit pe toţi cei ce sînt cu tine în corabie."/ Iată că, de nu ar fi fost mîntuiţi pentru Pavel, toţi cei ce erau în corabie urmau să piară. Drept aceea, mincinoasă este zicerea lui Homer: „zic că nici unul din oameni nu poate să scape de norocul întru care s-ar naşte – ori rău, ori bun de ar fi" (*Iliada*). Ceea ce însemnează că e cu neputinţă a scăpa cineva de moartea ursită lui, adică hotărîtă de la naştere. Iar aici, dacă ar fi fost ursit ca toţi să piară, putea să piară şi Pavel, după ce petrecuse fără să mănînce paisprezece zile în mare. Căci mincinosul cuvînt zice că omul nu poate scăpa de norocul lui – ori rău, ori bun – iar *Scriptura* zice dimpotrivă, că dreptul se mîntuieşte din primejdia cea vădită.[1] Aşadar, Dumnezeu i-a dăruit sufletele acelora lui Pavel, iar corabia şi cele împreună cu dînsa au pierit. Deci aici, pentru cel drept trăiesc cei necredincioşi şi păgîni, iar alteori cel necredincios piere mai-nainte de vreme pentru a sa răutate, precum zice şi Ecclesiastul: „Să nu fii necredincios, nici să te faci multă vreme aspru, ca să nu mori înainte de vremea ta."[2]

„Atunci, ostaşii au tăiat funiile luntrei şi au lăsat-o să cadă."/ Întîia oară, Pavel nu a fost crezut [de ei] din iconomie dumnezeiască, ca să fie acum, după cercarea lucrurilor, ceea ce s-a şi făcut cu adevărat. Căci vezi cum se pleacă sutaşul, încît a lăsat să se prăpădească şi barca. Iar corăbierii încă nu credeau, ci se înduplecă mai pe urmă, pentru că acest neam de oameni este obraznic şi semeţ.

(34) De aceea, vă rog să mîncaţi, căci aceasta este spre mîntuirea voastră. Căci nici un fir de păr din cap nu-i va cădea vreunuia din

[1] Căci zice înţeleptul: „Dreptul scapă din strîmtorare, şi cel fără de lege îi ia locul" (*Pildele lui Solomon* 11:8). Credinţa că soarta e hotărîtă de „zei" (şi de astre, ca întruchipări ale lor; ori de Însuşi Dumnezeul cel adevărat) e foarte răspîndită, chiar şi printre Ortodocşi, ori pe faţă, ori ascunsă în cuget. De ce oare? Dintr-o pricină lesne de înţeles: „pre-destinarea" – cum se zice – lasă loc libertăţii de a păcătui fără mustrarea conştiinţei, căci, dacă totul e dat dinainte, e limpede că omul nu are nici o răspundere pentru faptele sale. În schimb, credinţa aceasta înşelătoare răpeşte omului adevărata libertate cu care ne-a înzestrat Ziditorul, anume aceea de a alege între bine şi rău. Şi aceasta e înfricoşător, căci, închipuindu-ne că sîntem purtaţi de soarta cea oarbă, ne preschimbăm de voia noastră în nişte jucării al căror păpuşar e însuşi diavolul. (n. n.)

[2] Nu se află în ediţia în uz a *Vechiului Testament*. (n. n.)

voi.*[1] *(35) Şi, zicînd acestea şi luînd pîine, a mulţumit lui Dumnezeu înaintea tuturor şi, frîngînd, a început să mănînce. (36) Şi, făcînd toţi voie bună, au luat şi ei de au mîncat. (37) Şi eram în corabie, de toţi, două sute şaptezeci şi şase de suflete. (38) Şi, săturîndu-se de bucate, au uşurat corabia, aruncînd grîul în mare. (39) Şi, cînd s-a făcut ziuă, ei n-au cunoscut pămîntul, dar vedeau de departe ţărmurile unui sîn de mare, şi se sfătuiau dacă ar fi cu putinţă să scoată corabia.

„De aceea, vă rog să mîncaţi, căci aceasta este spre mîntuirea voastră."/ Pavel îi sfătuieşte să mănînce, şi mănîncă el întîi, încredinţîndu-i nu cu cuvîntul, ci cu lucrul. „[...] căci – zice – aceasta este spre mîntuirea voastră", adică a mînca pentru a nu pieri de foame. Căci nu le era lor grijă de mîncare, fiindcă primejdia nu era pentru mici lucruri.

„[...] şi luînd pîine, a mulţumit lui Dumnezeu [...]"/ Îi învaţă chipul mulţumirii, aşa: Mulţumim Ţie, Dumnezeule, că ne-ai învrednicit a trăi pînă acum, petrecînd nemîncaţi. Pentru aceea, Ţie slavă înălţîndu-Ţi, frîngem pîine spre a ne împărtăşi de hrană.

(40) Şi, trăgînd afară ancorele, au slobozit corabia pe mare, slăbind totodată funiile cîrmei. Şi, ridicînd doar vintrea cea mică după vîntul care sufla, trăgeau spre ţărmuri.

Aceasta a zis-o voind să arate nevoia pe care o sufereau înviforîndu-se, fiindcă nu de multe ori fac aşa. Căci au coborît pînzele pentru a tăia pornirea vîntului, iar aceasta se face cînd vîntul este iute. Şi acestea le pătimesc în Adriatica, unde nu era greu a se mîntui.

(41) Şi, căzînd într-un loc dintre două mări, corabia s-a înfipt [în mal] şi piscul dinainte [etrava] s-a împlîntat şi sta neclintit, iar partea dinapoi se rupea de sila valurilor. (42) Iar ostaşii au făcut sfat să-i omoare pe cei legaţi, ca să nu înoate vreunul şi să scape. (43) Dar sutaşul, voind să-l ferească pe Pavel, a oprit sfatul lor şi

---

[1] După spusa nemincinoasă a Mîntuitorului: „Au nu se vînd două vrăbii pe un ban? Şi nici una din ele nu va cădea pe pămînt fără ştirea Tatălui vostru. La voi însă şi perii capului, toţi sunt număraţi" (*Matei* 10:29, 30). (n. n.)

a poruncit ca aceia ce pot să înoate, aruncîndu-se cei dintîi, să iasă la pămînt; (44) iar ceilalți, unii pe scînduri, alți pe altceva din corabie. Și așa au scăpat toți la uscat.

Au slobozit funiile după ce se făcuse ziuă, și corabia se rupe și se risipește în timpul zilei, ca să nu se risipească ei de frică și să vadă proorocia și cu fapta. Și se cuvine a însemna că cineva ucide de voia sa, iar ursitura nu oprește să se facă acest lucru. Căci, iată, aceia au venit la lucrul uciderii după ce s-au sfătuit de însăși voia lor; apoi, ascultîndu-l pe sutaș, au încetat, iarăși pentru că așa au voit, căci se putea ca ei să nu se plece aceluia, fiind mulți și tari. Ci sfatul și socoteala aleasă de sine săvîrșește sau nu cele ce voiește.[1]

[1] Deci cei care săvîrșesc vreun păcat nu au nici o îndreptățire cînd spun: „Așa a fost să fie!" – de parcă Dumnezeu nu ne-ar fi zidit ființe libere de a face fie binele, fie răul. Căci nici diavolul nu are îngăduință să ne silească la păcat, ci el doar ne ispitește, ne îndeamnă spre acesta, noi avînd stăpînire să nu primim insuflarea lui. (n. n.)

CAPITOLUL XXVIII

(1) Şi, dacă au scăpat cei ce erau cu Pavel, atunci au cunoscut că ostrovul se cheamă „Melit" [„Malta"]. (2) Iar barbarii au făcut nu puţină milă cu noi. Căci, făcînd foc, ne-au primit pe toţi la ei, din pricina ploii care era şi a frigului. (3) Şi, strîngînd Pavel găteje multe şi punîndu-le în foc, o viperă a ieşit de căldură şi s-a apucat de mîna lui. (4) Şi, dacă au văzut vipera spînzurînd de mîna lui, barbarii ziceau unul către altul: „Cu adevărat, ucigaş este omul acesta pe care, mîntuindu-se din mare, judecata lui Dumnezeu nu l-a lăsat să trăiască. (5) Deci el, scuturînd vipera în foc, n-a pătimit nici un rău.

„[...] Şi, strîngînd Pavel găteje multe [...], o viperă a ieşit de căldură şi s-a apucat de mîna lui."/ Dar nici o vătămare nu s-a lipit de el, căci sfîntul era împlinitor al credinţei.[1] Căci – înfigîndu-şi dinţii în mîna Apostolului, şi neaflînd moliciunea păcatului – fiara a sărit îndată şi a alergat asupra focului, ca şi cum ea însăşi s-ar fi osîndit. Iar noi ne temem de fiare pentru că nu avem într-armarea faptei bune.[2]

„[...] barbarii ziceau unul către altul [...]"/ Vezi şi la barbari judecată firească întreagă şi desăvîrşită! Căci nu îl osîndeau fără grijă, la vedere, ci vorbeau cu sfială, unii către alţii.

(6) Iar ei aşteptau ca el să se umfle, sau să cadă deodată mort. Dar, aşteptînd ei mult şi văzînd că nu se făcuse nimic rău întru el, şi-au întors gîndul şi ziceau că el este un dumnezeu.

---

[1] Pentru aceasta zisese Hristos: „Iar celor ce vor crede, le vor urma aceste semne: „[...] şerpi vor lua în mînă [...] şi nu-i vor vătăma" (*Marcu* 16:18). Aceasta s-a împlinit cu Pavel în chip simţit, dar Sfinţitul Teofilact spune (în tîlcuirea la *Marcu*) că e vorba şi despre şerpii cei gînditori, adică despre diavoli. (n. n.)

[2] Teama de animale (dar şi de stihii) ne-a venit după păcatul strămoşului Adam, deci nu e firească la noi. Şi cum ar putea fi, de vreme ce toate dobitoacele şi fiarele (şi ierburile, şi stihiile, şi astrele) au fost făcute pentru om? De aceea au şi trecut animalele prin faţa lui Adam pentru ca el să le dea nume, fiindcă l-au cunoscut ca stăpîn al lor. (n. aut.)

„Iar ei aşteptau ca el să se umfle [...]"/ În loc de: „să se umfle şi să crape". „Dar, aşteptînd ei mult [...]"/ Semnul [minunea, n. n.] nu s-a făcut îndată, ci oamenii au aşteptat o vreme, ca să nu pară că este nălucire. Şi aşa au văzut că, într-adevăr, nu era amăgire sau răpire.

„[...] şi ziceau că el este un dumnezeu."/ Fiindcă aveau obiceiul să-i socotească dumnezei pe toţi care făceau vreun lucru prea-slăvit. Tot aşa îi socotiseră şi pe cei de demult, numindu-i „dumnezei" pentru că făceau ceva mai mult decît măsura fie din pricina vîrtutei lor, asemenea lui Heracles, fie pentru că-i scoteau din minte şi îi amăgeau pe privitori prin vrăjitorii, aşa cum era Simon Samarineanul.

(7) Şi împrejurul acelui loc erau satele mai marelui ostrovului, Publius, care, primindu-ne, ne-a ospătat cu omenie trei zile. (8) Şi s-a întîmplat că tatăl lui Publius zăcea cuprins de friguri şi de urdinare cu sînge. Către care intrînd şi rugîndu-se, Pavel şi-a pus mîinile peste el şi l-a vindecat. (9) Şi, făcîndu-se aceasta, veneau la el şi ceilalţi din ostrov care aveau boli, şi se vindecau. (10) Şi aceştia ne-au cinstit mult şi, cînd am plecat, ne-au pus toate cele de trebuinţă.

Iubitor de străini era Publius, căci i-a primit miluindu-i numai pentru primejdia în care se aflau. Şi a grijit cu cele trebuincioase două sute şaptezeci de suflete, socotind acest lucru cîştig şi dobîndă a sa.[1]

„Şi s-a întîmplat că tatăl lui Publius zăcea cuprins de friguri şi de urdinare cu sînge. Şi, făcîndu-se aceasta, veneau la el şi ceilalţi din ostrov care aveau boli" [...]/ Patima cea greu de tămăduit, adică urdinarea cu sînge, primind tămăduire şi vindecare prin Pavel, a adus pe mulţi la credinţă.

(11) Şi, după trei luni, am pornit cu o corabie alexandrină, care iernase în ostrov şi avea pe ea semnul Dioscurilor. (12) Şi, sosind în Siracusi, am zăbovit acolo trei zile. (13) De unde, înconjurînd, am venit la Righia. Iar peste o zi, suflînd austrul, am venit la Putioli în cealaltă zi. (14) Unde, aflînd fraţi, ne-am mîngîiat zăbovind la ei şapte zile. Şi aşa am venit la Roma.

---

[1] Mai mult se foloseşte din milostenie acela care miluieşte decît cel miluit, căci pe el îl va milui Dumnezeu cu bunătăţile Sale negrăite, precum arată însuşi Pavel în epistole şi toţi Sfinţii Părinţi, iar mai cu seamă Sfîntul Ioan Gură de Aur. (n. n.)

„[...] avea pe ea semnul Dioscurilor."/ Căci oarecum de-a pururea era obiceiul, mai ales la corăbiile Alexandrinilor, să fie nişte scrieri la pisc, de-a dreapta şi de-a stînga. Şi era cu putinţă să fi fost scris pe corabie semnul Dioscurilor[1] fiindcă atunci stăpînea slujirea la idoli, şi de aici urma să înţeleagă oricine că de altă seminţie şi slujitor la idoli era cîrmaciul.[2] Aşa cum zice despre aceasta şi Isaia: „Zbura-vor în corăbiile celor de altă seminţie, pe mare împreună o vor prăda şi o vor împărţi."[3]

(15) Şi de acolo, auzind fraţii cele despre noi, au ieşit întru întîmpinarea noastră pînă la Forul lui Apius şi la Trei Taverne (hanuri), pe care văzîndu-i, Pavel I-a mulţumit lui Dumnezeu şi a luat îndrăzneală. (16) Iar dacă am venit în Roma, sutaşul i-a dat pe cei legaţi voievodului oştii,

„[...] pînă la Forul lui Apius şi la Trei Taverne (hanuri) [...]"/ Aici însemnează nişte locuri ce sînt înaintea Romei. Unul care avea un fel de icoană [cioplită] a lui Apius, care se numea şi „forum" al aceluia, precum pînă acum chipurile împăraţilor se numesc „fori".[4] Iar cuvîntul acesta: „taverne", însemnează nişte hanuri care găzduiau străini, care aşa se numesc în limba Romanilor.

„[...] pe care văzîndu-i, Pavel a mulţumit lui Dumnezeu şi a luat îndrăzneală."/ Măcar că făcuse atîtea semne, totuşi s-a întărit şi din vederea acelor fraţi. Şi dintru aceasta ne învăţăm că şi omeneşte se mîngîia, ca un om adică.[5]

---

[1] Aceştia erau – după mintea rătăcită a Elinilor – doi „eroi" (semizei), fii ai lui Zeus şi ai Ledei. Erau socotiţi, printre altele, apărători ai celor aflaţi pe mare. (n. n.)

[2] Înscrisurile de-a dreapta şi de-a stînga „piscului" (etravei) corăbiilor, sînt mai mult decît numele acelora, sînt semne de închinare la cîte un idol păzitor, aici Dioscurii. Mai tîrziu (sau poate şi în vremea veche), etrava (sau „ciocul", *rostrum* în latineşte) a fost împodobită şi cu chipul idolului, cioplit în lemn, care se cheamă „galion". (n. n.)

[3] Nu se află în ediţia în uz a *Vechiului Testament*. (n. n.)

[4] Căci împăratul – precum am zis – era socotit semizeu, şi avea chipuri cioplite peste tot, şi mai ales în *forum*, piaţă publică în care se găseau clădirile administrative şi capiştile zeilor. (n. n.)

[5] Mintea noastră e plecată să creadă că sfinţii au o tărie neomenească, ne gîndim la ei ca la nişte făpturi lipsite de slăbiciuni fireşti, şi de aceea nu putem avea faţă de ei acea împreună-pătimire de care şi ei au nevoie, la fel ca oricine altcineva. Aceasta vrea să spună aici Sfinţitul Teofilact. (n. n.)

iar lui Pavel i-au dat voie să petreacă deosebi, cu ostaşul care îl păzea. (17) Şi, după trei zile, Pavel i-a chemat la el pe mai marii Iudeilor. Şi, adunîndu-se ei, zicea către dînşii: „Bărbaţi fraţi, deşi eu n-am făcut nimic rău împotriva norodului sau a obiceiurilor părinteşti, legat fiind în Ierusalim, am fost dat în mîinile Romanilor. (18) Aceştia, judecîndu-mă, voiau să mă sloboadă, fiindcă nu era întru mine nici o vină vrednică de moarte.

„[...] iar lui Pavel i-au dat voie [...]"/ De acum, Pavel era cinstit şi vrednic de cucernicie, încît i-au dat voie şi slobozenie să petreacă deosebi. Căci, dacă şi mai-nainte de aceasta se arătau cu iubire oameni către dînsul, cu mult mai vîrtos acum.

„[...] cu ostaşul care îl păzea."/ Îl păzea ca nici acolo să nu fie cu putinţă a pătimi vreo vrăjmăşie. Adică nu îl păzea [să nu fugă], ci pentru a nu i se mai întîmpla ceva din cele de întristare.[1]

(19) Dar, grăind împotrivă Iudeii, am fost silit să cer a fi judecat de Chesarul, nu că aş avea de adus vreo pîră neamului meu. (20) Deci pentru această pricină v-am chemat să vă văd şi să vorbesc cu voi. Căci pentru nădejdea lui Israil sînt legat cu acest lanţ."

Fiindcă ştia că era cu totul necuviincios să fie judecat, şi mai ales de om necredincios, Pavel dă răspuns pentru amîndouă pricinile, zicînd: Nici nu am săvîrşit ceva afară de cele legiuite, ci am fost năpăstuit de Iudei, care m-au pîrît; nici nu am cerut judecata Chesarului de voie, ci ei mi-au dat pricina. Pentru că ei nu sufereau nici să mă judece după *Legea* bisericii, nici să se supună hotărîrilor legii stăpînitorilor, care „voiau să mă sloboadă, fiindcă nu era întru mine nici o vină vrednică de moarte". Şi nu m-au slobozit pentru că Iudeii grăiau împotrivă. Şi atunci ce? Ai cerut judecata Chesarului ca să-i pîrăşti pe dînşii? Nu – zice – ci ca să scap de primejdie!

„Căci pentru nădejdea lui Israil sînt legat cu acest lanţ."/ Adică: Iudeilor le era rămasă o nădejde de mîntuire – după *Scripturi* – anume Hristos, pe Care propovăduindu-L, am venit întru această stare de a fi legat.

---

[1] Păgînii Romani îl păzesc pe Creştinul Iudeu Pavel, pentru a nu fi bătut şi ucis de fraţii săi Iudei! Cu adevărat, mişcător lucru, făcut negreşit din iconomie dumnezeiască, dar şi din buna voinţă a acelor Romani. (n. n.)

(21) Iar ei au zis către dînsul: „Noi n-am primit din Iudeea nici scrisori despre tine, nici nu a venit cineva dintre fraţi ca să ne spună sau să ne grăiască ceva rău despre tine. (22) Deci ne rugăm să auzim de la tine ce socoteli ai,

Mai-nainte de a merge Pavel în Roma, Iudeilor li se poruncise să nu primească propovăduirea despre Hristos. Şi nu numai lor, dar şi celor de peste tot pămîntul. Şi de unde este arătată aceasta? Am aflat în cărţile celor vechi că preoţii, cărturarii şi bătrînii din Ierusalim le-au trimis scrisori Iudeilor ce locuiau în toate neamurile, clevetind şi defăimînd învăţătura lui Hristos ca pe una străină de Dumnezeu, poruncindu-le prin acestea să nu o primească. Şi chiar acest lucru se pare că însemnează şi proorocia Isaiei, ce zice: „Vai pămîntului de dincolo de rîurile Etiopilor! Cel ce trimite pe aripile corăbiilor în mare zăloage, şi soli şi epistole de hîrtie peste ape!"[1] Adică se însemnează că pînă dincolo de ţara Etiopilor şi a celor de la marginile pămîntului a ieşit şi a străbătut sunetul răutăţii şi al vicleniei celor ce locuiau în Iudeea, prin unii ce [păreau că] zboară cu corăbiile[2]. Căci apostolii [„trimişii", n. n.] lor alergau peste tot pămîntul, ducînd epistole de hîrtie peste ape, înotînd cu corăbii în mare, clevetind şi defăimînd cuvîntul despre Mîntuitorul nostru. Căci Iudeii au încă pînă acum obiceiul să-i numească „apostoli" pe cei ce poartă epistole de obşte de la boierii lor. Iar de aici înainte, cuvîntul proorociei s-a zis despre ucenicii Mîntuitorului, pe care, pentru că sînt bine-vestitori tuturor oamenilor, i-a numit „uşori-vestitori"[3], spre osebirea apostolilor iudaici pe care i-a arătat mai sus.

căci despre eresul acesta ştim că se grăieşte împotrivă pretutindeni." (23) Deci, rînduindu-i lui o zi, au venit la dînsul la gazdă mai

---

[1] În *Vechiul Testament* pe care îl avem în uz e aşa: „Vai ţie, ţară [...] care eşti dincolo de fluviile Etiopiei! Tu, care trimiţi soli [...] în bărci de papură pe întinsele ape" (*Isaia* 18:1, 2). Iar această „papură" este *papirusul*, din care se făcea hîrtia de scris. (n. n.)

[2] Asemuirea corăbiilor cu păsările e întemeiată. Într-adevăr, o corabie cu pînzele umflate de vînt arată asemenea unei mari păsări albe cu aripile întinse. Pe de altă parte, trupul corabiei este asemenea unui peşte ce înoată aproape de faţa apei. Sau, mai degrabă, a unui chit – delfin sau balenă, după mărime – care poate înota cu trupul cufundat doar pe jumătate, lăsînd în urmă o dîră de spumă. Cu adevărat, minunată unealtă l-a învăţat să alcătuiască Dumnezeu pe Noe: corabia, măcar că aceea nu avea pînze, căci nu se purta de vînt, ci de puterea lui Dumnezeu. (n. n.)

[3] Căci stihul urmează aşa: „Mergeţi voi, soli iuţi [...]" (*Isaia* 18:2). (n. n.)

mulți, cărora, mărturisindu-le, le spunea despre împărăția lui Dumnezeu, căutînd să-i încredințeze despre Iisus din* Legea *lui Moisi și de la Prooroci. (24) Și unii credeau celor spuse, iar alții nu credeau.

Iudeii numesc „eres" credința întru Hristos. Dar iată că și ei mărturisesc că Hristos Se propovăduise pretutindeni, deși nu toți primeau propovăduirea, ci unii – Iudei, sau și Elini – îi grăiau împotrivă.

(25) Și, neunindu-se unul cu altul, s-au dus, zicînd Pavel un cuvînt că: „Bine a grăit Duhul Sfînt către părinții noștri, (26) zicînd prin Isaia Proorocul:

Vezi că acum nu cos vrăjmășii și pîndiri asupra lui. Pentru că în Iudeea ei erau ca întru o tiranie, ca întru o stăpînire cu sila, iar aici, chiar ocărîți fiind de dînsul, nu îndrăznesc să grăiască nimic împotrivă, fiindcă cele pentru dînsul nu mai erau întru stăpînirea lor de acum.[1] Și aici, zicînd: „Bine a grăit Duhul Sfînt către părinții noștri", Pavel dă rană de moarte celor ce zic că Duhul Sfînt este slujitor al Tatălui.[2] Căci aici zice că Domnul pe Care Isaia L-a văzut șezînd pe scaun prea-înalt era Duhul Sfînt, [arătînd deci] că Acesta este de o ființă cu Tatăl și cu Fiul, împărtășindu-Se de aceeași stăpînire.

«Mergi la norodul acesta și zi-i: Cu auzul veți auzi, și nu veți înțelege; și, privind, veți privi, dar nu veți vedea. (27) Căci s-a îngroșat inima acestui norod, și cu urechile greu au auzit și ochii lor i-au închis. Ca nu cumva să vadă cu ochii, și să audă cu urechile și cu inima să înțeleagă, și să se întoarcă și Eu să-l vindec!»* (Isaia *6:9, 10). (28) Drept aceea, să vă fie cunoscut că mîntuirea lui Dumnezeu s-a trimis «neamurilor», și ei vor asculta!» (29) Și, zicînd el acestea, au ieșit Iudeii, avînd multă prigonire între dînșii.

---

[1] Adică nu mai aveau apărarea arhiereilor și a stăpînirii romane care asculta de aceștia, așa cum se întîmpla în Iudeea. (n. n.)

[2] Luptătorilor împotriva Duhului Sfînt despre care am vorbit în mai multe rînduri. Și nu întîmplător, căci tot ce se întîmplă în *Fapte* e legat de lucrarea Sfîntului Duh prin Apostoli și de încercarea Iudeilor de a împiedica această lucrare. (n. n.)

Zice: Şi-au asurzit urechile şi au închis ochii, „ca nu cumva [...] să se întoarcă şi Eu să-l vindec!" – prin aceasta arătînd întinsă şi sîrguită răutate şi întoarcerea cu sîrguinţă de la credinţa întru Hristos.[1] Şi zice aceasta trăgîndu-i şi arătîndu-le că, dacă se vor întoarce, [Hristos] îi va vindeca pe dînşii.

„Căci s-a îngroşat inima acestui norod [...]"/ Aceasta nu e zisă ca şi cum Dumnezeu, Cel ce voieşte ca toţi să se mîntuiască şi întru cunoştinţa adevărului să vină[2], S-ar sîrgui, din pizmă, [să lase inimile oamenilor să se îngroaşe], ca nu cumva ei să vadă şi să audă.[3] Ci şi noi obişnuim a zice aceasta despre cei ce fug departe şi nu voiesc să audă cuvîntul mîntuirii [adică]: Omul acesta atîta fuge şi îşi depărtează auzul, temîndu-se să nu audă cuvîntul care îl întoarce şi îl opreşte de la răutate.

(30) Şi a petrecut Pavel doi ani întregi în acea casă, pe a sa cheltuială, şi-i primea pe toţi care veneau către el, (31) propovăduind împărăţia lui Dumnezeu şi învăţînd cele despre Domnul Iisus Hristos, cu toată îndrăzneala şi fără oprelişte.

Nu precum acel Sinopean [Diogene Cîinele[4]] care era îmbrăcat cu trenţe şi locuia în chiup (butoi), care pe mulţi i-a spăimîntat fără de nici o trebuinţă, dar pe nimeni n-a folosit. Iar Pavel nu făcea nimic din acestea:

---

[1] Aceasta e deosebirea între Iudei şi păgîni: Iudeii se întorc de la credinţa întru Dumnezeu-Cuvîntul – Cel care le-a dat *Legea* arătîndu-se în muntele Horivului, Care le-a purtat de grijă în pustie şi după aceea, Cel care întîi de toate pentru ei S-a întrupat şi a pătimit – aşadar ei se întorc de la credinţa întru Cel pe care Îl cunosc prea-bine, pentru că nu Îl vor, pe cîtă vreme păgînii nu Îl primesc fiind afundaţi în bezna neştiinţei, a înşelării diavoleşti, pricinuite de voinţa lor de a nu-L vedea pe Dumnezeu din făpturi. (n. n.)

[2] *1 Timotei* 2:4, n. n.

[3] Aceasta e vechea îndreptăţire pe care Satana a insuflat-o Evei, cînd i-a spus că Dumnezeu i-a minţit pe oameni poruncindu-le să nu se atingă de cunoştinţa binelui şi a răului. Şi de ce? Din pizmă, din frica lui Dumnezeu că făpturile Lui vor ajunge, prin cunoştinţă, să Îi răpească vrednicia de... Dumnezeu! Se poate înţelege această nebunie, de care făptura raţională a fost cuprinsă numaidecît de la scoaterea ei din neființă? Se poate! – fiindcă Ziditorul l-a făcut pe om „după asemănarea Sa", adică (printre altele) liber, liber pînă la a-şi ieşi cu desăvîrşire din minte, dacă aşa vrea. (n. n.)

[4] „Filosof" Elin (din veacul al patrulea înainte de Hristos), care trăia „în armonie cu Natura", aproape gol, nespălat, după cele mai curate principii ale şcolii Cinicilor („Cîinilor"). Era un fel de activist „Hippie", care propovăduia „libertatea de expresie" şi cosmopolitismul. (n. n.)

căci nici nu căuta către iubirea de cinste, dar se îmbrăca cu toată buna-cuviinţă. Şi locuia totdeauna în casă şi arăta cu de-adinsul toată luarea aminte întru celelalte fapte bune, pe care cîinescul filosof le defăima, trăind desfrînat şi grozăvindu-se în vileag, trăgîndu-se şi tîrîndu-se de turbarea lui către slava deşartă. Căci, dacă ar fi întrebat cineva pricina pentru care locuia în chiup, n-ar fi putut afla alta în afara slavei deşarte, iar Pavel şi chirie dădea pentru casa întru care locuia în Roma.

ADĂUGIRE LA „FAPTELE SFINȚILOR APOSTOLI" DESPRE SFÎNTUL APOSTOL PAVEL, DE LA ICUMENIE

Trebuie a ști că pînă aici povestește Luca cele despre fericitul Pavel în *Faptele Apostolilor*, căci a scris cartea chiar în vremea [cînd se petreceau ele], iar ce a mai fost după aceea n-a mai știut. Nici mucenicia lui Pavel nu s-a pus în carte, căci, lăsîndu-l pe el [la Roma], Luca și Aristarh au plecat. Iar Evsevie povestește anii [lui Pavel] cei de pe urmă cu de-amăruntul. Anume cum, dînd atunci răspunsul înaintea lui Nero, Pavel s-a trimis iarăși la slujba propovăduirii, slobozindu-se de Chesar, și a mai binevestit alți zece ani. Cînd, ajungînd la vîrful turbării, Nero s-a pornit spre uciderea Apostolilor. Atunci, în anul al treizeci și șaselea de la patima cea mîntuitoare și al treisprezecelea al [împărățirii sale], trimițînd să-l cheme pe Pavel, l-a făcut de a mărturisit[1] și i-a tăiat capul cu sabia.[2]

Deci de la anul în care a început Pavel a propovădui evanghelia – al nouăsprezecelea al chesarului Tiberiu, adică al doilea de la patima cea mîntuitoare – și pînă la al douăzeci și doilea ai aceluiași Tiberiu, sînt trei ani. Și cei din vremea lui Gaius [Caligula] patru ani. Și iarăși anii lui Clavdiu treisprezece[3]. După care, fiind diadoh[4], Nero l-a omorît pe Apostolul întru al treisprezecelea an al stăpînirii sale [anul 67 după Hristos, n. n.]. Deci toată vremea propovăduirii [în libertate a] lui Pavel este de douăzeci de ani. Și alți doi ani pe care i-a petrecut în temnița din Chesaria. Iar lîngă aceștia, cei doi ani de la Roma, întîia oară, și cei zece din urmă, încît toți anii de la chemarea lui pînă la săvîrșirea lui sînt treizeci și patru, iar de la patima cea mîntuitoare [a lui Hristos] treizeci și cinci.[5] Căci

---

[1] Adică L-a făcut să-L mărturisească pe Hristos, pentru a-l ucide. (n. n.)

[2] Nero s-a îndrăcit asupra lui Pavel pentru că acesta, în temniță fiind, creștinase niște țiitoare de ale împăratului și pe însuși paharnicul lui. (n. n.)

[3] În total, 33 de ani. (n. n.)

[4] Adică urmaș al tatălui său la împărăție. (n. n.)

[5] Se vede că e o nepotrivire de un an în această cronologie, pe care nimeni nu a descurcat-o. Și mă gîndesc că Dumnezeu a îngăduit să nu cunoaștem cronologia întîmplărilor cu toată acrivia pentru a curma rîvna astrologică a celor ce caută potriviri între faptele Mîntuitorului și ale Apostolilor și drumul astrelor, pentru a prevedea cutare mari

Apostolii i-au ales la slujbă pe Ştefan şi pe cei împreună cu el după puţine zile de la înălţarea Domnului. Apoi, aflăm că Ştefan s-a ucis cu pietre îndată după aceasta, Pavel bine-voind la uciderea lui împreună cu ceilalţi. După care, puţin mai pe urmă se porneşte la Damasc, ca să-i omoare şi pe sfinţii ce erau acolo. Iar chemarea lui de către Dumnezeu s-a făcut la mijlocul căii, încît anul acela mai că s-a cheltuit. Şi a început să propovăduiască îndată, fiind anul al nouăsprezecelea al chesarului Tiberiu. Şi întru al treisprezecelea an al lui Nero se săvîrşeşte, tăindu-i-se capul cu sabia.

SFÎRŞIT

întîmplări şi mai cu seamă sfîrşitul lumii. Dar nici o pagubă nu avem noi din această necunoştinţă: destul ne este că ştim înţelesul şi urmările celor istorisite, pe care un an sau doi adăugaţi sau scoşi din cronologie nu le schimbă cu nimic. (n. n.)

CUPRINS